T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ANABİLİM DALI

GALATASARAY LİSESİ

(1923–1950 DÖNEMİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMEL ENGİN

İSTANBUL 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ANABİLİM DALI

GALATASARAY LİSESİ

(1923–1950 DÖNEMİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMEL ENGİN

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. MAHMUT İHSAN ÖZGEN

İSTANBUL 2007

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Emel Engin'in " Galatasaray Lisesi (1923-1950 dönemi)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof.Dr. Mahmut İhsan Özgen Marmara	.....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr. Cemil Öztürk Marmara	.....
Üye Üniversitesi	: Yrd.Doç.Dr. Ali Satan Marmara	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ..12...../26...../ 2007 tarih ve .....6..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR …….III
ÖZET ……...…IV
ABSTRACT ……. V

ÖNSÖZ ……..1
GİRİŞ: 1923'E KADAR GALATASARAY EĞİTİM KURUMLARI…… 4
1- Galatasarayı Enderun Mektebi Dönemi ……..…….. 4
2- Galatasarayı Tıb Mektebi Dönemi …… 5
3- Mekteb-i Sultani'nin Kuruluşu ……..9

1. BÖLÜM: OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E GEÇİŞ DÖNEMİNDE GALATASARAY LİSESİ ……. 14
1.1. Cumhuriyet'e Giden Süreçte Eğitim Politikaları …….. 14
1.2. Birinci Heyet-i İlmiye Toplantısı ……...17
1.3. Galatasaray Lisesi'nin Yeni Statüsü ……..22
1.4. Cumhuriyet'in İlanı ve Galatasaray Lisesi ……..…23
1.5. Yeni Dönemde Galatasaray Lisesi'ne Verilen Önem: Refet ve Kâzım Karabekir Paşaların Mektebi Ziyaretleri …….……. 25
1.6. Türkçe ve Fransızca Sınıflarının Birleştirilmesi ……28
1.7. Tevhid-i Tedrisat Kanunu …….……...…..33
1.8. Galatasaray Lisesi'nin Talimatnamesi ve Yeni Ders Programı.……36
1.8.1. Galatasaray Lisesi'ne Mahsus Talimatname …….…….36
1.8.2. 1924 Yılında Yenilenen Galatasaray Lisesi Müfredat Programı …….……...41

2. BÖLÜM: 1924–1933 DÖNEMİNDEKİ GELİŞMELER…….60
2.1. Behçet Bey'in Müdürlüğü Dönemi ……...60
2.1.1. Talebe Sandığının Kuruluşu …….……...62
2.1.2. Galatasaray Lisesi'nde İzcilik Teşkilatının Kurulması …….……..64
2.1.3. Galatasaray Lisesi'nde Ticaret ve Bankacılık Şubesinin Açılması …….....65
2.1.4. Galatasaray Lisesi'nde Müzik …….……....68
2.1.5. Sınıflarda Çıkarılan Gazete ve Dergiler …….……69
2.1.6. Galatasaray Lisesi'nde Milli Hassasiyet …….……....70

2.2. Milliyet Gazetesinin Liseler Arasında Düzenlediği Yarışma ve Galatasaray Lisesi .. 72
2.3. Fethi İsmail Bey'in ve Tevfik Bey'in Müdürlükleri Dönemi ……..... 83
2.3.1. Fethi Bey Döneminde Mektepte Kurulan Öğrenci Teşekkülleri …….. 84
2.3.2. İlkokul Kısmının Ortaköy'e Nakledilmesi ……..……...……. 86
2.3.3. Talebe Teşekküllerinin Birleştirilmesi …….……...……87
2.3.4. Galatasaray Lisesi Öğrencilerinin Çıkardıkları Dergilerden Yazı Örnekleri ……. 91
2.3.5. Galatasaray Lisesi'nde Öğretmenlerin Durumu ……... 96
2.3.6. Galatasaray Lisesi ile İç içe Bir Kuruluş: Galatasaraylılar Cemiyeti…….. . 99
2.3.7. Fethi Bey'in Galatasaray Lisesi Müdürlüğü'nden Ayrılması …….…….105
2.3.8. Tevfik Bey'in Müdürlüğü ve Yaşanan Bazı Olumsuzluklar ……....106
2.4. Atatürk ve Galatasaray Lisesi …….111

3. BÖLÜM: BEHÇET BEY'İN İKİNCİ MÜDÜRLÜK DÖNEMİ ……131
3.1. Behçet Bey'in Müdürlüğünün İlk Yıllarındaki Gelişmeler ……. 131
3.2. Galatasaray Lisesi ve Yabancı Dil ……138
3.3. Behçet Bey Döneminde Diğer Faaliyetler ……142
3.3.1 Behçet Bey'in Öğrencilere Desteği ……. 145
3.4. Galatasaray Lisesi'nin 75. Kuruluş Yıldönümü Kutlamaları ……146
3.5. Galatasaray ve Pilav ……..150
3.6. Galatasaray Lisesi'nde Açılan Sergiler …….166
3.7. Behçet Bey'in Müdürlüğünün Sona Ermesi …….172
3.7.1. İkinci Behçet Bey Dönemi Mezunları …….173
3.8. Galatasaray Lisesi'nin Cumhuriyet Dönemi Eğitimindeki Yeri ……..177

SONUÇ ……..191
BİBLİYOGRAFYA ……...194
EKLER …….. 201

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
bk.	Bakınız
bty.	Basım tarihi yok
byy.	Basım yeri yok
c.	Cilt
çev.	Çeviren
GSLMT	Galatasaray Lisesi'ne Mahsus Talimatname
haz.	Hazırlayan
no.	Numara
s.	Sayfa
yay. haz.	Yayına hazırlayan

ÖZET

Galatasaray Lisesi 1868 yılında Sultan Abdülaziz tarafından Mekteb-i Sultani adıyla kurulmuştur. O yıllarda modern eğitime büyük önem verilmekte ve ülke kalkınmasının bu şekilde sağlanacağına inanılmaktaydı. Aynı dönemde, ilköğretim ile yüksek öğretim arasında eğitim verecek okullara ihtiyaç duyulması yanında, toplumu oluşturan unsurların Osmanlıcılık politikası çerçevesinde bir arada tutulmaya çalışılması da Müslüman öğrencilerle Gayrimüslim öğrencilerin bir arada eğitim gördüğü bir orta öğretim müessesesinin kurulmasını gerekli kılıyordu. Bu gerekçelerle kurulan Galatasaray Lisesi gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet dönemlerinde ülkeye hizmet veren pek çok öğrenci yetiştirdi.

Galatasaray Lisesi'nde uygulanan müfredat programı ağır olup bu program çerçevesinde yetişen öğrenciler yeterli bilgilerle donatılmış olarak mezun olurlardı. Bu durum eğitimlerinin sonraki aşamalarında kendilerine önemli katkı sağlamıştır. Mektebin, bilgi vermek yanında, öğrenciyi hayata hazırlamak gibi bir işlevi de vardı. Okulda kurulan bir takım öğrenci teşekkülleri sayesinde talebe kendisini hayata hazırlama imkânı bulur, bu arada mektepte sosyal faaliyetler de hiç eksik olmazdı. Ayrıca okulda eğitim veren gerek Türk, gerekse Fransız öğretmenler alanlarında uzman olan kişilerden seçilirdi. Bütün bunların bir araya gelmesiyle Galatasaray Lisesi'ni bitiren bir öğrenci hayatta başarılı olma şansını çabuk yakalamıştır.

1930'lu yıllarda Atatürk Galatasaray Lisesi'ne dört defa gelerek bu okula ne kadar önem verdiğini göstermiştir. Atatürk bu ziyaretlerinde bazı sınavları da bizzat kendisi yapmıştır. Galatasaray Lisesi eğitim amaçlı faaliyetler yanında uzun yıllar sosyal ve kültürel faaliyetlerin de merkezi konumunda bulunmuştur. Bu çerçevede okulda her yıl birçok sergi açılmış, konserler ve tiyatro gösterileri düzenlenmiştir.

Galatasaray Lisesi 1950 yılına kadar ülkedeki en önde gelen orta öğretim kurumlarından biri olma vasfını devam ettirmiştir. Bu yıldan günümüze kadar gelen bir süreç içinde de Galatasaray Lisesi aynı vasfını muhafaza etmektedir.

ABSTRACT

"Mekteb-i Sultani", today known as Galatasaray College, was founded in 1868 by Sultan Abdülaziz. It was believed that the development of the country could be achieved by this way and thus, education was of great importance. In the same period, beside the need of schools functioning as a medium throughout the education period between primary school and university; it was a must that components forming the society should be brought together in the frame of "Ottomanism" (Osmanlıcılık; The idea of bringing the Ottoman together) because Muslim and non-Muslims should be educated at the same institution. Founded on these principles, Galatasaray College has brought up a number of students who served to their countries both in the period of Ottoman Empire and Republic of Turkey.

The curriculum of the college was heavy and as a result, the graduates would have sufficient amount of knowledge. And these qualifications have always participated to the stages of their education. The school had a function not only to serve as a place to transfer information but also to prepare students for life. Students had a chance to prepare themselves for life with the help of some organizations and the school served opportunities in terms of social activities. Instructors were chosen among the experts of the branches including Turkish and French teachers. All these factors coming together, a graduate of Galatasaray College had no chance but to be successful. In 1930's, Atatürk visited Galatasaray College which shows us how great importance he gave to this school. Atatürk, in his visits, carried out the examinations himself.

Galatasaray College, besides educational activities, has been the center of many social and cultural activities. Many exhibitions were displayed, concerts were given and theatres were put on stage.

Galatasaray College has been the leading educational institution since 1950. From the 50's to present, this school has been keeping its position.

ÖNSÖZ

Türk eğitiminin en köklü müesseseleri arasında yer alan ve "Batıya açılan pencere" olarak nitelenen Galatasaray Lisesi, gerek Osmanlı, gerekse Cumhuriyet dönemlerinde bu niteliğe uygun bir karakter sergilemiş, açılışı ile beraber modern eğitimin ülkemize girişinde ve yaygınlaşmasında öncülük yapmıştır. .

Esas itibariyle Galatasaray isminin ülkedeki eğitim faaliyetleriyle beraber anılması Sultan II. Beyazıt döneminden itibaren başlamıştı. 1481 yılında Enderun Mektebi şeklinde başlayan bu süreç 1838 yılında Galatasaray Tıp Mektebi olarak devam etmiş, en nihayetinde ise 1868 yılında Mekteb-i Sultani, yani bugünkü Galatasaray Lisesi kurulmuştur.

Ülkemizin bu köklü eğitim müessesesi doğal olarak çeşitli araştırmalara da konu teşkil etmiştir. Bunlar arasında Fethi İsfendiyaroğlu'nun hazırladığı *Galatasaray Tarihi* titiz bir çalışmanın ürünü olup, sözünü ettiğimiz sürecin Enderun ve Tıp Mektebi dönemlerini ihtiva etmektedir. Galatasaray eğitim kurumları sürecinin Mekteb-i Sultani dönemi ise Vahdettin Engin tarafından *Mekteb-i Sultani* adıyla kitaplaştırılmıştır.

1868 yılında kurulan Mekteb-i Sultani, Galatasaray Lisesi adını alarak Cumhuriyet döneminde de önemli bir eğitim kurumu olarak faaliyetini sürdürmüştür. Mektebin Cumhuriyet öncesi dönemleri akademik çalışmalara konu teşkil etmekle beraber Cumhuriyet dönemi için böyle bir çalışmanın yapılmamış olması bizi bu konuyu almaya yönlendirmiştir. Gerçekten de, Galatasaray Lisesi'nin Cumhuriyet dönemini ele alan bazı eserler olmakla birlikte, bunlar akademik bir çalışma olmaktan öte, birer anılar demeti niteliğini taşımaktaydılar. Söz konusu eserler tabii olarak Cumhuriyet dönemi gelişmeleri hakkında bilgi de vermekteydiler. Fakat bu bilgilerin verilmesi belirli bir metot çerçevesinde gerçekleşmemişti. Genel anlamda, dağınık bir şekilde sıralanan ve bütünü görmeyi zorlaştıran bilgiler mahiyetindeydiler. Eserlerin ana kısmını ise anılar oluşturuyordu. Aslında sözünü ettiğimiz çalışmaların ana gayeleri de belirli dönem mezunlarının kendi dönemleriyle ilgili bazı bilgi ve anıları bir kitap halinde toplamak olduğu için yapılan işlem gayet doğaldı.

Bu tespiti yaptıktan sonra, Galatasaray Lisesi gibi önemli bir eğitim kurumunun Cumhuriyet döneminin akademik bir çalışmaya konu teşkil etmesi gerektiği kanaati bende oluştu. Danışman hocam Prof. Dr. Mahmut İhsan Özgen'in de muvafakati ve teşviki ile Galatasaray Lisesi'nin geçirdiği tarihi süreç yüksek lisans tez konum oldu. Hazırlanacak

çalışmada Cumhuriyet döneminin ele alınması söz konusu olmakla beraber, bu sürecin yüksek lisans tezi sınırlarını aşacağı düşüncesiyle dönemi 1923–1950 olarak sınırlandırdık.

Çalışmamda Galatasaray Lisesi arşivinden geniş bir şekilde faydalanabileceğimi öngörüyordum. Fakat Lise'de yaptığım araştırmalar sırasında söz konusu arşivde sadece bazı öğretmelerin sicil dosyalarının mevcut olduğunu, o dosyalarda da daha çok mali konuların yer aldığını tespit ettim. Bunlar dışında Galatasaray Lisesi arşivinden yararlanma imkânı olmadı. Bununla beraber, Lise'nin zengin kütüphanesinden faydalanma fırsatı buldum. Kütüphanede müfredat programları, öğrencilerin çıkardığı bazı eski Galatasaray dergileri ve yıllıklar mevcuttu. Dolayısı ile bunlar kullandığım kaynaklar arasında yer aldılar.

Galatasaray Lisesi Kütüphanesi işe yaramakla beraber, çalışmamın sadece müfredat ve bazı anılardan oluşması yeterli değildi. Dolayısı ile esas bilgilere ulaşabildiğim kaynaklar olarak dönemin gazetelerine başvurdum. Galatasaray Lisesi önemli bir okul olsa da her zaman için gazetelerin gündemine gelmiyordu. Fakat 27 yıllık bir dönem içinde Galatasaray Lisesi'nden söz eden birçok habere ulaştım. Okulun sergilere, çeşitli sosyal ve sanatsal faaliyetlere ev sahipliği yapması gazetelere haber olmasını sağlıyordu. Ayrıca Atatürk'ün dört defa Galatasaray Lisesi'ne gelmiş olması okulun gazetelerin baş sayfalarında yer almasına yol açmıştı. Aslında diğer vesilelerle haber olarak söz edildiğinde de Galatasaray Lisesi daha çok birinci sayfada yer buluyordu. Dolayısı ile gazeteler tezimiz için önemli bir kaynak teşkil etti.

Söz konusu dönem için birinci derecede kaynak teşkil eden Cumhuriyet arşivinden ise sadece Bakanlar Kurulu kararlarına ulaşabildim. Bu kararlar kısa yazıldığı ve belgelerin ekleri de olmadığı için içerik olarak çok doyurucu bilgi ihtiva etmemekteydi. Bununla beraber konuyu zenginleştirecek tarzda bazı Cumhuriyet arşivi kaynağına da tezde yer verdim.

Bütün bu kaynakların değerlendirilmesi neticesi tezimin metni oluştu. Söz konusu olan bir eğitim kurumu idi. Dolayısı ile tezde ağırlıklı olarak eğitim sürecine yer vermeyi uygun buldum. Bunun yanında okulun öğrenciyi hayata hazırlamaya yönelik faaliyetleri de bir hayli fazlaydı. Dolayısı ile bu faaliyetlere de değinilmesi gerekiyordu ve bunu yaptım. Galatasaray pilavı yıllardır devam eden ve okulun eğitim süreciyle özdeşleşen bir mahiyet taşıdığından pilavla ilgili değerlendirmeleri geniş tuttum. Ayrıca Galatasaray Lisesi'nden ayrı düşünülemeyecek bir kurum olarak Galatasaraylılar Deneği'ne değinmeyi de gerekli gördüm. Tabii, Cumhurbaşkanı sıfatıyla okulu dört defa ziyaret eden, bu arada sınavlara katılıp öğrencileri bizzat imtihan eden Atatürk'ün bu ziyaretlerine de geniş bir şekilde yer verme ihtiyacı hissettim.

Galatasaray Lisesi birçok başarılı ve şöhretli insan yetiştirmekle bilinen bir müessese. Hal böyle olunca bu mezunlardan da söz etmek gerekebilirdi. Fakat esas olan okuldaki eğitim

sürecinin işleyişi idi. Dolayısı ile sayıları hayli fazla şöhretli mezunlara ayrı ayrı değinmedim. Sadece bunlar arasında, bir şekilde Galatasaray Lisesi hakkında görüş beyan etmiş ve bu beyanları yayınlanmış bazılarının görüşlerine, okulun taşıdığı önemin vurgulanması açısından, yer verdim. Bu bağlamda Giriş bölümünde 1923 yılı öncesinde kurulan Galatasaray eğitim kurumları hakkında bilgi verdik. Birinci bölümde Osmanlı'dan Cumhuriyete geçiş döneminde Galatasaray konusunu ele aldık. İkinci bölümde Galatasaray Lisesi'ndeki 1924–1933 dönemindeki gelişmelere yer verdik. Üçüncü bölümde ise Behçet Bey'in 17 yıl süren ikinci müdürlük dönemi gelişmelerini değerlendirdik.

Gazetelerin taranması gibi yorucu bir faaliyet de göz önünde bulundurulursa, çalışmam zahmetli oldu. Fakat iyi bir tez hazırlama düşüncesinin bana sağladığı moral motivasyonu ile bu yorgunluklara katlandım. Sonuçta ortaya çıkardığım metin tabii olarak birçok eksiklikleri de ihtiva etmektedir. Bunların yeni araştırmalarla giderilmesi en büyük temennimdir.

Tez çalışmam boyunca sonsuz nezaketiyle desteğini benden hiç esirgemeyen, değerli tavsiyeleri ile çalışmamı yönlendiren danışman hocam Prof. Dr. Mahmut İhsan Özgen'e teşekkür ediyorum. Hem üniversite, hem yüksek lisans, hem de evlilik hayatım boyunca eğitim ve öğretimime katkısı olan, tez hazırlama safhasında gece gündüz sorularıma bıkmadan yanıt veren, beni her zaman destekleyen ve hayatımda çok önemli bir yer tutan hocam-eşim Prof. Dr. Vahdettin Engin'e sonsuz müteşekkirim. Canım kızım Neslihan, üniversiteye hazırlandığı bu yıl annesinin tez çalışması yüzünden fazla destek alamadı. Her zaman ayakları üzerinde durmayı başaran ve başaracak olan kızımla aynı zamanda öğrencilik hayatı geçirmek çok zevkliydi. Annesinin gülüne teşekkür. Teşekkür borçlu olduğum kişilerden biri de yalnızlığını bizimle paylaşan babam Ali Sofuoğlu'dur. Sevgili babam benimle hep gurur duydu. Ben de her zaman onun gibi bir babanın evladı olmaktan gurur duydum. Bu bakımdan kendisine sonsuz teşekkür ediyorum.

Emel ENGİN

GİRİŞ

1923'E KADAR GALATASARAY EĞİTİM KURUMLARI

Galatasaray Lisesi veya Osmanlı Dönemindeki adıyla Mekteb-i Sultani'nin kuruluşu, Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda gerçekleştirdiği yenileşme hareketleri ile doğrudan ilgilidir. Osmanlı Devleti, 19. yüzyılda, artık eski gücüne sahip olmadığını ve Avrupa ülkelerine göre geri plânda kaldığını fark edince, bir dizi önlemler alıp yenileşmek suretiyle, hem batıya karşı koyabilme, hem de eski güçlü günlerine geri dönebilme çabası içine girmişti. III. Selim (1789–1807) ile başlayan ve II. Mahmut (1808–1839) tarafından sürdürülen bu çabalar sonucu, Sultan Abdülmecit (1839–1861) ve Sultan Abdülaziz (1861–1876) devirlerinde ülke, Tanzimat Dönemi adı verilen ve batı müesseselerinin Osmanlı Devleti'ne aktarıldığı bir modernleşme süreci yaşamaya başlamıştı. Bu modernleşmenin gereklerinden biri de eğitim alanı idi. Dolayısı ile ülkede modern eğitim verecek bir müessese olarak Galatasaray Lisesi kuruldu. Bununla beraber, Galatasaray Lisesi'nden önce, Galatasaray adını taşıyan iki farklı eğitim kurumu da aynı yerde faaliyet göstermişti.

1- Galatasarayı Enderun Mektebi Dönemi

Galatasaray Lisesi esas itibariyle 1868 yılında açıldı. Ama bir eğitim kurumu olarak Galatasaray ismi 15. yüzyıldan beri mevcuttu ve daha II. Beyazıt (1481–1512) zamanında bir Enderun mektebi olarak kurulmuştu. 1481 yılında kurulduğu kabul edilen Galatasaray'ı Enderun Mektebi Galata sırtlarında ve bugünkü Beyoğlu'nda hizmete girmişti. Bu dönemlerde Galata, Haliç ağzından Boğaziçi istikametine doğru uzanan, sık binalı, çok dar sokaklı, işlek ve canlı bir ticaret merkezi idi. Bu limanın deniz kıyısı da, kara tarafı da yüksek ve kalın duvarlarla kaplı idi. Cenevizlilerin yapmış olduğu Galata Kulesi de bu surların içinde ve en üst kısmında bulunuyordu. Galata surlarının dışında kalan kısımlar, bütün Beyoğlu sırtları ve platosu o dönemlerde boş araziden ibaretti. Buralarda ve bütün yamaçlarda tarlalar, bağlar, bahçeler, ağaçlıklı ve sık fundalık yerler ve korular vardı. Sözü edilen bu korularda, Sultan II. Beyazıt tahta çıktığı yılın sonbahar aylarında bir av partisi düzenlemişti. Rivayete göre, av dönüşü Beyoğlu sırtlarından Tophane'ye doğru inerken Sultanın gözüne bir kulübe çarpmıştı. Dinlenmek amacıyla bu kulübeye giden II. Beyazıt, burada yaşayan ve nadide güller yetiştirdiği için Gülbaba olarak tanınan bir ihtiyarla karşılaştı. Sultan, Gülbaba'nın

ikramından ve sohbetinden çok hoşlanınca, kendisinden bir isteğinin olup olmadığını sordu. Gülbaba da Padişaha, şu anda lisenin bulunduğu Beyoğlu sırtlarını göstererek, orada bir mektep yapılması isteğinde bulundu. Bu suretle Galata Sarayı adı verilen bina yapıldığı gibi, o zamanların usulünce gayet muntazam ve herkesçe takdim edilen bir mektep açıldı[1]. Böylece Galata Sarayı Enderun Mektebi oluşturuldu[2].

II. Beyazıt tarafından kurulan Galata Sarayı mektebi 1481 yılından 1868'e kadar muhtelif değişiklikler geçirdi. Mektep Kanuni Sultan Süleyman devrinden sonra bir süre ihmal edildi. III. Ahmet döneminde, 1715 yılında, tamir edilip Saray mektebi işlevini yerine getirmeye devam etti. I. Mahmut 1741 yılında mektepte ıslahat gerçekleştirdiği gibi, Fatih ve Ayasofya kütüphaneleri ayarında bir kütüphaneyi de mektebe kazandırdı. III. Selim mektebin faaliyete devamı konusunda büyük gayret gösterdi. II. Mahmut da Galata Sarayı mektebiyle çok alakadar oldu. Mektep II. Mahmut devrinde Tophane yangınında yanınca, yeniden inşası için Defterdar Hacı Yusuf Efendi görevlendirildi. Bina 1819 yılında ahşap olarak inşa edildi. 1826 yılında Yeniçerilerin kaldırılması ile mektebin işlevi de sona erdi ve Galatasarayı binası bir süre metruk kaldı[3].

2- Galatasarayı Tıb Mektebi Dönemi

Yeniçerilerin kaldırılmasından sonra II. Mahmut tarafından yeni oluşturulmuş bulunan ve batı tarzı bir örgütlenme içine giren Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun doktor ihtiyacını karşılamak amacıyla 1827 yılında Vezneciler'de Tulumbacıbaşı konağında Tıbhane-i Amire (Askeri Tıp Mektebi) kurulmuştu. Bilahare yeni ihtiyaçlar doğrultusunda 1832'de Cerrahhane kuruldu. 1836 yılında Tıphane-i Amire ile Cerrahhane birleştirilip Askeri Tıp Mektebi olarak saray bahçesindeki Otlukçu kışlasında eğitim sürdürüldü[4].

Askeri Tıp Mektebinde eğitim devam ederken Hekimbaşı Ahmet Necip Efendi 1837 yılında yetkililere başvurarak mektebin yeni bir binaya ihtiyacı olduğunu belirtti. Ayrıca yeni binanın yanında bir de hastane bulunması gerektiğini ifade etti. Bunun üzerine İstanbul'daki mevcut binalar arasından uygun biri arandı. Sonuçta, Enderun Mektebi olmaktan çıktığından beri boş kalan Galatasaray binasının yenilenmesine ve Hekimbaşının istediği ilavelerin

---

[1] Fethi İsfendiyaroğlu, *Galatasaray Tarihi,* İstanbul 1954,s.21–23,56–59.
[2] Mehmet Ziya, *Mekteb-i Sultanî,* İstanbul 1334, s. 16.
[3] Muhittin Sandıkçıoğlu- Ferruhzat Turaç- Vefa Semenderoğlu, *Galatasaray Lisesi Mekteb-i Sultani 1868–1968*, İstanbul 1974, s.13. Galatasaray Lisesi'nin 100. yılı vesilesi ile hazırlanan bu kitap bundan sonra *100. Yıl* olarak anılacaktır.
[4] Cahit Yalçın Bilim, "Osmanlılarda Eğitimin Çağdaşlaşması Askeri Okullar", *Osmanlı,* Ankara 1999, c.V, s.240–241.

yapılarak Tıp Mektebi'nin buraya taşınmasına karar verildi. Gerekli düzenlemelerin yapılması ve yeni eğitici kadroların oluşturulmasıyla 1838 yılından itibaren Tıp Mektebi Beyoğlu'ndaki Galatasaray binasında faaliyete geçti. Mektepte eğitim faaliyetlerini yürütmek üzere Avrupa'dan Avusturyalı Doktor Karl Bernard ile Doktor Neuner ve Eczacı Hoffman getirtilmişti.

Sultan II. Mahmut bu mektebe özel bir önem vermekteydi. Nitekim mektebin açılış törenine bizzat katıldı ve orada öğrencilere hitaben bir de konuşma yaptı. Gerek padişahın o dönemdeki eğitim anlayışını, gerekse de uygulanan eğitim yöntemlerini aksettirmesi açısından bu konuşma önemlidir. Bu sebeple II. Mahmut'un konuşmasını sadeleştirmek suretiyle aktarmak uygun olacaktır. Padişah açılış töreninde şunları söylemiştir: "*Çocuklar, iş bu büyük binayı tıbbiye olarak faaliyete geçirdim ve adını da Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane koydum. Burada hizmetlerin en kutsalı olan insan sağlığı ele alınacağından bu mektebi diğerlerine tercih ettim. Burada tıp ilmini Fransızca olarak tahsil edeceksiniz. Bunun neden yabancı dille yapılacağını soracaksınız. Bunu zorunlu kılan güçlükleri bildireyim. Geçmişte bizde de tıp ilmi ürerinde birçok kitap yazılmıştır. Hatta Avrupalılar bu kitapları kendi dillerine çevirerek onlardan çok şey öğrenmişlerdi. Fakat bu kitaplar Arapça yazılmıştır. Birçok yıldan beri İslam okullarında bu kitaplar ilgi konusu olmaktan çıktıkları, bunları bilenlerin sayısı azaldığı için kullanılmaz olmuşlardır. Şimdi, tıp bilimini kendi dilimize çevirmek için yeniden bu kitaplara dönmek yıllar alacak uzun bir iştir. Bu kitapları kendi dillerine çevirmekle Avrupalılar yüzyıldan fazla bir süreden beri bunlara birçok yeni katkılarda bulunmuşlardır. Bundan başka, bu konuları öğretmenin yöntemlerinde büyük kolaylıklar geliştirmişlerdir. Bu yüzden tıp üzerine yazılmış Avrupa eserlerine kıyasla Arapça eserler artık yetersizdir. Bu eksikliklerin yeni eserlerden alınacak bilgilerle giderilebileceği iddia edilse bile bunlar çabucak Türkçe'ye çevrilemezler. Çünkü tıp eğitimi için gereken beş altı yıldan başka Arapça'yı iyice öğrenmek en aşağı on yıl ister. Hâlbuki bir yandan ordumuz ve halkımız için yetişmiş doktorlara, öte yandan tıp bilimlerinin kendi dilimize kazandırılmasına acele ihtiyacımız vardır. Bu yüzden Fransızca öğrenmenizi istemekten maksadım, onu bu dilin hatırı için değil, tıbbı öğrenmeniz yanında bu ilmi adım adım kendi dilimize kazandırmaktır. Ancak bu yapıldığında tıp kendi ülkemizde kendi dilimizle öğrenilir hale gelecek ve ülkenin her tarafına yayılacaktır.* (Doktor Bernard'ı işaret ederek) *Bu zatı sizin için getirttim. Avrupa'nın birinci derecedeki hekimlerinden olup gayet yetenekli bir kişidir. Kendisinden ve diğer hocalarınızdan hekimlik öğrenin ve tedricen bu ilmi kendi lisanımızla yapılır hale getirin. Zira doktor sıfatıyla yabancı ülkelerden kim olduğu belirsiz bir takım kişilerin gelmesinden ve şurada burada görev yapmasından hoşnut ve memnun*

değilim. İnşallah tahsilinizi tamamladıktan sonra önemli rütbeler kazanacaksınız. Bunun için her türlü ihtiyacınızı karşıladım. Yemekleriniz arasında sıcak kebaptan soğuk çileğe kadar her şey olacaktır. Sizden beklediğim gayretli çalışmanızdır. Talep sizden vermek bendendir. Cenabı- Hak hepinize muvaffakiyet ihsan eylesin. Âmin"[5].

II. Mahmut'un bizzat mektebe giderek öğrencilere yapmış olduğu bu konuşma aslında bu eğitim kurumuna verdiği önemi ve buradan beklentilerini açıklıkla ortaya koymaktadır. Galatasaray Askeri Tıp Mektebi usta hekimler yetiştirecek ve bunlar ülkelerine hizmet edeceklerdir. II. Mahmut'un Türkçe konusundaki hassasiyeti de dikkate değer bir husustur. Padişah, kendi dilinde tıp eğitimi yapmanın öneminin bilincinde olmakla birlikte, ilim sahibi olmak için yabancı dili bilmenin gerekliliğini de vurgulamaktadır.

Galatasaray Tıp Mektebi bu niyet ve beklentilerle eğitime başlamıştı. Mektep askeri ve yatılı olduğundan mükemmel surette idare edilmesine dikkat edilmişti. Dershane ve yatakhaneleri en iyi şekilde tertiplenmişti. Elbiseler de muntazam imal edilmişti. Yaka ve kollar kadife olup, yakalarda mektebin sembolü olmak üzere yılan resmi bulunurdu. Öğrencilere ayda 25 kuruş maaş verilmekte idi. Her üst sınıfa geçişte maaşa 15 kuruş zam yapılmakta ve son sınıf öğrencisi 5 mecidiye maaş almaktaydı. Sabah güneşin doğuşundan iki saat sonra derslere başlanır ve güneşin batışına iki saat kalana kadar dersler sürerdi. Ders müddetleri iki saat olup arada yarım saat teneffüs yapılmaktaydı. Derslerin ve teneffüslerin başlayış ve bitişleri trampet çalmak suretiyle ilan edilirdi. Eğitim aşamasında Mösyö Bernard mektepte bir yenilik meydana getirdi. O ana kadar anatomi dersi modeller üstünde uygulandığından öğrencilere fazla fayda sağlayamıyordu. Hâlbuki mektebin bir an evvel Batıdakiler derecesinde kaliteli olması isteniyordu. Bernard Padişahtan aldığı izinle dersin kadavralar üzerinde yapılmasını sağladı[6]. Bu amaçla konunun uzmanı bir doktor bulabilmek için Avrupa'da ilanlar verilip müsabaka düzenlendi. Sonuçta Mösyö Spitzer müsabakayı kazanıp teşrih muallimi oldu. Spitzer esas itibariyle çok yetenekli olduğundan diğer derslere de girmekteydi. Öğrencilerin derslere hakkıyla çalışmalarını temin için sabah verilen dersler akşam tekrar ettirilirdi. Bu amaçla üst sınıftaki öğrencilere, ayda 50 kuruş maaş verilerek alt sınıftakilere ders tekrarlarında yardımcı olmaları sağlanırdı.

Başlangıçta altı yıl olarak öngörülen eğitim süresi, tedrisat için yeterli bulunmadığından, bilahare dokuz yıla çıkarıldı. Dokuz yılın dördü idadi sınıfı, beşi ise yüksek sınıf olarak düzenlendi.

---

[5] Rıza Tahsin, *Tıp Fakültesi Tarihçesi*, haz. Aykut Kazancıgil, İstanbul 1991, s.10–11; ayrıca bk. Ekmeleddin İhsanoğlu, "Tanzimat Öncesi ve Tanzimat Dönemi Osmanlı Bilim ve Eğitim Anlayışı", *150. Yılında Tanzimat,* yay. haz. Hakkı Dursun Yıldız, Ankara 1992, s.381–382.

[6] Hasan Ali Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773–1923),* İstanbul 1991, s.38.

Mektepte 1838 yılından itibaren yapılan faaliyetler şu şekilde sıralanabilir: Doktorluk mesleğine lâyık olduğu hakiki kıymetin kazandırılması; Doktorluk mesleğinin ilmi hüviyetinin arttırılması ve Avrupaileştirilmesi; Bir yabancı doktorun mektebe müdür tayin edilmesi; Öğretmenlerin uzman yabancılar ve Avrupa'da tıp tahsili yapmış yerli doktorlar arasından seçilmesi; Fransız dilinin ve edebiyatının öğretilerek yabancı dile hakkıyla aşina gençler yetiştirilmesi; Meslek dersleri yanında, genel tarih, genel coğrafya derslerinin de Fransızca olarak Fransız kitaplarından okutulması; Böylece Avrupa eğitim metotları ve sistemleriyle tıp mesleğinde teorik ve pratik bilgisi kuvvetli, üstün kalitede genç Türk doktorlarının yetiştirilmesi; Mektepte bir ameliyathane kurulması; Mektepte sıhhiye memurları kursu açılması; Aşı memurları dershanesinin açılması; Adli tıbbın mektepte teşekkül ettirilmesi; Mektepte eczacılık şubesinin açılması; Gerek doktorluk ve operatörlük şubeleri ve gerek eczacılık kısmı dersleri için mektepte muntazam ve büyük bir bitki bahçesinin tesis edilmesi; Türk kadın ebelerin mektepte erkek hocalardan ders görüp diploma almaları; Öğrencilerin geniş ölçüde tatbikat yapabilmeleri için mektebe bağlı bir hastane kurulması; Ayrıca Beyazıt'ta mektebe bağlı bir dispanser açılması; Kadavralar üzerinde uygulamalı derslerin yapılması; Tedavi gören hastaların istatistiklerinin tutulması[7].

Galatasaray Askeri Tıp Mektebi'nde okuyan öğrencilerin hepsi parasız olarak eğitim görmekteydiler. Bunlar bir ayrıma tabi tutulmaksızın ülkenin Müslüman ve Gayrımüslim halkı arasından seçilmişlerdi. Mektepte neşriyat için bir de matbaa kurulmuş ve *La Gazette Médicale de Constantinople* adıyla bir dergi çıkarılmıştır[8].

Mektep ilk mezunlarını 1843 yılında verdi. İlk mezunlar Sultan Abdülmecit'in de hazır bulunduğu imtihanda başarı göstererek diplomalarını aldılar. Bunlara elde ettikleri derecelere göre miralaylık, kaymakamlık, binbaşılık ve yüzbaşılık rütbeleri verildi ve görevlendirildiler. Mektepten alınan diplomalar aynı zamanda Avrupa tıp fakülteleri diplomalarına eşdeğer tutuluyordu. Bunun yanında yabancı memleketlerden gelen doktorların ellerindeki diploma ne olursa olsun Galatasaray Tıbbiye Mektebi'nde bir ehliyet imtihanı geçirdikten sonra ülkemizde doktorluk yapabilmeleri uygulaması da başlatılmıştı.

Galatasaray binası 1848 tarihinde büyük bir yangın geçirdi. Dolayısı ile mektep buradan Hasköy'deki Humbarahane Kışlası'na taşındı. Dönemin Padişahı Sultan Abdülmecit Galatasaray binasını yeniden ve mükemmel bir şekilde yaptırmak için faaliyete geçti. Bu defa bina ahşap değil kâgir olacaktı. Bugün Galatasaray Lisesi'ne ev sahipliği yapan bu yeni binanın inşaatı çok uzun sürdü. Hatta inşaatı başlatan Sultan Abdülmecit binanın

[7] Vahdettin Engin, "Galatasaray Tıp Mektebi", *Sultani,* yıl 2006, sayı 26, s.41.
[8] İsfendiyaroğlu, *a.e.g.,* s.352-353.

tamamlandığını göremedi. Sonraki Padişah ki aynı zamanda Mekteb-i Sultani'nin de kurucusu olan, Sultan Abdülaziz zamanında bina inşaatı, bugünkü şekline sahip olarak, 1862 yılında tamamlandı. Bundan sonra Askeri Tıbbiye Mektebi yine bu binaya taşındı ve altı yıl boyunca eğitimine devam etti[9]. Bu arada 1866 yılında, çok önemli bir organizasyon olarak, Uluslararası Tıp Kongresi Galatasaray binasında gerçekleştirildi[10].

1868 yılında Mekteb-i Sultani'nin açılması ile beraber Galatasaray'da eğitim gören tıp öğrencileri Beyoğlu'ndan Gülhane'ye taşındı. Beyoğlu'ndaki binada ise 1 Eylül 1868 tarihinden itibaren Mekteb-i Sultani eğitime başladı.

3- Mekteb-i Sultani'nin Kuruluşu

Mekteb-i Sultani'nin kuruluşu, esas itibariyle bir ihtiyacın giderilmesini öngörmekteydi. Batılılaşma sürecinin yaşandığı dönemler olan II. Mahmut ve Tanzimat devirlerinde, eğitim alanında da yenilikler yapılmaya başlanmıştı. Tanzimat Fermanı Müslim veya Gayrımüslim tüm Osmanlı yurttaşlarına her alanda eşitlik vaat ediyordu. Bunu gerçekleştirebilmek için, lâik bir hukuk düzeninin kurulması lazımdı. Böyle bir düzenin hayata geçmesi ise lâik bir eğitim sisteminin varlığına bağlıydı. Osmanlı yöneticileri, 1838'ten başlayarak, Babıâli adı verilen yeni merkezi bürokrasiyi ayakta tutacak personeli yetiştirmek amacıyla, batı modelinde rüştiye muadili okullar açmaya başladı. Bunlardan mezun olanlar Babıâli'de kendi tercih ettikleri dairelerde istihdam edildi. Bu uygulama halkın yeni açılan okullara ve hatta genel olarak eğitime, daha fazla ilgi göstermesini sağladı. Ayrıca başlangıçta oldukça basit ve cılız olan bu okullar giderek kök salmaya ve lâik eğitim sisteminin temel taşlarını oluşturmaya başladı[11].

1846 yılından itibaren rüşdiye sayısında artışlar meydana geldi[12]. Buradan da yüksek öğrenim kurumu olarak medreselere devam ediliyordu. Fakat Rüştiyeler yüksek öğrenime hazırlık açısından lise eğitiminden çok ortaokul konumunda bulunuyorlardı. Bundan dolayı Rüştiye ile Medrese arasındaki boşluğu giderecek ara eğitim veren lise tarzı müesseselere ihtiyaç duyuluyordu. Eğitimdeki bu boşluk genellikle Türkler için geçerli bulunmaktaydı. Buna karşılık Gayrımüslim ahali sahip oldukları mektepler itibariyle böyle bir boşluk

---

[9] Engin, *a.g.m.,*s. 41.
[10] *La Turquie,* 16 Février 1866.
[11] Cemil Öztürk, "Selim Sabit Efendi'nin Yetiştiği Dönemde Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Modern Eğitimin Doğuşu", *Uluslararası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu: Türkiye'nin İlk Modern Pedagogu Vizeli Selim Sabit Efendi (1829 – 1910)*, Trakya Üniversitesi Vize Meslek Yüksek Okulu, Vize, 28 Nisan 2000, s.66.
[12] Osman Nuri Ergin, *Türk Maarif Tarihi,* İstanbul 1977, c.I-II, s.440–456. Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993'e),* İstanbul 1993, dördüncü baskı, s.143144.

hissetmemekteydiler. Türklerin bu şekilde yetersiz eğitim almaları, hâkim milletin seviyesini diğer unsurların seviyesinden aşağı indiriyor ve yüksek okullara giden veya başka bir yerde istihdam edilenlerin yeteri derecede hazır olmamalarına sebep oluyordu. Bu hale bir son vermek üzere öncelikle büyük masraflarla Paris'e öğrenciler gönderilmiş ve bunların orada Mekteb-i Osmanî[13] adı verilen müessesede en iyi hocalardan ders almak üzere tahsil görmelerine çalışılmıştı. Fakat bu uygulama uzun sürmedi.

Sultan Abdülaziz 1867 yılında yapmış olduğu Avrupa seyahatinde gördükleri karşısında etkilenmiş ve başta eğitim olmak üzere çeşitli alanlardaki icraatların ülkemizde de uygulanması zaruretine inanmıştı. Nitekim padişah, dönüşünde nazırlara eğitime çok önem vermek gerektiğini anlatmıştı. Zaten dönemin önde gelen devlet adamları Âli ve Fuat Paşalar da bu hususta onunla paralel düşünüyorlardı. Fransa elçisi M.Bourrée de bu konuda teşvikçiydi. Elçi, Osmanlı hükümetini devletin çeşitli şehirlerinde liseler açmaya ikna etmeye çalışıyordu. Bu şartlar çerçevesinde çocuklara, ailelerinin nezareti altında tahsillerini tamamlamalarını sağlayacak ve onlara hangi milletten olurlarsa olsunlar edebi ve fenni bilgiler verecek okulların yapılmasına girişilmesi uygun görüldü. Bu suretle Osmanlı idaresinin hoşgörülülüğü de vurgulanmış olacak, aynı zamanda çeşitli milletlere mensup çocuklar Osmanlılık bilinci ile yetiştirilmiş olacaklardı[14].

İlk tecrübe olarak, Beyoğlu'nda kışla olarak inşa edilmiş, Boğaza nazır Galata Sarayı binasında bir okul açılması uygun görüldü. Burası daha sonra diğer vilayetlere açılacak liselere örnek teşkil edecekti. Mekteb-i Sultani adı verilen okulda tedrisat esas itibariyle Fransızca olacak, fakat bazı dersler Türkçe gösterilecekti. Mektebin müdürü ve bazı hocalar Fransız olacağı gibi ders nazırı da müdir-i sani unvanı ile yine Fransız olacaktı. Mektepte Türkçe ve Fransızca olmak üzere iki ayrı kısım bulunacaktı. Fen bilimleri ağırlıklı dersler Fransızca, sosyal bilimler ağırlıklı dersler ise Türkçe okutulacaktı. Mektepte Müslüman ve Gayrımüslim öğrenciler bir arada okuyacaklardı. Mektebe ilgisini esirgemeyen Fransa, bu vesile ile şarktaki nüfuzunu arttırma çabası içindeydi[15].

Bu şekilde kuruluş çalışmaları tamamlanan Mekteb-i Sultani 1 Eylül 1868 tarihinde 341 öğrencisi olduğu halde eğitim vermeye başladı. Bu öğrencilerden 147' si Müslüman, 48' i Gregoryen Ermeni, 36'sı Rum, 34 'ü Musevi, 34'ü Bulgar, 23'ü Katolik Latin, 19'u ise

[13] Adnan Şişman, " Mekteb-i Osmanî", *Osmanlı Araştırmaları,* c.V, İstanbul 1986.
[14] Engelhardt, *Tanzimat ve Türkiye,* çev. Ali Reşad, haz.Akın Bedirhan, İstanbul 1999, s.248-249.
[15] Vahdettin Engin, *Mekteb-i Sultani,* İstanbul 2003, s.28–31.

Katolik Ermeni idi[16]. Mektepte dışarıdan ders takip etmek isteyenler için de sınıf tahsis edilmişti.

Mektebin açılışı ile beraber bir takım tepkiler de ortaya çıktı. Buna göre Rusya siyasi sebeplerle, yani Fransa'nın nüfuzunun artmasından duyduğu endişe ile Mekteb-i Sultani'ye karşı idi. Rumlar Yunanca'nın ders programları arasında bulunmamasından rahatsızlık duymaktaydılar. Museviler ise Hıristiyan bir müdürün yönetimindeki mektebe öğrenci göndermekte çekingen davranmışlardı[17]. Katolikler de çeşitli milletlere mensup öğrenciler arasında Katolik çocuklarının ahlaklarının bozulacağını düşünmekteydiler. Hatta Papa mektebe Katolik öğrencilerin gitmesini yasakladı[18]. Fransa'nın girişimiyle bu yasak kaldırıldı.

Mekteb-i Sultani İstanbul basınında iyimserlikle karşılandı. Gazeteler çocuklarını okutmak isteyen aileler için çok güzel bir fırsatın ortaya çıktığını, Avrupa'dakiler ayarındaki bu okulun meyvelerini vermeye başladığında memleket için önemli katkılar sağlayacağını yazdılar[19]. Bu dönemde Avrupa'da faaliyet göstermekte bulunan Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi Yeni Osmanlılar ise mektebin kurulmasını şiddetle tenkit ettiler. "Bir Türk çocuğunu keçi sakallı Fransız hocaların eline bırakmanın zararlı olduğu" şeklinde yorumlarda bulundular[20]. Aleyhteki bütün görüşlere rağmen, başta Sultan Abdülaziz olmak üzere, Sadrazam Âli Paşa ve kuruluşa ön ayak olan diğer devlet adamları, ülkenin geleceği olarak gördükleri bu okulun yaşaması için büyük gayret gösterdiler[21]. Sonuçta Mekteb-i Sultani tedrisata başladı ve giderek ülkenin en önemli eğitim müesseselerinden biri haline geldi.

Mekteb-i Sultani'nin kuruluşunda ve sonra geçirdiği aşamalarda Fransa'nın oynadığı rolü fazla abartmamak gerekir. Esas olarak Osmanlı Devlet adamları böyle bir okulun ihtiyacını hissediyorlardı. Dolayısı ile bu uğurda büyük fedakârlıklar gösterdiler. Fransa'nın katkısı ise eğitim sistemi açısından örnek teşkil etmek yanında, bazı öğretmenlerin teminine yönelikti. Bununla beraber Fransız öğretmenlerin maaşları Osmanlı Devleti tarafından ödenmekte idi. Üstelik bunlar kâğıt para kabul etmemişler, maaşlarının Osmanlı altın lirası üzerinden ödenmesini özellikle talep etmişlerdi. Nitekim uygulama da böyle oldu. Eğitim programlarının hazırlanmasında da Fransız sistemi örnek alınmakla beraber, uygulama tamamen aynı olmadı. Ülke ihtiyaçları göz önünde bulundurularak o dönem Fransız

---

[16] De Salve L'Enseignemet En Turquie Le Lycée Impérial de Galata-Sérai", *Revue des deux Mondes,* Septembre- Octobre 1874, s. 848.
[17] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi,* Ankara 1981, c.VII, üçüncü baskı, s.204.
[18] Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma,* İstanbul bty. s.239.
[19] İhsan Sungu, "Galatasaray Lisesi'nin Kuruluşu", *Belleten,* yıl 1943, sayı 28, s.328.
[20] Ali Sirmen-Emre Öktem, "Çok Konuşulan Az Bilinen Bir Kurum: Galatasaray", *Milliyet,* 4 Haziran 1997.
[21] Kuruluş yıllarındaki gelişmeler için bk.Adnan Şişman, *Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin Kuruluşu ve İlk Eğitim Yılları,* İstanbul 1989.

liselerinde daha az önem verilen matematik, temel bilimler, muhasebe, tarih, coğrafya, teknik resim gibi dersler Mekteb-i Sultani'de ağırlığı teşkil etti[22].

Mekteb-i Sultani'de kuruluştan Cumhuriyet dönemine kadar sırasıyla, Mösyö De Salve, Vahan Efendi, Fotyadi Bey, Sava Paşa, Ali Suavi Bey, Ali Nizami Paşa, Halil Efendi, Karaca Paşa, İsmail Bey, Abdurrahman Şeref Bey, Emrullah Bey, Mustafa Azmi Bey, Tevfik Fikret Bey, Salih Zeki Bey, Salih Arif Bey, Aynizade Hasan Tahsin Bey müdürlük yaptılar. Bunlar arasında İsmail Bey, Abdurrahman Şeref Bey ve Tevfik Fikret uygulamalarıyla mektepte önemli bir iz bıraktılar.

1874 yılında mektep bünyesinde Darülfünun-ı Sultani adıyla bir üniversite açıldı. Mühendislik, Hukuk ve Edebiyat şubelerinin bulunduğu söz konusu yüksek okul aralıklı olarak 1881 yılına kadar hizmet verdi[23].

Mekteb-i Sultani'de spor her zaman için önemli olmuştu. Daha kuruluş yılından itibaren ders programlarında jimnastik dersine yer verilmiş ve bir de spor salonu açılmıştı. Bu sebeple öğrenciler arasında sporun her dalına merak saran başarılı gençler yetişti. 1905 yılında 11. sınıf öğrencisi Ali Sami (Yen) ve arkadaşları Türkiye'nin ilk futbol kulübü olarak Galatasaray'ı kurdular[24].

Mekteb-i Sultani binası 1907 yılında meydana gelen yangın neticesi önemli hasar gördü. Daha önce, 1870 yılında çıkan büyük Beyoğlu yangını mektebin kapılarına kadar gelmişse de herhangi bir zarar vermemişti. Fakat İkinci Müdür Mösyö Feuillet'in odasından çıkan 1907 yangını mektebin ahşap iç aksamını tamamen yok etti. Sadece taş duvarlar kaldı. Yangında can kaybı olmadı. Ama kütüphane, müze ve arşiv tamamen yandı[25]. Öğrenciler bir yıl Beylerbeyi'nde geçici olarak oluşturulan barakalarda eğitim yaptıktan sonra, 1909 yılından itibaren, yeniden inşa edilen Beyoğlu'ndaki binaya geri döndüler.

Bu esnada müdürlük makamında bulunan ve Galatasaray Lisesi'ni "Batıya açılan pencere " olarak nitelemesiyle tanıdığımız Tevfik Fikret görevi sırasındaki icraatlarıyla gerek öğrencilerin, gerekse öğretmenlerin gönlünde taht kurdu. Tevfik Fikret maiyetindekileri, bağırıp çağırarak ve zor kullanarak yola getirme düşüncesinde değildi. Herkesin kendi mesuliyetinin bilincinde olarak hareket etmesini öğütlüyordu. Bu suretle sınıflarda, yemekhanede ve yatakhanede tam bir düzen sağlanmıştı. Tevfik Fikret mektepteki disiplin

---

[22] Gülsün Düzenli, "Mekteb-i Sultani'den Bugüne Galatasaray Lisesi", *Toplumsal Tarih,* yıl 1996, sayı 26, s.22.
[23] Ekmelettin İhsanoğlu, "Dârülfünun Tarihçesine Giriş (II) Üçüncü Teşebbüs: Dârülfünun-ı Sultani", *Belleten,* yıl 1993,sayı 218,s. 201–239.
[24] *Türk Futbol Tarihi,* haz. Altuğ İstanbulluoğlu, İstanbul 2003, c.I-II, ikinci baskı, s. 15; İzzeddin Çalışlar, "Ali Sami Yen'in Rüyası 100 Yaşında", *Sultani,* yıl 2005, sayı 25, s.32–33.
[25] *Sabah*, 26 Muharrem 1325, 28 Muharrem 1325; İkdam*,* 26 Muharrem 1325, 28 Muharrem 1325.

yanında, eğitime de özel bir çaba harcıyordu. Konferans salonu yanında, mektebe yeni laboratuarlar, fizik anfisi, kütüphane, eczane ve revir gibi eserler kazandırmıştı. Konferans salonunda talebeye konferanslar veriyor, okunan derslerle ilgili veya hariçten seçilmiş konular üzerinde sohbetler yapılıyor, nutuklar söyleniyordu. Bazen bu konferanslarda sınıf öğretmenleri de hazır bulunuyordu. Bunlardan başka ara sıra şiir ve nesir parçalarını da güzel okuma tecrübeleri yapılıyor, bu suretle öğrenciler okuduklarını, dinlediklerini iyi anlamaya ve iyi söylemeye alıştırılıyorlardı[26].

Milli mücadelenin kazanılması bütün ülkede olduğu gibi Mekteb-i Sultani'de büyük bir coşku ile karşılandı. Milli hükümetin ve muzaffer ordunun temsilcisi olarak İstanbul'a gelen Refet Paşa Mekteb-i Sultani'yi de ziyaret ederken mektepte olağanüstü bir coşku yaşandı. Bu vesile ile Refet Paşa heyecanlı bir konuşma yaptı. Kendisi, Mekteb-i Sultani'nin batıya açılan ilk pencere olduğunu, birçok vatansever evlat yetiştirdiğini, yetiştirmeye de devam edeceğini, milli mücadele kazanıldığına göre artık vatanın imarına ve yükseltilmesine çalışılması gerektiğini söyledi [27]. 1922–1923 eğitim yılı mezunları diplomalarını "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti" adına aldılar ve Mekteb-i Sultani ismi son defa bu yıl mezun olanların diplomalarına yazıldı[28].

[26] Fethi İsmail, "Söz Terbiyesi", *Galatasaray Dergisi Tevfik Fikret Özel Sayısı,* Aralık 1931, s. 28; Vahdettin Engin, "Tevfik Fikret'in Mekteb-i Sultani Müdürlüğü ve Eğitimci Kişiliği", *Biyografya 7 Tevfik Fikret,* İstanbul 2006, s.240–244.
[27] Suat Aray*, Bir Galatasaraylının Hatıraları,* İzmir 1959, s.212.
[28] Orhan Koloğlu, "Galatasaray'ın Tarihsel Dönemleri", *Sultani,* yıl 2006, sayı 26, s.27.

1. BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E GEÇİŞ DÖNEMİNDE GALATASARAY LİSESİ

1.1. Cumhuriyet'e Giden Süreçte Eğitim Politikaları

Milli mücadele yıllarında Ankara Hükümeti eğitim meselelerine el atmaktan geri kalmamıştı. Askeri ve siyasal alanda düşmanlara karşı en sert mücadeleyi vermekte olan Mustafa Kemal Paşa, eğitimin bir ülke için ne kadar önemli olduğu düşüncesinden hareketle savaş ortamında dahi eğitim işleriyle ilgilenmekteydi. Bu çerçevede TBMM'nin açılması ve hükümetin oluşmasına paralel olarak eğitim işleri de bir program dâhiline sokulmuştu. İlk İcra Vekilleri heyetinin programının Mecliste okunduğu 3 Mayıs 1920 tarihli oturumda Milli Eğitim konusunda yapılacak çalışmalar şöyle belirlenmişti: "Maarif işlerindeki gayemiz: Çocuklarımıza verilecek terbiyeyi her manasıyla dini ve milli bir hale koymak ve onları hayat mücadelesinde muvaffak kılacak dayanak noktalarını, kendi nefislerinde bulduracak teşebbüs kudreti ve kendine güven gibi nitelikler verecek; üretici bir fikir ve şuur uyandıracak şekilde yüksek bir dereceye çıkartmak, resmi tedrisatı bütün mekteplerimizi en ilmi, en asri olan kurallar dairesinde yeniden tanzim ve programlarını ıslah etmek, milletin mizacına, coğrafi şartlara ve iklimimize, tarihi ve içtimai ananelerimize uygun ilmi ders kitapları meydana getirmek, halk ağzındaki kelimeleri toplayarak dilimizin büyük bir sözlüğünü yapmak, biz de milli ruhu canlandıracak tarihi, edebi ve sosyal eserleri erbabına yazdırmak, milletin malı olan eski eserleri tescil ve muhafaza etmek, doğu ve batının bilim ve fen kitaplarını dilimize çevirmek, hâsılı, bir milletin hayat ve mevcudiyetinin korunması için en mühim amil olan maarif işlerine özel bir dikkat ve gayret ile çalışmaktır. Bugün ise ilk işimiz mevcut mektepleri iyi idare etmektir[29].

Bu programla işe başlandıktan sonra, Türk Milli Eğitim siyasetinin açıklıkla tespiti, Milli Eğitim işlerinin bütünü ile ele alınarak ilmi görüşle incelenmesi, milli vasfına layık bir eğitim sisteminin ve teşkilatının eğitimciler tarafından esaslı plan ve programlara bağlanması çalışmalarına girişilmiştir. Bu amaçla 3 Mayıs 1920 günü bir de Maarif Vekili seçilmiş ve Dr.

[29] *Cumhuriyetin 75. Yılında İstanbul Eğitim Belgeseli,* İstanbul 1998, s.33–34.

Rıza Nur bu göreve getirilmiştir[30]. Rıza Nur, Büyük Millet Meclisi'nin 9 Mayıs günkü oturumunda Maarif Vekâleti'nin programını okumuş ve gerçekleştirilecek milli eğitim uygulamaları hakkında bilgi vermiştir. Esas itibariyle İcra Vekilleri Heyeti'nin programında yer alan milli eğitim ile ilgili esaslar Maarif Vekâleti'nin programında da tekrar edilmiştir.

Maarif Vekâleti'nin bu programında, ileride ele alınacak bir takım temel işlerin tasarlandığı, fakat savaş ortamında bulunulması dolayısıyla, şimdilik mevcut eğitim kurumlarını idare etmekle yetinileceği gözlenmektedir. Bununla beraber, eğitimde milli bir politikanın uygulanacağı bu konuya sık sık yapılan vurgulamalardan anlaşılmaktadır.

Görüldüğü üzere bir taraftan savaşın devam ediyor olması eğitim işlerinin ihmal edildiği anlamına gelmemektedir. Nitekim Batı cephesinde Yunanlılara karşı yürütülen savaşın en kızıştığı ve giderek Ankara'dan top seslerinin işitileceği bir ortamda Mustafa Kemal Paşa'nın 15 Temmuz 1921 tarihinde Ankara'da Maarif Kongresi'ni toplaması bunun bir delilidir. Mustafa Kemal bu kongrede yaptığı konuşmada, gelecekteki eğitim politikalarının ipuçlarını da vermekteydi: "Bugün Ankara, milli Türkiye'nin milli maarifini kuracak 'Türkiye muallime ve muallimler kongresinin' toplanmasına da sahne olmakla iftihar duymaktadır. Asırların yüklemiş olduğu derin idari ihmallerin devlet bünyesinde meydana getirdiği yaraları tedavi için sarf edilecek gayretlerin en büyüğünü hiç şüphesiz irfan yolunda bol bol harcamalıyız. Gerçi bugün maddi ve manevi kaynaklarımızı, milli hudutlarımız dâhilindeki memleketlerimizde işgalci bir halde bulunan düşmanlara karşı kullanmak mecburiyetindeyiz. Memleket irfanı için tahsis edilebilen şey müstakbel maarifimize dayanak teşkil edecek bir temel kurmaya kâfi değildir. Ancak vasi ve kâfi şerait ve vesaite malik oluncaya kadar geçecek harp ortamında dahi kemali dikkat ve itina ile işlenerek düzelmiş bir milli terbiye programı vücuda getirmeye ve mevcut maarif teşkilatımızı bugünden semereli bir faaliyetle çalıştıracak esasları hazırlamaya mesai sarf etmeliyiz. Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarihi gerilemesinde en mühim bir amil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken eski devrin hurafelerinden ve evsafı fıtriyemizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciyeyi milliye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür kastediyorum. Çünkü milli davamızın tam olarak gelişmesi ancak böyle bir kültür ile temin edilebilir. Lalettayin bir ecnebi kültürü, şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin yıkıcı neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür zeminle mütenasiptir, o zemin milletin seciyesidir. Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa

[30] Türker Sanal, *Türkiye'nin Hükümetleri,* Ankara 1997, s.104.

mevcudiyetiyle, hakkı ile birliği ile taarruz eden bütün yabancı unsurlarla mücadele lüzumu ve efkârı milliyeyi her mukabil fikre karşı şiddetle ve fedakârane müdafaa zarureti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün ruhi kuvvetlerine bu evsaf ve kabiliyetin zerki mühimdir. İşte biz, bu kongrenizden, yalnız çizilmiş eski yollarda alelade yürümenin tarzı hakkında görüş alışverişi yapmayı değil; belki ileri sürdüğüm şartlara haiz yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi mukaddes bir hizmet bekliyoruz"[31].

Mustafa Kemal Paşa 1 Mart 1922 tarihinde, Mecliste yaptığı başka bir konuşmada Türkiye'nin bağımsızlığı ile eğitim arasındaki derin bağları ortaya koyma ihtiyacı hissetmişti: "Asırlardan beri milletimizi idare eden hükümetler maarifi yaygınlaştırma arzusunu ifade ede gelmişlerdir. Ancak bu arzularına ulaşmak için şark ve garbı taklitten kurtulamadıklarından netice milletin cahil kalmasıyla sonuçlanmıştır. Bu hazin hakikat karşısında, bizim takibe mecbur olduğumuz maarif siyasetimizin hutut-u esasiyesi şu olmalıdır: Demiştim ki bu memleketin asıl sahibi ve toplumumuzun esas unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki bugüne kadar maarif nurundan mahrum bırakılmıştır. Binaenaleyh bizim takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli evvela mevcut cehaleti ortadan kaldırmaktır. Bu hedefe ulaşılması, maarif tarihimizde mukaddes bir merhale teşkil edecektir. Bir taraftan cehaleti ortadan kaldırmaya uğraşırken bir taraftan da memleket evladına iktisadi ve toplumsal hayatta fiilen tesirli ve semereli kılabilmek için lazım gelen iptidai malumatı ameli bir tarzda vermek maarif sistemimizin esasını teşkil etmelidir. Medeni ve asri bir toplumun ilim ve irfan yolunda yalnız bu kadarla yetinmeyeceği şüphesizdir. Milletimizin dehasının gelişmesi bu sayede layık olduğu medeniyet mertebesine ulaşması bittabi âli meslekler erbabını yetiştirmekle ve milli harsımızı yükseltmekle kabildir. Bu ilk ve son iki tahsil kademesi arasında orta tahsilin de yer alması tabidir. Orta tahsilin gayesi memleketin muhtaç olduğu muhtelif hizmet ve sanat erbabını yetiştirmek ve yüksek tahsile namzet hazırlamaktır. Orta tahsilde dahi terbiye ve talim usulünün ameli ve tatbiki olması esasına riayet şarttır. Kadınlarımızın da aynı tahsil derecesinden geçerek yetişmelerine önem verilecektir. Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize görecekleri tahsilin sınırı ne olursa olsun, ilk önce, her şeyden önce Türkiye'nin istiklâliyle kendi benliğine ve milli ananelerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir. Dünyanın vaziyetine göre, böyle bir mücadelenin gerektirdiği ruhi

[31] *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III,* Açıklamalı dizin ile, byy, 2006, c.II, s.19–20; Yahya Akyüz, "Atatürk ve 1921 Eğitim Kongresi", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim,* İstanbul 1983, s. 91–93; Özkan İzgi, "Atatürk'ün Eğitim ve Üniversitelere Bakış Açısı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* yıl 1984, sayı 1, s. 269–270.

unsurlar ile mücehhez olmayan fertlere ve bu mahiyette fertlerden oluşan cemiyetlere hayat ve istiklal yoktur"[32].

1.2. Birinci Heyet-i İlmiye Toplantısı

1922 yılında, 26 Ağustos'undan başlamak üzere kazanılan askeri zaferlerle ülke düşman işgalinden kurtarılmış ve Lozan'da barış görüşmeleri başlamıştı. Diğer taraftan eğitim meseleleri de önemle ele alınıyordu. Nitekim daha barış görüşmeleri henüz tamamlanmamışken, 15 Temmuz 1923 tarihinde, ülkenin genel eğitim işlerini yönlendirmek üzere Ankara'da Birinci Heyeti İlmiye toplantısı gerçekleştirildi. Bu toplantının Galatasaray Lisesi açısından önemi, okulun alacağı yeni şeklin burada belirlenecek olmasıydı. Toplantının Galatasaray Lisesi'ni ilgilendiren diğer bir yönü de Müdür Faik Bey'in heyet üyeleri arasında yer almasıydı. Ayrıca Galatasaray'da yetişmiş önemli bir beden eğitimi uzmanı olarak Selim Sırrı (Tarcan) Bey de heyet üyeleri arasında bulunuyordu. Birinci Heyeti İlmiye toplantıları Maarif Vekili İsmail Safa Bey'in başkanlığında sürdürüldü[33]. Toplantılar Darülmualimin konferans salonunda gerçekleştiriliyordu. Açılış konuşmasını yapan Maarif Vekili İsmail Safa Bey özetle şu konuşmayı yapmıştı: "Uzun ve ağır bir mücadeleden sonra sulh seslerini kuvvetle işittiğimiz şu sırada muhterem heyetinizin toplanabilmesi, genç Türkiye'miz için en hayırlı, en ümit dolu bir hadisedir. Zahmet ve sıkıntıya katlanarak davetimizi lütfen kabul ettiğinizden dolayı memnuniyet ve teşekkürlerimi arz ederim. Sizleri hürmet ve minnetle selamlarım. Hoş geldiniz. Efendiler, tarihimizin, namus ve irfanımızın maruz olduğu korkunç suikastlar hepinizce malumdur. Daha dün, koca bir milletin en feci bir akıbet içinde tarihini kapayarak ortadan silinmesi, kaçınılması imkânsız, tabii ve haklı bir hadise gibi telakki

---

[32] *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri,* c. I, s. 244–246; Reşat Özalp-Aydoğan Ataünal, "Milli Eğitimde Kongreler ve Şuralar", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim,* İstanbul 1983, s.107–108.

[33] Türk Eğitim tarihi açısından özel bir önem taşıyan Birinci İlmiye Heyeti'nin diğer üyeleri şu kişilerdi: Maarif Vekili İsmail Safa (başkan), Müsteşar Samih Rıfat, Matbuat Müdürü Ağaoğlu Ahmet, Müdafaa-i Milliye Vekâleti Mümessili Naci Paşa, Dâhiliye Vekâleti Mümessili Abdülmuttalip, Sıhhıye Vekâleti Mümessili Doktor Ziya, Türk Ocağı mümessili İzzet Ulvi, Nafıa Vekâleti Mümessili Hamdi, İktisat Vekâleti Mümessili Cemal Hüsnü, İlk Tedrisat Müdür Refet, Orta Tedrisat Müdürü Nafi Atuf, Yüksek Tedrisat Müdürü Şefik, heyet-i Teftişiye Müdürü Abdülfeyyaz Tevfik, Telif Tercüme Encümeni Reisi Ziya Gökalp, Azadan Veled Çelebi, Azadan Mustafa Rahmi, Âli Dersler Mümessili Vehbi, Darülfünun Terbiye Müderrisi İsmail Hakkı, Darülfünun ve Darülmuallimat Muallimlerinden Haydar, Darülfünun İktisat Müderrisi Zühtü, Darülfünun Ruhiyat Müderrisi Şekip, Darülfünun Müderrislerinden Köprülüzade Fuat, Tıp Fakültesinden Doktor Vasfi, Sabık İlk Tedrisat Müdürü Edip, Sanayii Nefise Mektebi Müdürü Cemil, Heyet-i Teftişiyeden Hasan Fehmi, Sabri Cemil ve Hilmi, Celal Esad, İstanbul Darülmualimin müdürü İhsan, Antalya Darülmualimin Müdürü Hulusi, İhsaiyat Müdürü Avni, Maarif Hars Müdürü Mübarek, Ali Sami Terbiye-i Bedeniye Müdürü Muallimi Selim Sırrı, İstanbul Darülmualimin Muallimi İbrahim Alaaddin, Kastamonu Sultanisi Edebiyat Muallimi Ali Rıza, İstanbul Sultanisi İptidai kısmından Recep Nuri Bk. *Hâkimiyet-i Milliye,* 15 Temmuz 1923. Birinci Heyet-i İlmiye toplantılarına katılanlar için ayrıca bakınız Hasan Âli Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim,* Ankara 1994, s. 21–22.

ediliyordu. Tabii görülen, değiştirilmesi imkânsız addedilen bu zalim akıbete karşı koymak, yeniden varlığını ispat etmek, cihan harbinin dört kanlı senesini nihayetsiz ıstıraplarla geçirmek büyük milletimiz için çok ağır bir zaruret olmuştu. Cenab-ı Hakk'a çok şükür, Dünya'nın gözü önünde her tarafı karanlık fırtınalı bir yolda, hiç korkmadan yalnız kendi kuvvetimize güvenerek nihayete varmaya, bütün mâniaları aşıp yenmeye muvaffak olduk. Bu harikalı zafer yeni asri temeller üzerinde, yeni doğan Türkiye'ye yeni bir maarif istikameti verecek olan heyetinizden hayırlı ve faydalı mesai bekliyorum. Muvaffakiyetler temenni ederim"[34] .

Kongrenin devamı müddetince, Hâkimiyet-i Milliye gazetesi, kongreye katılanlardan ülkenin eğitim sorunlarıyla ilgili olarak görüşlerini aldı. Buna dair on dört değişik soru katılımcılara soruldu. Gazete meseleyi satırlarında şöyle izah etmişti: "Hâkimiyet-i Milliye, Heyet-i İlmiye azasından muhtelif maarif meselelerine dair tertip eylediği on dört suale cevap verilmesini rica etmişti. Bu anketimizde kırk kişiden mürekkep olan heyet-i ilmiye azasından yalnız on bir zat iştirak eylemiştir. Bazı zevat bir iki gün zarfında cevaplarını vermişlerdir. Bazıları ise meşguliyetlerini ileri sürerek cevaptan imtina etmişlerdir. Bu on bir cevap içinde pek şayan-ı dikkat mütalaalar görülecektir. Birinci sualimiz şudur: Maarifimizde en büyük noksan nedir? İkinci sualimiz: Maarifimiz yükselmekte midir yoksa seviye mi kaybetmektedir? Bu vaziyet ne zamandan beri devam ediyor? Sebepleri nedir? İzale için en müessir çare olarak ne tavsiye ediyorsunuz?"

Gazetenin sorularını cevaplandıranlar arasında Galatasaray Lisesi müdürü olması hasebiyle Faik Bey'in verdiği cevaplar konumuz açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Faik Bey maarifteki en önemli noksan nedir sorusuna şu cevabı vermiştir: "Maarifimizde en büyük noksan istenilen ölçülerde öğretmenlerin yeterli olmayışıdır. Faik Bey ikinci soruya ise şu cevabı vermiştir: "Maarifimizde zahiri bir terakki varsa da bu yükseliş aradan geçen zaman ile mütenasip değildir. Bu sebepten dolayı ben terakki yerine düşüş var derim. Bu düşüş mekteplerde keyfiyet yerine kemiyet aramaya başladığımızdan beri devam ediyor. Zira binayı, ders araç gereçlerini, öğretmenleri hazırlamadan mektep açtık. Programlar üzerinde çok oynadık. Yıktık yeniden yaptık. Lakin yıkarken neyi yıktığımızı hiç araştırmadık ve ne için yıktığımızı düşünmedik. Kendi ihtiyacımızı asla nazar-ı itibare almadık. Netice itibariyle bir şey kazanmadık. Bilakis kaybettik. Maarifimizin yükselmesi için düşündüğüm yegâne çare maarifimizin istikametini tayin ve tespit edip ilmi cihetini idare edecek yetki sahibi daimi bir ilmiye heyeti teşkil etmektir. Bu gün şehremanetinin, İktisat Vekâleti'nin birer fen heyetleri

[34] *Hâkimiyet-i Milliye,* 16 Temmuz 1923.

vardır. Fen heyetinin kararı olmaksızın bir dersin programının yapılmaması gerekir. Şimdiye kadar bir tedrisat müdürü, bir nazır ders programını alt üst etmeye kendinde yetki görürdü. Artık bu gibi muamelelere nihayet verilmelidir. Zira böyle lüzumsuz müdahaleler maarifimizin değil terakkisine, hatta tesisine manidir"[35].

Hâkimiyet-i Milliye'nin eğitim meseleleriyle ilgili uzmanlara sorduğu sorular ilerleyen günlerde devam etti. Üçüncü ve dördüncü sorular "en ziyade muhtacı ıslah hangi derece mekteplerimizdir ve dar veya geniş bir bütçeye göre ıslahatın sıra ve tertibi ne olmalıdır?" şeklindeydi. Galatasaray Lisesi Müdürü Faik Bey'in cevapları şöyleydi: "3-En ziyade muhtacı ıslah olan ilkokullarımızdır. 4-Her şeyden evvel öğretmen okullarının öğretmen yetiştirmeleri suretiyle ıslahata başlanılmalıdır. Öğretmen okullarını peyderpey arttırmalı, ilkokullara öğretmen hazırlamalı, yenileri yetiştikçe işe yaramayan eski öğretmenleri devreden çıkararak ilkokullar ıslah edilmelidir. İlkokullar intizama girince ortaokullar kendi kendine teşekkül eder. Yüksek öğretim ise orta öğretimin vereceği neticeye bağlıdır"[36]. Beşinci soru: Esaslı bir maarif bütçesi için senede ne kadar paraya ihtiyaç vardır? Altıncı soru: Öğretmenler, öğrenciler, kitaplar hakkında fikriniz nedir? Faik Bey'in cevapları: 5- Esaslı bir maarif bütçesi için senede ne kadar paraya ihtiyaç olduğuna dair kati bir cevap vermek pek müşküldür. Zira maalesef memleketimizde muntazam istatistikler mevcut değildir. Bence bütün gelirlerimizi maarife sarf edecek olsak yine ihtiyacımızı tatmin edemeyiz. Bana kalırsa her türlü terakkiyatımızın esbabı kaide-i tedrisçe riayet suretiyle ihzara çalışmalıyız. Her halde işe başlayabilmek için genel gelirlerimizin beşte birini maarif işlerine tahsis etmeliyiz. 6- Öğretmenler noksan, öğrenciler şaşırmış, kitaplar kayıptır[37]. Yedinci soru: Müderris ve muallimlerin refahı için ne düşünüyorsunuz? Sekizinci soru: Yüksek tahsilin tamamlanmasından sonra araştırma yapacaklara ne gibi vasıtalar ve teşkilatlar hazırlanması gerekmektedir? 7- Müderris ve muallimlerin refahı için mutlak maarifi umumiye kanununa ihtiyaç vardır. Bu kanunla müderrislik muallimlik mesleğinin ve müntesebatının verimliliğini tayin ve tespit etmek lazımdır. Aksi halde maarif müesseselerimize bundan sonra ne müderris ne de muallim bulmak kabil olacaktır. 8- Yüksek tahsilin tamamlanmasından sonra gençlerin Avrupa'ya giderek en az bir sene meslekleri ile ilgili araştırmada bulunmaları şarttır[38]. Dokuzuncu soru: Kadın ve erkek tahsilinin aynı esas dâhilinde mi icrasına taraftarsınız? Onuncu soru: Kadınların ilim ve irfandaki mevkiini ve istikbalini nasıl görüyorsunuz? 9- Kadın ve erkek tahsilinin aynı esas dâhilinde icrasına asla taraftar değilim. 10-Kadınların ilim

[35] *Hâkimiyet-i Milliye,* 2 Ağustos 1923.
[36] *Hâkimiyet-i Milliye,* 3 Ağustos 1923.
[37] *Hâkimiyet-i Milliye,* 5 Ağustos 1923.
[38] *Hâkimiyet-i Milliye,* 6 Ağustos 1923.

ve irfanda mevki ve istikbalini belirsiz görüyorum[39]. On birinci soru: ilim ve irfanın memleketin her tarafında aynı tarz ve kuvvette yayılması için ne lazım? On ikinci soru: ecnebi lisanı ve yaygınlaşması için ne gibi usuller düşünüyorsunuz? 11-İlim ve irfanın memleketin her tarafına yayılmasını lüzumsuz görüyorum. Muhitin kabiliyet ve ihtiyacına göre ilmin yaygınlaşmasını temin etmek lazım geldiği kanaatindeyim. 12- Ecnebi lisanı ihtiyacımız aşikârdır. Bunun için memleketimizde Galatasaray gibi mektepleri çoğaltmalıyız. On üçüncü soru: Halkı ilk tahsile ısındırmak ve faydalandırmak için ne düşünüyorsunuz? On dördüncü soru: Maarif Vekâleti'nin vazifesini hakkıyla yapabilmesi için ne gibi ıslahata ihtiyaç vardır? 13- Kasabalarda ve şehirlerde memur çocuklarıyla hal ve vakitleri müsait kimselerin çocuklarını ilk tahsile teşvike hacet yoktur. Asıl köylülerle fakir çocuklarını mektebe devam ettirmek için çare aramak lazımdır. Bunun için de köylerdeki ve kasabalardaki ilk mekteplerde yalnız sabahları bir iki saat tedrisat yapmak ve diğer zamanlarda çocukları serbest bırakmaktan başka çare görünmüyor. Hele bu gibiler için yatılı ilk mektepler tesis edilecek ve umumi surette ziraat veya zanaat dersleri gösterilecek olursa pek büyük faydalar temin edilmiş olacaktır. 14-Maarif Vekâleti'nin vazifesini hakkıyla yapabilmesi için daimi bir ilmiye heyetine ihtiyaç vardır. Ancak bu heyet tayin suretiyle değil, seçimle belirlenmelidir[40].

Galatasaray Lisesi Müdürü Faik Bey bu şekilde gazetenin sorularına cevap vermekle, o dönemde eğitimin içinde bulunduğu şartlar hakkında bilgi verdiği gibi, bu ortama dair bakış açısını da ortaya koymuş oluyordu.

Heyet-i İlmiye çalışmalarını 15 Temmuz–15 Ağustos 1923 tarihleri arasında sürdürmüştü. Heyetin gündeminde şu konular bulunuyordu:

1. Milli eğitim yürütme programı.
2. Milli hars.
3. Üstün değerde müracaat kitaplarının dilimize çevrilmesinde takip olunacak esaslar.
4. İstatistik Genel Müdürlüğü Teşkilatı.
5. Milli büyük sözlük, dilbilgisi
6. Milli müzik, milli dil ve edebiyat
7. Milli tarih kitaplığı
8. Milli hazine evrakı
9. Milli tarih ve coğrafya enstitüleri
10. Etnografya Müzesi
11. Milli müze

[39] *Hâkimiyet-i Milliye,* 7 Ağustos 1923.
[40] *Hâkimiyet-i Milliye,* 9 Ağustos 1923.

12. Okul müzesi
13. Ankara'da yüksek seviyede dersler
14. İlkokul programlarında değişiklikler
15. İlköğrenimden sonra hayati öğrenim programı
16. İlköğretim kararnamesinin değiştirilmesi teklifi
17. Kız ve Erkek Öğretmen Okulları tüzük ve programları
18. Sultanilerde teşkilat ve öğretim süresi ve Sultani adının değiştirilmesi
19. Lise izcilik esas teşkilatı
20. Teftiş kurulu tüzük teklifi
21. Eski eserler tüzüğü
22. İstanbul Kız ve Erkek Öğretmen Okullarında orta kısmın teşkili
23. Galatasaray Lisesi'nin teşkilat ve programları
24. Dini eğitim esasları
25. Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerine mesleki bilgi verilmesi[41].

Birinci Heyet-i İlmiye gündeminde bulunan konular üzerinde gerekli incelemeleri yaptı ve her konunun ayrı ayrı görüşülmesi için kurulan komisyonların hazırladığı raporlar genel kurulda tartışıldı. Bu toplantıda zamanın tanınmış eğitimcilerinin fikir, düşünce ve tecrübelerinden geniş ölçüde yararlanıldı. Birinci Heyet-i İlmiye'nin aldığı kararların büyük bir kısmı bilahare uygulamaya dönüştürüldü. Bu çerçevede Cumhuriyetin maarif ve terbiyede güttüğü gayenin ana esasları da şu şekilde belirlendi: 1-) Milliyetçi, halkçı, inkılâpçı, Lâik Cumhuriyet vatandaşları yetiştirmek. 2-) İlk tahsili fiilen umumileştirmek, dağda yalnız yaşayan küçük çobana kadar bütün vatandaşlara okuyup yazma öğretmek. 3-) Yeni nesilleri bütün tahsil derecelerinde umumiyetle ameli ve bilhassa iktisadi hayatta amil ve muvaffak kılacak bilgilerle techiz etmek. 4-) Cemiyet hayatında, dünya ve ahiret cezaları korkusundan doğan ahlak yerine "Hürriyet" ve "Nizam" ın telifine istinat eden hakiki ahlak ve fazileti hâkim kılmak. 5-) Bu dört ana esasa dayanarak Cumhuriyetin maarif ve terbiyesinin umumi hedefi: Türk Milletini medeniyet safında en ileri götürmek ve yeni nesilleri Türk olmak haysiyetinin istilzam ettiği bu gayeye en kısa zamanda varmayı mümkün kılacak aşk, irade ve kudretle yetiştirmektir[42].

[41] Hasan Âli Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim,* Ankara 1994, s.22; İsmail Doğan, "Eğitimde İcraat Geleneği ve Mustafa Necati (1894–1929) Örneği", *Mustafa Necati Sempozyumu,* Ankara 1991, s.112–113.
[42] *Tarih IV,* Türkiye Cumhuriyeti Türk Tarih Cemiyeti tarafından hazırlanmıştır, İstanbul 1934, s. 265–266.

1.3. Galatasaray Lisesi'nin Yeni Statüsü

Gündeminde yer aldığı üzere Heyet-i İlmiye'de Galatasaray Lisesi'nin bundan sonraki statüsünün ne olacağı konusu da görüşüldü ve son bir defa tadilat görmesi de kabul edilerek aşağıdaki esaslar belirlendi.

1923- 1924 ders yılından itibaren Galatasaray Sultanisi'nde aşağıdaki değişiklikler gerçekleştirilecektir:

1- Programdaki Malumat-ı Medeniye, İçtimaiye, Ahlakiye, Hukukiye, İktisadiye ve Kavanin dersleri yanında Tercüme, Ticari Hesap, Usul-ı Defteri dersleri haricindeki kalan bütün dersler Türkçe okutulacaktır.

2- Türkiye Coğrafyası dersi Türkçe olarak ve bir Türk öğretmen tarafından okutulacaktır.

3- Musiki dersi ilkokul öğrencileri için mecburi olacak ve diğer derslere mahsus olan vakitlerde tedris ettirilecektir. Beden Eğitimi ve Hıfzısıhha (sağlık) dersleri de ders zamanlarında tedris ettirilecektir.

4- Türkçe ve Fransızca lisanlarının orta sınıflardaki tedrisatında yazı usulüne özel bir önem verilecektir.

5- Hendese (Geometri) dersleri meyanında harita kullanılacak ve Fen, Tersimat-ı Hendesiye tedris edilecektir.

6- Fransızca Dili ve Edebiyatı, Matematik, Tabii Bilgiler, Genel Coğrafya ve Genel Tarihin ilkçağ kısmı Fransızca olarak okutulacaktır.

7- İlk sınıflarda Tabiat Tetkiki ile Lisan ve Hesaptan başka hiçbir ders Fransızca olarak okutulmayacaktır.

8- Hazırlık sınıfıyla beraber ilk sınıflarda muidlik[43] kaldırılmıştır. Bu sınıfların Fransızca öğretmenleri daimi kabul edilmiştir. Daimi öğretmenler gece ve gündüz tedrisat, idare ve terbiye ile meşgul olacaklardır. Orta sınıfların daimi öğretmenleri yalnız nöbetçi oldukları geceler mektepte kalarak mütalâa esnasında öğrencilerin dersçe olan müşküllerini halledecek ve çalışmalarına nezaret edeceklerdir.

9- Sınıflara dersler için lüzum görülen uzman öğretmenler Avrupa'dan getirtileceği gibi öğrencilerin Fransızca öğrenmede ilerlemelerine yardım etmek için orta sınıflara lüzumu kadar yardımcı öğretmenler de Avrupa'dan getirilecektir.

10- Orta kısmın programları bir cüz-i tam teşkil edecek surette tanzim edilecektir.

---

[43] Muid, Mekteb-i Sultani döneminde yardımcı öğretmenler için kullanılan bir kavramdır.

11- İzcilik tatbikatı yapacaklar için hafta ortasında yarım gün tahsis edilecektir.

12- Öğleden evvel, eskiden olduğu gibi üç ders görülecek, bu derslerin müddeti bir saat olacaktır. Öğleden sonraki dersler üçe çıkarılacak, ancak bunların müddeti 50 dakika olacaktır. Perşembe günleri eskiden olduğu gibi öğleden sonra tedrisat yapılmayacaktır.

13- 1923- 1924 ders senesinden itibaren mektebin ikinci kısmı Edebiyat ve Fen şubelerine ayrılacaktır[44].

Heyet-i İlmiye bu dönemki toplantılarında bir karar daha aldı. Buna göre o tarihe kadar Sultani ismi kullanan okulların isimleri liseye dönüştürüldü. Bu çerçevede Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin ismi de Galatasaray Lisesi olacaktı. Heyet-i İlmiye'nin bu kararı 29 Ağustos 1923 tarihi itibariyle Maarif Vekâleti tarafından okul müdürlüklerine duyuruldu. Dolayısıyla 29 Ağustos 1923 tarihinden itibaren Mekteb-i Sultani artık Galatasaray Lisesi olarak anılmaya başlandı[45]. Aynı genelge ile bütün liselerde günde ellişer dakikadan altı ders görüleceği, Perşembe günleri öğleden sonraların ise tatil olacağı da belirtilmişti. 1923- 1924 eğitim yılı ise 1 Eylül'den itibaren başlayacaktı [46].

Mekteb-i Sultani adı Galatasaray Lisesi'ne dönüşünce, o yıllara kadar mektep binasının ön tarafında saatin altında yazılı olan Mekteb-i Sultani levhasının değişmesi gerekmişti. Bunun üzerine mektebin Hüsnü Hat hocası Tuğrakeş İsmail Hakkı Bey nefis bir celi-sülüs yazısı ile Galatasaray Lisesi ibaresini yazmış, bu ibare mermer bir levhaya kazınmış ve saatin altına yerleştirmişti[47].

1.4. Cumhuriyet'in İlanı ve Galatasaray Lisesi

Okul 29 Ağustos 1923 tarihinden itibaren Galatasaray Lisesi olarak anılmaya başlanmıştı. Dolayısı ile 1923–1924 eğitim öğretim yılında artık Mekteb-i Sultani değil, yeni müfredat programı ve 12 yıllık eğitim süresi ile Galatasaray Lisesi mevcuttu. Yaz tatili bitip öğrenciler 1 Eylül 1923 tarihinden itibaren okullarına geldiklerinde bu yeni ortamla

---

[44] *Hâkimiyet-i Milliye,* 15 Ağustos 1923.

[45]*Hâkimiyet-i Milliye,* 30 Ağustos 1923. Görüldüğü üzere Mekteb-i Sultani isminin Galatasaray Lisesi'ne dönüşme tarihi 29 Ağustos 1923'tür. Hâlbuki Galatasaray Lisesi'nden söz eden birçok kaynakta Cumhuriyetin ilanından sonra Mekteb-i Sultani adı yerine Galatasaray Lisesi ismi kullanıldığından söz edilmektedir. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yer alan haberden anlaşıldığı üzere Cumhuriyet ilan edilmeden 2 ay önce Galatasaray Lisesi isminin kullanıldığı bu şekilde tespit edilmiştir.

[46] O dönem itibariyle Türkiye'de mevcut lise sayısı 55 idi. Bu okullarda 3929 öğrenci eğitim görmekteydi. 1923 Ekim'i sonrasında bu sayı 4540'a yükseldi ki bir önceki seneye göre lisede okuyan öğrencilerin sayısı 611 kişi artmıştı. Bk.*Hakimiyet-i Milliye,* 1 Ocak 1924.

[47] Ziyad Ebuzziya,-Sahir Kozikoğlu, *1921–1933 Galatasaray Tarihçesi 1933 Mezunları ve 50 Yılları*, İstanbul bty. s.309–310.

karşılaştılar. Eğitimin devam ettiği sırada ise, 29 Ekim 1923'te, Cumhuriyet'in ilanı gerçekleşti. Cumhuriyet'in ilanının Galatasaray Lisesi'nde nasıl karşılandığı ve bu vesile ile yaşanan coşku önemlidir. O yıl ilkokul 2. sınıf öğrencisi olan Ziyad Ebüzziya bizzat yaşadığı bu gelişmeleri şu şekilde anlatmaktadır: "Ufak sınıflarda bulunmamıza rağmen, 1923'ün Ekim ayı başlarında evlerimize döndükçe, büyüklerimizin birbirleriyle yaptıkları konuşmalara kulak misafiri oluyor, 'Cumhuriyet ilanı'na doğru gidildiği laflarını duyuyor fakat ne olacağına aklımız ermiyordu. İptidai (İlkokul) ikinci sınıfta idik. Sekiz on yaşlarında ancak vardık. Derken 29 Ekim Pazartesi akşamının gecesinde, her zamanki gibi yıkanmış, uykuya dalmıştık. Gece yarısı top sesleri ile uyandık. Top sesleri muntazam aralıklarla bir süre devam etti, sonra kesildi. Uykumuzun arasında bu gürlemelerden pek bir şey anlamamıştık. Sabah, yine tamburumuzun tatlı sesiyle kalktık. Sabah kahvaltısında muallim muavinlerimize geceki top atışlarını sorduk. Doğru dürüst bir cevap alamadık. Kahvaltıdan sonra sabah mütalaasını bitirdik. Dokuzda başlayacak ders saatine kadar sabah teneffüsüne çıktık. Saat dokuz oldu, tambur çalmadı! Dokuzu beş geçti, tambur yok! Tamburun geciktiğini fark edenlerimiz esprilere başladı: 'Ahmet Ağa tekrar uyumuş', 'Ahmet Ağa'nın tamburu patlamış', 'Tamburun sopalarını saklamışlar'. Biz bu gibi laflarla vakit geçirirken saat dokuz buçuk oldu. Bir de baktık ki binanın sol kanadındaki kapısından Grankur'daki[48] ağabeylerimiz ve sol bahçedeki orta kısım ağabeylerimiz, akın akın binanın sütunlu giriş kapısının önünde toplanıyorlar. Bizim büyük bahçenin mubassırları[49], muallim muavinleri, bizleri de oraya gönderdiler. Ne oluyor diye bakınıp dururken Müdür Faik Bey'in kapının üstündeki balkona çıktığını ve iki elini balkonun küpeştesine dayayarak bizlere bakmaya başladığını gördük.

Konuşmalar kesildi, tam bir sessizlik oldu. Büyük küçük hepimiz müdüre bakıyorduk.

Faik Bey ağır ağır söze başladı: 'Çocuklar!' ve sustu. Sonra tekrar 'Çocuklar!' dedi. Ve ne olduğu anlaşılmaz birkaç kelime söyledi. Sesi titredi, yine sustu. Faik Bey heyecan içindeydi. Sözüne devam edemedi. Elinde okumak üzere tuttuğu kâğıdı yanı başında duran o devrin deyimiyle sermuid (başmuallim muavini) Ali Bey'e uzattı. Ali Bey yumurtacı lakabını taktığımız gür sesli bir kimse idi. Faik Bey'in uzattığı kâğıdı aldı, tane tane, gür ve sakin bir sesle okumaya başladı:

'Çocuklar..' Neler söylediğini hatırlamıyorum. Bizim çocuklardan da pek hatırlayan yok, yalnız aklımızda kalan sözler: 'Cumhuriyet ilan olundu!', 'Artık idaremiz Cumhuriyettir!', 'En iyi idare tarzı Cumhuriyettir!', 'Bütün izinsizler affedilmiştir!', 'İzinsizlik cezası kalkmıştır!' sözleridir. Bilhassa bize en çok tesir eden 'İzinsizler

[48] Grankur, büyük bahçe anlamına gelmektedir.
[49] Mubassır, yardımcı öğretmen görevi yapan kişiye verilen addır.

affedilmiştir, izinsizlik cezası kalkmıştır' cümleleri idi. Sonra müdür ilave etti: 'Cumhuriyet'in şerefine mektep hafta başına kadar tatildir. Hepiniz evlerinize gidiniz, adamlıları gelip almaları için evlerine haber verilmiştir. Yaşasın Cumhuriyet!'. Ağabeylerimizin 'Yaşasın Cumhuriyet!' bağrışmalarına biz de katıldık. Sürüp giden 'Yaşasın!' avazeleri arasında Faik Bey balkondan çekildi. Nehariler çıkış kapısına yönelirken biz leyliler, yatakhanelerin yolunu tuttuk. Az sonra giyinmiş olarak aşağıya indiğimizde, mektebin, ancak büyük merasimlerde açılan o muazzam demir kapılarının ardına kadar açılmış olduğunu, ağabeylerimizin akın akın dışarı çıktıklarını gördük. Aramızda adamsız olanlarımız da onlara katıldı. Adamlılar da bahçeye çekilip kendilerini almaya gelecek adamlarını beklerken oyunlarına daldılar. Galatasaray'da bir devirden bir devire böyle geçmiştik" [50].

1.5. Yeni Dönemde Galatasaray Lisesi'ne Verilen Önem: Refet ve Kâzım Karabekir Paşaların Mektebi Ziyaretleri

Milli mücadelenin kazanılması ile ülke yeni bir döneme adım atmış oluyordu. Gerek Milli Mücadele döneminin başarılı aşamaları, gerekse Cumhuriyet'in ilanı bütün ülkede olduğu gibi Galatasaray'da da coşkuyla karşılanmıştı. Mektep Osmanlı döneminde önemli bir işlev görmüş ve ülkeye hizmet eden birçok değerli şahsiyet yetiştirmişti. Bu yeni dönemde de aynı işlevini sürdürmesi söz konusuydu. Bu aşamada öncelikle, Milli Mücadelenin kazanılmasından sonra, Milli hükümetin temsilcisi olarak 19 Ekim 1922 tarihinde İstanbul'a gelen Refet Paşa'nın, Cumhuriyet'in ilanından sonra da Kâzım Karabekir Paşa'nın Galatasaray Lisesini ziyaret etmeleri, okulun yeni dönemde de ön planda olacağının bir göstergesi idi.

Refet Paşa Galatasaray Lisesi'ne 1922 Ekim'inde geldi. O dönemde okulda son sınıf öğrencisi olarak bulunan Suat Aray anılarında bu ziyaretle ilgili olarak, davet günü mektebin ta sabahtan itibaren galeyan halinde olduğundan, esasen temiz tutulan binanın o gün yeniden cilalandığından, öğleüstü her şeyin hazır olduğundan bahsetmektedir. Paşa, mektebe ikindi vakti gelmişti. Herkes kendisini dış kapının önünde karşıladı. Yolun iki tarafına izciler dizilmişti. Müdür Paşayı kapıda büyük bir nezaketle karşıladı. Paşa da müdüre iltifat etti. Paşa bin bir tezahürat arasında ilerledi ve doğruca konferans salonuna çıkıldı. Salon inliyordu. O

[50] Ebüzziya-Kozikoğlu, *a.g.e.,* s. 308–309.

zamana kadar böyle muazzam, candan ve kalpten tezahürata sahne olmamış olan salonda herkes bütün gücüyle ve coşku içinde muzaffer Anadolu'nun muzaffer bir kumandanını alkışlıyordu. Salonun ön sıralarında Paşaya, Harbiye mektebinde Fransızca hocalığı etmiş olan Mösyö Lambert de oturuyordu. Paşa, hocasını görünce derhal gitti ve hocası ile kucaklaştı. Salon yeniden alkış tufanına boğuldu. Herkes hocayla talebesi arasındaki bu içten samimi kucaklaşmayı heyecan içinde, gözleri yaşla dolu olduğu halde alkışlıyordu. İhtiyar hoca Lambert de ağlıyordu.

Ortalık sükûnet bulunca evvela müdür Salih Arif Bey Paşaya bir konuşma ile hoş geldiniz dedi. Arkasından bir talebe öğretmen İbrahim Necmi Bey'in hazırladığı şu nutku okudu:

"Sevgili ve büyük Paşamız,

Uzun hicran ve elem senelerinden sonra İstanbul gençliği ilk bayramını sizin şerefli muvasalatınızla idrak etmiş oldu. Şahs-ı âlinizde bütün milletin istiklal ve istikbal emellerini cisimlenmiş gören biz gençler, bu dakikada tahakkuka yaklaşan o emellerin önünde saygı ve fedakârlık hisleriyle eğiliyoruz. Uzun hicran ve elem seneleri! Ah bunlar, bizim, bilhassa tatlı ümitlere muhtaç genç yüreklerimizde ne unutulmaz acılar bıraktılar bilseniz.. Milli istikbaline yararlı birer uzuv olmak gayretiyle ders sıraları üzerinde bir ilim zerresi almak, bununla aydınlanma hazırlığında bulunduğumuz dakikalarda, pencerelerimizin baktığı vatan sokaklarında ya bir düşman bayrağının mağrur dalgalanması gözlerimizi iğneler yahut bir düşman mızıkasının müstehzi nameleri kulaklarımızı tırmalardı. Mukaddes anayurda karşı irtikâp edilen gaddarane tecavüzlerin bilgimize intikal edenleri, bizi bazen tahsil sıralarını bırakıp milli ordu saflarına koşmak şevkini hissettirecek kadar hiddete, bazen de milli matemlerimize şahit olmaktan ise intihara karar verecek derecelerde üzüntüye sevkederdi. Bu geçen matem ve elem senelerinde okuduklarımızın yarısını anlayamadık, anladıklarımızın yarısını belleyemedik. Yüreklerimiz o kadar dolu, o kadar coşkun idi.

Zannediyorduk ki, bu milletin savaşı daha senelerce sürecek, zavallı anavatanın son kalmış kuvvetleri de bu uğurda yıprana yıprana kırılacak, neticede muzaffer bile çıksak gençliği geleceğe hazırlamak kuvvet ve kabiliyeti sönmüş bir halde kalacağız. Uzun süren bekleme devresinin bu bedbin bulutlarını milli azmin dehşetli bir şimşeği dağıttı. 26 Ağustos'ta, kahraman millet ordusunun vücuda getirdiği o büyük mucize, o ilahi harika birden bire Türklüğü şerefin en yükseğine çıkardı, düşmanları alçaklığın en aşağı noktasına serdi. O vakit senelerden beri için için bugünü özleyen İstanbul gençliği, birden coştu. Cehennemi tazyiklere uğrayan göğsünden semalara eren ilahi bir kurtuluş esintisi çıktı.

Yoksulluklar içindeki milletten böyle muazzam ve muzaffer bir varlık çıkaran kahramanlara karşı yüreklerimizde, en derin ve tarif edilemez bir hayranlık duyduk!

Sevgili Paşamız, ziyaretinizle şereflendirdiğiniz Galatasaray Sultanisi talebesi, İstanbul gençliğinin bu müşterek hissiyatını en ziyade şiddet ve heyecanla duyanlardandır. Düşman nümayişlerinin en büyük merkezlerinden birinde bulunan mevkiimiz bizi o hicranlara o kadar yakından aşina kılmıştı ki, bugün sizin parlak ve nurani yüzünüzde milletin muzafferiyetini kutlarken fazla coşuyor ve hissiyatımızı büyük heyecanlarla ifade ediyorsak lütfen bizi mazur görünüz.

Siz geldiniz ve sizinle beraber mahzun gönüllerimize teselli geldi. Artık nur, ümit ve neşe içindeyiz. Artık mazi ile değil yalnız istikbal ile meşgulüz. Sizden aldığımız bu büyük ve tarihi dersi tatbik etmek, icabında millet uğrunda kendimizi feda eylemek azmiyle çalışmak, daima çalışmak. Önümüzdeki büyük vazifeyi böyle tanıyoruz ve bunu sizin huzurunuzda, muzaffer Türk milletinin büyük ve muazzez mümessili önünde vaat ve temin eyliyoruz Paşa hazretleri".

Bu hitaplardan sonra talebelerden bazıları vatani şiirler okudular. Nihayet sıra Paşaya gelmişti. O da, heyecanlı nutuklarından birini irat etti ve Mekteb-i Sultani'nin Türkiye'nin garba açılan ilk penceresi olduğunu, mektebin birçok vatansever evlat yetiştirdiğini, bundan sonra da yetiştireceğini, milli zaferin kazanıldığını, artık vatanın imarına, yükselmesine çalışılması lazım geldiğini söyledi. Sonra çaylar içildi ve Paşa merasimle mektepten ayrıldı"[51].

Refet Bey'den sonra mektebi ziyaret eden ikinci kişi Kâzım Karabekir Paşa oldu. Paşa'nın Galatasaray Lisesi'ni ziyareti, Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra, 17 Kasım 1923 tarihinde gerçekleşti. Bu vesile ile mektepte bir müsamere düzenlenmişti. Müsamere öncesinde hep birlikte İstiklal Marşı söylenmiş ve sonra gösterilere başlanmıştı. Kâzım Karabekir Paşa onuruna düzenlenen törende Edebiyat Öğretmeni İbrahim Necmi Bey bir konuşma yapmış, bilahare yedinci sınıf talebelerinden Mehmet Efendi de bütün öğrenciler adına bir hoş geldiniz konuşması yapıp Paşa'nın ziyaretinden duyulan memnuniyeti vurgulamıştı. Daha sonra Paşa kürsüye gelerek mektebe ait eski bir hatırasını nakletmiş, Türk Cumhuriyetinin gücünden söz etmiş, çocukların gözlerinden öptüğünü ilave ederek konuşmasını tamamlamıştı. En nihayetinde, Paşa ve maiyetindekilere yemek ikramı yapılmış ve ziyaret sona ermişti[52].

---

[51] Suat Aray, *Bir Galatasaraylının Hatıraları,* İzmir 1959, s.211–212.
[52] *Tevhid-i Efkâr,* 18 Kasım 1923.

Bu ziyaretler Cumhuriyet idaresinin Galatasaray Lisesi'ne verdiği önemi ortaya koyuyordu. Esas itibariyle de ileriki yıllarda Mustafa Kemal Atatürk dört defa Galatasaray Lisesi'ni ziyaret edecek ve bu okula duyduğu güveni gösterecekti. Hatta aynı yıllarda Gazi Mustafa Kemal Paşa adına Ankara'da açılacak bir okul için Galatasaray Lisesi'nin model olarak seçilecek olması da bu önemin bir yansıması olacaktı.

1.6. Türkçe ve Fransızca Sınıflarının Birleştirilmesi

1 Eylül tarihi itibariyle 1923–1924 eğitim öğretim yılı derslerine geçilmişti. Fakat öteden beri sürdürülmekte olan bir uygulama yeni şartlar çerçevesinde sıkıntı yaratmaktaydı. Buna göre 1885 yılında başlatılan bir uygulama ile öğleye kadar olan dersler Fransızca kısmına, öğleden sonraki dersler ise Türkçe kısmına ayrılmıştı. Her iki kısmı bitiren öğrencilere şahadetname adıyla mezuniyet diploması verilirdi. Bununla beraber sadece Fransızca veya Türkçe kısmı bitirip diğer kısmın derslerini başaramayan öğrenciler de bulunuyordu. Bu durumda onlara şahadetname yerine ehliyetname adıyla bir belge verilirdi. Yani o yıla kadar şahadetnameli mezunlar yanında, Türkçe kısmından ehliyetname alanlar veya Fransızca kısmından ehliyetname alanlar da bu kısımların mezunu sayılıyorlardı. Bu durumda öğrenciler Türkçe ve Fransızca derslerdeki bilgi seviyelerine göre farklı sınıflarda bulunabiliyorlardı. Mesela Türkçe kısmın 5. sınıfındaki bir öğrenci Fransızca kısımda 2. sınıfta bulunabiliyordu. Bu usul 1923 yılının sonuna kadar devam etmişti. Fakat yeni yapılanma çerçevesinde aynı uygulamanın sürdürülebilme imkânı yoktu. Dolayısı ile bu tarihte sınıflar arasındaki farklılıklar kaldırıldı. Sınıflar birleştirildi. Dillerden birinden aşağıda olanlara, bir veya iki sene yukarı sınıfa, diğer dilin sınıfına çıkmak istiyorlarsa, imtihan verme hakkı tanındı. Kendisinde böyle bir imtihana girip sınıf atlama kudretini göremeyenler veya imtihana girip başaramayanlar ise, ileri derecedeki sınıflarından geride bulunan diğer dilin sınıfına indirildiler. Fakat bu arada öğrencilere bazı kolaylıklar da sağlanmıştı. Mesela sınıf atlama imtihanları, sene sonu sınıf geçme imtihanlarına göre çok daha kolay ve müsamahalı yapılmıştı[53]. Neticede bu birleştirme kararı bazı öğrencilerin yararına bazılarının ise zararına olmuş ama Türkçe ve Fransızca kısım farklılığı da ortadan kalkmıştı. Ama bu defa da başka bir farklılık meydana gelmişti. Kaldırılan uygulama çerçevesinde bilgi derecesine göre ayarlanmış sınıfların öğrencilerinin yaşları da az çok birbirine yakın olurdu. Fakat bir imtihan neticesi sınıflar birleştirilince, aynı sınıfa devam eden öğrenciler arasında büyük yaş farkları

[53] Ebüzziya, Kozikoğlu, *a.g.e.,* s.273

meydana gelmişti. Mesela diğer bir okuldan ortaokul seviyesinde mezun olmuş bir öğrenci Galatasaray'a kayıt yaptırmak istediğinde, eğer Fransızcası zayıf ise, ilkokul üçüncü sınıfa kabul ediliyordu. Bu durumda da 3. ve 4. sınıflarda 9 yaşından 16 yaşına kadar öğrenciler bir arada bulunabiliyordu. Bu anormal vaziyeti ortadan kaldırmak için "ihzari (hazırlık) sınıfları" oluşturularak Fransızca'dan geri olan öğrenciler buraya alındı. Bir iki yıl onlara sadece Fransızca dersi okutularak orta sınıflarda bulunan yaşıtlarının seviyesine gelmeleri sağlandı. Esas itibariyle ileriki yıllarda bu farklılık giderek ortadan kalktı. Söz konusu ders yılından itibaren son sınıflar da (on ikinci sınıf) iki şubeye ayrılmıştı: Fen şubesi ve Edebiyat şubesi.

Türkçe ve Fransızca kısımlar bu şekilde birleştirilmekle beraber tartışması hemen sona ermedi. Hatta giderek büyüyerek TBMM'nin gündemine dahi getirildi. 2 Aralık 1923 tarihinde, Karahisar-ı Sahib Mebusu ve eski Galatasaray mezunlarından Ruşen Eşref Bey ile arkadaşları Antalya Mebusu Ahmed Safi ve Gelibolu Mebusu Celal Nuri dört maddelik bir önerge verdiler. Galatasaray Lisesi'nde ders yılı ortasında yapılan değişikliklerin bir buhrana sebep olduğunu belirtip, bunun gerekçeleri hakkında Maarif Vekili İsmail Safa Bey'den izahat istediler. Önergede vurgulanan konular şunlardı:

1- Fransızca ve Türkçe sınıflarının birleştirilmesi yüzünden talebenin büyük bir kesimi üst sınıfa geçmiş veya alt sınıfa düşmüştür. 2- İlkokul sınıflarında muidliğin kaldırılmasıyla bu vazifenin de muallimlere verildiği görülmektedir. Bu hal güzide muallimlerin istifasına sebep olacaktır. 3- Ders yılına başlandığı halde bazı muallimler gerekçe gösterilmeden mektepten çıkarılıp yerlerine iktisada riayet edilmeksizin yüksek maaşla yenileri alınmıştır. 4- Bazı muallimler senelerden beri başarıyla eğitim verdikleri sınıftan aşağı sınıflara indirilmek suretiyle hem talebenin hakkı gözetilmemiş, hem de muallimlerin izzeti nefisleri ile oynanmıştır[54].

Ruşen Eşref Bey ve arkadaşlarının soru önergesi Meclis'te görüşülmeden evvel Maarif Vekili Safa Bey gazetelere verdiği bir beyanatla konuya açıklık getirmek istedi. Safa Bey beyanatında, Galatasaray Lisesi'nde yapılan şeyin Fransızca ve Türkçe kısımlarını birleştirmekten ibaret bulunduğunu, ilk sene belki ufak tefek mahzurlar olacağını belirterek şunları söylemişti. "Bu mesele üzerinde tetkikat yapıyorum. Mektebin muallimleriyle uzun uzadıya görüşüyoruz. Her halde bütün müessesatımız için düşündüğümüz gibi Galatasaray Lisesi'nin de daha iyi, daha mükemmel bir şekilde idamesi bizce matlubdur. Bunu temin edeceğiz"[55].

[54] Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1, yer no.6.33.9
[55] *Tevhid-i Efkâr,* 28 Aralık 1923.

Galatasaray Lisesi'ni direkt olarak ilgilendiren Ruşen Eşref Bey'in soru önergesi daha sonra Meclis'te görüşüldü. Meclisteki bu müzakerede Maarif Vekili soru önergesindeki dört ayrı soruyu şu şekilde cevaplandırmıştı: "Bu soru ile çok ehemmiyetli bir meseleye temas edilmiş olunuyor. Memleketimizde bilhassa Fransızcayı öğrenmek için bu mektebin büyük bir tesiri vardır. Şimdiye kadar mektepte çocuklarımız Fransızcayı ve Türkçeyi ayrı ayrı takip etmekteydi. Yani Türkçe kısmını ikmal edenler Fransızcadan bir tasdikname almak suretiyle mektebi terk ediyorlardı. Bu vaziyetin çocuklarımıza lisan öğretmek hususundaki müşkülatı söyleniyordu. Öteden beri Fransızca ve Türkçe tedrisatın tevhidi için müteaddid takrirler alınmıştı. Bu yaz Heyet-i İlmiye Maarif Vekâleti'nde toplandığı zaman Galatasaray Lisesi'nin vaziyeti de bahis konusu olmuştu. 1-Anasırı birbirine yaklaştırmak. 2- Lisan öğrenmek. Bu sene mektebin vaziyeti mevzuubahs olduğu zaman çocuklarımıza ecnebi lisanı öğretmek ehemmiyetle üzerinde durulan bir konuydu ve bu diğer maksada nispetle ehemmiyetle ortaya kondu. Fransızca ve Türkçe tedrisatın tevhidi lüzumu takarrur ederek Heyet-i Umumiyece mevkii karara kondu. Biz bunu şüphesiz ilk sınıftan itibaren tatbik etmek istiyorduk. Mektep müdürünün malumatına göre bunun derhal tatbiki faydalı olacağı söylendi. Teşrinisani'de bu tarzda tedriste bir kadro yapıldı. Son seyahatimde İstanbul'a da uğramıştım. Bu mektep hakkında şikâyetler işittim. Mekteple alakadar oldum ve muallimlerle temas ettim. Neticede bu tarz tedrisin tevhidi lüzumunu derhal tasvip etmedim. Tedrisat eski şekilde devam ediyor.

Muidlerin ilgası meselesi: Yine bu mektepte diğer mekteplerden farklı olarak bir muidlik vazifesi var. Muallimler derslerini verdikten sonra talebe ile hiç temas etmezler. Bu temas ancak muidlerle oluyor. Muidler 200- 300 kuruş gibi az maaşlı memurlardır ve seviyeleri talebeden de aşağı olduğundan talebe iyi talim ve terbiye görmüyor. Mamafih biz muidleri külliyen lağv etmedik ve bazı muallimleri muallim muavini halinde bu işe memur ettik ve muallimleri de talebe ile daha fazla temas etmeye mecbur olsun diye mektepte geceleri de kalmak usulünü ihdas eyledik. Talebe yalnız ders zamanında muallimle temas ederse terbiye esaslı olamaz. Bunun için ders zamanı haricinde de talebe ile temasları lazımdır ve netice olarak tahsil seviyeleri düşük olan muidler yerine muallim muavinlikleri teşkil olunmuştur.

Üçüncü sual: Seneyi tedrisiye ortasında bazı muallimler kadro harici bırakılmıştır. Efendim, kadro tertip edilirken muallimlerin mekteple daha fazla alakadar olmaları için maaşlarını ve ders saatlerini artırdık. Eskiden ders saatleri azdı. Muallimlerin mektepte daimi olarak talebe ile temaslarını terbiye noktayı nazarından faydalı gördüğümüzden bu esasa binaen bazı ders saatlerini birleştirdik ve buna mukabil maaşları artırdık. Netice bazı muallimler açıkta kaldı. Bir kısmı da diğer mekteplere yerleştirildi. Açıkta kalanlar da tekaüt

edildi. Tekaüt edilenlerin yaşları da esasen tedrise müsait değildi. Henüz vazifelendirilmemiş iki muallim vardır ki bunları da vazifelendirmeye çalışıyoruz.

Dördüncü sual: Hariçten ihtisasa riayet etmeksizin fazla maaşla kayırılmış kimseler varmış. Hariçten alınan bazı muallimler vardır ki bunlar mektep programına yeniden ilave olunan hukuk, iktisat vesaire gibi derslerin uzman muallimleridir. Sonra yüksek sınıflarda tedrisatta bulunan bazı muallimlerin derecelerinin indirildiği mevzu bahis ediliyor. Bu keyfiyet Fransızca muallimleri hakkında vaki olmuştur ve hakikaten bu mektebin Fransızca muallimleri bu dersi layıkıyla tedris edecek derecede değillerdi ve bunun için yukarı sınıflara ders veren muallimler yerine Avrupa'dan daha mütehassıs zevatın getirtilmesine karar verilmiş ve yüksek sınıflardaki bu nevi muallimlerin de aşağı sınıflarda ders vermesi kabul edilmiştir. Avrupa'dan muallimlerin getirtilmesine de teşebbüs edilmiştir. Mektepteki muallimlerden hepsi vaziyetlerinden memnundur, vazifelerine devam ediyorlar".

Soru önergesine Maarif Vekili'nin bu şekilde cevap vermesi üzerine Ruşen Eşref Bey söz alarak şu hususları gündeme getirdi: "Muhterem arkadaşlar, mesele bu kadar basit olsaydı sizi rahatsız etmeye sebep olmazdı. Bu bir maceradır ve bu macerayı beş dakikalık bir cevaba sığdırmak mümkün değil. Memleketin ilim ve irfanı namına cevabım beş dakikayı da geçerse dinlemenizi rica ederim. Çocuk terbiyesinin kaynağı olan Maarif Vekâleti'nden en büyük hata Galatasaray'ı hakkında sadır olmuş ve bu hata muallimleri de, talebeyi de hayrette bırakmıştır. Biz bu hususun vekâletçe tatbikinden evvel sekiz on arkadaş vekâlete müracaat ettik. Derslerin birleştirilmesi meselesi Galatasaray'ın uzun zamanlık bir derdidir. Ve bunu birden tatbik etmeyin dedik. Vekil Bey bu tatbikten zarar görecek 27 kişidir dedi. Hâlbuki bu emir mektepte top gibi patladı ve 607 talebe bundan zarar gördü. Bazı talebe aşağı sınıflara indirildi. Bazısının sınıfı yükseldi. Talebenin bir kısmı memnun oldu bir kısmı üzüldü. Talebeden de muallimlerden de şikâyetler başladı. Ve nihayet Vekil Bey de emirlerinin kabili tatbik olmadığını görerek eski şeklinin devamını yeniden emrettiler ve bu suretle talebe üç aylık bir tedris kaybetti. Galatasaray'ı herhangi bir fikri tecrübe etmek isteyen bir vekilin elinde tecrübe tavşanı değildir. Galatasaray elli senelik bir müessesedir. Tesisinden beri ona hiçbir el dokunmamıştır. Bunun yetiştirdiği talebeler memlekete çok faydalı hizmetler ifa etmişlerdir. Heyet-i İlmiye tedris maksadının tedricen yapılmasına karar verdiği halde Vekil Bey bu hususta acele bir hareket gösterdiler. Tedrisatın tevhidi yüzünden bir keşmekeş zuhura geldi, tedrisat karmakarışık oldu.

Muidler meselesi: Esasen talebenin sınıflardan inip çıkması mektepte ruhi bir karışıklık husule getirdi ve iptidai sınıflarda muidler de olmayınca idare apışıp kaldı. Muidler mektepten çıkarılınca mektepte bir inzibat kalmadı ve mektep idaresi akşamleyin dışarı attığı

muidleri ertesi gün öğleyin almak zorunda kaldı. Hariçte iş bulabilen muidler tekrar mektebe gelmedi. Yalnız iş bulamayanlar boğaz tokluğuna tekrar geldiler. Ve böylelerin hizmetlerini ne kadar iyi ifa edecekleri de tabiidir. Mesele bu kadarla da kalmadı. Kadro harici bırakma, muallimlerden üç tanesi için hakikaten isabet olmuştu. Bu muallimler ihtiyarlamışlardı. Fakat Ali Ekrem Bey gibi henüz tedrisatta bulunan bir muallim neden çıkarıldı. Bu muallimi hâlâ hizmete çağırmadılar. Çıkarılan muallimlerden 21'i tekrar hizmete alınmıştır. Muallimler muallimlikle beraber muidlik yapmanın zararlarını bizlere müteaddid mektuplarla bildirmişlerdir. Bir mektep bir seneyi tedrisiyede böyle bir karışıklığa maruz kalırsa ve Vekil Bey emirlerini geri alırsa, orada tedrisat ve terbiyeden hayır beklenir mi? Galatasaray'ı en iyi aile evlatlarının eğitim kaynağı olmuş ve memlekete birçok hayırlı evlat yetiştirmiştir. Bu mektep uzun zamanlar ecnebi mekteplerine rekabet etmiştir. Bu haller karşısında buradan çıkmaya mecbur olan talebe ecnebi mekteplerine girecek ve zorla kozmopolitliğe atılacaktır. Vekil Bey'in izahatını kâfi görmüyorum. Soru önergesini kabul buyurursanız daha fazla izahat veririm"[56].

Galatasaray Lisesi'nde derslerin birleştirilmesi ile ilgili olarak mecliste yapılan görüşmelerden anlaşıldığına göre, Türkçe ve Fransızca kısımların birleştirilmesi alelacele gerçekleştirilen bir uygulama şeklinde cereyan etmişti. Maarif Vekili'nin ifadesinden anlaşıldığı kadarıyla bu uygulamadan kısa bir süre için vazgeçilmişse de, bir defa mektepte sınıf düzeni alt üst olmuş bulunuyordu. Tekrar geriye dönüş ise daha fazla karışıklık yaşanmasına sebep oldu. Esas itibariyle, bazı haksızlık ve düzensizliklere sebep olsa da, kısımların birleştirilmesi, yeni dönem şartları çerçevesinde gerekli idi. Dolayısı ile 1924 yılından itibaren artık Galatasaray Lisesi'nde ayrı ayrı Türkçe ve Fransızca kısımlar mevcut olmadı. Yani Türkçe kısımda onuncu sınıfta olan bir öğrencinin, Fransızca kısımda yedinci sınıfta bulunması gibi bir farklılık ortadan kalkmış oldu. Bundan sonraki sistem şöyle işleyecektir: Mektebe ilkokuldan başlayan bir öğrenci beş yıllık ilköğretimden sonra, birinci devre olarak nitelendirilen dört yıllık ortaokul kısmına devam ediyordu. En nihayetinde ise, üç yıllık ikinci devre, yani lise eğitimini sürdürerek toplam 12 yılda Galatasaray Lisesi'ni bitiriyordu. Mektebe ilkokuldan sonra başlayanlar ise, yabancı dil bilgisini geliştirmek amacıyla bir yıl hazırlık sınıfı okuduktan sonra yedi yıl süren orta ve lise kısımlarına devam ediyorlardı.

---

[56] *Tevhid-i Efkâr,* 24 Ocak 1924. Meclisteki bu müzakereler için ayrıca bakınız Orhan Koloğlu, "Osmanlı'da Yabancı Dil Sorunu ve Galatasaray", *Tarih ve Toplum,* Haziran 2002, sayı 222, s.11–13.

1.7. Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Galatasaray Lisesi'nde bu gelişmeler yaşanırken, ülke genelinde eğitimin birleştirilmesi yönündeki faaliyetler sürüyor ve bu kapsamda Tevhid-i Tedrisat Kanununun hazırlıkları yapılıyordu. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, medrese-okul kurumlarıyla ikiye bölünmüş olan eğitim sistemini tek bir çatı altında toplamak ve bir müfredat birliği sağlamak amacını taşıyordu. Kuruldukları dönemden itibaren önemli bir görevi yerine getiren medreseler, özellikle son dönemlerde, ehil olmayan kişilerin eline geçmiş, esas amaçları ilim olmayan kişiler tarafından farklı amaçlar için kullanılır olmuşlardı. Türkiye Cumhuriyeti'nin, Tanzimat'tan beri sürüp gitmekte olan mektep- medrese çatışması ile yabancı ve azınlık okullarının her türlü denetimden yoksun faaliyetlerine daha fazla göz yumması söz konusu olamazdı. Milli Mücadelenin en karanlık günlerinde aynı soy ve kültürden gelen mektep ve medreselilerin sık sık ülkü birliğinden yoksun bir tutum sergilemeleri, pek çok yabancı ve azınlık okulunun devlet ve millete ihanet içinde olmaları, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını eğitimde birliği sağlamaya yönelik radikal önlemler almaya zorluyordu[57]. Mustafa Kemal sözü edilen kurumların aydınlık nesiller yetiştirme ülküsünden uzaklaştıklarını görmüş ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla eğitim üzerinde bir denetim mekanizması kurulmasını öngörmüştü. Atatürk, bu konudaki düşüncelerini 31 Ocak 1923'de İzmir'de halkla yaptığı bir toplantıda şu ifadeleriyle açıklamıştı: "Bizde en ziyade göze çarpan bir nokta vardır ki o da herkesin bu gibi meselelere temastan içtinabıdır. Medreseler ne olacak? Evkaf ne olacak? dediğimiz zaman derhal bir mukavemete maruz kalırsınız. Bu mukavemeti yapanların ne hak ve salahiyetle yaptıklarını sormak lazımdır. Bizim dinimiz en makul ve en tabii bir dindir. Bir dinin tabii olması için akla, fenne, ilme ve mantığa tetabuk etmesi lazımdır... Milletimizin, memleketimizin irfan yurtları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek aynı surette oradan çıkmalıdır"[58].

Atatürk 1 Mart 1923 Türkiye Büyük Millet Meclisi açılış konuşmasında ise şöyle demişti : "Efendiler! Memleket evladının ortak ve eşit olarak almaya zorunlu oldukları ilimler ve fenler vardır. Yüksek meslek ve ihtisas sahiplerinin ayrılabileceği öğretim derecelerine kadar, eğitim ve öğretimde birlik, sosyal toplumumuzun ilerleme ve yükselmesi görüş açısından çok önemlidir. Bu sebeple Şeriye Vekâleti ile Maarif Vekâleti'nin bu konuda fikir

[57] Cemil Öztürk, "Çağdaş Eğitim ve Bilim", *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk İnkılâp Tarihi,* editör Cemil Öztürk, Ankara 2005, s. 245.
[58] *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri,* c.II, s. 93–94.

ve çalışma birliğine gitmesi istenmeye değerdir"[59]. Bundan sonra 1923 yılında öğretimin birleştirilmesi konusu tartışılmaya, Muallime ve Muallimler Derneği'nin düzenlediği eğitim konferanslarında işlenmeye başlandı. Mustafa Kemal Paşa 1 Mart 1924 tarihli Meclis oturumunda da eğitim ve öğretim birliği ilkesini bir an bile gecikmeden hayata geçirmek gerektiğini ifade etmişti. Sonuçta 3 Mart 1924 tarihinde TBMM'nde Tevhid-i Tedrisat kanunu çıkarıldı[60]. Kanun metni şu şekilde idi:

Madde 1 - Türkiye dâhilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekâletine merbuttur.

Madde 2 - Şer'iye ve Evkaf Vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekâletine devir ve raptedilmiştir.

Madde 3 - Şer'iye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekatip ve medarise tahsis olunan mebaliğ Maarif bütçesine nakledilecektir.

Madde 4 - Maarif Vekâleti yüksek diniyat mütehassısları yetiştirilmek üzere Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de aynı mektepler küşat edecektir.

Madde 5 - Bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile müştegil olup şimdiye kadar Müdafaai Milliyeye merbut olan askeri rüşti ve idadilerle Sıhhiye Vekâletine merbut olan darüleytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleri ile beraber Maarif Vekâletine raptolunmuştur. Mezkür rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları atiyen ait olduğu Vekâletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nispetlerini muhafaza edecektir.

Madde 6 - İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

Madde 7 - İşbu kanunun icrayı ahkâmına İcra Vekilleri Heyeti memurdur[61].

Tevhid-i Tedrisat kanununun yürürlüğe girmesi ile bütün okullar Maarif Vekâleti'ne bağlanmış, aynı zamanda, bütün medreseler kapatılmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'ndan sonra Maarif Vekili Vasıf Bey gazetelere verdiği beyanlarda yeni dönemin eğitim anlayışını

[59] *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri,* c.I, s. 318.
[60] Öztürk, *a.g.m.,* s. 245
[61] Seçil Akgün, "Tevhid-i Tedrisat", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, İstanbul 1983, s.46–47.

şu şekilde açıklamıştı: "Meclisin son kararı ile Memlekette medeni ve asri bir olgunluğu temin edecek bir terbiye ve maarif siyaseti belirlenmiştir. Bu kararları açıklıkla tatbik etmek ve bütün maarif meselelerini, tedrisatı, umumi terbiye cereyanlarını, Cumhuriyet'in asli ruhuna mutabık bir surette geliştirmek faaliyetimin değişmez hedefi olacaktır. Tevhid-i Tedrisat esası, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilan ettiği kanunda katiyetle kabul edilmiştir. Bunu tatbik etmeye mükellefim. Türkiye'de bundan sonra bir tek terbiye, bir tek mektep, bir tek tedris olacaktır. Bunu temin edecek olan bütün müesseseler tam manasıyla yukarıda izah ettiğim prensip dâhilinde idare edilecektir. Milleti asri esaslar dâhilinde idare edecek münevver unsurlarımız, ricalimiz, mütehassıslarımız çok azdır. Bu azlık bütün millet tarafından arzu edilen gelişmelerin seri bir şekilde oluşmasına engel olmaktadır. Bu itibarla memlekette münevver ve mümtaz bir zümreyi yetiştirecek Darülfünunumuzu çok kuvvetli bir şekilde mükemmelleştirmek gerekmektedir. Darülfünununa kaynak teşkil eden liseleri de yeni esaslara göre ıslah edip düzenlemek, ders programlarını buna göre hazırlamak icap eder. İlkokulların üst kısmı olarak çocukları hayata hazırlayacak olan meslek okulları da ihmal edilmemelidir. Fakat şu muhakkaktır ki münevver kitleyi, uzmanları yetiştirmek hususunda fazla mesai sarf etmek faaliyetimin esas noktasını teşkil edecektir. Memleketimizde orta tahsil gören ve karakter itibariyle kuvvetli olan gençlerimizin ihtisas sahasında yükselmeleri için Avrupa'daki maarif kaynaklarından azami surette istifade edeceğiz. Ciddi esaslar dâhilinde Avrupa'ya talebe göndermenin çok faydalı olacağına eminim. Eski zihniyetlere göre yazılmış kitap ve eserlerin Türkiye Cumhuriyeti'nin mekteplerinde artık yerleri kalmamıştır. Ders programlarını bugünkü vaziyetin zaruri olarak icap ettirdiği şekilde tespit etmek ve buna göre kitaplar hazırlamak için ehemmiyetle çalışacağım. Öğretmenliği çok önemli bir meslek haline getirmek için azami gayret sarf edeceğim. Aynı zamanda öğretmen arkadaşları karakter, ahlak ve fazilet sahalarında bütün gençlik için örnek bir halde görmek isterim. İlkokullarımızı şahsi tesirlerden ve tahriplerden kurtarmak ve umumi bir program ve terbiye hududu dâhilinde yaşatmak çok önemlidir. Öğretmenlerimiz yetersizdir. İhtiyacımızın çok az bir kısmını temin edebiliyoruz. Köylülerimizi okutmak ve yetiştirmek gibi esaslı bir gayemizi temin edebilmek için öğretmen okullarına kemiyet ve keyfiyet itibariyle fazla ehemmiyet vereceğiz. Memleketin harap kalmış yerlerinde maarifi yaygınlaştırmaya önem vereceğim. Bu yaygınlaşmanın sağlanması için kıymetli arkadaşlarımızı Doğu ve Orta Anadolu'da görevlendireceğim. Kişisel çıkarlarını düşünerek vereceğim vazifeleri kabulden kaçınanları meslekten çıkaracağım. Bu suretle Türkiye'nin her tarafında yeknesak, mütesavi ve ihtiyaçları temine kafi bir maarif faaliyeti takip etmeyi lüzumlu bulmaktayım. Kadınlarımız ve erkeklerimiz için ayrı bir düşünce ayrı bir tahsil uygulanamaz. Türkiye'nin kız çocukları

erkek çocuklarıyla beraber aynı terbiye ve tedris programını takip edeceklerdir. Hangi sebepten olursa olsun mesleklerinden uzak kalmış öğretmen arkadaşları tekrar eski vazifelerine dönmeleri için gereken kolaylığı daima göstereceğim[62].

1.8. Galatasaray Lisesi'nin Talimatnamesi ve Yeni Ders Programı

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkışı ve ülkede eğitim işlerinin birleştirilmesi ile genel anlamda bir standart sağlanmıştı. Bu çerçevede Galatasaray Lisesi'nin talimatnamesi hazırlanmış ve ders programı da yenilenmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Galatasaray Lisesi'nin içinde bulunduğu ortamın vurgulanması açısından söz konusu talimatname hakkında bilgi vermek gerekmektedir.

1.8.1. Galatasaray Lisesi'ne Mahsus Talimatname

Osmanlı'dan Cumhuriyete geçiş süreci içinde yeni dönemin şartlarına uygun olarak Galatasaray Lisesi Talimatnamesi'nde de bir takım değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler 1924 yılından itibaren yürürlüğe girmiş aynı zamanda da söz konusu talimatname aynı yıl yayınlanmıştır[63].

Talimatnameye göre Galatasaray Lisesi'nde eğitim-öğretim Türkçe ve Fransızca yapılmaktadır. Eğitim süresi 12 yıldır. İlkokul kısmı 5 yıl, orta kısmın birinci devresi 4 yıl, ikinci devresi ise 3 yıldır[64].

İlkokul kısmına kaydedilecek öğrenci 7- 12 yaşları, ortaokul birinci sınıfına kaydedilecek öğrenci 12–15 yaşları arasında olmalıdır. 15 yaşını bitirmiş olan bir öğrenci ilkokul kısmına devam ettirilmez. Mektebe müracaatlarda nüfus cüzdanı, doktor raporu, aşı belgesi, kayıt formu ve öğrenci resmi istenmektedir. Okula kabul edilen öğrenci Türkçe ve Fransızca'dan bir imtihana tabi tutulmakta ve başarısına göre sınıfı belirlenmektedir. İmtihana giren öğrenci hangi kısımdan zayıf ise diğer kısımdan da aynı sınıfı takibe mecbur tutulmaktadır. Talimatnamede belirlenen şartlar haricinde öğrenci kaydının yapılmasından müdür sorumludur[65].

---

[62] *Hâkimiyet-i Milliye,* 9 Mart 1924.
[63] Bk. *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Galatasaray Lisesi Talimatname,* İstanbul 1340.
[64] Bk. ekler, GSLMT, madde: 1.
[65] GSLMT, madde: 3–7.

Galatasaray Lisesi'ne yatılı, gündüzlü ve yemekli gündüzlü olmak üzere üç farklı öğrenci kaydolmaktadır. Vekâlet tarafından belirlenen ücretler üç taksitte alınmaktadır. Birden fazla çocuğu olanlara belirli oranda indirimler uygulanmaktadır. Bir öğrenci yatılıdan gündüzlüye geçebildiği gibi, gündüzlüden yatılıya da geçebilmektedir. Büyük tatilde okulda kalacak olan daimi yatılı öğrenciden belirli bir ücret alınmakta ise de, parasız yatılı öğrenci bu ücretten muaf tutulmaktaydı. Fakir olduğu tespit edilen gündüzlü öğrenciden ücret alınmamaktadır. Vekâletin bildirdiği kontenjana göre parasız yatılı öğrenci alınmaktaydı. Parasız yatılıya müracaat eden öğrencinin başarılı ve sağlıklı olması istenen şartlar arasındadır. Ayrıca müracaatlarda şehit çocukları öncelikli olarak tercih edilmekte ve en az 10 sene kesintisiz olarak eğitim öğretim hizmetinde bulunanların çocukları ile fakir olduklarını belge ile tespit edenlerin çocukları parasız yatılı öğrenci kaydında dikkate alınmaktadır. Parasız yatılı okuyan öğrenci ilkokulda iki yıl üst üste sınıfını geçemezse ya da iyi dereceden aşağı not alarak geçerse yatılı hakkını kaybetmektedir. Bu durumda olan öğrenci parasız gündüzlü olarak okula devam edebilmekteydi[66].

Mektebe yatılı olarak kaydolan bütün öğrencilerin getirmek zorunda oldukları bazı eşyalar vardır. Yazlık ve kışlık elbise, gömlek, iç çamaşırı, çorap, mendil gibi. Çamaşırların karışmaması için öğrenciye ait olan eşyaların üzerine okunaklı bir şekilde okul numarası yazılması da şarttır. Ailesi İstanbul'da bulunmayan öğrencinin çamaşırları okulun çamaşırhanesinde görevliler tarafından yıkanmaktadır. Ailesi İstanbul'da bulunan öğrenciler zaten tatil günlerinde mektepte kalmadığından onların çamaşırları okulda yıkanmamaktadır[67].

Okulun genel idaresinden birinci derecede sorumlu olan müdürün hem idari, hem eğitim hem de mali işlerle ilgili görevleri vardır. Bütün personelin görevlerini en iyi şekilde yerine getirmelerini sağlamak, sicil dosyalarını düzenleyip Maarif Vekâleti'ne arz etmek, memur ve öğretmenlerin hatalarını vekâlete bildirmek, Disiplin Kurulu'na başkanlık etmek müdürün idari görevleridir. Öğretmenlerin ders takiplerini yapmak, Öğretmenler Kurulu'na başkanlık etmek, ders yılı bitiminde Öğretmenler Kurulu'nda alınan kararları bir rapor şeklinde vekâlete bildirmek müdürün eğitim ilgili görevidir. Maaş bordrolarını tasdik etmek, okul masraflarını onaylamak ve okulun bütçesini iyi idare etmek mali görevleri arasındadır[68].

Okulda müdir-i sani unvanıyla görev yapan ikinci müdür bulunmaktadır ki idare ve eğitim işlerinde müdüre yardımcı olur ve müdür okulda bulunmadığı durumlarda birinci derecede sorumludur. Müdir-i saninin de eğitim ve idari görevleri vardır. Her üç ayda bir

[66] GSLMT, madde: 8–21.
[67] GSLMT, madde: 22–27.
[68] GSLMT, madde: 28–31.

disiplin kuruluyla beraber öğrencilerin davranış notlarını gösteren bir cetvel ve yazılı imtihan sonuçlarını gösteren ara karneleri düzenleyerek velilere götürmek üzere öğrencilere dağıtır. Şahadetnameleri hazırlar. Ayrıca mektebin bütün işlerinde müdüre ve müdir-i saniye yardımcı olan birinci muavin ve kendi dâhilindeki öğrencilerin her türlü işlemleriyle ilgilenen muavinler bulunmaktadır[69].

Okulda öğretmenlerden oluşan üç ayrı kurul vardır. Bunlar Öğretmenler Kurulu, Öğretmenler Meclisi ve Disiplin Kurulu'dur[70].

İlkokul öğrencileri yıl sonunda sınıf geçme sınavına girmekte ve başarı notu eğitim esnasında alınan notlar ile yıl sonu sınavında kazanılan puanlar dikkate alınarak belirlenmektedir. İlkokul birinci ve ikinci sınıflarında sınavlar sözlü olarak yapılmaktadır. Yıl sonu sınavlarını bir üst sınıfın öğretmeni mümeyyiz sıfatıyla gerçekleştirmektedir. Geçerli bir mazereti olan öğrenci idarenin belirleyeceği bir günde ayrıca sınav yapılır. İki dersten imtihanda 3'ten az veya son ortalamada 5'ten düşük not alan öğrenci ikmal sınavına kalır. İkiden fazla dersten başarılı olamayan öğrenci sınıfta kalmaktadır. Ortaokul ve Lise kısmında her sene üç sınav yapılmaktadır. Her yıl sonunda sınıf geçme imtihanları, lise son sınıfta ise mezun olabilmek için bakalorya imtihanı yapılmaktadır[71].

Okulda idare, ambar, depo, satın alma, muhasebe, kütüphane, fen aletleri muhafaza memurları, kâtip, imam, müstahzır, doktor ve eczacı görev yapmaktadır[72].

Talebenin de yerine getirmesi gereken sorumlulukları vardır ki, bu sorumlulukları neticesinde ya mükâfat alarak ödüllendirilmekte ya da ceza almaktadırlar. Verilen cezalar şunlardır; tembih, sicile kaydetme, sözlü uyarı, geçici ve kesin uzaklaştırmadır. Ödüllendirme ise öğretmenin ve okulun inisiyatifine bırakılmıştır[73].

Talimatnamenin diğer hususlar kısmında ise öğrenciler dışında kimlerin yemek yiyeceği, okulun dış kapısının açılıp kapanacağı saatler, talebe dâhil okulda görev yapan herkesin herhangi bir siyasi cemiyete üye olamayacağı, hangi günlerde tatil yapılacağı belirtilmektedir[74].

Velilerin nerede ve hangi saatler arasında öğrencileri ziyaret edebilecekleri talimatnamede yer almaktadır. Ayrıca okulda tutulması zorunlu olan defterler vardır. Bu talimatname yürürlüğe girdiği andan itibaren eski talimatnamenin hükümleri geçersizdir[75].

---

[69] GSLMT, madde: 32–38.
[70] GSLMT, madde: 39–53.
[71] GSLMT, madde: 55- 83.
[72] GSLMT, madde: 84–112.
[73] GSLMT, madde:113–134
[74] GSLMT, madde:135–145
[75] GSLMT, madde:146–150.

Galatasaray Lisesinde Nüfus Başına Verilen Erzak Aşağıdaki Gibidir:

ERZAK TÜRÜ	MİKTARI (Gram)	AÇIKLAMA
Ekmek	600	Birinci Nevi
Et	300	Sabah ve akşam safi verilecek olursa beheri 150'şer gramdan
Soğan	50	-
Tuz	20	-
Pirinç	160	Sabah ve akşam pilav içindir. Çorba için on beş, etli dolma için 20, zeytinyağlı dolma için 40, sütlaç için 25 gram verilir.
Sade yağ	50	Pilav ve böreklere 25 gram hesabıyladır. Makarna için 20 gramdır.
Sade yağ	20	Her nevi sebzelerin beher yemeği için 10 gramdır.
Kuru sebze	160	Beher yemek için 80 gram verilir.
Taze sebze	400	Patates, pırasa, ıspanak gibi çok fire veren sebzeler istihkakın bir buçuk misli verilir. Patlıcan, enginar büyük boyda olursa 1, küçük boyda olursa 2 adet verilir. Taze bamya 90 gram verilir.
Un	70	Börek içindir. Hamur tatlıları için 50 ila 60 gram, çorba ve terbiyeli yemekler için 15 gram verilir.
Şeker	80	Ekmek, tel ve yassı kadayıflarla aşure için verilir. Diğer tatlılar ve kompostolar için 50 ila 70 gram verilir.
Beyaz peynir	30	Kahvaltı için verilir. Börek, makarna ve omlet için ve patates köftesi için 15 gram verilir.
Zeytin tanesi	40	Kahvaltı için
Reçel	40	Kahvaltı için
Şeker	25	Çay için
Çay	1/2	-
Taze üzüm	200	Bir öğün için

Elma, armut veya kiraz	180	Bir öğün için
Çilek	130	Bir öğün için
Zeytinyağı	20	Taze sebzeler içindir. Lokma ve kabak kızartmaları için 25 ila 30 gramdır.
Makarna	80	Bir öğün içindir.
Süt	300	Muhallebi ve sütlaç içindir. Sütlü kahve ve kakaolarda 150 gram verilir.
Yumurta	2 (adet)	Bir öğün için verilir. Ispanaklı olursa bir adet verilir.

Öğle yemeklerinde biri safi et, diğeri sebze veya pilav veya makarna ve hoşaf veya meyve olmak üzere üç kap verilir. Akşam yemeklerinde biri etli sebze ve diğeri pilav veya makarna veya hoşaf, yoğurt ve meyve olmak üzere üç kap verilir. Sabahları sıra ile sütlü kahve, sütlü kakao, çay, peynir, ikindi kahvaltısı olarak çay ve ekmek verilir[76].

Galatasaray Lisesi'nde 1924 yılından itibaren uygulanmaya başlanan müfredat programına göre ilkokul kısmı 5 yıl, orta kısmın birinci devresi 4 yıl, ikinci devresi ise 3 yıl idi. Orta kısmın birinci ve ikinci devre dersleri Türkçe ve Fransızca olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Türkçe dersler haftada 12 saat, Fransızca dersler ise haftada 21 saatti. 3 yıllık ikinci devrenin son senesi Edebiyat ve Fen olarak iki şubeye bölünmüştü. Bu program bazı ufak değişikliklerle 1934 yılına kadar sürmüştür. Bu bağlamda, 1924–1934 dönemindeki müfredatın açılımı şu şekildeydi [77]:

[76] *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Galatasaray Lisesi Talimatname,* İstanbul 1340.

[77] Müfredat için bk. *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Galatasaray Lisesi Müfredat Programı,* İstanbul 1340; Hasan Âli Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim,* Ankara 1994, s. 199–200. Söz konusu müfredatla ilgili olarak 1340/1924 yılında basılan yayında Türkçe ve Fransızca derslerin haftalık ders saatleri verilmiş, bunun yanında Türkçe derslerin muhtevasına da yer verilmiştir. Hasan Âli Yücel ise sadece ders isimlerini ve haftalık saatleri vermiştir. Esas itibariyle Galatasaray Lisesi kütüphanesinde yaptığımız araştırma sırasında, 1924 yılına ait müfredat programı muhtevasının sadece Türkçe olarak okunan dersler için hazırlandığını tespit ettik. Programda Fransızca derslerin içeriğine değinilmiyordu. Bunun anlamı, değişen şartların Türkçe derslerde işlenen konuların yeniden ele alınmasını icap ettirmesidir. Fransızca dersler ise fen ağırlıklıdır ve içerik olarak öteden beri devam eden müfredatta bir değişiklik yapılmasına gerek görülmemiştir. Aslında bu kolay bir işlem de değildir. Değişecek müfredata uygun kitapların hazırlanması zaman alacaktır. Dolayısı ile Fransızca derslerin içeriği, Mekteb-i Sultani dönemine uygun olarak, 1934 yılına kadar, devam etmiştir. Çalışmayı yapmaktan maksadımız Galatasaray Lisesi'ndeki eğitim sürecini mümkün olduğu kadar geniş boyutlu olarak ele almaktır. Dolayısı ile muhtevası hakkında bilgi temin edebildiğimiz Türkçe derslerinin içeriğini metin içinde teferruatlı olarak verme ihtiyacı hissettik.

1.8.2 1924 Yılında Yenilenen Galatasaray Lisesi Müfredat Programı[78]

İlkokul kısmında (5 yıl) şu dersler okutulur

Türkçe Okutulan Dersler	Fransızca Okutulan Dersler
Kur'anı Kerim ve Din dersleri	Yazı
Hesap	Hesap
Tarih	Coğrafya
Coğrafya	İlm-i Eşya
Tabiat Tedkiki	
Musahebat-ı Ahlakiye ve Vataniye	
Resim	
El İşleri	
Terbiye-i Bedeniye	

Birinci Devre (Orta Kısım) Haftalık Ders Cetveli

Türkçe Okunan Dersler

DERSLER	BİRİNCİ SINIF	İKİNCİ SINIF	ÜÇÜNCÜ SINIF	DÖRDÜNCÜ SINIF
Türkçe	7	6	5	3
Malumat-ı Vataniye	-	1	1	1
Din Dersleri	1	1	-	-
Türk ve İslâm Tarihi	-	-	2	2
Türkiye Coğrafyası	-	-	-	2
Resim	1	1	1	1
Musiki	1	1	1	1
Terbiye-i Bedeniye	1	1	1	1
El İşleri	1	1	1	-
Tercüme	-	-	-	1
Yekûn	12	12	12	12

[78] *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Galatasaray Lisesi Müfredat Programı,* İstanbul 1340.

Fransızca Okunan Dersler

DERSLER	BİRİNCİ SINIF	İKİNCİ SINIF	ÜÇÜNCÜ SINIF	DÖRDÜNCÜ SINIF
Fransızca	8	8	7	6
Tarih	2	2	1	1
Coğrafya	2	2	2	1
Tabii İlimler	2	2	1	1
Hendese, Resm-i Hatti	4	4	4	5
Laboratuar	3	3	3	3
Muhasebe	-	-	1	1
Kimya	-	-	1	1
Fizik	-	-	1	1
Hıfzısıhha	-	-	-	1
Yekûn	21	21	21	21

İKİNCİ DEVRE (Lise Kısmı) Haftalık Ders Cetveli

TÜRKÇE DERSLER

DERSLER	BİRİNCİ SINIF	İKİNCİ SINIF	ÜÇÜNCÜ SINIF	
			FEN	EDEBİYAT
Türkçe ve Edebiyat	4	4	2	4
Türk ve İslâm tarihi	1	1	1	1
Arapça	2	2	-	2
Farsça	1	1	-	2
Resim	1	1	-	-
Türkiye Coğrafyası	-	1	1	1
İktisat ve Kavanin	-	1	2	2
Tercüme	-	1	1	1
Yekûn	9	12	7	13

İKİNCİ DEVRE (Lise Kısmı) Haftalık Ders Cetveli

FRANSIZCA DERSLER

DERSLER	BİRİNCİ SINIF	İKİNCİ SINIF	ÜÇÜNCÜ SINIF	
			FEN	EDEBİYAT
Fransızca	4	4	-	-
Felsefe	-	-	3	7
Tarih	2	2	1	1
Coğrafya	1	1	1	1
Riyaziyat	5	5	7	-
Fizik	2	2	3	3
Kimya	2	2	2	2
Resm-i Hatti	1	1	1	-
Tabii İlimler	-	1	2	2
Hıfzısıhha	-	-	1	1
Laboratuar	3	3	3	3
Kozmografya	-	-	1	1
Yekûn	20	21	25	21

Bu süreçte Türkçe okunan derslerin içerikleri ise şöyleydi:

Birinci Devre

Türkçe

Birinci Sınıf (Haftada 7 saat)

2 Saat Kıraat, 1 saat İnşad, 2 saat Kavaid, 1 saat İmlâ, 1 saat Kitabet

Kıraat (Okuma): İyi, doğru, güzel ifadeli eserlerin sade olanlarından başlanarak talebenin seviyesine nazaran gittikçe tedrici surette ağırlaşmak üzere fıkralar, şiirler, küçük hikâyeler, makaleler okutulacaktır. Okutulan parçaların kelimat ve müfredat itibariyle anlaşılmasından başka heyet-i mecmuasının da idrakini temin etmek lazımdır.

İnşad (Şiir Okuma) : Talebenin seviyesiyle mütenasip küçük şiirler basitten mürekkebe gidilmek üzere, veznin ahengi muhafaza edilerek okutulacak, muntazaman defterlere geçirildikten sonra müntehabları ezberletilecektir.

Kavaid (Kurallar): Lisan kaidelerinin menşei ve mahiyeti, kelime, hece, hareke, harf.

Huruf(Harfler): Türkçe'ye, Arabî'ye, Farsi'ye mahsus harfler; harf-i medd, harf-i imlâ.

Hareke: Üstün, esre, ötre, şedde, tenvin, harf-i tarif.

Hece: Hafif ve tekil heceler, ahenk kaidesi (şifahi tatbikat), tenkit.

Kelime aksamı: İsim ve muhtelif nevileri (şifahi ve tahriri tatbikat).

İsimlerde kemiyyet: Türkçe cem' kaidesi, Farisi cem' kaidesi, Arabî'de tensiye ve muhtelif cem' kaideleri (tatbikat).

İsimlerde keyfiyet: Arabî'de müzekker ve müennes kaidelerinin izahı (yalnız Türkçe'de müstamel envai hakkında tatbikat).

İsimlerde istikak: İsim lahikaları, Türkçe lahikalar ve delaletleri. Farisi lahikalar, Arabi tahavvülat. Zaman, mekân, alet, tasgir, nispet isimleri ve emsalinin suret-i teşkili (şifahi ve tahriri tatbikat).

İzafet: Nev'ileri, Türkçe, Arabî, Farisi izafetler (tatbikat)

Sıfat: Mahiyeti, muhtelif nev'ileri, Türkçe'de kullanılan mürekkeb sıfatlar, mütemmimli sıfatlar (tatbikat).

Tavsif-i Terkipler: Mahiyetleri, mutabakat kaideleri (tatbikat). Al-el umum Arabî ve Farisi (izafi ve tavsifi) terkiplerin Türkçe'de gittikçe azalmakta olduğuna ve bunun lüzum ve kaidesine dair izahat.

Zamir: Tarifi, muhtelif nev'ileri (tatbikat).

[Bu kaideler izah edildikçe gerek tahta üzerinde ve gerek tahriri vazife ve temrinler yapmak suretiyle istimalden kaidelerin nasıl istihraç edildiği keşfi usul ile talebeye gösterilecek, kıraat, kitabet, imlâ derslerinde de bunların tatbikatından istifade olunacaktır]

İmlâ: Her derste bir parça talebeye yazdırılarak hataları bazen münferit ve bazen müşterek olarak tashih edilecektir. Talebeden yalnız birini siyah tahtanın arka tarafına kaldırmak suretiyle müşterek ve münferit tedris usulünün tatbiki muvafıktır. Yazdırılacak parçalar talebenin kavaid ve kırattaki seviye-i terakkiyatıyla mütenasip olacaktır.

Kitabet (Yazma): Talebenin tahsisat ve müşahadatına müstenit olarak bazen serbest ve bazen esas hudutları muayyen vazifeler verilerek tashih olunacaktır.

İkinci Sınıf [Haftada 6 saat]

Kıraat ve İnşad 2, Kavaid 2, İmlâ ve Kitabet 2

Kıraat ve İnşad: Altıncı sınıf programının mütekamilen devamı.

Kavaid: Mastarları: Türkçe'de mastar ve nevileri. Arabî mastarlar, aksam-ı seb'a (tatbikat). Arabî'de ism-i fail, ism-i meful, mübalaa, taftil, sıfat-ı müşabehe, aksam-ı seb'aya göre

tahavvülatı (tatbikat). Fiiller. Zaman, şahıs, kemiyyet, müteaddi ve gayr-ı müteaddi-i malum ve mechul, mutavaat ve müşareket (şifahi ve tahriri tatbikat). Sigalar. Neviler, müspet, menfi, istifham şekilleri (tatbikat). Edatlar. Muhtelif nevileri, isim ve sıfat teşkiline hizmetleri (tatbikat). Zarflar ve nidalar hakkında izahat (şifahi ve tahriri tatbikat). Sarf Tahlili. Sarf tahlilinin anasırı, tahlil numuneleri (müteadid vazife ve temrinler, tatbikat)

İmlâ ve Kitabet: Altıncı sınıf programının talebenin kabiliyet ve müktesebat seviyesiyle mütenasiben mütekâmil surette devamı.

Üçüncü Sınıf [Haftada 5 saat]

Kıraat ve İnşad 2, Kavaid 1, İmlâ ve Kitabet 2

Kıraat ve İnşad: Bu sınıfta edebi ve bedii kıraat gösterilmeye başlanacak ve müntehap parçalar arasına tedricen kudemanın eserlerinden de karıştırılacaktır. Her parçanın kıratından ve izahından başka münasebat düştükçe tahrir sanatının esasları (icad, tertib, vahdet, eda) üslup ve envai (tasvir, tahkiye, muhavere, hasbıhal) üslup meziyyatı (vuzuh, selaset, ahenk, tabiat, mutabakat, elfaz) ve yazı envai (mektup, makale, hikâye, temaşa, tenkit) hakkında izahat verilecek ve okunan eserlerin muharrirleri ve tercüme-i halleri hakkında da malumat ita olunacaktır. Adab-ı kavaid hakkındaki izahat istikrai (tümevarım) usul ile netayicten ahkam istidlal edilerek gösterilecek ve icabında kıraat kitabı haricindeki parçalara da müracaat olunabilecektir. Okunan manzumelerin vezinleri hakkında şifahi izahat ve malumat verilecektir.

Kavaid: Fiil, fail, meful, naib-i fail, mesned mesnedaliye, rabıta, cümle, (bunlar hakkında şifahi ve tahriri tatbikat) cümle teşkilatı: mutlak cümleler, mütemmimli cümleler, mütemmimli cümlelerde asl (asıl) ve mütemmim cümleler. Cümle envai (tatbikat) cümlede erkânın suret tevzi-i (tatbikat). Nahv-ı Tahlil. Usulü (numuneler ve tatbikat). [Sarf-ı ve nahv-ı tahliller ve temrinlere devam edilecek ve geçmiş senelerdeki sarf-ı malumatı gerek kavaid ve gerek kıraat derslerinden bil istifade tekrar ve takviye olunacaktır]

İmlâ ve Kitabet: Diğer senelerdeki usule mütekamilen ve müterakkiyen devam edilecektir.

Dördüncü Sınıf [Haftada 3 saat]

Kıraat ve İnşad 2, Kitabet 1

Kıraat ve İnşad: Edebi ve bedii kırata sekizinci senedeki tarifat dairesinde devam edilecektir. Bu sınıfta kudema ve müceddinden birçok edebi eserler gösterilmekle beraber edebi izahat ve malumat hudutları bir derece daha tevsi' ve müellifler hakkında malumat ita kılınacak ve vezin ve kafiye ve şekil nazım hakkında istikrâi izahat verilecektir. [Bu sınıfta ayrıca Kavaid

dersi olmadığından malum Kıraat derslerinde gerek sarf ve nahv ve gerek edebi malumat için tatbikat icrasına ve bu suretle geçmiş senelerdeki malumatın mümkün mertebe tam bir surette tekrarına gayret gösterilmelidir.]

Kitabet: Hudutları gittikçe bediileşmek üzere mevzular ita ve tashih olunacaktır.

Vatan Dersleri

İkinci Sınıf [Haftada 1 saat]

Vatani malumatın mevzuları. Millet, milliyet, milli duygu, devlet, vatan mefhumelerinin izahı. Hükümet ve hâkimiyet. Hâkimiyet gayesi. Şekil (biçim, resim, plan, cins, nevi) hükümet. Cumhuriyet şeklinin esbab-ı rüchanı. Demokrasinin izahı. Türkçe'de demokrasi ve cumhuriyet cereyanlarının tekâmülü. Hükümetin vatandaşlar önündeki vazifeleri: Hürriyet, mahiyeti, lüzumu. Temin-i mecburiyeti, muhtelif veçheleri, tefekkür, matbuat, say, ticaret, din, vicdan hürriyetleri, tesamuh. Türkiye'de bu hürriyetin temini. Hürriyeti en iyi temin eden şekl-i hükümet cumhuriyet olduğu, masuniyet, şahıs ve mesken masuniyeti, teminatı. Vatandaşların hükümet önündeki vazifeleri: Hürriyetin hudutları, hürriyet milletin gayesiyle mahduttur. Askerlik, vergi, intihab. İntihablara iştirak mecburiyeti. Say ve tahsil ve mensub olduğumuz milli gaye endişesi. Tesanüd. Ehemmiyeti, fertlerin birbirine tesiri, müşterek say ve ehemmiyeti, cemiyetler, şirketler, içtimalar. Müsavat. Ehemmiyeti, hukukta eşitlik, vazifelerde eşitlik. Hak ve vazifenin tekabülü. Vatandaşların hukuku ve vazifeleri: Hukuk ve vezaif arasındaki nisbetlerin tahlili.

Üçüncü Sınıf [Haftada 1 saat]

Türkiye Teşkilat-ı Esasiyesi: Büyük Millet Meclisi Cumhur Riyaseti, Kuva-yı umumiyenin tarifi, kuva-yı umumiyenin Tevhid ve tefriki nazariyeleri. Teşri kuvveti: Kanunların suret-i tedvini, bütçe. İcra kuvveti: Kanunların tatbiki hakkı, heyet-i vekile, vekâletler ve vazifeleri, icra kuvvetinin teşri kuvveti önünde vaziyeti. Adalet kuvveti. Mahkemeler, bizde mehakim teşkilatı. Cürüm. Mahiyeti, cezanın hedefi, cezai tatbikat usulleri, müdde-i umumiler ve vazifeleri, aza davaları, mehakim-i asliye teşkilatı, cinayet mahkemeleri, muhakeme usulleri. Hukuk ve Ticaret mahkemeleri: Aile hukuku, ailenin içtimai rolü, nikâh ve talak usulleri, taaddüd-i zevcat ve fenalığı, aile mesailinin mehakimde usul-i muhakemesi, adi hukuk, hukuk mehakim-i asliyesi. Ticaret usulleri. Şirketler, envai, teşekkül usulleri, bunlar hakkındaki kanuni hükümler, ticaret mahkemeleri teşkilatı. Kapitülasyonlar. Mahiyeti, zararları, bunlardan nasıl kurtulduk?

Dördüncü Sınıf [Haftada 1 saat]

Türkiye teşkilat-ı idariyesi: Köy, kaza, vilayet teşkilatı. Asayişin temini suretleri, Maarif Vekâleti, tahsil dereceleri. Tahsil mecburiyeti ve ehemmiyeti, tahsil bir milli vazifedir. İptidai, tali, âli tahsil dereceleri. Mesleki tahsilin ehemmiyeti. Nafıa Vekâleti: Nafıa umurı, yollar ve şimendiferler, ehemmiyetleri. Ticaret Vekâleti: Ehemmiyeti, ticaret ve sanayi terakkiyatının tesiratı. Ziraat Vekâleti: Çiftçilik ve orman ve iska umurının ehemmiyeti. İnsaniyet âlemi içinde Türkiye: Türk milletinin mazide ve haldeki vaziyeti, Türk milletinin tarihi ve içtimai rolü, son devre tarihinde Türkiye'nin vaziyeti, İstiklâl Harbi ve neticeleri.

Din Dersleri[79]

Birinci Sınıf [Haftada 1 saat]

Mebani-i İslâm: Ef'âl-i mükellefin. Ahkâm-ı salât: Aptestin farzı, vacip, sünnet ve mendub olmak itibariyle ahkâmı. Aptestin farzları, sünnet ve müstehapları, aptesti bozanlar. Gusül, guslün farzları. Teyemmümün tarifi, teyemmüm farzları. Salâvatın aksamı. Salâvat-ı ma'ruzanın vakitleri ve rekâtları, müekked ve gayr-ı müekked sünnetler. Ezan, kamet, evkat-ı mekruha. Salâtın şartları, salâtın erkânı, cemaatle salâtın hükmü, namazda imama iktida ve muktedirinin ahvali, vitir namazı, kunut duası. Teravih namazı. Cuma namazı, hutbe, bayram namazları, cenaze namazı. Ahkâm-ı savm: Faraziyat, vücub ve sair ahkâmı- şeriye itibariyle aksamı. Ramazanda orucun rüknü ve hükmü ve hikmet-i teşrii. Orucu bozan ve bozmayan haller. Hükmü kefaret. Terk-i savmı mübah kılan azar-ı şeriye. Fidye-i savmın ahkâmı. Nezrin tarifi. Sıhhatin şartları, ahkâmı. Ahkâm-ı Hac: Hikmet-i meşruiyeti, feraizi. Zahiyenin tarifi, sebeb-i vücubu, vücubunun şartları, rüknü ahkâmı. Ahkâm-ı Zekât: Zekâtın tarifi, hükmet-i meşruiyeti, hacet-i asliye, nisabın aksamı. Zekâtın asl-ı vücubu ve vucüb-u edasının sebepleri. Zekât vermekte efdal olan tarik. Zekât verilecek yerde efdal olan kimseler. Zekâtın tediyesinde efdal olan miktar. Zekât tediyesi caiz olmayan mahaller. Fitrenin sebeb-i vücubu: Sınıfı, cinsi miktarı, sadaka-i fitrin erkânı.

İkinci Sınıf [Haftada 1 saat]

Neseb-i Nebevi, Pederi Abdullah bin Abdulmuttalib'in vefatı. Validesi Âmine binti Vahab'ın ceddi Abdulmuttalib'in vefatı. Amucası Ebu Talib'in kefaleti, Ebu Talib ile birlikte Basra'ya azimeti. Şam'a seyahati ve Nastur ile mulakatı. Hazreti Hatice ile izdivacı. Uzlet ve

[79] Galatasaray Lisesi'ndeki din dersleri orta kısım birinci ve ikinci sınıflarda "zorunlu" veya "isteğe bağlı" gibi kayıtlar bulunmadan normal program içinde yer almıştır. 1927 yılından itibaren ise din dersleri programda yer almamış ve kaldırılmıştır. Bk. Ömer Okutan, "Din eğitimi", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim,* İstanbul 1983, s. 417.

ibadete şiddetle kendisini vermesi, vahyin suret ve keyfiyet-i nüzulü, ba'sini müteakib en evvel iman eden eshab-ı kiram. Sırran davet devresi. Davetin aleniyete inkılâbı ve bundan mütevellid müşriklerin ezaları.sabır ve sebat, Habeşistan'a hicret, Kureyş'in istirdadı için teşebbüsler, Ebu Talib'in vefatı, Taif seferi, Kureyş'in Fahr-i Kainat'a ve eshabına eza etmeleri, akabe-i evvela biatı, akabe-i saniye biatı, Kureyş'in suikast tertibatı, hicret, Medine ahalisinin istikballeri, Mescid-i Şerif'in binası, tahvil-i kıble, Abdullah bin Cehş'in seryesi, Bedir Gazvesi, Uhud Gazvesi, Bi'r-i Maûne Vakası, Hendek Gazvesi, Beni Kurayza Gazvesi, Hudeybiye Sulhu, Hayber Gazvesi, Mute Seriyesi, Feth-i Mekke gazvesi, Huneyn Gazvesi, Taif muhasarası, Tebük gazvesi, Ehl-i Taif'in İslam'a gelmeleri, Veda Haccı, irtihal-i nebi, techiz ve tedfin evsaf ve şemaili seniyye.

Coğrafya

Dördüncü Sınıf [Haftada 2 saat]

Türkiye: Mevki, hudut, vüs'at, avarız, sahiller, denizler, iklim, sular. Hayat-ı nebatiye ve hayvaniye, hayat-ı beşeriye, taksimat-ı idariye ve tabiiyye. Her tabii mıntıkanın servet-i tabiiyye ve hayat-ı iktisadiyesi. Vilayet ve şehirleri ve vasıta-ı nakiliye ve ticaret. Türkiye haricindeki Türklerin nüfusu, iktisadi vaziyetleri.

Tarih

Üçüncü Sınıf [Haftada 2 saat]

Eski Türkler: Orta Asya yaylası hakkında coğrafi malumat, eski Türkler [Hiung-nu'lar, Yüe-çi'ler]Asya medeniyet tarihindeki rolleri; [Eftalit'ler, T'u-küe'ler, Uygur'lar] medeniyetleri, şarki Avrupa'da Türkler, Türklerin İslâmiyet'i kabulünden evvelki medeniyetleri. Kabl-el-İslâm Araplar, dini İslâmiyet. Ahlâk, adet. İslâmiyet'in zuhur, intişarı esnasında İran ve Doğu Roma. Müslümanlığı doğuran etkenler. Hazreti Muhammet, hayatı ve tesisatı. İslâm'da Cumhuriyet: Mesail-i dâhiliye ve fütuhat; İran ve Roma medeniyetleri ile temasların tesiratı, dini ve siyasi ihtilaflar. Cumhuriyet devrinde siyasi ve içtimai teşkilat. İslâm'da Mutlakıyet: Emevi saltanatının tesisi; dini ve siyasi mücadeleler, fütuhatın devamı, Araplık siyaseti ve şuubiyeyi doğuran ameller. Aksüameller [Emeviler devrinde Türklerin ve İraniyelilerin rolleri] Emevi devletinin inkirazı, Emeviler devrinde İslâm medeniyeti. Abbasiler. Abbasi devletinin tesisi ve inkişafı, İranlıların ve Türklerin rolleri, Irak, Anadolu ve Kilikya'da Türk istilaları, Abbasi devletinin inhitatındaki ameller. Abbasi medeniyetinde Türklerin tesiri, tarz-ı idare ve hayat-ı içtimaiye. Endülüs'te Emeviler, terkiyat-ı medeniye ve hayat-ı içtimaiye. Türkler ve İslâmiyet: İlk Türk ve İslâm münasebetleri, İslâm memleketlerinde Türkler,

Samaniler devrinde Türkler, Samanilerin teşkilat-ı siyasiye ve içtimaiyesi. Samaniler zamanında Orta Asya. Karahanlılar hükümeti, usul-i idare, ordu, içtimai sınıf teşkilatı, siyaset-i diniye, medeni müesseseler, Acem edebiyatının tesiri. Gazneliler, siyaset-i diniye, hükümdarların tarz-ı idaresi, Gazneliler devrinde ulum ve fünun, sanayi-i nefise. Oğuz Türkleri: Oğuz Türklerinin batıya göçleri, Oğuzların İslâmiyet'i kabulleri, Kuzey İran, Güney Kafkasya, Elcezire, Kuzey Suriye ve Anadolu'nun Türkleşmesi, beşinci asır sonlarında Oğuzların coğrafi sahaları. Selçuklular, Selçukluların Samaniler ve Gaznelilerle ilişkileri. Selçuklu hükümetinin tesisi ve inkişafı, fetihleri, Bizanslılarla temaslar, Malazgirt muharebesi, imparatorluk, imparatorluğun inkisamı. Selçuklu medeniyeti, idari teşkilat, askeri teşkilat, mukataalar. Divan, hükümet, sufilik, medreseler, kütüphaneler, Acem edebiyatının tesiri ve inkişafı, Türk lisan ve edebiyatı. Fatımiler, Atabekler, Eyyübiler. Ehl-i salib seferleri, içerik ve sonuçları. Anadolu'da Türkler: Anadolu'da Selçuk hükümetinin tesisinden mukaddem Anadolu'nun siyasi ve sosyal vaziyeti. [Bu fasıl esnasında muallim Bizans hakkında kısaca bilgi verecektir.] Anadolu Selçuklularının tesis ve inkişafı, Anadolu'nun Türkleşmesi, bu sırada Orta Asya'ya genel bir bakış, Harezmîler, tesis ve inkişafı, Harzem medeniyeti. Cengiz istilası. Sebep ve sonuçları, imparatorluğun inkısamı, İlhaniler, Moğol tahakkümü altında Anadolu, Anadolu'da teşekkül eden Türk beylikleri. Bizans sınırlarında Türkler, Balkan yarımadasında Türk istilası, istilayı teshil eden ameller. Vahid-i milliye harbleri ve sonuçları, Osmanlı İmparatorluğu. Anadolu'da Türk medeniyeti, idari ve siyasi teşkilat. Sosyal hayat, dini hareketler, fikri hayat, lisan, edebiyat, sanayi-i nefise. Timur Devri: Timur'dan evvel Orta Asya, Aksak Timur ve imparatorluğu, Anadolu'da Timur istilası, sonuçları, imparatorluğun dağılması, Timur ve ihlafı devrinde Orta Asya'da Türk medeniyeti.

Dördüncü Sınıf [Haftada 2 saat]

Osmanlı İmparatorluğu'nun Devr-i İstilası: Balkan ve Anadolu fütuhatı, Akkoyunlular ile Osmanlı rekabeti siyasiyesi ve neticeleri, Karadeniz ve Akdeniz sahillerinde fetihler. Bu tarihte Mısır, Osmanlı- Mısır ihtilafının sebepleri, Safeviler, Safevilerin Anadolu'daki siyasetleri, Osmanlıların doğu ve güney siyasetleri, deniz savaşları ve sonuçları, batı ile ilişkiler ve bu devrin hutut-ı esasiyesi, Sokulu devri ve bu devrin hutut-ı mümeyyizesi. Tevakkuf Devri: Osmanlı istilasının tevakkufu esbabı, dâhili ve harici vaziyet ve bu vaziyeti tevlid eden esbap ve şerait, batı ve doğu devletleriyle münasebat-ı siyasiyenin geçirdiği safhalar, idari ve askeri karışıklıklar ve tesirleri, saray entrikaları, kadınlar saltanatı ve meşum neticeler. Köprülüler, şahsiyetleri, dâhili ve harici siyasetleri, icraat ve başarıları, İkinci Viyana muhasarası. Ricat Devri: II. Viyana muhasarasını takip eden vekayi, ahval-ı dâhiliye

ve hariciye, Karlofça Muahedesi, Rusya ve Avusturya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na karşı takip ettikleri siyaset ve neticeleri, Damat İbrahim Paşa, şahsiyeti ve idaresi, siyaseti, ahval-i dâhiliye, 1148, 1182, 1201 seferlerini ihdas eden ahval ile vekayi ve neticeleri. Islahat teşebbüsleri, Fransa, İngiltere, Rusya ile münasebetler, İç olaylar ve Bükreş Antlaşması (Bilhassa Mora ayaklanması ve Edirne Antlaşmasından bahsedilecektir.) Mısır ve boğazlar meselesi. Tanzimat'a kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun geçirdiği iç ve dış sıkıntılar. Osmanlı Türk medeniyeti; medeniyetin belirgin özellikleri, eski teşkilat, ulum ve fünun, güzel sanatlar, sosyal hayat, ziraat, sanayi ve ticaret. Tanzimat devri, Tanzimat, sebepleri ve neticeleri, Kırım seferi ve Paris Antlaşması, Meşrutiyet'in kurulması, girişimler, 93 Harbi, Ayestefanos ve Berlin Antlaşmalarından sonra imparatorluğun siyasi, idari, mali ve dâhili vaziyeti. Meşrutiyet'in ilanı. Trablusgarp ve Balkan savaşları ve neticeleri, Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye, Mondros Mütarekesi, imparatorluğun çöküşü, İzmir ve Anadolu'nun işgali. Milli İntibah Devri: İstiklâl Harbi, Türkiye Devleti'nin kuruluşu. Sevr ve Lozan Antlaşmaları, Cumhuriyet, Hilafetin kaldırılması, bugünkü Türk âlemi.

Musiki

Birinci Sene [Haftada 1 ders]

Solfej – çizgili sistemi, seslerin işaret ile tespiti, notalar, çizgiler, çizgi üzerinde ve çizgi altındaki notalar. Anahtarlar- kullanma amacı, çeşitleri, sol anahtarı, fa anahtarı, diskanito anahtarı, alto anahtar, tenor anahtarı. Seslerin yükseltilmesi, alçaltılması, tabii haline dönüş. Anarmonik ses. Diyezli kromatik, bemolli kromatik Kıymetler- dört dörtlük, iki dörtlük, bir dörtlük, sekizlik, onaltılık, otuz ikilik, teriyole. Sinkop; izahı" diyapazon faydası ve izahı. Uygulamalı eğitimde birinci, ikinci ve üçüncü fasılalardaki sesler üzerinde talebeye egzersizler yaptırılacak ve iki sesli şarkılar söylettirilecektir.

İkinci Sene [Haftada 1 ders]

Müziğin tarifi, taksimatı, nazari kısmı, ameli kısmı, âli kısmı, akustik, nazariyat-ı musiki ile akustik. Usul- Tarifi ve izahı, ritim, usul ile ritmin farkı, ağır ve hafif darblar, usullerin çeşitleri, basit usuller, bunların birbirleriyle münasebetleri ve yekdiğerine tahvili, "Metronom"un faydası, farkları, bu bahislerin uygulamalı tatbikatı. İbad- Tarifi, taksimatı, ibadın büyütülmesi, küçültülmesi, ibadın çevrilmesi, tam ses, yarım ses, anarmonik baid, uygun baidler, uygun olmayan baidler. Gam- Majör ve minör gamları, bu gamları teşkil eden ibad, majör ve minör gamların suret-i teşkil, birinci derecede birbirine yakın olan gamlar,

ikinci derecede birbirine yakın olan gamlar. Ameli musikide dördüncü ve beşinci fasıllar üzerinde egzersizler ve iki sesli şarkılara devam olunacaktır.

Üçüncü Sene [Haftada 1 ders]

Harekât: Geniş, genişçe, ağır, ağırca, mutedil, yörük, süratli, nazikane, muhteşem, canlı. Harekâtta tagayyurat (değişmeler): Süratlendirerek, ağırlaştırarak, gecikerek, çarpma. Akor: Armoni, tarifi, izahı, taksimatı, üç sesli akorlar, dört sesli akorlar, akorların vazifeyi esasiyesi, akorların birbirleriyle bağlantısı. Uygun akorlar, uygun olmayan akorlar. Kararlar-Tam karar, yarım karar, naks-ı karar. Modülasyon, tarifi ve izahı. Akor sesleri, mücavir sesler. Ameli musikide altıncı, yedinci ve sekizinci fasılalara ait egzersizler, müteaddid sesli şarkılara devam olunacaktır.

Dördüncü Sene [Haftada 1 ders]

Müzik tarihi hakkında kısa bilgi. Teganninin fizyolojik tetkiki. Alet-i savt, göğüs ve baş sesleri hakkında malumat. Bilhassa bu sınıfta ameli musikiye ehemmiyet verilecektir. Müteaddid sesli şarkılar söylettirilecektir.

Resim

Birinci Sene [Haftada 1 ders]

1-)Resm-i tabii: İnsan, hayvan, nebat ve eşyadan tersimat (Heyet-i Umumi usulü veche üzere) düz satıhlı cisimlerin manzaralı veche tersimatı gösterilir. Tonlar (Işık ve gölgenin dereceleridir) hakkında gerekli malumat verilir. 2-) Ezber resim: Yapılan bir resmi tekrar veya tahlili ve tatbiki surette tetkikat-ı basarîye usulüyle tersim. 3-) Resm-i tezyini: Tabii unsurlardan cisimlere ve çeşitli satıhlara göre terkip ve tersim ettirilir. 4-) Hayali resim: Muallim tarafından konuları tayin edilen vakalar, hikâyeler.

İkinci Sene [Haftada 1 ders]

1-) Resm-i tabii: Birinci senenin resm-i tabiiyesine ve muallimin seçimi üzere sınıf haricinde tersimata devam olunur. Renkler hakkında gerekli pratik bilgiler verilir. Bu sınıftan itibaren talebe herhangi cins boya ile çalışabilir. 2-) Ezber Resim: Birinci senedeki gibi devam olunur. 3-) Hayali resim.

Üçüncü Sene [Haftada 1 ders]

1-) Resmi Tabii: İkinci senenin resmi tabiiyesine daha mufassal bir surette devam olunur. İnsan ve hayvan numunelerin duruş ve hareketleri hakkında gerekli malumatlar verilir ve başlıca numunelerden mümkün olduğu mertebede durma ve hareket krokileri tersim ettirilir. Diğer krokiler de yaptırılır. 2-) Ezber Resim: Aynı vechile devam olunur ve ezbere krokiler dahi resm ettirilir. 3-) İhtiyari Resim: Sınıf haricinde ihtiyari olarak resimler yaptırılır.

4-) Hayali resim.

Dördüncü Sene [Haftada 1 ders]

Üçüncü senedeki gibi devam edilir.

İKİNCİ DEVRE

Edebiyat

Birinci Sınıf [Haftada 4 saat] 2 Saat Edebiyat, 1 Saat Kıraat, 1 Saat Kitabet

Edebiyat: Edebiyatın tarifi, mahiyeti, güzel sanatlar, fenler, ahlak, içtimaiyat ile münasebetleri. Edebi eserlerde mevzu ve eda. Mevzuun sureti teşekkülü, icat, intihab, tertip, eda. Uslub: Mahiyeti, çeşitleri, meziyat-ı umumiyesi: 1-) Meziyat-ı Umumiye-i Adiye: Sıhhat, vuzuh, münkahiyet, tabiiyet, asalet, selamet, mutabakat- el faz. 2-) Meziyat-ı Umumiye-i Edebiye: Mümtaziyet-i uslub, muharririn şahsiyeti, şahsın edebiyattaki tesiri; muvafakat-ı uslub, envai edebiye, menakıb, neşaid, temaşa, her birinin envaı taliye ve evsafı umumiyesi, her nevi edebiye nazaran uslubun tenvii, tehkiye, tasvir ve tavsif, muhavere uslubları, ahenk, mahiyet ve envaı, tesiratı, nazımda ahenk vesaiti, vezin, mahiyeti, envaı, vezni hecai ve eşkâli, kafiye, mahiyeti, envaı, eşkal-i nazım, mısra, beyt, kıta, rubai, gazel, kaside, müselsel, musammat, müstezad, murabba, muhammes, müseddes, müsemmen, müşir, terci-i bend, terkib-i bend, tazmin, terbi, tahmis, tesdis, eşkâl-i cedide, kıtaser, bendler, soneler, serbest nazım, mecaz-ı evzan ve teakub ifade kaideleri. Uslub-ı edebiyede tarik-i beyan: Uslub-ı mecaziyenin mahiyeti, his, hayal ve fikrin edebiyattaki tesiratı, teşbih ve çeşitleri, istiare ve kısımları, mecaz-ı mürsel ve alakaları, teşhis ve intak, tariz ve kinaye, mübalaa, tezad, hüsn-ü ta'lil, iltifat, nida, istifham, tekrir, terdid, kat', rücu', tedric, tecahül-ü arif, sükûn-ı beliğ, terbiye ve telmih, mecazların kullanılmasındaki şartlar. Laf Sanatları: Mahiyetleri, tenasüb, ibham, ibham-ı tenasub, ibham-ı tezad, muşakele, akis, seci' ve tersi', iktibas ve telmih, tarih ve çeşitleri, lafs sanatlarının mahiyet ve şeraiti istimali.

Kıraat: Bu bahislerin her birinde eski ve yeni edebiyatımıza mensub misaller iradına, edib ve şairlerimizden en maruflarıyla başlıca şark ve garp edebi meslekleri hakkında malumat-ı umumiye itasına itina olunacaktır.] Bu seneye kadar tedricen ulaşılan seviyeye nazaran

yüksek edebi eserlerin edebiyata mütealik izahat-ı mükemmele ile bedii ve mükemmel surette okunması. Kavaid-i edebiyenin tatbiki.
Kitabet: Gittikçe yükselmek üzere edebi mahiyette eserler ve makalelerin mevzuları.

İkinci Sınıf [Haftada 4 Saat]
2 Saat Tarihi Edebiyat, 1 Saat Kıraat, 1 Saat Kitabet
Tarihi Edebiyat: İslamiyet'ten evvel Türk Edebiyatı. İslamiyet'ten evvel Türk Tarih ve medeniyetine genel bir bakış: -Lisan ve Yazı: Eski Türk lehçeleri, Yenisey ve Orhun Kitabeleri, Orhun Yazısı, Uygur yazısı, Türkçe'de kullanılan sair muhtelif alfabeler- Milli Türk Destanı: Oğuz, Tonyu ve Uygur destanları- İlk Şiirler ve İlk Şairler: Ayinlerde şiir, milli musiki, ilk mevzular, vezn ve kafiye, eski Türk edebiyatına umumi bir nazar. İslam Medeniyeti dairesinde Türk edebiyatı, İslam Medeniyeti ve Türkler- İslami edebiyat: Arab ve Acem edebiyatlarının tarihi inkişafına bir nazar- İslami edebiyatta tasavvuf tesiratı ve mahiyeti –İslami edebiyatta vezn ve şekil. Moğol istilasına kadar Türk edebiyatı: -Karahanlılar devrinde Türk lisan ve edebiyatı: Kutadgu Bilig- Selçuklular devrinde Türk lisan ve edebiyatı: Tasavvuf edebiyatının menşei ve inkişafı, Ahmet Yesevi menkıbeleri- Harzem ve Anadolu'da Türk edebiyatı. Moğol istilası ve neticeleri- Moğol istilasından sonra Türk lehçeleri: Çağatay lehçesi, Oğuz lehçesi, Oğuz lehçesinin şarki ve garbi iki şubeye ayrılması.
Timur istilasına kadar Türk edebiyatı: Bu devre kadar Çağatay edebiyatının geçirdiği devreler ve bu edebiyatın büyük şahsiyetleri- Anadolu (garb Türkleri) edebiyatının geçirdiği devreler ve büyük şahsiyetleri- [şairler, nasirler, sufiler, mütercimler, halk şair ve hikâyecileri] Azeri (şarki Oğuz) edebiyatının tesis ve inkişafı. Onuncu asra kadar Türk edebiyatı: Çağatay, Osmanlı, Azeri edebiyatlarının bu asra kadar geçirdiği devreler ve büyük şahsiyetleri [her lehçe edebiyatı ayrı ayrı tetkik edilmekle beraber yekdiğerleriyle olan benzerlik ve münasebetleri gösterilecektir. Şairler, nasirler, mütercimlerden başka halk edebiyatı (meddah ve kıssahanlar, saz şairleri] edebiyat-ı sufiye ve ayrıca hurifiler, Bektaşiler, Kızılbaşlar gibi taifelere ait mezhebi edebiyat mevzuu bahs olacaktır. Edebiyatımızın diğer komşu edebiyatlarla tesir ve aksi tesirleri ve bilhassa Acem edebiyatının her devrindeki tesiratı da anlatılacaktır. Büyük şahsiyetler merkez siklet yapılmakla beraber, tercüme-i hal tafsilatından ziyade edebiyat ve sanayi-i nefisenin, fikri ve medeni hayatın umumi tekâmülü gösterilmeli ve edebi nevilerin inkişafı ayrı ayrı esbap ve tarihiyeleriyle izah edilmelidir. Derslere mevzuu bahis metinler üzerinde azami nispette lisanı ve edebi tetkikat yaptırılmalıdır] Eski Edebiyatın umumi cereyanı, başlıca esas hatları ve evsaf asliyesiyle suret-i inhitatı hakkında malumat-ı umumiye. Asrı hazır edebiyatının tekâmül tarihi: On üçüncü hicri asır ortasında Türkiye'de

fikri ve edebi vaziyet, inkılâp ihtiyacı ve sebepleri. İnkılâbın ilk mübeşşirleri. Mütercim Asım Efendi, Hoca İshak Efendi, Akif Paşa, Reşid Paşa.

Edebi inkılâbın mahiyeti, Şinasi, Edhem ve Pertev Paşa, Ziya Paşa, Ahmed Vefik Paşa, Münif Paşa, Sadullah Paşa, Teceddüdün inkişafı ve başlıca vasıfları, teceddüd devrinde kudemaperestler hakkında izahat, teceddüdün takarrürü, Kemal Bey, Recaizade Ekrem Bey, Abdülhak Hamid Bey, Ahmed Mithad Efendi, Ebüzziya Tevfik Bey, Said Bey, Murad Bey, teceddüd takipçileri ve teceddüd aleyhtarları, muallim Naci Efendi ve takipçileri, on dördüncü hicri asırda edebiyat-ı cedide: Servet-i Fünun edebiyatı, mahiyeti ve takipçileri.

Kıraat: Tarihi edebiyatta tetkik edilen zevatın eserleri, fikir ve meslekleri ve eserlerinin edebi vasıflarındaki farklar mütalaa olunmak üzere bedii ve edebi surette okutturulacaktır.

Kitabet: Gittikçe daha mütekâmil ve her türü ihtiva eden eserlerin yazılması.

Üçüncü Sınıf Fen Şubesi [Haftada 2 saat]

1 Saat Kıraat, 1 Saat Kitabet

Kıraat: Eski ve yeni eserlerden edebi zevki tekâmül ettirici seçmeler, gerekli izahat ile okutturulacaktır.

Kitabet: İkinci devre ikinci sınıf programının takibi ve tamamlanması.

Üçüncü Sınıf Edebiyat Şubesi [Haftada 4 Saat]

1 Saat Kıraat, 1 Saat Kitabet, 2 Saat Tarihi Edebiyat

Kıraat- Kitabet: Fen şubesi programının aynısıdır.

Tarihi Edebiyat: Tarihi edebiyatın mahiyeti, usulü, devreleri, Türk edebiyatının kadim yadigârları, Anadolu'da Türk edebiyatının intişarı, Mevlana, Sultan Veled, Yunus Emre.

Sekizinci Hicri Asır: Âşık Paşa, Elvan Şiraze, Nurettin Ezheri, Niyazi. Dokuzuncu Hicri Arın İlk Yarısı: Süleyman Dede, Yazıcızadeler, Nesimi, Şeyhi, Ahmedi, Hemami, Ahmed Dai.

Dokuzuncu Hicri Asrın İkinci Yarısı: Nesir tekâmülleri, Nişancı Mehmed Paşa, Sinan Paşa, nazım tekâmülleri, Ahmed Paşa, Necati, Nizami, Hamdi, Zati, Zeyneb Hatun ve mührü.

Onuncu Hicri Asrın İlk Yarısı: Nesir tekâmülleri, mensur eserlerin çeşitleri, devrin başlıca nasirleri, nazım tekâmülü, Fuzuli, Baki, Hayali, Yahya Bey. Onuncu Hicri Asrın İkinci Yarısı: Hoca Sadeddin Efendi, Nev'i, Hakani, Ruhi. On Birinci Hicri Asrın İlk Yarısı: Veysi, Nergisi, Nef'i, Sabri, Yahya Efendi, Atai. On Birinci Hicri Asrın İkinci Yarısı: Katip Çelebi, Naima, Nazım, Nabi, Sabit. On İkinci Hicri Asrın İlk Yarısı: Nedim, Said, Vehbi, Saki, Münif, İbrahim Müteferrika, Müverrih Raşid. On İkinci Hicri Asrın İkinci Yarısı: Ragıb Paşa, Fitnat

Hanım, Haşmet, Beliğ, Kani. On Üçüncü Hicir Asrın İlk Yarısı: Şeyh Galip, Sünbülzade Vehbi, Sururi, Vasıf Enderuni, İzzed Molla, Fazıl Enderuni, Leyla Hanım. Eski edebiyatın tekâmül devreleri, eski edebiyatın esasları, eski edebiyatın telakki hududları ve vücuda getirdiği eserler. Eski edebiyatın inhitadı ve yeni edebiyatın ortaya çıkışı ve sonuçları. Bu derste müteaddid eski eserler okunup tahlil ettirilerek fiilen talebeye tedris edilen edebi devrenin eserlerine vukuf peyda etmelerine çalışılacaktır.

Arabî[80]

Birinci Sınıf [Haftada 2 Saat]

Kelime: Tarifi ve kısımları, imla bahsi, aksam-ı seba, madde-i asliye ve huruf-u gayrı asliye.

İsmin harfe aid kısımları : Mesadir-i mimiyye, mesadir-i rubaiye, mesadir-i humasiyye, mesadir-i südasiyye, binâ-i merre ve binâ-i nevi, mesadir-i mechule, ism-i fail, ism-i meful, sıfat-ı müşebbehe, siga-i mübalağa, ism-i tafdil, ism-i tasgir, ,ism-i mensub, siga-i nisbiyye, ism-i zaman ve mekan, ism-i alet, müzekker ve müennes, tensiye, cem-i salim ve cem-i mükesser.

İkinci Sınıf [Haftada 2 Saat]

Aksâm-ı Fiil: Sülasi mücerred babları, mazi sigaları, müzari sigaları, lam-ı tekid ve nun-ı tekid, mensub ve meczum olan müzari sigaları, emr ve nehy sigaları, fiili ta'accüb, esmâ-i fiil.

Nahv-ı Arabî. Aksâm-ı Kelime, zamir, ism-i işaretler, ism-i mevsullar, i'rab, gayr-ı münsarifler.

Üçüncü Sınıf Edebiyat Şubesi [Haftada 2 Saat]

Merfuat: Fail, naib-i fail, efal-i medh ve zem, mübteda haber, huruf-u müşebbehe bilfiil, efal-i nakısa, efal-i mukarebe, efal-i kulub (leyse)'ye müşabih olan mâ ve lâ.

Mensubat : Meful-u mutlak, mef'ulun-bih mufâdi, ihtisas, tahzîr ve iğra, mef'unul leh, mef'ulun fîh, mef'ulun maa, hal-i temyiz, esma-i i'dad-ı müstesna, lam-ı tebri'e

Mecrûrât: İzafet ve aksamı, huruf-ı cerr.

Tevabi: Sıfat, tekid, bedel, atf-ı nısk, atf-ı beyan, edevât.

Farsça[81]

Birinci sınıf [Haftada 1 Saat]

[80] Arapça dersi 1925–1926 eğitim yılından itibaren müfredattan çıkarılmıştır. Daha sonra, Almanca ve İngilizceden, talebe hangini seçerse, biri zorunlu olarak ders programına konulmuştur.

[81] Farsça dersi 1925–1926 eğitim yılından itibaren müfredattan çıkarılmıştır.

Zamair-i Şahsiye, Edevât-ı mefail, Edevât cemi, ism-i işaret, mazii şuhudu, zemair-i fiiliye ve izafiye, mazi-i nakli, mazi-i baid, hikaye-i hali mazi, fiil-i müstakbel, fiil-i iktidari, fiil-i meçhul, mesadır-ı basite, emr ve nehr, muzari ve hal, fiil-i inşa ve vücubu, ism-i fail, ism-i meful, sıfat-ı müşebbehe ve haliye, hasıl-ı mastar, lazım ve müteaddi, mastar-ı mürekkeb, isim ve envaı, terkib ismi, terkib vasfı ve vasıf terkibi, izafet-i cümle-i imsiyye ve fiiliye, esma-i i'dad.

İkinci Sınıf [Haftada 1 Saat]
Edevât ve huruf ve tatbikat-ı sarfiye ve nahviye.

Üçüncü Sınıf Edebiyat Şubesi [Haftada 1 Saat]
Muallim tarafından basittenan mürekkebe doğru bazı asâr-ı manzume ve mensure eserler yazdırılacak ve tatbikata devam olunacaktır.

Milli Coğrafya
İkinci Sınıf [Haftada 1 Saat]
Türkiye Coğrafyası. Coğrafi vaziyet, ahval-i tabiiye, nüfus, taksimat-ı tabiiye. Her tabii mıntıkanın avarız ve iklim itibariyle hususiyeti, servet-i tabiiye ve hayat-ı iktisadiyesi.

Üçüncü Sınıf Fen Ve Edebiayt Şubeleri Müştereken [Haftada 1 Saat]
Türkiye Coğrafyası (Ma'-ba'd). Şekl-i hükümet, taksimat-ı idariye, teşkilat-ı askeriye. Münakale, muhabere vasıtaları, ticaret, başlıca ticaret maddeleri, mühim ticaret merkezleri. Komşu Türk ve İslam Hükümetleri coğrafyası.

Türk Tarihi (Lise Programlarındaki Türk Tarihi Bahisleri Okutulacaktır)
Birinci Sınıf [Haftada 1 Saat]
Türk Tarihi. İslamiyet'ten önce Türkler

İkinci Sınıf [Haftada 1 Saat]
İslamiyet'i Kabullerinden İstanbul'un fethine kadar Türkler

Üçüncü Sınıf [Haftada 1 Saat]
İstanbul'un fethinden sonra Türk'ün tarihi. Türk medeniyeti Tarihi: Giriş: Medeniyet ve hars.
1-Uzakdoğu medeniyetinde Türk'ün harsı

2- Şark medeniyetinde Türk'ün harsı

3- Garb medeniyetinde Türk'ün harsı

Son üç devrin her birinde ayrı ayrı aşağıdaki bahisler gösterilecektir.

İktisadi Hayat

Siyasi Hayat

Aile Hayatı Hukuki ve Ahlaki Hayat

Cinai Hukuk

Dini Hayat

Lisanî Hayat

Bedii Hayat

Mantıki Hayat

Kavanin

Üçüncü Sınıf [Haftada 1 Saat]

Medhal. Kavanin-i tabiiyye ile kavanin-i mevzuanın farkları. Kanunun tarifi ve anasır-ı esasiyesinin tahlili- Cemiyet-i beşeriyenin esbab ve suret-i teşekkülü – hak mefhumunun suret-i tezahürü, hakkın tarifi ve bu tarifin tahlili- hukukun menabii- ilm-i hukukun tarifi, aksamı.

Hukuk-ı Esasiye

Devlet mefhumu. Hâkimiyet mefhumu. Hâkimiyetin vesaiti tezahürü. İntihabat. Meclisler. Kavanin-i esasiye. Hükümet şekilleri

İdare Hukuku

Teşkilat-ı idariyenin anasırı. Hidamat-ı umumiyenin faaliyeti. Şahsi ve fikri hürriyet, matbuat ve içtimaat hürriyeti- hürriyet-i tedrisiye ve mezhebiye. Vergiler, rüsum, bütçe, istikrazlar. Tedris esnasında takip edilecek usul, talebeye nazarı malumat vermekten ziyade esası Türkiye olmak şartıyla devlet ve hükümet teşkilatının başlıca çeşitlerine ve şekillerine dair ameli, sarih ve münevver her vatandaş için bilinmesi gerekli esaslar öğretmek olacaktır.

İktisad

İkinci Sınıf [Haftada 1 Saat]

Medhal. Müsbet ilimlerle içtimai ilimlerin farkları- hadisat ve ulum-ı içtimaiyeye dair malumat-ı evvelîye- ilm-i iktisadın mevzuu, hududu- iktisadın bir ilim halinde suret-i

teşekkülü (kısaca)- hadisat-ı iktisadiyeyi menfi bir tarzda tetkik eden meslekler: Sosyalizm ve hükümet sosyalistliği (kısaca).

İstihsal-i Servet. İhtiyaç- fayda- servet- kıymet mefhumları. İstihsal-i servet ameliyesinin mahiyeti- insanları istihsale sevk eden esbab-ı evvelîye. İstihsal-i servetin amilleri: tabiat – emek- sermaye. Bu amillerin mahiyet ve iktisadi hayattaki ehemmiyet ve vaziyetleri.

Teşkilat-ı istihsaliye: İstihsal ile istihlak tevafukunu temin eden sebebler. Hali hazır iktisadiyatında hâkim olan iki esas: hakk-ı mülkiyet ve rekabet. Mahreç kanunu- buhranlar- safahati, neticeleri- tedabir-i mânia- istihsal şekilleri- istihsal şirketleri. Taksim-i i'mâl. Makineler. Hükümet ve istihsal

Üçüncü Sınıf [Haftada 1 Saat]

Mübadele. Müdabedele-i ayniye, mübadele-i nakdiye. Vesait-i mübadele: 1) Ticaret, tüccarlar 2) Vesait-i nakliye 3) Nakid 1-Nakde aid nazariyat-ı umumiye 2-Usul-u meskukat-ı milel 3-İtibar ve müessesatı. Dış ticaret, gümrükler mesaili

Aksam-ı servet. Hakk-ı mülkiyet-i ferdiyenin esasları. Arzın temin ettiği muhtelif iradlar. Faiz. Ücret. Temettü

İstihlak-ı servet. Müsmir istihlak, gayr-ı müsmir istihlak. Müstehliklerin iktisadi hayattaki mevkileri, vazifeleri. Tasarruf ve müessesatı

Tercüme

Üç Sınıfta [Haftada Birer Saat]

Bu müfredat çerçevesinde yapılan derslerin ve öğrencilerin ders dışındaki faaliyetlerinin programı genel anlamıyla şu şekilde idi[82]:

…… 06.30 Uyanma
O6.30- 07.00 Temizlik ve Hazırlık
07.00- 07.40 Sabah Etüdü
07.40- 08.00 Sabah Kahvaltısı
08.00- 12.00 Dört Ders ve Ara Teneffüsler
12.00- 13.40 Öğle Yemeği ve Dinlenme

[82] Ertuğrul Erol Ergir, *Unutamadığım Galatasarayım ve İstanbulum,* byy. 1999, s.54. Galatasaray Lisesi'nde öğrencinin bir günlük programı Ertuğrul Ergir'in anılarından verilmiştir. Ertuğrul Ergir 1930'ların sonu ve 1940'lı yıllarda öğrenci idi. Dolayısı ile sözünü ettiği program kendi dönemini kapsar. Ama Galatasaray Lisesi'nde uygulamaların uzun süreli devam ettiğini düşünecek olursak aynı günlük programın 1920'lerde de geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

13.40- 16.00 İki Ders ve Ara Dinlenme

16.00- 17.30 Dinlenme

17.30- 19.00 Akşam Etüdü

19.00- 19.40 Akşam Yemeği

19.40- 21.00 Son Etüt

21.00- 21.30 Yatakhaneye Çıkış, Temizlenme ve Uyuma

2. BÖLÜM

1924–1933 DÖNEMİNDEKİ GELİŞMELER

2.1. Behçet Bey'in Müdürlüğü Dönemi

Galatasaray Lisesi müdürlüğünü on yıl kadar sürdürmüş bulunan Salih Arif Bey 30 Aralık 1922 tarihinde istifa etmiş yerine 1 Ocak 1923 tarihi itibariyle Aynizade Hasan Tahsin Bey getirilmişti. Hasan Tahsin Bey görevde uzun süre kalmamış ve 24 Şubat 1923'te Faik Bey müdür olmuştu. Faik Bey'in müdürlüğü sırasında 1922–1923 eğitim yılı mezunları diplomalarını "Türkiye Büyük Millet Meclisi" adına almışlar ve bu diplomalarda son defa olarak Mekteb-i Sultani ismi yer almıştı. Faik Bey'in müdürlüğü döneminde Cumhuriyet'in ilanı gerçekleşmiş ve bunu öğrencilere duyurma şerefi Faik Bey'e ait olmuştu. Faik Bey'in müdürlüğü bir yıl sürmüş ve onu Şubat-Mayıs 1924 döneminde üç ay kadar müdürlük yapan Bedri Bey izlemişti[83]. Gerek Salih Arif Bey, gerekse Faik ve Bedri Beyler Galatasaray mezunu idiler. Bedri Bey'in müdürlüğü zamanında kayda değer bir olay olarak hanedan mensubu öğrencilerin okuldan ayrılmaları hadisesi meydana gelmişti. 3 Mart 1924 tarihinde Hilafetin kaldırılması ve Osmanlı hanedanı mensuplarının yurt dışına sürgüne gönderilmeleri kararı üzerine Galatasaray Lisesi'nde eğitim görmekte olan hanedana mensup öğrenciler de okuldan ayrılmıştı.

Kısa aralıklarla müdürlük yapan bu üç Galatasaraylıdan sonra, yine Galatasaray mezunu olan Behçet Bey[84] 1924 Mayıs'ında müdürlük makamına getirildi. İki dönemde

---

[83] *100. Yıl,* s.34–35.

[84] Yusuf Behçet Bey 1890 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlk tahsil için iki buçuk yıl Sen Saint Joseph'de okuduktan sonra Mekteb-i Sultani'ye girmiş ve 1909 yılında buradan mezun olmuştur. Daha sonra girmiş olduğu sınavı kazanarak hükümet hesabına eğitim görmek üzere Paris'e gitmiş, orada Louis le Grand Lisesi'nde bir sene okuduktan sonra Paris Üniversitesi derslerini takip etmiş, Sorbonne Edebiyat Fakültesi'nde tezini vererek mezun olmuştur. Yurda dönüşünde 1912 yılında Haydarpaşa İttihat Mektebi muallim ve müdürlüğüne tayin edilmiş 1913 yılında ise Vefa İdadisi Coğrafya muallimliğine getirilmiştir. 1915 yılında Kadıköy Numune Mektebi müdürlüğüne atanmıştır. Bu görevine ilaveten Rüsumat Müteferrika Mektebi'nde İktisat ve Coğrafya öğretmenliği yapmıştır. 1916 yılında Darülfünun müderrisliğine getirilmiştir. Darülfünun'daki öğretim üyeliği devam ederken İstanbul Sanayi Mektebi'nde Tarih ve Coğrafya öğretmenliği, ayrıca Askeri Tıbbiye Mektebi'nde Fransızca öğretmenliği yapmıştır. 1920 yılında Darülfünun Edebiyat Fakültesi kâtibi umumisi olan Behçet Bey 1924'de adı geçen fakültenin Tarih hocası ve Tarih encümeni azası olmuştur. Behçet Bey 1924 senesi Mayıs ayı başında fakültedeki hocalığı ve Tarih encümeni azalığı görevlerine devam etmek kaydıyla Galatasaray Lisesi müdürlüğü ile Türkiye Coğrafyası öğretmenliğine tayin edilmiştir. Müdürlüğü devam ederken 1926 yılında Mülkiye Mektebi'nde Avrupa ve Amerika Devletleri Siyasi Tarihi ile Asya Devletleri Tarihi öğretmenliğini de sürdürmüştür. 1927 yılında Mülkiye Mektebi Siyasi Tarih öğretmenliğini Galatasaray Lisesi müdürlüğüne ilaveten yürütmüştür. Behçet Bey 18 Kasım 1927 – 1 Eylül 1929 tarihleri arasında İstanbul mıntıkası Maarif Eminliği görevini de yürütmüştür. Bu arada Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde Ortaçağ Tarihi

toplam 22 yıl müdürlük yaparak Galatasaray Lisesi tarihinde kalıcı bir iz bırakmış olan Behçet Bey'in ilk müdürlük dönemi 1929 yılına kadar sürmüştü. Bu süre içinde Behçet Bey birçok başarılı uygulamaya imza attı. Bu arada okulda da birçok yenilikler meydana geldi. Behçet Bey öncelikle Fransa'dan doçent seviyesinde (agrégé) öğretmenler getirterek, ayrıca da Türkiye'nin en nitelikli öğretmenlerini seçerek okulun tahsil seviyesini en ileri dereceye çıkarmıştır. Onun zamanında 1923–1924 döneminde talebe sandığı kuruldu. 1926–1927 döneminde ise okulda Ticaret ve Bankacılık şubesi açıldı. Yine bu eğitim-öğretim döneminde (1925–26) Arapça ve Farsça dersleri müfredattan çıkarıldı. Bunların yerine, öğrencilerin tercihine göre, İngilizce veya Almancadan biri mecburi yabancı dil olarak konuldu[85].

Galatasaray Lisesi binasının birinci katında ve orta kısmında yaklaşık altı yüz kişiyi alabilecek büyüklükte bir cami bulunuyordu. Camiin bir imamı ve müezzini de mevcuttu. Namaz vakitlerinde ezan okunur, namaz kılmakla mükellef olan öğrenciler camiye giderlerdi[86]. Behçet Bey'in müdürlüğü döneminde, 1924 yılında yapılan bir değişiklikle mektepte ezan okunması yasaklandı. Camide imam ve müezzin bulunması ile ders sırasında namaza gidebilme hakkı da kaldırıldı. Cami ise 1927–28 ders yılına kadar açık kaldı. Ama camiye giden öğrenci sayısı azalmıştı. 1927 yılı sonunda cami tamamen kapatıldı ve izci salonu haline getirildi.

---

derslerini vermeye devam etmiş, 28 Ekim 1929 tarihi itibariyle Maraş milletvekilliğine seçilerek Galatasaray Lisesi müdürlüğünden ayrılmıştır. Behçet Bey'in Bizans İmparatorluğu Tarihi ile Büyük Devletler ve Komşu Memleketler Coğrafyası adlı iki kitabı ve ayrıca bazı tercüme eserleri vardır. Behçet Bey 18 Aralık 1933 tarihi itibariyle yeniden Galatasaray Lisesi müdürlüğüne atanacak ve bu görevi 1950 yılına kadar sürdürerek, ikinci müdürlüğünde, 17 yıl aralıksız hizmet vermiş olacaktır. Behçet Bey bu şekilde her iki müdürlüğü döneminde toplam 22 yıl görev yapmış olmaktadır. Behçet Bey bu niteliği ile, kuruluşundan itibaren, aralıksız olarak (17 yıl) en uzun süre görev yapan müdür olmuştur. Toplam 22 yıl müdürlüğü ise 1868'den itibaren bu görevi yerine getirmiş müdürler arasında ayrı bir rekor teşkil etmektedir. Behçet Bey'in yürütmüş olduğu görevlerle ilgili bilgiler Galatasaray Lisesi arşivinde bulunan sicil dosyasından temin edilmiştir.

[85] Ebüzziya-Berküren, *a.g.e.,* s. 277.

[86] Söz konusu uygulama Mekteb-i Sultani'nin kuruluş yılından beri sürmekteydi. Buna göre, namaz vakitlerinde ezan okunur, namaz kılmakla mükellef olan öğrenciler camiye giderlerdi. Namaz vakitlerinden sadece ikindi namazı ders saatine gelirdi. Öğleden sonraki dersler Türkçe olduğundan, ders esnasında ezan sesi duyulduğunda, namaza inmek isteyenlere öğretmenler izin verirdi. Namazını kılan öğrenci sınıfa geri dönerdi. Diğer vakitlerin namazlarında öğrenciler genellikle teneffüste veya etütte olduklarından, mubassırlar "haydi camiye" diye bağırarak öğrencilerin namaza gitmelerini isterlerdi. İdare namaz kılınmasını teşvik etmekle beraber çok da zorlayıcı olmazdı. Bununla beraber namazın ruhi ve bedeni faydaları anlatılır, teşvik amacıyla namaza giden öğrencilere aferin varakası verilirdi. Bazen de tevkif veya izinsiz cezalarını kaldırmak için camiye gidenlere verilen aferin varakalarından istenirdi. Bütün bunlar öğrencileri namaz kılmaya teşvik amacıyla yapılırdı. İdarenin namaz konusunda zorlayıcı olmaması, özellikle sabah namazı vakitlerinde dikkati çekerdi. Namaz için bütün öğrenciler uyandırılmazdı. Sabah namazına kalkmak isteyen öğrenciler karyolalarının ayak ucuna akşamdan havlu bağlarlardı. Yatakhane hademesi de sadece karyolasında havlu bağlı olan öğrencileri uyandırırdı. Vakit namazlarını kılmaları konusunda fazla müdahaleci olmayan idare, Cuma namazı kılmayı öğrencilere mecbur tutmuştu. Bu sebeple Cuma günü öğle vakti mektebin bahçeleri tamamen boşalırdı. Gayrımüslim ve İptidai sınıfları hariç bütün öğrenciler camiye giderdi. Ebüzziya-Berküren, *a.g.e.,* s.319-320.

Camide ezan okunması örneğinde olduğu gibi, oruç tutma mecburiyeti de 1924 yılında kaldırılmıştır [87]. Bu yıldan sonra sadece isteyenlerin oruç tutmasına izin verilmiştir. Sahura kaldıran tambur artık çalmadığı için, oruç tutanlar daha önceleri sabah namazına kalkmak isteyenlerin yöntemini kullanmaya başlamışlardır. Buna göre oruç tutacak öğrenci karyolasının ayakucuna bir havlu bağlar ve sahur vakti yatakhane hademesi tarafından uyandırılırdı.

1927–1928 ders yılından itibaren ise, ülkedeki diğer okullarda olduğu gibi, Galatasaray Lisesi'nde askerlik dersleri başladı. Haftada bir defa okula gelen bir subay öğrencilere askerlik dersi verip basit talimler yaptırırdı. Yaz tatillerinde ise, on beş gün kadar süren askeri kamplar kurulur, burada öğrencilere silahlı talimler yaptırılırdı [88].

2.1.1. Talebe Sandığının Kuruluşu

1923–1924 ders yılı başında son sınıf öğrencilerinden Ayet ve Mahmut Zeytunizade, talebenin mektepte çeşitli ihtiyaçlarını, piyasa fiyatlarına göre ufak bir kârla sağlayacak bir satış yeri yani bir tür kooperatif kurmayı düşünmüşlerdi. Kurulacak bu satış yerinin sermayesini talebeler hissedar olarak sağlayacaklar, sene sonunda da elde edilen kârdan paylarının karşılığını alacaklardı. Düşüncelerini Müdür Behçet Bey'e açıp onun da onayını aldılar. Dolayısı ile bir nizamname hazırlandı ve "Talebe Sandığı" adı verilen kuruluş oluşturuldu. Sandığın nizamnamesi "Galatasaray Lisesi talebeleri 1924 senesinden itibaren aralarında 'Galatasaray Lisesi Talebe sandığı' namıyla bir sandık tesis etmişlerdir" şeklinde başlıyor ve belli başlı şu hususları içeriyordu: Sandığın gayesi: Talebeyi iktisada, dayanışmaya ve yardımlaşmaya alıştırmak. Talebeye lüzumlu olan şeyleri ucuz olarak tedarik etmek ve satmak, yardıma muhtaç arkadaşlara yardımcı olmak, alil ve emektar hademelere yardım etmek. Sandık lise müdürünün himaye ve nezareti altında bulunacaktı. Lisede her ders senesi başı birlik idare heyetinin tespit ettiği meblağı veren her talebe sandığa hissedar

---

[87] Yine ötedenberi devam eden bir uygulama gereği, Ramazan ayında Mekteb-i Sultani öğrencileri, Gayrımüslimler hariç oruç tutmak mecburiyetindeydiler. Oruçtan muaf tutulanlar sadece iptidai birinci ve ikinci sınıf öğrencileri idi. Oruç tutmanın her öğrenciye mecburi olması sebebiyle Ramazan ayı geldiğinde mektepteki düzen tamamen değişirdi. Sahur vakti tambur çalar, oruçla mükellef olanların yatakhanelerinde herkes uyanırdı. Bununla beraber, Gayrımüslim öğrenciler ile oruç tutmayan birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin rahatsız olmaması için ayrı bir tertibat alınmıştı. Ramazan ayına mahsus olmak üzere, oruç tutanlar ile tutmayanların yatakhaneleri ayrılırdı. Aynı şekilde yemekhanelerde de değişiklik yapılırdı. İftar zamanı yine tamburla ilan olunur, oruçlu talebeler yemekhaneye inerler, tutmayanlar ise etütte kalırlardı. Onların yemek saatlerinde herhangi bir değişiklik yapılmazdı. İftardan sonra hep birlikte teravih namazı kılınırdı. Okul idaresi Ramazan ayında, dönemin şartlarına göre değişmekle beraber, mümkün olduğu kadar güzel ve bol çeşitli yemekler verilmesine gayret ederdi. Ebüzziya-Berküren, *a.g.e.,* s.321-322.

[88] *A.g.e.,* s. 281.

olacaktı. Her hissedara hissesinin adedini gösteren bir hissedar cüzdanı verilecekti. Sene sonunda bilânço yapılacak, masraflar çıktıktan sonra kazanç hissedarlara, yardıma muhtaç öğrenci ve hademelere dağıtılacaktı. Talebe sandığının idaresi yalnızca talebeye aitti. Sandığın işlerini yürütmek üzere hissedarlar bir idare meclisi ve onların işlerini denetlemek üzere de bir murakebe heyeti seçerlerdi [89].

Talebe sandığı kurulduktan sonra mektebin sol giriş kapısı ile Grand Cour arasındaki bir oda sandığa tahsis edildi. Öğrencilerin katılımıyla gerekli sermaye tedarik edildi. Bir öğrenci isterse birden fazla hisse alabiliyordu. Hissedarlara çok güzel basılmış karton kaplı ortaklık karneleri verilmişti. Sandığın ilk kurucuları bir yıllık bir yönetimden sonra idareyi seçimle gelenlere devredeceklerdi. İdare heyetinde devamlılığın sağlanması açısından son sınıf öğrencilerinin buraya seçilme hakkı yoktu. Mezun olanlar, sandıktaki hisselerini kârıyla beraber alabilirlerdi. Her sınıfta, sandığa üye öğrenciler aralarından birini sandık mümessili olarak seçerlerdi. Bu temsilci hissedarların senelik aidatlarını toplar, onların sandıkla ilgili her türlü isteklerini sandık idare heyetine bildirir, böylece idare heyetiyle hissedarlar arasında bağlantı sağlanmış olurdu.

Sistem gayet güzel işlediğinden Galatasaray Lisesi'ndeki bu uygulama semeresini göstermekte gecikmedi. Sandığın sermayesi her yıl giderek arttı. Talebe sandığı Zeki Butur başkanlığındaki heyetin elinde iken 1927 yılında Maarif Vekili Mustafa Necati Bey Galatasaray Lisesi'ni ziyarete gelmişti. Necati Bey talebe sandığının faaliyetleri ile yakından ilgilendi ve bu konuda bilgi aldı. Ankara'ya döndükten sonra da bütün liselere gönderdiği bir genelge ile bu tür sandıkların oralarda da kurulmasını istedi. Talebe sandığı bir yönüyle öğrencilere maddi katkı sağlarken, diğer yönüyle önemli bir işlev daha görüyordu. Bu sayede daha ortaokul ve lise öğrencisi konumunda iken sınıflardan temsilci seçmek, bir teşekküle üye olmak, hissedar sıfatıyla genel kurulda bulunmak, kuruluşun faaliyet raporlarını kontrol etmek, idaresinde beğenmediği hususları tenkit etmek, yeni idare heyetinden temennilerde bulunmak, ibra etmek veya etmemek, ticarethane ve müessese idaresini öğrenmek gibi birçok faaliyetin içinde bulunuluyordu. Bu sayede öğrenciler ileriki hayatlarında karşılarına çıkabilecek hususların fiiline tatbikatını yapmış oluyorlardı[90]. Bu yönüyle bakıldığında Galatasaray Lisesi'nin verdiği iyi eğitime paralel olarak öğrencileri hayata hazırlama gibi bir işlev de yerine getirdiğini söylemek mümkündür.

---

[89] *Galatasaray Talebe Teşekkülleri Birliği Esas Nizamnamesi ve Faaliyet Şubeleri Nizamnameleri,* İstanbul 1931, s. 11–19.

[90] Ebüzziya-Berküren, *a.g.e.,* s.324.

2.1.2. Galatasaray Lisesi'nde İzcilik Teşkilatının Kurulması

İzciliğin amacı dinç bir vücutta kuvvetli irade ve sağlam bilgiye sahip bir gençlik yetiştirmektir. Bununla ilgili olarak İzciliğin kurucusu sayılan İngiliz generali Lord Baden Powel 1908 yılında yayınladığı "Scouting for boys" adlı kitabında atalete düşmüş şehir çocuklarını açık havaya, kamp hayatı yaşamaya davet etmişti. Her faydalı yeniliği ilk olarak benimsemeyi başarabilen Galatasaraylılar bu yeni teşkilatı benimsemekte de gecikmemişlerdi. Bu bağlamda Mekteb-i Sultani Jimnastik Öğretmeni Ahmet Robenson 15 Şubat 1912 de Türkiye'deki ilk izcilik (keşşaflık) teşkilatını Galatasaray'da kurdu. İzciliğe hevesli gençleri etrafında toplayan Ahmet Robenson onlara amaçlarını ve uymaları gereken kuralları öğretmişti. Bu şekilde Galatasaray Lisesi'nde izcilik teşkilatı kurulmuş oluyordu. Bir süre sonra ise tatbikatlar ve seyahatler başladı. Polonez köyü gezisi ve Buzhane kampı Galatasaraylı izcilerin ilk faaliyetleri oldu. Bunu diğer kamplar ve seyahatler takip etti. Gençlere cazip geldiğinden izcilerin sayısı giderek arttı. Hatta İttihat ve Terakki hükümeti de bu mesele üzerine eğilme ihtiyacı hissederek 1914 yılında Belçika'dan Parfih adlı bir izci öğretmeni getirildi. İyi neticeler alınırken büyük harbin patlaması bu faydalı, işe engel oldu. İzcilik Galatasaray'da eridi.

1920 yılında Vedat'ın gayretiyle Galatasaray'da yeni bir oymağın kurulmasına şahit olunmaktadır. Sonradan tenis kortu olarak kullanılan yerde ders ve talim gören izcilerden mektep idaresinin yardımı ile iyi bir teşkilat vücuda getirilmeye çalışılmıştır. O senenin tatilinde yapılan ilk tatbikat Cendere gezintisi olmuş, aynı tatilde birkaç gezi yapılmış ve bir de kamp kurulmuştur.

Kavaklarda kurulan bu kampta Galatasaraylılar çok sevdikleri oymak beyi Vedat'ı kaybettiler. Vedat'tan sonra oymağın başına geçen Yusuf ve Adnan zamanlarında diğer şehir oymakları ile birlikte tenezzühler, seyahatler, kamplar tertip edildi. Bu sıralarda Selim Sırrı ve M. Sami Beylerin teşebbüsleri ile bir İstanbul izciler birliği kuruldu. Büyük bir hüsnüniyetle ve geniş bir şekilde işe başlayan bu teşkilat çok devam etmeyerek dağıldı.

1924'te Adnan'ın mektepten ayrılması ile izcilik sönmeye yüz tuttu. 1926 yılında Maarif Vekâleti bütün liselerin izcilerini Ankara'daki resmigeçide çağırdı. Bunun üzerine Galatasaray Lisesi'nde izcilik çalışmaları yeniden başladı. Büyük bir faaliyetle sekizi eski izci

olmak üzere 65 kişilik bir oymak Ankara'da bir hayli takdir kazandı. Bundan sonra izcilik Ahmet Karaosman'ın gayreti ile mektebe kati olarak yerleşti[91].

2.1.3. Galatasaray Lisesi'nde Ticaret ve Bankacılık Şubesinin Açılması

1926–1927 eğitim yılında Galatasaray Lisesi'nde bir yenilik daha yapıldı. Okulun lise kısmına geçip de fen ve edebiyat bölümlerine devam etmek yerine mesleki bilgi sahibi olmak isteyen öğrenciler için farklı bir alternatif oluşturularak "Ticaret ve Bankacılık Şubesi" açıldı. Bu bölümün özelliği derslerin ağırlığını iktisadi ve ticari bilgiler, muhasebe, ticari muhasebe, bankacılık bilgileri, daktilo, stenografi gibi derslerin teşkil etmesiydi. Başlangıçta bu sınıfların öğrenim devresi iki yıl olarak tespit edilmişti.

Okul Müdürü Behçet Bey öğrencileri toplayarak bu yeni şube hakkında bilgi verdi ve oldukça özendirici bir dil kullanarak müfredat programını izah etti. Ayrıca üç yıl yerine iki yıl okuyarak diploma alınacak olmasının avantajlarını da vurguladı. Ticaret şubesinde derslerin büyük çoğunluğu, lise kısmında olduğu gibi, Fransızca idi. Ancak Fransızca ve Türkçe Edebiyat dersi çok daha az görülüyordu. Tanınan bu haklar, özellikle bir yıl evvel okulu bitirme imkânı, Ticaret sınıfına rağbet gösterilmesine yol açmıştı. Dolayısı ile birçok öğrenci bu şubeyi tercih etti. Mesela bölümün açıldığı 1926–1927 eğitim yılında Edebiyat şubesi 18, Fen şubesi 8, Ticaret şubesi 22 mezun vermişti. Fakat beklenmedik bir gelişme öğrencileri rahatsız etti. Büyük bir çaba göstererek mezun oldukları halde, kendilerine, Ticaret şubesini bitirenlerin üniversiteye devam etme haklarının bulunmadığı söylendi. Öğrenciler çok zor bir durumda kalmışlardı. Behçet Bey'e müracaat ederek sorunlarının çözülmesini ve üniversiteye girebilmek hakkına sahip olmayı istediler. Fakat Behçet Bey'in yapabileceği bir şey yoktu. Bunun üzerine öğrenciler Maarif Vekâleti'ne başvurma kararı aldılar. Ali Memduh (Onger) adlı arkadaşlarını temsilci olarak seçip Ankara'ya gönderdiler. Maarif Vekili öğrencilerin taleplerini makul karşılamakla beraber şahsi ve şifahi bir müracaatın yeterli olmayacağını ifade etti. Öğrenciler aralarında birleşip bir dernek kurmaları ve başvurularını dernek aracılığı ile yaptıkları takdirde sonuç alabileceklerdi. Ali Memduh İstanbul'a dönerek arkadaşlarına durumu anlattı. Bunun üzerine mezun öğrenciler "Galatasaray Lisesi Ticaret ve Bankacılık

[91] Sadullah Bigat, "Galatasaray'da İzcilik", *Galatasaray İzcileri,* yıl 1938, s.10.

Bölümü Mezunları Cemiyeti"ni kurdular[92]. Esas gayesi mezunlarına yüksek tahsil imkânı sağlamak olan bu Cemiyet vasıtasıyla Maarif Vekâleti'ne yapılan müracaat kabul edildi. Ticaret bölümü mezunu öğrenciler artık sosyal bilimlerle ilgili yüksek okullara girebileceklerdi. Dolayısı ile bir kısmı Hukuk ve Maliye eğitimi almayı tercih ettiyse de aralarından büyük çoğunluğu Sultanahmet'teki Yüksek Ticaret Mektebi'ne gittiler[93].

Bu şekilde yüksek tahsil imkânı doğunca Galatasaray Lisesi öğrencileri'nin Ticaret şubesine olan ilgileri daha da arttı. Nitekim açıldığının ikinci yılında Ticaret şubesi mezunlarının sayısında bir çoğalma meydana geldi. O yıl Edebiyat şubesinden 10, Fen şubesinden 6, Ticaret şubesinden ise 24 kişi mezun olmuştu[94]. Ticaret ve Bankacılık şubesine ders görmeleri amacıyla, Grankur'a bakan ve orta yerinden ince bir duvarla ikiye bölünerek birbirinden ayrılan ve bu yüzden "çifte sınıflar" denilen dershaneler tahsis edilmişti.

Esas itibariyle Ticaret ve Bankacılık şubesi faydalı olmuş ve önemli bir işlev yerine getirmişti. Mesela, o dönemde bu tür meslekle uğraşacak elemanlar aranırken gazete ilanlarında Galatasaray Lisesi Ticaret şubesi mezunlarının tercih edileceğinin vurgulanması bunun bir göstergesidir[95]. Bunun yanında ülkenin iktisadi ve ticari hayatında önemli mevkiler işgal ederek varlıklarını hakkıyla gösteren birçok genel müdürlerin ve özel sektördeki iş adamlarının bu sınıfları bitirmiş olmaları bu öğrencilere verilen eğitimin ne derece yararlı olduğunu gösterir [96].

1934 yılında Ticaret ve Bankacılık şubesinin ders programında değişikliğe gidilmiş ve 2 yıllık eğitim 3 yıla çıkarılmıştır. Bu kapsamda adı geçen şubede şu dersler okutulmaktaydı:

---

[92] Galatasaray Lisesi Ticaret ve Bankacılık Mezunları Cemiyeti Cumhuriyet döneminde Galatasaray'da kurulan ilk mezunlar cemiyeti oldu. Esas itibariyle, 1908 yılında kurulmuş olan Mekteb-i Sultani Talebe-i Kadimesi Cemiyeti araya giren savaş yılları sebebiyle artık faaliyette değildi. Şimdi ise, Bankacılık şubesinin bir cemiyet kurmuş olması Abdurrahman Şeref Bey'in kurucusu olduğu eski mezunlar cemiyetini yeniden ihya etme gerekliliğini akla getirdi. Nitekim bir süre sonra harekete geçilecek ve bütün mezunları kapsayacak şekilde Galatasaraylılar Cemiyeti teşkil edilecektir.

[93] *Dünden Bugüne Galatasaray,* haz.Vefa O. Semenderoğlu-Osman Tanburacı, İstanbul bty. s.138–140.

[94] Kazancıgil, s.39–41.

[95] *Cumhuriyet,* 23 Temmuz 1937. Konuyla ilgili ilanda, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası tarafından bankanın merkez ve şubelerinde çalıştırılmak üzere Galatasaray Lisesi Ticaret kısmı mezunlarından lüzumu kadar memur alınacaktır denilerek isteklilerin müracaat etmeleri istenmekteydi.

[96] Ticaret ve Bankacılık şubesi yararlı olmakla beraber 1941–1942 ders yılında son mezunlarını vermiş ve 1942 yılından itibaren kaldırılmıştır. Bu aşamada öne sürülen gerekçe "Ticaret mektepleri mevcutken lisede Ticaret dersinin olmaması gerektiği" şeklindeydi. Dolayısı ile Galatasaray Lisesi'ndeki ticaret şubesi kaldırıldı ve yerine 1943–1944 ders yılından itibaren Klasik Şube açıldı.

DERSLER	SINIF I	SINIF II	SINIF III
Türkçe Lisan	3	-	-
Türkçe Ticari Muhabere Ve Tercüme	-	2	2
Türk Tarihi	2	2	-
Fransızca Lisan	4	2	-
Fransızca Ticari Muhabere	-	1	3
Almanca ve İngilizce	4	4	4
Muhasebe ve Tatbikatı ve Ticarethane İdaresi Usulü	6	6	6
Ticari Riyaziye	4	3	2
Ticaret Hukuku ve Tatbikatı	-	4	3
İktisadi Kanunlar	-	2	2
Mali Kanunlar	-	-	1
İstatistik	-	-	1
Ticaret tarihi ve Ticari Siyaset	-	-	2
İktisadi Coğrafya	1	1	1
Teknoloji ve Tatbikatı	2	2	2
Emtia Tatbikatı	-	-	2
Daktilografi	2	1	-
Stenografi	1	1	-
Askerlik	1	1	1
YEKÛN	30	32	30

1926 yılı Eylül ayında Behçet Bey Ankara'ya çağrıldı ve kendisine İstanbul Maarif Eminliği görevi teklif edildi. Fakat Behçet Bey bu görevi kabul etmeyerek Galatasaray Lisesi müdürlüğünü sürdürmeyi tercih etti[97]. Bunun üzerine bir süre sonra, Ekim 1926'da, İstanbul Maarif Eminliği'ne, Salih Zeki Bey tayin edildi[98]. Salih Zeki Bey bu şekilde İstanbul'un ilk

[97] *Cumhuriyet,* 20 Eylül 1926. Behçet Bey bu dönemde Maarif Eminliğini kabul etmediyse de daha sonra 1928–1929 yılları arasında Maarif Eminliği yapmıştır.

[98] *Cumhuriyet,* 15 Teşrinievvel 1926. Maarif Eminlikleri, 22 Mart 1926 tarihli ve 789 sayılı kanun gereğince oluşturulmuştur. Bu kanuna göre bir veya birkaç ilden meydana gelen bölgelere maarif mıntıkası denilmiştir. Bu mıntıkalara da eğitim ve öğretim işlerini yürütmekle görevli birer Maarif Emininin tayin edilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca her ilde bir Maarif Müdürü ve bundan küçük idari bölümlerde bir maarif memuru bulundurulacaktır. Maarif Eminliklerinin kurulmasıyla ilgili olarak Maarif Vekili Mustafa Necati Bey şu gerekçeyi ifade etmektedir: "*Kudretlerimizi ikmal ve makul bir usul ile en mübrem ihtiyaçları tatminde kullanılmak ve tedricen inkişaf edecek bir programla memleketin umumi irfan arzusunu teskin için, Maarif Vekâleti'nin bütün vesaite bi hakkın, doğrudan doğruya mutasarrıf olması lazımdır. Maalesef elyevm bu salahiyet muhtelif ellerde bulunuyor. Vekâletin en mühim vazifesi olan ilk tedrisatın tanzimi meselesi valilerin salahiyeti cümlesindedir. Bu sistemin mahsurlarına zaten vakıftım. Fakat vekâlete geldikten sonra yaptığım tetkikatta tesadüf ettiğim müşkilat kanaatimi teyit eyledi. Bunun için bir yahut daha ziyade vilayeti birleştirerek*

Maarif Emini oluyordu. Bu arada aynı dönemde Hasib Bey de İstanbul Maarif Müdürlüğüne getirilmişti [99]. Bu arada Galatasaray Lisesi'nde uzun yıllar beden Eğitimi derslerini yürütmüş olan Faik (Üstünidman) Bey'in emeklilik yaşı gelmişti. Fakat beden gücü olarak vazifesini rahatlıkla devam ettirebilecek bir durumda olduğundan Bakanlar Kurulu kararıyla vazifesi, 1926 yılı itibariyle, iki yıl daha uzatıldı[100].

2.1.4. Galatasaray Lisesi'nde Müzik

Galatasaray Lisesi'nde Behçet Bey'in ilk müdürlüğü döneminde İz-Caz adı verilen bir orkestranın kurulması da gerçekleşmişti. Öğrenciler arasında bulunan Vedat, Ankara konservatuarı kurucusu, Cumhurbaşkanlığı Orkestrası şefi ve İstiklal Marşı'nın bestekârı olan Zeki Üngör'ün oğlu idi ve fevkalade bir müzik yeteneği vardı. Ayrıca, Feridun, Sadık, Ferecullah, Mehmet Ali, Mukadder Yekta isimli öğrenciler de çeşitli enstrümanlar çalıyorlardı. 1927–1928 ders yılında bu öğrenciler aralarında bir grup oluşturup öncelikle okulda bir caz konseri verdiler. Konser büyük ilgiyle karşılanmış, idareciler ve hocalar da çok beğenmişlerdi. Hal böyle olunca enstrüman çalan her öğrenci gruba katılmak istedi. Vedat bunlar arasından üç kişiyi daha seçti. Bu arada mektepte izcilik faaliyetleri de sürüyordu. Esas itibariyle orkestrayı oluşturan öğrencilerin aynı zamanda izci olmaları gruba İz-Caz adının verilmesine yol açtı. Feridun'un girişimleriyle orkestraya bir örnek kıyafet hazırlanmasına karar verildi. Kolları bol beyaz ipek gömlekler, sarı kırmızı halkalı izci çorabı üzerine inen gri pantolonlar diktirildi. Kenarları sarı, kırmızı ipek fularlar takıldı. Bu şekilde oluşan İz-caz grubu giderek okul dışında da konserler vermeye başladı. En nihayetinde ise 1929 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları çerçevesinde özel olarak Ankara'ya davet edilip Ankara radyosunda ülke genelinde dinlenecek şekilde bir caz konseri verildi[101].

---

bir maarif mıntıkası yapmayı ve o mıntıkanın bütün maarif muamelatını doğrudan doğruya Maarif Vekâleti'ne merbut bir maarif emininin idaresine vermeyi düşündük". Mustafa Necati Bey'in bu düşünceleri doğrultusunda ilk, orta ve sanat okulları tamamen Maarif Eminlerinin denetimine verilmiştir. Bu örgüt 1931 yılına kadar devam etmiş, 29 Haziran 1931 tarih ve 1834 sayılı kanunla ortadan kaldırılmıştır. Maarif Eminliklerinin kaldırılmasından sonra Ortaöğretim okulları doğrudan doğruya Maarif Vekâleti Orta Tedrisat Dairesine bağlanmıştır. Bunun için bk. Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişimi),* Ankara 1985, ikinci baskı, s. 137.

[99] *Cumhuriyet,* 21 Eylül 1926.

[100] *C. A.,* fon no. 30.18.1, yer no. 18.17.12.

[101] Ebüzziya-Berküren, *a.g.e.,* 328-330.

2.1.5. Sınıflarda Çıkarılan Gazete ve Dergiler

Galatasaray Lisesi'nde öğrencilerin yaptıkları faaliyetler arasında sınıf gazete ve dergileri çıkarmak da önemli bir yer tutardı. Bunlar daha çok el yazısı ile hazırlanır, yazısı güzel olanlar bu işlevi yerine getirirlerdi. Ayrıca karikatür ve resimler de bu gazetelerde yer alırdı. Sınıf gazetesi Mekteb-i Sultani döneminde de çıkarılırdı. Mesela 1909/1910 döneminde Nihal ve Tiraje isimlerini taşıyan iki ayrı dergi yayınlanmıştı. Sonraki yıllarda Maarif Nezareti mektepte dergi çıkarılmasını yasaklamıştı. Cumhuriyet döneminde, 1920'lerin sonlarında Marmara, Gün Aydın, Adalet, Molla, Bayır Turpu, Nilüfer, Sınıfım, Emel, Çankaya gibi dergi ve gazeteler öğrenciler tarafından hazırlanıp okuyanların beğenisine sunulurdu[102]. Bu dergiler genellikle eski yazı yani Arap alfabesi ile hazırlanmışlardı. 1928 yılında tatil döneminde ülkede Latin alfabesine geçiş çalışmaları başlamıştı. Nitekim 1928–1929 ders yılı devam ederken, 1 Kasım 1928 tarihinde, Latin harflerinin kullanılmasına dair kanun çıktı [103]. 1 Aralık 1928'den itibaren ise bütün basın ve yayın organları Latin alfabesi ile yayınlanmaya başladığı gibi okullarda da Latin alfabesine geçildi. Başlangıçta halkın yeni harfleri tanıması biraz zor olmuştu. Ama Harf inkılâbı ülke genelinde belki de en çok Galatasaray Lisesi öğrencilerine kolay gelmişti. Çünkü ilkokuldan itibaren Fransızca okuyup yazmayı öğrenen Galatasaray öğrencilerinin Türkçe'yi Latin harfleriyle yazmaları hiç de zor olmamıştı.

---

[102] Ebüzziya-Berküren, *a.g.e.,* s.332-333.

[103] Bilindiği üzere "harf inkılâbı" veya "yazı inkılâbı" diye adlandırdığımız bu inkılâp, Arap alfabesi yerine Lâtin alfabesi temelindeki milli bir Türk alfabesini geçerli kılan bir değişimin ifadesidir. Bu inkılâp 1928 yılının 9 Ağustos gecesinde, Atatürk'ün Sarayburnu Parkı'ndan halka yaptığı bir konuşma ile müjdelenmiş ve bir iki ay içinde gerekli ön çalışmalar tamamlanarak 1 Kasım 1928 tarihinde, 1353 sayılı kanunla TBMM'nin onayından geçmiş ve yürürlüğe girmiştir. Yeni harflerle ilgili çalışmalar ilerlemiş fakat henüz yasa çıkarılmamıştı. Bu esnada İstanbul'da bulunan Atatürk, 9 Ağustos'u 10 Ağustos'a bağlayan gece, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Sarayburnu'nda hazırladığı umumi müsamereye, saat 23'e doğru halkın samimi ve heyecanlı tezahürleri arasında katılmıştı. Atatürk o gece Sarayburnu'ndan halka harf inkılâbını müjdeleyen bir konuşma yapmıştı. Sarayburnu'ndaki bu konuşmasından sonra Atatürk, Dolmabahçe'de bir kurultay düzenleyerek kabul edilecek harflerle ilgili çalışmalara başlamıştır. Çalışmaları müteakip, Atatürk halkın içine girerek, Latin harflerini benimsetmek için büyük çaba göstermiştir. En nihayetinde, 1 Kasım 1928'de TBMM'nin açılış konuşmasında konuya değinen Atatürk, "*Türk milletine kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Bu anahtar Latin esasından alınan Türk alfabesi olacaktır. Yeni Türk harflerinin kanunlaşması, ülkemizin yükselme çabalarında başlı başına bir geçit olacaktır*" demiştir. Atatürk'ün bu konuşmasından sonra TBMM aynı gün, esasları hazırlanmış olan Latin esasına dayanan yeni Türk Alfabesini 1353 sayılı yasa ile oybirliğiyle kabul etmiştir. Harf inkılâbı için bk. Agah Sırrı Levent, "Latin Harfleri Meselesi", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,* yıl 1998, sayı 13, s. 26–31; Ömür Barış, "Türk Harfleri Kanununun Kabulü", *Belgelerle Türk tarihi Dergisi,* yıl 1998, sayı 12, s. 18–25; İsmet Giritli, "Harf İnkılâbı ve Atatürk", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* yıl 1989, sayı 13, s. 31–35; Cüneyt E. Koryürek, *Harf İnkılâbı 70.Yıl,* byy, bty; Bilâl N. Şimşir, *Türk Yazı Devrimi,* Ankara 1992.

1930'ların başından itibaren ise Akademi ve Galatasaray isimli dergiler piyasaya dağıtımı yapılacak tarzda yayınlanabilmiştir.

2.1.6. Galatasaray Lisesi'nde Milli Hassasiyet

Galatasaray Lisesi'nde öğrencilerin çeşitli teşekküller oluşturmaları öteden beri süregelmekte olan bir uygulamanın, bir taraftan öğrenciyi eğitirken, diğer taraftan hayata da hazırlamanın sonucu idi. Galatasaray Lisesi öğrencileri bu anlayışla yetişirken, milli konularda da hassasiyetlerini göstermekten geri kalmıyorlardı. Esas itibariyle önceki dönemlerdeki, Balkan ve I. Dünya Savaşlarında gönüllü olarak cepheye gidip vatan müdafaasında pay sahibi olmak suretiyle milli konulardaki duyarlılıklarını göstermişlerdi. Şimdi ise Cumhuriyet dönemi idrak edilirken aynı milli hassasiyetin devam ettiği anlaşılıyordu. 1928 yılında mektepte cereyan eden bir hadise bu hassasiyetin ne derece üst düzeyde olduğunu da ortaya koymuştu.

Olayın yaşandığı 1928 yılında Türkiye Cumhuriyeti kurulalı beş yıl olmuştu. Osmanlı Devleti'nin çok uluslu yapısına karşın yeni Cumhuriyet milli devlet anlayışına sahipti. Milli sınırlar dâhilinde bulunan her fert Türk vatandaşı olarak kabul edilip benimseniyordu. Bu ortamda toplumdaki milli hassasiyet de en üst seviyelerde bulunuyordu. Esas itibariyle, kısa bir süre önce ulusal kurtuluş savaşını gerçekleştirip parlak bir zafer kazanmış toplum için milli hassasiyetin üst düzeyde olması da çok doğaldı. İşte bu ortamda Galatasaray Lisesi'nde Fransızca öğretmeni ile öğrenciler arasında geçen bir hadise söz konusu milli duyarlılığın ne derece üst düzeyde bulunduğunu ortaya koyuyordu. Hadise o dönemde hayli önemsenmiş ve gazetelerin birinci sayfalarında yer alacak tarzda yankı yapmıştı.

Uzun süredir Galatasaray Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yapmakta bulunan Mösyö Thomas 2 Şubat 1928 tarihinde her zamanki gibi dersine geldi. O günkü dersi sekizinci yani orta üçüncü sınıflara idi. Derse başlayan Mösyö Thomas Fransızca kitabında yer alan kelimeleri izah etmeye koyuldu. Örnekler vererek ve zaman zaman da öğrencilere soru sorarak kelimeleri öğretmeye çalışıyordu. Bu cümleden olarak 32 numaralı öğrenci Fethi Efendiyi tahtaya kaldırdı. Ondan "Yaşasın Türkler" cümlesini Fransızca olarak yazmasını istedi. Fethi istenileni yaptı ve cümlenin Fransızcasını tahtaya yazdı. Öğretmen bu defa başka bir talepte daha bulundu. Fethi'nin "Yaşasın Türkler" cümlesinin tersini yazmasını istedi. Kısa bir tereddüt geçiren Fethi önce "kahrolsun" kelimesini tahtaya yazdı. Fakat milli duyguları gerisini yani "Kahrolsun Türkler" cümlesini yazmasını engelledi. Bir süre durakladı. Öğretmen ısrarla yazıyı tamamlamasını istedi. Bunun üzerine Fethi tahtaya

"Kahrolsun Yunanlılar" yazdı. Mösyö Thomas kızdı. Öğrenciye, yazması gerekenin "Yaşasın Türkler" cümlesinin tersi olduğunu tekrar hatırlattı ve ısrarını sürdürdü. Bu ısrarlar sınıftaki diğer öğrencilerin milli duygularını da rencide etmişti. Dolayısı ile öğrenciler infiale kapıldılar. Hep birlikte sınıfı terk ettiler.

Öğrenciler bundan sonra okul idaresine başvurup Mösyö Thomas'nın Türklüğe hakaret ettiğini ve bu durumdan şikâyetçi olduklarını bildirdiler. Konu okul müdürü Behçet ve ikinci müdür Fethi Beyler tarafından bizzat ele alındı. Yapılan araştırma öğrencilerin haklı olduğunu ortaya koyuyordu. Gerçi Fransızca öğretmeni Mösyö Thomas, yıllardır bu ülkede öğretmenlik yaptığını, hizmetinde bulunduğu Türk milletine hakaret etmek gibi bir niyetinin asla olamayacağını beyan etmişti ama yaşanan olayı da inkâr etmiyordu. Gerçekten de olay öğrencilerin naklettiği şekilde cereyan etmişti.

Okul idaresi olayın değerlendirmesini daha sağlıklı olarak yapabilmek amacıyla öğrencileri konferans salonuna topladı. Orada kendilerinden yazılı olarak şu soruya cevap vermeleri istendi. Mösyö Thomas Türklere hakaret etmiş midir? Öğrenciler bu soruya ittifakla evet cevabı verdiler. Anlaşılan oydu ki, her ne kadar kastının Türklere hakaret etmek olmadığını söylese de Mösyö Thomas hatalı hareket etmişti.

Bu olaydan sonra Mösyö Thomas'nın Galatasaray Lisesi'ndeki öğretmenlik görevi sona erdi. Fakat olayın kamuoyundaki tartışması bitmedi. Mösyö Thomas Lise Müdürlüğü yanında Maarif Eminliği görevini de yürüten Behçet Beye bir mektup yazarak hadiseyi kendi açısından izah etti. Ayrıca kendisinin de yazarları arasında bulunduğu Fransızca yayınlanan İstanbul gazetesinde uzun uzadıya yazılar yazarak haklılığını ispata çalıştı. Bu arada Türk basını da konu ile ilgilendi. Mösyö Thomas ile röportajlar yapıldı. Thomas bu röportajlarda davranışında bir kasıt olmadığını sadece yanlış anlaşıldığını beyan etti. Mesele bu şeklide dallanıp budaklanınca Behçet Bey Maarif Müdürü sıfatıyla gazetelere bir açıklama gönderdi. Behçet Bey Thomas'nın kendisine yazdığı mektup ile gazetelerdeki beyanlarının çelişkiler taşıdığını ve bunun da haksızlığını ortaya koyduğunu ifade etti[104].

Galatasaray Lisesi'nde yaşanan bu hadise, o yılların toplum psikolojisi hakkında bir fikir verdiği gibi, ortaokul seviyesindeki öğrencilerin dahi milli konularda ne derece hassas olabildiklerini belgeliyordu.

[104] Galatasaray Lisesi'nde yaşanan bu gelişmeler için bk. Vahdettin Engin, "Galatasaray Lisesi'nin İmparatorunu Tek Bir Kelime Yüzünden Kovmuşlardı", *Hürriyet Tarih,* 4 Aralık 2002, s.10–11.

2.2. Milliyet Gazetesinin Liseler Arasında Düzenlediği Yarışma ve Galatasaray Lisesi

Behçet Bey'in müdürlüğünün son döneminde 1929 yılında Milliyet gazetesi lise öğrencilerine yönelik bir yarışma düzenledi. Yarışma her hafta yapılacaktı. Bu yarışmaya birçok Galatasaray Lisesi öğrencisi katıldı ve içlerinden birçoğu da dereceye girdiler. Dolayısı ile söz konusu yarışma hakkında bilgi vermek suretiyle Galatasaraylı öğrencilerin o yıllardaki kapasitelerini ortaya koymakta ve ülke meseleleri ile olan ilgilerini meydana çıkarmakta fayda vardır. "Haftanın en mühim haberi nedir?" şeklindeki soruya cevap aranacak yarışmanın mahiyeti 1 Nisan 1929 tarihli gazetede şöyle açıklanmıştı: "Milliyet doğrudan doğruya mektepli okuyucularını alakadar edecek bir müsabaka açacaktır. Bu müsabaka hem mektepli okuyucularımıza olayları yakından takip etmek, hem de bir kalem tecrübesi yapmak fırsatını verecektir. Müsabaka şartları şunlardır:

1-Müsabakaya her Türk talebe girebilir. Yalnız Milliyet gazetesi memur ve müstahdeminin çocukları müsabakaya dâhil olamazlar.

2- Hafta zarfında gazetelerde çıkan en mühim havadisin hangisi olduğu hakkında azami 200 kelimelik en iyi yazıyı yazan ve bunun sebeplerini en iyi bir ifade ile anlatan talebeye mükâfat verilecektir.

3- Milliyet haftanın en iyi yazısını yazan talebeye 10 lira verecektir. İkinci gelene 6 lira, üçüncüye 2 lira ve bundan sonra gelen iki yazıya birer lira verilecektir.

4-Haftanın havadisleri her Cumartesi gününden Cuma gününe kadar çıkan haberlerden alınmalıdır.

5- Yazı müsveddeleri haftanın her gününde gönderilebilecektir. İki yüz kelimeden fazla olan yazılar kabul edilmeyecektir.

6- Kazanan yazılar yazarlarının ismiyle beraber gazetede neşredilecektir.

7-Mükâfat kazanan bir talebe aynı sene zarfında bir daha yarışmaya katılamayacaktır[105].

Söz konusu duyuru gazetenin ilerleyen günlerdeki nüshalarında da yayınlandı. Sonuçta 20 Nisan Cumartesi ve 26 Nisan Cuma günleri haberlerin değerlendirilmesiyle yarışma başlamış oldu[106]. Yarışma büyük rağbet görmüştü. İstanbul'daki okullardan başta Galatasaray

[105] *Milliyet,* 1 Nisan 1929. Yarışma şartları arasında, kazanan bir öğrencinin bir daha müsabakaya katılamaması gibi bir hüküm bulunmakla beraber, sonraki haftalarda, ödül kazanan öğrencilerin tekrar yarışmaya girdikleri görülmektedir.
[106] *Milliyet,* 21 Nisan 1929.

Lisesi olmak üzere, Darüşşafaka Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi, Kuleli Lisesi, Kabataş Erkek Lisesi, Notre Dame de Sion Lisesi, Kadıköy Erkek Lisesi, Feyzi Âti lisesi gibi okullar yanında Ankara ve Anadolu'dan da iştirak eden liseler vardı[107]. İlk hafta yarışmasında birinciliği Darüşşafaka Lisesi'nden Naci Emin, ikinciliği Galatasaray Lisesi'nden 1061 Vehbi, üçüncülüğü Kabataş Lisesi'nden Recai, dördüncülüğü İstanbul Erkek Lisesi'nden Hüsnü, beşinciliği Notre Dame de Sion Lisesi'nden Rikkat adlı öğrenciler kazanmışlardı[108]. İkinciliği kazanan Galatasaray Lisesi'nden 1061 numaralı Vehbi "Yerli Malları" konusunu ele alarak şu metni hazırlamıştı: "Bazı mahlûkların kışın derin bir uyuşukluğa dalmaları gibi, Türkiye de senelerden beri medeniyetin bütün hareketlerine lakayıt ve hatta düşman bir tarzda uyuyordu. Bu uyku o kadar derin ve o kadar ağırdı ki bir iki teşvik sedası da işitilmeden kayboluyordu. Türkiye yıldızsız gecelerden daha karanlık bir zulmette uyuyordu. Bu gecenin sabahı bir türlü olmuyordu. Fakat bir gün; bir sabah ufukta gözler kamaştırıcı bir güneş tulû etti. Bu güneş o kadar parlak idi ki, o karanlık; Türkiye'deki, cehalet, taassup ve bu güneş de Gazi idi. Onun başına geçip bizi idare etmeye başladığından beri, her an bir hatvei terakki ile medeniyete doğru ilerliyoruz. Bu yerli malları kullanma teşebbüsü de, onun dağıttığı nurun bir parçasıdır. Her devlet, hatta Bulgaristan gibi bizden geri kalmışlar bile, yerli mallarını kullanıyorlar. Bu suretle ticaret ve sanayi teşvik olunuyor. Paramız dâhilde kalacak. İlk zamanlar Avrupa malları gibi lüks eşya giyinmeyeceğiz. Fakat gittikçe terakki eden ticaret ve sanayimiz, bize Avrupa mallarını aratmayacak surette sağlam ve nefis eşya yapabilecektir. Her Türk genci bu gayenin bir propagandacısı olmalıdır. İşte haftanın en mühim haberi" [109].

Yarışma sonraki haftalarda da devam etti ve giderek Galatasaray Lisesi öğrencileri ödülleri peş peşe kazanmaya başladılar.

3. haftada Galatasaray Lisesi'nden 1141 Baki birinci oldu. Baki'nin birinciliği kazanan "İş Hayatında Kadınlar" başlıklı yazısı şöyleydi: "Pazar günkü Milliyet'te kadınlarımızın iş hayatında günden güne işgal etmekte oldukları mühim mevki hakkında verilen malumat çok şayanı dikkattir. Gazetenin yazdığına nazaran resmi dairelerle ticarethanelerde beş yüzden fazla kadın memur varmış. Kadın, cemiyetin ve ailenin istinatgâhıdır. Gelecek nesiller ilk gıda ve terbiyelerini onun aguşundan almışlardır. Anne sütü çocuğa ne kadar elzemse, annenin verdiği ilk terbiye ve ahlak bir insana o kadar lazımdır. Kadının evladına vereceği maddi gıda ve ahlaki terbiyeye evvela kendi sahip bulunmalıdır ki bunları çocuğuna verebilsin. Türklerin medeniyette geri kalmalarının bir sebebi de, kadın kültürüne ehemmiyet vermemeleri

[107] *Milliyet,* 2 Mayıs 1929.
[108] *Milliyet,* 5 Mayıs 1929.
[109] *Milliyet,* 6 Mayıs 1929.

olmuştur. Güneşin nüfuz edemediği evlere, kafesler arkasına hapsettiğimiz Türk kadını asırlarca nurdan, ziyadan mahrum yaşadı. Tabiat onu en müstesna meziyetlerle süslediği halde, biz ona lazım gelen maddi ve manevi gıdayı ihmal ettik ve senelerden sonra karşımızda sıhhati bozuk ve cahil bir kadınlık görünce; şaşırdık! Fakat Cumhuriyet hükümeti kadın kültürüne pek çok ehemmiyet verdi. Sporu kız liselerine ithal etti. Mekteplerini daha medeni bir tarza tahvil ederek, kendilerine hürriyet bahşetti. Eskiden gergef işleyen kız şimdi daktilo yapıyor, eskiden evladına masal anlatan kadın, şimdi ahlaki ve terbiyevi dersler veriyor; eskiden mahallede kavga edenleri, şimdi avukat oluyorlar. Bunlar ne kadar az bir zaman içinde oldu, beş sene evvel ve bu gün! Sanki beş asır! İşte Gazi'nin dehası burada kendini gösteriyor[110].

4. haftada Galatasaray Lisesi'nden 8 İskender Nafiz birinci oldu. [111].

5. haftada Galatasaray Lisesi'nden 929 Bülent Necdet birinci, 296 Necdet dördüncü oldu. Bu haftaki yarışmanın ilginç bir özelliği kazanan Bülent Necdet'in ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi olmasıdır. Gazetede belirtildiğine göre müsabakaya iştirak eden bu mini mini öğrencinin yüzlerce talebe arkadaşı içinde birinciliği almasının sebebi ilk önce haftanın en mühim haberini seçebilip iyi yazması, sonra da çok samimi oluşudur. Bülent yazısını özenti bir tarzda yazmamıştır. Olduğu gibi ve göründüğü gibi yazılan bir yazıdır. Küçük Bülent milletler arası ajanslar kongresinin Türkiye'de yapılacak olmasını haftanın en mühim haberi olarak seçip şöyle demişti: "Ben Galatasaray Lisesi'nde dördüncü sınıfta 12 yaşında bir çocuğum. Fakat Gazi devrinin çocuğuyum. Matbuata, mutalaaya son derece meraklıyım. Hem vazifemi yapar; sınıfımın ilerisinde bulunurum, hem de bütün gazete ve mecmuaları okurum, hususiyle Milliyet gazetesini muntazaman takip ediyorum. Bu hafta mektepliler müsabakasına memnuniyetle giriyorum. Bu haftanın fikrimce en mühim haberi ajanslar kongresinin bu sene İstanbul'da toplanmasıdır. Babama sordum: 'Şimdiye kadar memleketimizde hiç beynelmilel bir toplantı oldu mu?' dedim. Babam 'Hayır' dedi. Bunun üzerine bu içtimaın haftanın en mühim hadisesi olduğuna büsbütün kanaat getirdim"[112].

6. haftada Galatasaray Lisesi yedinci sınıf talebesinden 445 İsmail Nüzhet birinci oldu[113].

7. haftada Galatasaray Lisesi'nden 986 Füruzan birinci, 438 Sadun Nüzhet üçüncü, Hürrem beşinci oldu[114].

---

[110] *Milliyet,* 20 Mayıs 1929.
[111] *Milliyet,* 28 Mayıs 1929.
[112] *Milliyet,* 2 Haziran 1929.
[113] *Milliyet,* 10 Haziran 1929.
[114] *Milliyet,* 18 Haziran 1929. Gazete bu hafta bir yenilik getirdi ve birinci olan Füruzan'ın resmini de yayınladı.

8. haftada Galatasaray Lisesi'nden 793 Orhan üçüncü oldu[115].

9. haftada Galatasaray Lisesi'nden 960 Ragıp birinci, 929 Bülent Necdet ikinci oldu. Birinci olan Ragıp'ın değindiği konular şöyleydi: " Bence bu haftanın en mühim iki haberi vardır. Bunlardan birincisi; Rusya ile ticari münasebetleri olan tacirlerimiz ile bu hükümet arasında çıkan ihtilaftır. Uzun senelerden beri kendilerine ciddi bir dostluk beslediğimiz Rusya'nın, tacirlerimize muahede harici muamelede bulunmaları, herhalde istenilmeyerek vuku bulmuş bir hadise olması şayanı temennidir. Aksi takdirde son hadise ile pek müteredddid bir vaziyette bulunan tacirlerimiz ihtilafın devam etmesiyle Rusya'ya ihracatta bulunmaktan çekinecekler. Bu suretle, iki devletin, muvakkat bir zaman için sekteye uğrayan ticari münasebetleri tamamen münkatı olmak tehlikesine girecektir. Diğer mühim haber de Yunan mübadele murahhası M. Diyamandopulos'un son talimatı hamilen Ankara'ya seyahatidir. M. Venizelos'un, M. Papa ve Diyamandopulos aleyhine Atina gazetelerinin yapmış oldukları şiddetli hücumlara mukavemet ederek, Diyamandopulos'u Ankara'ya göndermesi; muallâkta kalan meselelerin halledilmesini kolaylaştıracaktır. Senelerden beri aziz hükümetimizin kendilerine göstermiş olduğu fevkalade müsamahayı daha fazla suistimal etmeye cesaret edemeyeceklerini tahmin ediyorum" [116].

11. haftada Galatasaray Lisesi'nden 483 Enver birinci, 752 Ahmet ikinci oldu[117]. On birinci haftanın birincisi Enver'in yazısı sel felaketini konu almıştı : "Bu haftanın en mühim ve en kara haberi –öyle zannediyorum ki- Sürmene, Of ve Rize havalesinde vukua gelen felakettir. Sebeplerinin izahı için; hakkında çok korkunç ve tüyler ürperten haberler verilen bu felaketi birkaç noktadan tetkik etmek icap eder. Evvela; oralardan gelen malumata göre nüfus zaiyatının mühim bir yeküne baliğ olduğu anlaşılıyor ki; kıymetli vatandaşlarımızın, kardeşlerimizin –velev bir tanesinin olsun- aramızdan ayrılması bizim için en haizi ehemmiyet ve teessüf bir noktadır. Saniyen; maddi hasaratın da dört beş milyon gibi kabarık bir şekil almasıdır. Malumdur ki bütçemiz hâsılat ve masarıfatı tam bir muvazene halindedir. Binaenaleyh bu açığı kapatacak fazla paramız olmadığından, aziz vatanımızın Rize, Of ve Sürmene gibi en şirin vilayet ve kasabalarının tekrar eski haline ifrağı oldukça uzun bir zamana ihtiyaç gösterecektir. Bunlar kadar ehemmiyetli bir nokta daha vardır ki o da bu felaketin hükümetimizin başlıca işlerinden olan imar faaliyetini sektedar etmesidir. Hükümetimiz Ankara'yı ve memleketimizin her tarafını imar ve ıslaha çalışırken, İzmir'den

[115] *Milliyet,* 26 Haziran 1929.
[116] *Milliyet,* 4 Temmuz 1929.
[117] *Milliyet,* 19 Temmuz 1929.

sonra, ihtimal imarına lüzum görülmeyecek kadar güzel ve mamur bir beldemiz olan Rize ve havalisinin böyle bir felakete uğraması memleket hesabına büyük bir ziyadır".

13. haftada Galatasaray Lisesi'nden 228 Fahrettin birinci oldu. Fahrettin'in yazısı şöyle idi: "13. haftanın bütün havadislerini tetkik edenler – hiç şüphesiz- harici ve dâhili iki mühim haberle karşılaşırlar. Bunlardan birincisi Fransa'daki kabine meselesidir. Hali hzaırda bütün dünyanın merakla beklediği şey şudur: Acaba Briand kabinesi, Poincare'nin temin ettiği vaziyeti idame ettirebilecek midir? Yoksa Poincare'nin istifası Fransa için bir tehlike siyasetinin başlangıcı mı olacak? Bunu zaman ve hadisat gösterecektir. İkincisi, devletimizin varidatının muntazaman artmasıdır. Pek aşikâr bir hakikattir ki bir devletin tealisi, vaziyeti maliyesi ile ölçülür. Mesela İngiltere bugünkü mevkiini parasına medyundur. Verdiğimiz paraların iyi idare edilerek, mahallerine sarf olunduğunu gördükçe –yerinde olarak- iftihar edebiliriz. Hükümetimiz, bununla, sayısız ve kıymetli muvaffakiyetlerine bir tane daha ilave etmiş oluyor. Şuna emin olalım ki; böyle bir maksatla çalışan reislerimiz başımızda oldukça, milletimiz pek yakın bir atide en büyük devletler arasında, iktisadi bir mevkie, pek haklı olarak, tesahüp edecektir" [118].

14. haftada Galatasaray Lisesi'nden 228 Fahrettin birinci, 929 Bülent Necdet ikinci, Reşit Vasıf üçüncü oldular. Üst üste ikinci defa birinciliği kazanan Fahrettin'in yazısı şöyleydi: "14. haftanın en mühim haberlerini birkaç ser levha altında toplamak mümkündür. 1) La Haye konferansı 2)Fransa- İngiltere İhtilafı 3) Amerika- İngiltere itilafı 4)Rusya-İngiltere İnkıtaı. 1) İki sene mukaddem bahri tahdidi teslihat konferansının akim kalması üzerine, bütün nazarlar bu konferansa çevrilmiştir. Bu konferans; sulh yolunda çalışanlar için son bir ümittir. Bu itibarla bütün dünyada alakayı celbetmiştir. 2) Malumdur ki Fransa elyevm Almanya'nın harbi umumiden evvelki vaziyetindedir. Bahren ve berren Avrupa'nın en kuvvetli devletidir. Bir sene evvel İngiltere -Fransa arasında yapılması arzu olunan fakat akim kalan gizli bir bahri itilaftan sonra bu iki muazzam devletin arası açıldığından La Haye Konferansı'nda birbirlerine karşı ne gibi bir vaziyet alacakları malum değildir. 3) İngiltere, Fransa ile darıldıktan sonra kendisine yeni yardımcı aramaya başladı. En ön safta Amerika'yı gördü. İngiltere de Amele Fırkası hükümetinin iktidar mevkiine gelmesi bu işi teshil etti. Pek yakın bir atide bu iki devlet arasında bir uzlaşmaya şahit olacağımıza kani olmalıyız. 4) İngiltere- Rusya arasında Londra'da –bir müddetten beri- devam eden müzakerenin –şimdilik- inkıtaa uğradığı malumdur. Hiç şüphe yok ki bu da dünya siyasetini ehemmiyetle takip ettiği meselelerden biridir. Bu hal Mc Donald kabinesinin ilk muvaffakiyetsizliği addedilebilir.

[118] *Milliyet,* 4 Ağustos 1929.

Yukarıdaki yazılara dikkat edilirse görülür ki hepsi İngiltere ile alakadardır. Bunun sebebini – hiç şüphesiz- mevkii iktidara muhafazakârların yerine Amele Fırkası'nın geçmesinde aramalıyız"[119].

15. haftada Galatasaray Lisesi'nden 759 Reşat Tevfik birinci, 228 Fahrettin ikinci, 329 Feridun Vasfi üçüncü oldular[120].

17. haftada Galatasaray Lisesi'nden 76 Şefik birinci, 929 Bülent dördüncü oldular[121].

Yarışmanın devam ettiği bir sırada gazetede çıkan bir haber müsabakanın lise öğrencileri arasında ne kadar ilgi uyandırdığını göstermekteydi. Bu yüzden yarışmanın bir süre daha devam etmesine karar verilmişti. Cevaplar İstanbul'daki hemen her liseden gelmekle beraber ekseriyet Galatasaray ve Darüşşafaka Liselerinde idi. O kadar ki yarışma bu iki lise arasında adeta bir edebi müsabakaya dönüşmüştü. Gazetenin değerlendirmesine göre spor sahasında bir Galatasaray –Fenerbahçe rekabeti olduğu gibi şimdi edebiyat sahasında bir Galatasaray –Darüşşafaka müsabakası başlamıştı [122].

19. haftada Galatasaray Lisesi'nden 76 Şefik beşinci oldu[123].

20. haftada Galatasaray Lisesi'nden 1270 Selahattin Ziya dördüncü, Ahmet Muhtar Necati beşinci oldular[124].

22. haftada Galatasaray Lisesi'nden 929 Bülent Necdet birinci oldu[125].

23. haftada Galatasaray Lisesi'nden 960 Ragıp üçüncü, 362 Muzaffer beşinci oldu[126].

24. haftada Galatasaray Lisesi'nden 960 Ragıp birinci, 686 Ömer dördüncü oldu[127].

25. haftada Galatasaray Lisesi'nden 362 Muzaffer ikinci 541 Aziz beşinci oldu[128].

26. haftada Galatasaray Lisesi'nden 636 Keskin birinci, 8 İskender ikinci 362 Muzaffer üçüncü oldu. Birinci olan Keskin yazısına, Gazi Mustafa Kemal'in TBMM'nin açış konuşmasını konu olarak almış ve şu değerlendirmeyi yapmıştı: "26. haftanın en mühim haberini BMM'nin açılması ve Gazi'mizin kıymetli nutukları teşkil etmektedir. Harici ve dâhili siyasetimizi; maarif ve iktisat sahalarındaki mesaimizi; milli müdafaa ve sıhhat işlerimizi; Maliye, Nafıa ve Adliyemizin vaziyetini ayrı ayrı izah eden bu nutuk, hususi bir ehemmiyeti haizdir… Çünkü 1)Hükümetimizin geçen sene yapmış olduğu işlerin küçük bir

[119] *Milliyet,* 11 Ağustos 1929.
[120] *Milliyet,* 19 Ağustos 1929.
[121] *Milliyet,* 4 Eylül 1929.
[122] *Milliyet,* 18 Eylül 1929.
[123] *Milliyet,* 22 Eylül 1929.
[124] *Milliyet,* 29 Eylül 1929.
[125] *Milliyet* 13 Ekim 1929.
[126] *Milliyet,* 20 Ekim 1929
[127] *Milliyet, 27* Ekim 1929
[128] *Milliyet,* 3 Kasım 1929.

tarihçesidir. Burada Gazi Hz.nin ehemmiyetle işaret buyurdukları gibi bütün milletlerle dostane geçinmek arzusundayız… Bütün fenalıkların başı olan cehalet kökünden sökülüp atılmıştır… İktisat ve Sıhhat işlerimiz tabii ve mükemmeldir. Çok mühim olan Nafıa, Adliye ve Maliyemiz uhdelerine düşen vezaifi yapmışlardır… 2)Hükümetimizin bu sene yapacağı işlerin rehberidir… Bunların arasında bilhassa tam teşkilatlı nahiyeler; iş kanunu; Seyrisefain; Ziraat enstitüleri nazarı dikkati celbetmektedir. Gazi Hz. Bu nutukları ile sayısız ve kıymetli muvaffakiyetlerine bir tane daha ilave etmiş oldular…[129]"

27. haftada Galatasaray Lisesi'nden 636 Keskin birinci, 986 Füruzan beşinci oldu[130].

28. haftada Galatasaray Lisesi'nden 640 Hürrem ikinci, 233 A.Sabri dördüncü oldu[131].

29. haftada Galatasaray Lisesi'nden Sadi birinci, Ahmet üçüncü oldu. 29. haftanın birincisi Sadi'nin yazısı şöyleydi: "Haftanın en mühim haberi, hayat pahalılığını yüzde 40 nispetinde eksiltecek olan mahalle kooperatifleri teşkili hususunda Efkâr-ı Umumiye'de ve matbuatta bir temayül olmasıdır. Filhakika son senelerde, bilhassa son haftalar zarfında hayat pahalılığı kendini epeyce hissettirmiş, bunun izalesi için birçok toplanmalar yapılmış, konferanslar verilmiş, kararlar ittihaz edilmiş ve hâlâ da edilmekte bulunmuştur. Hayat pahalılığına ithalâtın ihracatla âdemi tevazününde aramak lazım olduğu kadar, hayati telakkilerimizdeki yanlışlığı ve noksanlığı da hesaba katmalıdır. Cumhuriyetin yüksek liderlerinin bu hususstaki tetkikatı bir neticeye ermiştir. Reisicumhur hazretleri ile kıymetli başvekilimizin ayrı ayrı işaret buyurdukları noktalardan biri de kooperatif meselesidir. Memleketimizin iktisadi faaliyet ve inkişafını milletimizin içtimai seviyesini gösteren ve az bir zaman içinde büyük semereler veren her türlü kooperatif teşkil olunmuştur. Henüz ziraate köylülerimize ihtiyaçlarını tamamıyla tatmin etmiş ve bankaların itibar açmaları da buna bir zemin hazırlamıştır. Şimdi de hayat pahalılığının önüne geçmek için mahalle kooperatifi teşkili düşünülmektedir. Bu, bütün bir milletin, aynı teşkilata girmesi demektir. Her vilayeti her mahallesinde yapılacak olan bu iştirak, ihtiyaçlarımızı en kolay ve ucuz bir surette temin edecek ve hayat pahalılığı hiç şüphe yok ki esaslı bir surette inecektir. Bu teşebbüs, halkımız arasında bir nevi tesanüt ağı da kuracak ve bu ise memleketin içtimai hayatı için şayanı şükran bir muvaffakiyet olacaktır. Bu haftaki gazeteniz, bakkallar kooperatifinin teşkil ve hatta küşat edildiğini yazıyor. Halkımızda uyanan bu zihniyet, mahalle kooperatifinin teşkiline bir meydan hazırlıyor demektir. Artık uyanıyor ve Asyalı zihniyetlerden soyunarak Avrupa'nın mantıki iktisat hareketine atılıyoruz. Aldanmak ve aldatmak zamanı gelmiştir. Müşterek ve

[129] *Milliyet,* 10 Kasım 1929.
[130] *Milliyet,* 17 Kasım 1929.
[131] Milliyet, 24 Kasım 1929.

toptan yapılan hareketin elle tutulur derecede hayati tezahürünü görüyoruz. Bu netice karşısında fazla da bekleyemezdik. Bu alaka hayatın ucuzlamasına amil olmakla beraber, teşkilatın bize verdiği tesanüt ve ahlak dersi sayesinde fertlerin her birine merbutiyetini temin edecek ve hep birden hareket etmenin şuurlu ve pratik tezahürünü açık bir surette gösterecektir"[132].

31. haftada Galatasaray Lisesi'nden 1198 Ekrem Hayri birinci, 960 Ragıp dördüncü, 228 Fahrettin beşinci oldu[133].

32. haftada Galatasaray Lisesi'nden 140 Mahmut Şerif üçüncü oldu[134].

33. haftada Galatasaray Lisesi'nden 685 Feridun ikinci, 960 Ragıp üçüncü, 140 Mahmut Şerif beşinci oldu[135].

34. haftada Galatasaray Lisesi'nden Muzaffer Cevdet birinci oldu[136].

35. haftada Galatasaray Lisesi'nden 140 Mahmut Şerif birinci oldu[137].

36. haftada Galatasaray Lisesi'nden 8 İskender Nafiz birinci, 262 Berin üçüncü oldular[138].

37. haftada Galatasaray Lisesi'nden 262 Berin birinci, 870 Rasih Rıza ikinci, 247 Saip üçüncü, 1116 Süleyman Nazif dördüncü oldular[139].

38. haftada Galatasaray Lisesi'nden 235 Mükerrem ikinci, 177 Vedat dördüncü oldular[140].

39. haftada Galatasaray Lisesi'nden 262 Berin ikinci, 175 Hasan İbrahim üçüncü, 177 Vedat dördüncü oldular[141].

40. haftada Galatasaray Lisesi'nden 1198 Ekrem Hayri birinci, 247 Saip ikinci, 551 Necdet beşinci oldular[142].

41. haftada Galatasaray Lisesi'nden 239 Ziya ikinci, 633 Adil üçüncü, 30 Natık Muhtar dördüncü oldular[143].

42. haftada Galatasaray Lisesi'nden 30 Natık Muhtar ikinci, 960 Ragıp dördüncü, 8 İskender Nazif beşinci oldular[144].

---

[132] Milliyet, 1 Kanun-ı evvel 1929.
[133] *Milliyet,* 15 Kanun-ı evvel 1929.
[134] *Milliyet,* 22 Kanun-ı evvel 1929.
[135] *Milliyet,* 29 Kanun-ı evvel 1929.
[136] *Milliyet,* 5 Kanun-ı sani 1930.
[137] *Milliyet,* 12 Kanun-ı sani 1930.
[138] *Milliyet,* 19 Kanun-ı sani 1930.
[139] *Milliyet,* 26 Kanun-ı sani 1930.
[140] *Milliyet,* 2 Şubat 1930.
[141] *Milliyet,* 9 Şubat 1930.
[142] *Milliyet,* 16 Şubat 1930.
[143] *Milliyet,* 23 Şubat 1930.

43. haftada Galatasaray Lisesi'nden 247 Saip ikinci oldu[145].

44. haftada Galatasaray Lisesi'nden 685 Feridun üçüncü oldu[146].

45. haftada Galatasaray Lisesi'nden 251 Fehmi ikinci, 69 Sedat Memduh üçüncü oldular[147].

46. haftada Galatasaray Lisesi'nden 685 Feridun ikinci, 140 Mahmut Şerif beşinci oldular[148]

47. haftada Galatasaray Lisesi'nden 247 Saip ikinci, 960 Ragıp üçüncü, 479 Fehmi beşinci oldular[149].

48. haftada Galatasaray Lisesi'nden 1022 İlhan Tahsin birinci oldu[150].

49. haftada Galatasaray Lisesi'nden 735 Lebit Nihat birinci, 685 Feridun üçüncü oldular[151].

50. haftada Galatasaray Lisesi'nden 262 Berin ikinci, 674 Mithat dördüncü, 1294 M.Rauf beşinci oldular[152].

51. haftada Galatasaray Lisesi'nden 685 Feridun ikinci, 432 M.Nejdet beşinci oldular[153].

52. haftada Galatasaray Lisesi'nden 1130 Naci birinci oldu[154].

53. haftada Galatasaray Lisesi'nden 8 İskender Nafiz ikinci, 247 Saip dördüncü, Selahattin Bâli beşinci oldular[155].

54. haftada Galatasaray Lisesi'nden 818 Ahmet ikinci oldu[156].

55. haftada Galatasaray Lisesi'nden 898 Necmettin birinci, 685 Feridun üçüncü, 121 Hikmet Refik beşinci oldular[157].

56. haftada Galatasaray Lisesi'nden 898 Necmettin birinci, 30 Natık Muhtar üçüncü, 499 Osman dördüncü, Muzaffer Cevdet beşinci oldular[158].

57. haftada Galatasaray Lisesi'nden 1144 İslam Refik birinci oldu[159].

---

[144] *Milliyet,* 2 Mart 1930.
[145] *Milliyet,* 9 Mart 1930.
[146] *Milliyet,* 16 Mart 1930.
[147] *Milliyet,* 23 Mart 1930.
[148] *Milliyet,* 30 Mart 1930.
[149] *Milliyet,* 6 Nisan 1930.
[150] *Milliyet,* 13 Nisan 1930.
[151] *Milliyet,* 20 Nisan 1930.
[152] *Milliyet,* 27 Nisan 1930.
[153] *Milliyet,* 4 Mayıs 1930.
[154] *Milliyet,* 13 Mayıs 1930.
[155] *Milliyet,* 18 Mayıs 1930.
[156] *Milliyet,* 25 Mayıs 1930.
[157] *Milliyet,* 1 Haziran 1930.
[158] *Milliyet,* 8 Haziran 1930.
[159] *Milliyet,* 15 Haziran 1930.

58. haftada Galatasaray Lisesi'nden 898 Necmettin beşinci oldu[160].

59. haftada Galatasaray Lisesi'nden 247 Saip ikinci, 30 Natık beşinci oldular[161].

60. haftada Galatasaray Lisesi'nden 960 Ahmet Reşat üçüncü, 898 Necmettin dördüncü oldular[162].

61. haftada Galatasaray Lisesi'nden 228 Fahrettin birinci oldu[163].

62. haftada Galatasaray Lisesi'nden 1198 Ekrem Hayri birinci oldu[164].

63. haftada Galatasaray Lisesi'nden 1198 Ekrem Hayri birinci oldu[165].

64. haftada Galatasaray Lisesi'nden Muzaffer Cevdet birinci oldu[166].

65. haftada Galatasaray Lisesi'nden 228 Fahrettin ikinci oldu[167].

66. haftada Galatasaray Lisesi'nden 140 Mahmut Şerif ikinci, Muzaffer Cevdet üçüncü, 1144 İslam Refik beşinci oldular[168].

67. haftada Galatasaray Lisesi'nden N.Muhtar ikinci, 1116 S.Nazif üçüncü oldular[169].

69. haftada Galatasaray Lisesi'nden Muzaffer Cevdet üçüncü oldu[170].

70. haftada Galatasaray Lisesi'nden 898 Necmettin üçüncü oldu[171].

72. haftada Galatasaray Lisesi'nden 960 Ragıp birinci, 380 Nihat üçüncü, 1116 S.Nazif beşinci oldular[172].

73. haftada Galatasaray Lisesi'nden 1371 Nejat Kemal birinci oldu[173].

74. haftada Galatasaray Lisesi'nden 140 Mahmut Şerif beşinci oldu[174].

76. haftada Galatasaray Lisesi'nden 960 Reşat ikinci, Muzaffer Cevdet üçüncü oldular[175].

Milliyet gazetesinin düzenlemiş olduğu mektepler müsabakası 1931 yılı Nisan ayına kadar devam etti. Bu tarihte gazete genel bir değerlendirme yaparak yarışmanın başından beri kazanan öğrencilere puan verilmek suretiyle liseler arasında bir sıralandırma yapıldı. Bu sıralamada Galatasaray Lisesi 42 puanla birinci oldu. Galatasaray Lisesi'ne en yakın puanı

---

[160] *Milliyet,* 22 Haziran 1930.
[161] *Milliyet,* 29 Haziran 1930.
[162] *Milliyet,* 6 Temmuz 1930.
[163] *Milliyet,* 13 Temmuz 1930.
[164] *Milliyet,* 20 Temmuz 1930.
[165] *Milliyet,* 27 Temmuz 1930.
[166] *Milliyet,* 3 Ağustos 1930.
[167] *Milliyet,* 10 Ağustos 1930.
[168] *Milliyet,* 17 Ağustos 1930.
[169] *Milliyet,* 24 Ağustos 1930.
[170] *Milliyet,* 7 Eylül 1930.
[171] *Milliyet,* 14 Eylül 1930.
[172] *Milliyet,* 28 Eylül 1930.
[173] *Milliyet,* 5 Teşrinievvel 1930.
[174] *Milliyet,* 12 Teşrinievvel 1930.
[175] *Milliyet,* 26 Teşrinievvel 1930.

alan ve ikinci olan Darüşşafaka Lisesi ancak 24 puan toplayabilmişti. Milliyet gazetesi mektepler müsabakasındaki birinciliğinden dolayı Galatasaray Lisesi'ne bir şampiyonluk kupası verdi[176].

Söz konusu yarışmanın ortaya koyduğu bir sonuç vardır. O da Galatasaray Lisesi öğrencilerinin yarışmada hemen her hafta dereceye girmiş, çoğu zaman da birincilikleri kazanmış olmalarıdır. Bu sonuçlar okulun o yıllardaki eğitim yapısının güçlü ve sağlam olduğunun göstergesidir.

Behçet Bey başarılı bir müdürlük döneminden sonra 1929 yılı sonunda Maraş milletvekili seçilerek okuldan ayrıldı.

Behçet Bey'in Müdürlüğü yıllarında (1923'ü de dâhil etmek suretiyle) Galatasaray Lisesi'nden mezun öğrenci sayıları:

1923 yılında 9 öğrenci Galatasaray Lisesi diploması alırken, 8 öğrenci sadece Türkçe bölümünden ehliyetname, 2 öğrenci ise sadece Fransızca bölümünden ehliyetname aldı. 1924 yılında, Fransızca ve Türkçe şubelerinden ayrı ayrı ehliyetname verilmesi uygulamasından vazgeçilerek iki kısım birleştirildi. Artık tek bir Galatasaray Lisesi diploması verilecekti. Mezuniyetler ise Edebiyat ve Fen şubeleri olarak tertip edildiğinden bu yıl Edebiyat şubesinden 16 öğrenci mezun oldu, Fen şubesi ise mezun vermedi. 1925 yılında Edebiyat şubesinden 1 öğrenci, Fen şubesinden ise 17 öğrenci mezun oldu. 1925 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 18.

1926 yılı Edebiyat mezunları 11, Fen mezunları ise 2 kişi idi. 1926 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 13.

1927 yılında okulda Ticaret ve Bankacılık şubesi açılınca mezuniyetler üç şube şeklinde gerçekleşti. Buna göre 1927 yılı Edebiyat mezunlarının sayısı 18, Fen şubesi mezunlarının sayısı 8, Ticaret ve Bankacılık mezunları sayısı 22 idi. Görüldüğü üzere Galatasaray Lisesi'nde yeni açılan Ticaret ve Bankacılık şubesi öğrenciler tarafından rağbetle karşılanmıştı. 1927 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 48.

1928 yılında Edebiyat şubesinden 10, Fen şubesinden 6, Ticaret ve Bankacılık şubesinden ise 26 öğrenci mezun oldu. 1928 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 42.

[176] *Milliyet,* 23 Nisan 1931.

Behçet Bey'in müdürlüğünün son yılı olan 1929 senesinde Edebiyat şubesinden 19, Fen şubesinden 5, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 16 öğrenci mezun oldu[177]. 1929 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 40.

1923–1929 yılları arasında Galatasaray Lisesi'nden toplam 196 öğrenci mezun oldu.

2.3. Fethi İsmail Bey'in ve Tevfik Bey'in Müdürlükleri Dönemi

Behçet Bey'in müdürlükten ayrılmasından sonra Müdürlüğe, esas itibariyle 4 yıldır Müdür Muavinliği görevinde bulunmakta olan 1914 yılı Mekteb-i Sultani mezunu Fethi (İsfendiyaroğlu) Bey 1 Eylül 1929 tarihi itibariyle getirildi. Fethi Bey'in 1933 yılına kadar süren müdürlüğü döneminde yine pek çok başarılı icraat yapıldı. 1929 yılı itibariyle Galatasaray Lisesi'ne alınacak öğrencilerin kayıt şartları şu şekilde belirlenmişti: Müracaatlar dilekçe ile yapılacaktı. Dilekçe yanında hüviyet cüzdanı, dört fotoğraf, aşı ilmühaberi, mektep şehadetnamesi veya tasdiknamesi de bulundurulacaktı. Adayların kayıt işlemleri 19 Eylül'e kadar sürecekti. 1929- 1930 ders yılında ilkokul kısmına, birinci devreye ve hazırlık sınıfına gündüzlü öğrenci alınmayacaktı. Hali hazırda devam etmekte olan gündüzlü öğrencilerin hakları saklı tutulmuştu. Kayıt işlemleri cumartesi, pazartesi, Perşembe günleri saat 10.00 – 12.00 ve 14.00- 16.00 arasında idi. Yatılılar için dört yüz, yemekli gündüzlüler için 120 lira ücret alınacaktı. Ücretler üç eşit takside bölünüyordu. Memur çocukları, emekli zabıta çocukları ve yetim maaşı alanların çocukları % 20 tenzilata tabi idi. Fakat yemekli gündüzlüler bundan faydalanamazdı. Yatılı öğrenciler arasında kardeş olanlardan birincisinden tam, ikincisinden üçte iki, üçüncüden ise yarı ücret alınacaktı. Hali hazırda okumakta olan talebelerin kayıt yenilemelerine de 7 Eylül'den itibaren başlanacaktı. İkmal imtihanları 15 Eylül'de yapılacaktı. Yeni kaydolmak isteyen öğrencilerin imtihanlarının yapılması, kazananların sınıflarının belirlenmesi ve kesin kayıtlarının yapılması işlemlerine 30 Eylül'de başlanacaktı. 915 numaralı kanun gereğince sıhhati tam, zekâ ve çalışkanlığı mektepten alacağı belge ile sabit olan ve orta tahsili takip edemeyecek derecede fakir olanlar arasından imtihan ile parasız yatılı öğrenci alınacaktı. Eşitlik halinde ise şehit çocukları ve yetimler öncelikli alınacaktı. Parasız yatılı imtihanı 21 Eylül cumartesi günü yapılacak ve

[177] Galatasaray Lisesi'nden mezun olan öğrenciler hakkında Aykut Kazancıgil ve Tahsin Berküren tarafından uzun bir uğraş sonucu hazırlanmış olan değerli bir çalışma mevcuttur. Bu çalışmada 1871 yılından, yani Mekteb-i Sultani döneminden, başlamak üzere 1996 yılına kadar, Galatasaray Lisesinden mezun olmuş bütün öğrencilerin yıllara, sınıflara, okul numaralarına ve soyadlarına göre listesi verilmiştir. Ayrıca bu mezunların mesleklerine göre bir profili de çıkarılmıştır. Biz bu çalışmamızda mezun öğrencilerin tespitinde sözünü ettiğimiz eserden faydalanmış bulunuyoruz. 1923–1929 dönemi mezunları için bk. Aykut Kazancıgil-Tahsin Berküren, *Galatasaray Lisesi Mezunları 1871–1996,* İstanbul 1997, s.37–42.

sonuç 26 Eylül Perşembe günü duyurulacaktı. Mektepte okumakta olan öğrenciler de parasız yatılı imtihanına girebilirlerdi. Mektebe ilk defa kayıt olan yatılı öğrenciler karyola, yatak ve diğer levazımı kendileri tedarik edeceklerdi[178]. Parasız yatılı imtihanlarına aileler büyük rağbet gösteriyorlardı. Özellikle Galatasaray Lisesi ve İstanbul Lisesi en çok rağbet gören okullardı. Bu sebeple okul idareleri müracaat eden öğrenciler arasında bir imtihan düzenlemekte ve seçimini ona göre yapmaktaydı[179].

2.3.1. Fethi Bey Döneminde Mektepte Kurulan Öğrenci Teşekkülleri

Bu dönemde hayata geçirilen icraatlardan biri de Akademi'nin kuruluşudur. Behçet Bey'in yaptığı gibi Fethi Bey de öğrencilerin gelişmelerini sağlayacak ve onları hayata hazırlayacak her türlü sosyal ve kültürel faaliyetleri destekliyordu. Bu çerçevede okulda tiyatro, konser, konferans ve müsamere gibi etkinlikler hayli çoğalmıştı. İşte bu aşamada, Galatasaray'da bu tür kültür faaliyetlerini planlayıp yürütecek bir Akademi kurulması düşünüldü. Bu fikri ortaya atanlar Sabahattin (Karaman) ve Veysi (Midil) idiler. Projelerini öncelikle Fethi Bey'e iletip onun görüşünü aldılar. Fethi Bey teklifi destekledi ve derhal harekete geçmelerini istedi. Bunun üzerine Sabahattin ve Veysi yanlarına Cihat (Baban) ile Munis Faik (Ozansoy)'i alarak kurulması düşünülen teşekkülün yapısını oluşturdular[180]. Böylece 1930 yılı Ocak ayında "Galatasaray Talebe Akademisi"nin nizamnamesi hazırlandı. Nizamnamede Akademinin amacı, mektep dâhilinde güzel sanatlar cereyanlarının yaygınlaştırılması ve öğrencilerin bu tür sanatlara olan ihtiyaçlarının giderilmesi şeklinde belirlenmişti. Düzenlenecek etkinlikler ise şöyle sıralanıyordu: Umumi ve hususi müsamereler düzenlemek, gerek talebeler gerekse dışarıdan gelecek sanatçılar vasıtasıyla konserler düzenlemek, edebi müsabakalar tertip etmek, bir Galatasaray dergisi yayınlamak, mektepte talebeye gösterilmek üzere sinema filmleri temin etmek, çeşitli konferanslar ve kutlamalar gerçekleştirmek. Akademi bu faaliyetleri dört alanda gerçekleştirecekti: Tiyatro, resim ve dekor, edebiyat ve neşriyat, müzik. Mektep müdürü Akademi'nin tabii reisi ve hamisi olacaktı. Akademiye dâhil talebeden bütün ilk kısım namına üç kişi ve birinci devreden her on kişiye mukabil bir kişi ve ikinci devre ve ticaret sınıfları Akademinin genel kurulunu teşkil edeceklerdi. Genel kurul ders senesi nihayetinde toplanıp ve eski idare heyeti raporunu okuduktan sonra bir başkan, bir kâtib-i umumi, bir tiyatro, bir edebiyat ve neşriyat,

[178] *Milliyet,* 8 Eylül 1929.
[179] *Milliyet,* 18 Eylül 1929.
[180] Nejat İren, *1922–1934 Galatasaray Tarihçesi 1934 Mezunları ve 50 Yılları,* İstanbul 1989, s.77.

bir resim ve bir de müzik encümeni başkanı seçecekti. Akademinin umumi faaliyetleri hakkında bütün kararları idare heyeti verecekti. Encümen başkanları idare heyetinin kendilerine verdiği vazifeleri encümenler vasıtasıyla yerine getireceklerdi. Bu vazifelerin ifası esnasında lâzım gelen kararları ait olduğu encümen verecekti. Tiyatro encümeni reisle beraber dokuz azadan mürekkep olup, mektepte oynayacak piyeslerle meşgul olacaktı. Resim ve dekor encümeni reisle beraber üç azadan mürekkep olup, piyeslerin dekorları ve Akademinin resimli ilanları ile meşgul olacaktı. Edebiyat ve neşriyat encümeni reisle beraber dokuz azadan mürekkep olup Galatasaray dergisinin neşri ve mektepte verilecek konferanslar ve kutlamalarla meşgul olacaktı. Müzik encümeni biri reis olmak üzere beş azadan oluşup mektepte verilecek konserlerle meşgul olacaktı. Encümen azaları encümen reisleri tarafından seçilerek genel kurula takdim edilirdi. Akademiye aza olabilmek için her sene birlik tarafından toplanan aidatı vermek kâfi idi[181].

1930 yılı Mart ayı içinde akademi kuruldu. Başkanlığa Veysi seçildi. Edebiyat çalışmalarını Cihat, Tiyatro çalışmalarını Sabahattin, Müzik çalışmalarını Halit (Femir) üstlendi. Yeni kuruluşun en önemli faaliyetlerinden biri de neşriyat yapmak ve bu amaçla bir dergi çıkartmak idi. Nitekim 1930 yılı Nisan ayında "Akademi" adı verilen derginin ilk sayısı çıkarıldı. Akademi giderek kaliteli bir dergi haline geldi ve üçüncü sayısından sonra okul dışında da satılmaya başladı. Bu aynı zamanda bir okul dergisinin piyasada kendisine okuyucu kitlesi bulup okunmasının ilk örneğini teşkil ediyordu. Akademi dergisi 1931–1932 ders yılı başında yayınlanan 9. sayısından (15 Ekim 1931) itibaren ismini değiştirdi ve Galatasaray adıyla yayınlanmaya başlandı. Galatasaray dergisi üç yıl boyunca 22 sayı yayınlandı. 22. sayısı 25 Mart 1933'de yayınlanmıştı. 23. sayının hazırlıkları tamamlanmış ve baskıya hazır bir halde iken Fethi Bey'den sonra müdürlük makamına gelen Tevfik Bey dergiyi kapattı[182].

Fethi Bey'in müdürlüğü döneminde oluşturulan teşekküllerden biri de "Galatasaray Spor Yurdu" idi. Mektepteki spor faaliyetlerinin bir çatı altında toplanması fikrinden hareketle önce Fethi Bey'den gerekli izin alındı. Daha sonra da 10 Aralık 1930'da Galatasaray Spor Yurdu kuruldu. İdaresine Müdür Muavini Muhlis Bey getirildi. Atletizm, futbol, voleybol gibi bütün mektep içi faaliyetler derlenip toparlandı, metodik çalışmalara başlandı. Galatasaray Spor Yurdu da sonraki müdür Tevfik Bey tarafından kapatıldı.

[181] *Galatasaray Talebe Teşekkülleri Nizamnamesi,* s. 9–11.
[182] İren, *a.g.e.,* s.78.

2.3.2. İlkokul Kısmının Ortaköy'e Nakledilmesi

Fethi Bey'in müdürlüğünün ilk yılında Atatürk 2 Aralık 1930 tarihinde Galatasaray Lisesi'ne bir ziyaret yapmıştı. Bu yıllarda okula kayıt yaptırmak isteyen öğrenci sayısı giderek artmış ve Beyoğlu'ndaki bina yetersiz kalmaya başlamıştı. Atatürk'ün yakın ilgisi sayesinde Ortaköy'de üç ayrı binadan oluşan Feriye saraylarının ortasındaki bina 1930 Aralık ayında Galatasaray Lisesi'ne tahsis edildi ve ilkokul kısmının eğitimini burada sürdürmesine karar verildi[183]. O yıl itibariyle öğrenci sayısı 1400'ü aşmıştı. Bu sıkışıklığın giderilmesi için İlkokul kısmının Ortaköy'e taşınması uygun olacaktı. Ayrıca büyüklerle küçüklerin ayrı yerlerde eğitim yapmaları da hem sıhhi şartlar hem de disiplin açısından faydalı görülmüştü. Hedeflenen uygulama için harekete geçildiyse de bazı aksaklıkların giderilmesi kolay olmadı. 1931 yılında Fethi Bey'in Maarif Vekâleti'ne gönderdiği "Galatasaray Lisesi Ortaköy şubesinin maddi ihtiyaçları hakkında not" başlıklı yazıda bu aksaklıklara değiniliyordu. Fethi Bey bu yazıda, kendilerine tahsis edilen binanın ancak, birden dörde kadar olan sınıfların yatılı, birinci ve ikinci sınıfların da gündüzlü talebelerine yeterli olduğunu, diğer ilk kısım öğrencilerinin esas binada kaldığını belirtmişti. Bu durumda ilkokul öğrencileri ile bu kısımda derslere giren öğretmenler ikiye ayrılmak zorunda kalmışlardı. Fethi Bey bu mahzurun giderilmesi için bitişikteki Tütün inhisar idaresine ait binayı da istemiş ayrıca mektebe verilen binanın da elden geçirilmesi gereği üzerinde durmuştu. Çünkü bu bina vaktiyle Saray ve ikametgâh olarak inşa edilmişti. Binayı okul haline getirebilmek için bir kısım bölmeler kaldırılıp odalar genişletilmiş, bahçesi tanzim edilmiş ama yapılanlar yeterli olmamıştı. Deniz kenarında olan binanın rutubetten korunması da çok zor olduğundan öğrencilerin sağlığı bozulmuştu. Nitekim 4 ay zarfında, eğitim gören 300 talebe 2760 defa ayakta tedavi görmüş, 86'sı hastanede yatmış ve bir öğrenci de maalesef hayatını kaybetmişti. Bütün bunların giderilebilmesi için Fethi Bey yandaki binayı istiyor, bunun yanında mektebe kalorifer tesisatı döşenmesini talep ediyordu. Ayrıca yatakhanelerin sağlığa uygun olması için yerlere muşamba döşenmesini, öğrencilerin beden eğitimlerinin temini için bir jimnastikhane yapılmasını, müsamereler düzenlenebilmesi için de amfi şeklinde bir salon inşasını gerekli görmekteydi[184]. Ortaköy binasındaki bu eksikler zamanla giderilecek ve ilkokulu okuyanlar eğitimini burada sürdürdükten sonra altıncı sınıftan itibaren Beyoğlu'na geçeceklerdir. Bu

[183] *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 16.82.1.

[184] *Ortak Bellek 1948 Yılı Galatasaray Lisesi Mezunlarına 50. Yıl Hatırası,* haz. Vefa Semenderoğlu-İzzeddin Çalışlar, İstanbul 1998, s.147–148.

arada, mektebe ilkokuldan sonra giriş yapan öğrenciler de, Ortaköy'deki binada bir yıl hazırlık okuduktan sonra Beyoğlu'na geçmekteydiler.

1930 yılında Galatasaray Lisesi'nde Fransızca derslerin yerine Türkçe dersler konulacağı şeklinde kamuoyunda bir şayia dolaştı. Bunun üzerine Maarif Vekili Esat Bey beyanatta bulunarak Galatasaray Lisesi'nin lisan mektebi olduğunu ve mümkün olduğu kadar takviyesine çalışılacağını dolayısı ile Fransızca dersler yerine Türkçe ikame edilmenin hiç düşünülmediğini söylemişti[185].

1929–1930 ders yılı bitiminde Haziran ayında Galatasaray Lisesi talebesi Kilyos'ta 15 gün sürecek bir kampa başladı[186]. Bundan sonraki yıllarda da Galatasaray Lisesi öğrencilerinin askerlik kampı yaptıkları görülecektir.

Galatasaray Lisesi Fen şubesini 1929–1930 senesinde birincilikle bitirmiş olan Muhittin Paris'teki "école polytechnique" giriş imtihanlarına katıldı. Muhittin lisedeki başarısını burada da tekrarlayarak giriş imtihanında birinciliği kazandı. Bu derece o yıla kadar bir Türk öğrencinin kazandığı en önemli başarı olmuştu[187].

2.3.3. Talebe Teşekküllerinin Birleştirilmesi

1931 yılında okulda birbirinden bağımsız hareket eden dört ayrı talebe teşekkülü mevcuttu. Bunlar: Talebe sandığı, İzci oymağı, Akademi ve Spor yurdu idiler. Bu kuruluşlar arasında zamanla bir rekabetin doğması ve birbirleri arasında ihtilafların meydana gelme ihtimali karşısında bütün hepsinin tek bir çatı altında toplanması kararı alındı. Bu sürecin nasıl işlediği konusunda o dönemde yayınlanan Galatasaray Dergisi'nde "Talebe Teşekkülleri Birliğine Neden Lüzum Görüldü" başlığı altında şu değerlendirmeler yapılmıştı: "1923'ten 1931 senesine kadar olan 7 senelik fasılada Galatasaray talebelerinin bir 'birliğe' doğru gittiklerini müşahede ediyoruz. İşte bugünkü birlik de bu hayırlı yolun gayesi, 7 senelik faaliyetin neticesi oldu. Acaba mevcut cemiyetler vazifelerini layıkıyla yapabiliyorlar mıydı? Son zamanda bu sual, üzerinde uzun müddet tevakkuf etmeye değer bir mahiyet almıştır.

[185] *Cumhuriyet*, 2 Aralık 1930.
[186] *Cumhuriyet,* 17 Haziran 1930.
[187] *Galatasaray,* yıl 1932, no.13, s.30.

Bundan 6–7 sene evvel bir birlik yapılamazdı. Çünkü o zaman daha teşkilatlanmamıştık; malzeme yokken bina elbette kurulmazdı. Galatasaray talebeleri muhtelif teşkilatlar kurdular şimdi de o teşkilatların selameti için aralarında muhtelif rabıtaları tesis ederek birbirlerine bağlıyorlar… Bir birlik vücuda getiriliyor, çünkü 1) Akademi, izcilik, spor yurdu gibi varidatları muayyen olmayan teşekküllerin varidatını tespit etmek lazım geliyor. Varidatı muayyen olmayan Akademi'nin idamei hayat için çocukları eğlendirmek, ay başlarının yakınında müsamereler tertip etmek; filan konseri yapıyoruz para vermeyen içeri giremeyecek gibi tehditlere müracaat etmesi lazımdı. Fakat bu didinme elbette yorgunlukla bitecek ve Akademi birkaç kişinin faydalandığı bir tiyatro kumpanyası ve konser simsarlığından ileri gidemiyor, gayesinden mütemadiyen ayrılacaktır. Tiyatrodan maksat aktör yetiştirmek değil, hayata müteşebbis, insan içinde laf söylemesini bilir cemiyet adamları yetiştirmektir. 2) Muhtelif teşekküllerin zıt menfaatlerinin talebe arasında meydana getirebileceği ihtilafa da mani olarak talebeyi bir çatı altında toplamak.

1930- 1931 senesi zıt menfaatlerin kuvvetle çarpıştığı sene oldu. Bir sinema meselesi talebe sandığı, spor yurdu ve Akademi arasında aylarca devam eden mühim hadiselere sebebiyet verdi. Talebeler bir taraftan teşkilat yaparken diğer taraftan menfaatler birbirlerinden onları ayırıyordu. Bu cemiyetler kuvvetlendikçe diğerleri için muzır olmaya başlıyorlardı. Hâlbuki bir sofrada yemek yiyen, bir çatı altında barınan ve bilhassa 'Galatasaray' ismiyle iftihar duyan gençlerin arasında bu tefrikaya lüzum yoktu, bize bütün bu cemiyetler lazımdı. Bir Galatasaraylı hem vücudunun menafini tetkik eden hem de bediiyatla uğraşan bir gençtir. Onun vicdanı hiçbir zaman taksime uğramadı ki bugün uğrasın… Galatasaraylılar, ocaklarının kıvılcımları, bir yuvanın yavrularıdır. İşte birlik grup grup birleşen bu yavruları her bir yerde topladı. Onların her zaman içinde yanan vahdet ateşini resmen tutuşturdu. Birlik olduktan sonra mektepteki faaliyetler, geçen senelerde olduğu gibi bir kör dövüşü halinde sürüklenip gitmeyecek, teşkilatların reisleri müştereken bir senelik programlarını çizeceklerdir. Her harekette bir şuur, bir intizam olacaktır. Birlik teşekkül ederken şu yolda itirazlar duyuldu: 'Ben bu cemiyetlerin hepsine girmem, ne diye hepsi için para vereyim?' Onun cevabı verildi. Farzet ki izcisin. Bir lira müsamereye, 89 kuruş aylıklara veriyorsun. 30 kuruş ile talebe sandığına birer hisse ile aza alıyorsun. Tam 210 kuruş. Şimdi mektepte her şeyle alakadar olan tam bir Galatasaraylıyı nazarı itibara alalım.

1	Senede İzciliğe	180 Kuruş
	Senede Akademi'ye	160 Kuruş
	Senede Talebe Sandığı'na	30 Kuruş
	Senede Gazeteye	80 Kuruş
	Senede Her hafta sinemaya	220 Kuruş
		--------
		870 Kuruş

Tam 870 kuruş veriyor. Şimdi bütün bunlardan yalnız 200 kuruş vermek suretiyle istifade edecek. Yalnız Akademi'de olan bir kimse senede 160 kuruş Akademi parası, 30 kuruş sandık ve üç tane de gazete alsa yine 220 kuruş para verecek. Hiçbir teşkilata girmeyeceklerin mazeretlerini dinlemeyelim, aramızdan uzak yaşamak isteyenleri zorla içimize alıyoruz. Birlik mektepte talebenin topladığı paranın sarfına nezaret eder. Mektepte talebe için sarf edilen paranın bir elde toplanarak merkezi bir bütçe ile bütün ihtiyaçların birden tatminine çalışır. Birlik nizamnamesi esas teşkilat nizamnamesidir. Diğer nizamnamedeki maddeler ona aykırı olamazlar. Birliğin teşekkülünü kabul ettikten sonra diğer nizamnamelerin ana nizamnameye uymasını kabul etmek bir emri vakidir. Bu ve buna bağlı dâhili nizamnameler birliğin hakiki fayda ve zararlarını tecrübe ederek görmek gayesi ile 3 sene müddetle değiştirilemeyecektir. Onların hakiki mahzurlarını ve faydalarını layıkıyla görüp takdir etmeden değiştirmek hata olur. İstikrarını kaybeden bir nizamname cemiyeti sarsar. Talebe sandığı nizamnamesi her sene değişir, içinden çıkarılan ve sonra tekrar ithal edilen maddeler var. Ani ve düşüncesiz teklifi düşünmeden kabul eden bir ekseriyet iyi yapayım derken kendi kendisine fenalık edebilir. Öyle ümit edilir ki 3 sene tecrübe edilen bir nizamname bize hakiki çehresiyle gözükebilir. Akademi hesap encümeni lağvedilmiştir. Bütün cemiyetlerin bir merkeziyet usulü kabul edilerek talebe sandığı bu vazifeyi üzerine alınca hesap encümenin varlık sebebi ortadan kalkmaktadır. Birlik idare heyetinde istikrar temin edebilmek için bütün teşkilatların seçim zamanları sene sonuna kalmıştır. Bugünkü şekilde Mayıs'ta seçilen akademi reisi birlikteki vazifesini gelecek Mayıs'ta terk etmek düşüncesindedir. O senenin Ocak ayında Sandık murahhası vazifeden çekilecektir. Birkaç ayda bir birlik azalığı değişecek, bu idare hiçbir iş yapmayacağı gibi birinin yaptığını diğeri takip edememek zarureti doğunca faaliyetsizlik yine meydana gelecektir. Yeni bir madde teşkilat başında çalışan –İzcilik müstesna- ekseriyetin yüksek sınıflardan olmasını amirdir.

Mektepteki talebenin ekserisinin küçük sınıf arkadaşlarımızdan meydana gelmesi, tabii olması lazım gelen bu maddeyi tatbik edememek sonucunu doğuruyordu. Küçük sınıflardaki arkadaşlarımız büyüdükleri zaman arkadaşlarına faydalı olabilmek için uğraşmalıdırlar. Hali hazırda onlar ağabeylerinin yanlarında tecrübeler geçirecekler, sıralarını bekleyeceklerdir. Birlik nizamnamesi ile gerek sandık ve gerek akademinin heyeti umumiyelerinin şekli değişmiştir. Birkaç senelik tecrübeler göstermiştir ki heyeti umumiyeler ciddiyet ve hüsnü niyet ile karar vereceklerine; kuvvetin ve tehdidin esiri olmuşlardı. Küçük sınıftaki arkadaşlarımız daima sınıflarındaki kuvvetlerin esiri oluyorlardı. Seçme hakkını, ehliyetini ispat edemeyenlere vermek, kullanmasını bilmeyenlere silah tevdi etmek kadar tehlikeli olacağı için bu nizamnameyle bu işler daima bilenlere havale edilmiştir. Heyeti umumiyeleri, emirle kol kaldırıp indirenlerle doldurarak şahsi menfaatlere hizmet edeceğimize, kuvvetleriyle değil fakat fikirleriyle ekseriyetin üzerinde tesir icra edebilecek arkadaşlarla besleyelim. Fikre mevkiini verelim ki mefkûremize varabilelim. Bütün yukarıda saydığım şeyler zannederim ki Avrupa'daki arkadaşlarımız gibi mevcudiyet göstermek isteyen bizler için teşkilatlanmaya, birleşmeye kâfi vesilelerdir. Kuvvetimiz vahdetten doğacaktır"[188].

Görüldüğü üzere söz konusu yazı o yıl itibariyle okulun içinde bulunduğu ortamı da yansıtmaktaydı. İşte bu tür gelişmeler talebelerin bir arada hareket etmelerini sağlayacak yeni bir kuruluşun gerekliliğini ortaya koymuştu. Nitekim bununla ilgili nizamname hazırlandı. Nizamnamenin birinci maddesinde, "Galatasaray Lisesi'nin Talebe sandığı, İzci oymağı, Akademi, Spor yurdu teşekkülleri aşağıda tespit edilen maddelerin hükümlerine uygun bir şekilde birleşerek bir birlik vücuda getirmişlerdir". Nizamnamedeki diğer hususlar ise şöyle sıralanmıştı: Mektep müdürü teşkilatların reisi bulunması hasebiyle birliğin de hamisi ve murakıbıdır. Birlik idare heyeti birliğe dâhil teşekküllerin reislerinden ve mektep müdürünün tayin ettiği bir idare murakıbından oluşmaktadır. Birlik idare heyeti, heyete dâhil talebeden birini bir sene müddetle birlik başkanlığına seçer. Başkan birliğin dâhil ve hariçte mümessili olup idare heyeti toplantılarına başkanlık etmeye ve kararların tatbikine memurdur. İdare heyeti birlik kollarının bir ahenk dâhilinde çalışmasını temin için her sene başı bir faaliyet programı yapar ve bunun tatbikini denetler. Bu program yapılırken muhtelif faaliyet kolları idare heyetlerinin bir senelik faaliyet teklifleri nazarı itibare alınır. Birliğin gelirleri; bütün talebelerin her sene kayıt yenileme sırasında verdiği ve idare heyeti tarafından ihtiyaca göre

[188] Nurettin Şükrü, "Talebe Teşekkülleri Birliğine Neden Lüzum Görüldü", *Galatasaray,* Ekim 1931, s.7–9.

tespit edilen azami üç liradan ve ders senesi zarfında istifadesine idare tarafından müsaade edilecek her türlü gelir kaynaklarından ibarettir. Sene başında toplanan paradan, her sene için otuz kuruş bir hisseye mukabil talebe sandığına tahsis edilir. Geriye kalan gelirlerin paylaşımı şöyledir: Yüzde kırk Akademiye, yüzde on beş Spor yurduna, yüzde yirmi İzci oymağına ve kalan yüzde yirmi beş doğrudan doğruya idare heyeti emrine verilir. Mektep dâhilindeki bilumum teşekküllerin dâhili nizamnameleri birliğin esas nizamnamesine göre tadil edilmiştir. Akademi edebiyat encümeni tarafından ayda bir neşredilen "Akademi" mecmuasının ismi "Galatasaray"a tahvil edilmiştir. Bu mecmua Galatasaray talebelerinin yayın organı olarak kabul edilmiştir. Hazırlanan nizamnamede Müdür Fethi İsmail Bey ve Baş Muavin İzzet Zeki Bey yanında, murakıp Cihat, Akademi ve Talebe sandığı reisi Nihat Raif, Spor kaptanı Mehmet Salim, Oymak beyi Refet Aziz imzaları yer almıştı[189].

2.3.4. Galatasaray Lisesi Öğrencilerinin Çıkardıkları Dergilerden Yazı Örnekleri

Galatasaray Lisesi'nde çıkarılan dergiler öğrencileri hayata hazırlama konusunda önemli bir işlev gördüğü gibi, tecrübelerinin artmasına da yardımcı oluyordu. Öğrencilerin yazı konusundaki yeteneklerini ortaya koyabilmek için bu yıllarda mektepte çıkarılan dergilerden birkaç örnek yazıya yer vermekte fayda vardır.

Mesela, Galatasaray Lisesi zaman zaman dejenere ve kozmopolit olduğu şeklinde iddialara maruz kalmıştır. Bu iddialar Cumhuriyetin ilk yıllarındaki dönemlerde de geçerli idi. Galatasaray lisesi öğrencileri de bunun farkında olduklarından meseleyi kamuoyu önünde tartışmayı ve okulun gerçek yapısını aksettirmeyi gerekli bulmuşlardı. Nitekim öğrenciler tarafından çıkarılan Akademi Dergisi'nde Ragıp Sarıca "Bir Sui Telakkiye Dair-Kozmopolitliğimiz-" başlıklı yazısında konuyu şöyle değerlendirmişti: "Galatasaray Lisesi'nin kozmopolit talebe yetiştirdiği söyleniyor. Bu yazımda dedikodudan uzaklaşarak, salim bir gözle bu fikrin ilmi olmadığını ispat etmek istiyorum. Maksadım.. Deliller getirerek bu tenkide cevap vermek değil, bu tenkidi tenkit etmektir. İlmi tenkit bir vakayı tahlil etmek ve bu tahlil neticesinde bir hakikat meydana çıkarmakla kabildir. Bu iddianın basitlikten kurtulabilmesi ve ilmi olabilmesi için muayyen bazı hakikatlere istinat etmesi lazımdır. Bu fikri ortaya atanların, Galatasaraylıları nazar-ı itibare alarak, onları tetkik ve tahlil etmeleri

[189] *Galatasaray Talebe Teşekkülleri Nizamnamesi,* s.3–7.

icap ederdi. O zaman bu ilmi tahlil neticesinde hakikati kabul etmemek mevzu bahis olamaz ve o hakikatin haricinde yapılan herhangi bir hücum hedefini bulmuş olmaz. Ancak hakiki ve ciddi bir tetkik bizi ilmi bir tenkide ulaştırır. Hâlbuki bu iddiada bulunanlar hiçbir hakikate ve tetkike istinat etmeden Galatasaray'ın yetiştirdiği gençleri kozmopolitlikle itham ediyorlar. Tetkik ediyorlarsa bile Galatasaray gençlerini değil, sayısı bir ikiyi geçmeyen ve mektepten çok daha başka şeylerin tesiri altında kalmış kimseleri göz önünde tutuyorlar. Mademki tenkit edilen bütün Galatasaray gençleridir, tetkik edilmesi lazım olan Galatasaray'ın yetiştirdiği gençlerdir. Hücumlar mektebe olunca, tetkik de mektepte olmalıdır. Mademki talebe hücuma maruz kalıyor, asıl o tetkik olunmalıdır. Mevzu bahis olan mesele: Mektebin, yetiştirdiği talebe üzerindeki tesiridir. Makul olan hareket.. Mektepte okuyan ve oradan çıkan ve çıkmakta olan talebeyi tetkik etmektir. Zira mevcut olan kozmopolitlik, mektebin tesiridir, deniliyor. Bu tesirin mektepte iken daha kuvvetli ve taze olması lazım gelir. Yani, mektebin talebe üzerine tesir etmesine, talebe mektepte bulunduğu zaman daha ziyade şahit olunur. Herhangi bir mezunun (hayatının şartlarını dikkate almadan) mektebin haricinde ve seneler sonra, tutup tahlil etmek, mektep talebesinin ruhunu tetkik etmek olmadığı gibi, mektepte hâkim olan fikri de tetkik etmek değildir. Herhangi akidesi bozuk bir şahsın Galatasaraylı bile olması, mektebin kozmopolit talebe yetiştirdiğine delil olamaz. Hakikaten o kimse, mektebin tesiri altında milliyetini kaybetmiş ise mektepten mezun olduğu sırada onda bu hissin daha kuvvetle hâkim olması lazım gelir. Mezun olduğu bu sıralarda tahlil edilseydi o gün de bugün olduğu gibi kozmopolitliği görülürdü. Hâlbuki böyle yapmayarak, o şahsı mektebin tesirinden uzaklaştıktan ve büsbütün ayrı bir muhitte ve başka tesirler altında yaşadıktan sonra tetkik edersek mektepten çıktıktan sonraki hayat tarzını tenkit etmiş oluyoruz. O eski Galatasaraylı mezun başka bir liseden de çıkmış olsaydı takip edeceği hayat tarzı onu aynı yola sürükleyecekti. Bu hareket kendi karakterinin zayıflığından başka bir şey değildir. Asıl mesele: hayata daha atılmamış olan Galatasaray gençlerinin esasen kozmopolit olup olmamasıdır. Asıl olan ne tenkit ediliyorsa onun tetkik edilmesidir. Galatasaray talebesini en iyi tetkik edebilecekler ise senelerce talebeyle alakadar olan hocalarıdır. Onlar acaba bu fikre iştirak ediyorlar mı? Ve zannetmiyorum ki "kozmopolit" bir ruh taşıyan! bizler bu "kozmopolitliğimizi" saklayabilelim, hocalarımızın ve bizlerle temasta bulunanların gözlerinden kaçırabilelim. Eğer, bu milliyetsizlik hakikaten gizlenebiliyorsa, nasıl oluyor da Galatasaraylılar kozmopolittir deniliyor? Ve o zaman saklandığı için tetkik edilemeyen bu "kozmopolit" liğimizden! bahsederlerken neye istinat ediyorlar? Mektep içinde talebenin ruhunda bu his keşfedilmiyorsa, ortada kozmopolit görünen kimseye rastlanmıyorsa, bu iddianın ne kadar çürük bir iftira olduğu meydana çıkmaz mı? Biz Galatasaraylılar mektepte

hakikat ile karşı karşıyayız; bu tenkidi yapanlar hakikatten uzakta kalanlar, bizi ve mektebimizi tanımayanlardır. Biz içimizde olanı görüyoruz. Eğer onlar içimizde olmayan şeyleri görmek istiyorlarsa kabahat bizde mi?"[190].

Galatasaray Lisesi öğrencileri 1930'lı yıllarda gerek ülke gerekse dünya meselelerini takip etmekte ve bu konularda fikir beyan edebilecek bir konumda bulunmaktaydılar. Bunun bir göstergesi de 1931 yılında mezun olan öğrenciler adına yazılmış olan makaledeki içeriktir. Muhtar Hamdi tarafından kaleme alınan makale şu hususları içermekteydi: "Asırlar var ki bu millet sürekli bir rahat yüzü görmedi. Seneler var ki tatlı sevinç dalgaları bizleri, bugünkü nesli hararetle ve hasretle okşamadı. Dün, henüz kavuştuğumuz hayatın neşesiyle çırpınamadan buhranlar, eylemler içinde didişiyorduk. Bugün ise önümüze yepyeni ufuklar açan seri ve derin bir inkılâbın aksülamelleriyle karşı karşıyayız. Bir zamanlar kulağımıza engin emeller fısıldamışlardı. Mazi bizim için artık acıklı bir hatıra diyorduk. Tarihimizi yer yer süsleyen şerefli günler, şaşaalı devirler ümitlerimizi artıran en kuvvetli ve müessir amiller olmakta devam edecekti. Bizim için yaşamanın en büyük şartı teselli bulmak, muvaffakiyetin en basit ve emin esası iyi görüş ve devamlı gayretler oluyordu. Bu his ve bu kavrayış senelerce bizi kitaptan kitaba bağladı. Dimağlarımız titiz bir itina ile bütün beşer mahsulünü kapmaya çalışırken kalplerimiz yalnız istiklal için çarpıyordu. On iki senelik talebe hayatımızda muhitimizi anlamaya çalıştık. Kitaplarda bulamadığımızı başka yerlerde aradık. Garbın yükselmesini temin eden sebepleri yakından gördük. Bugünkü kafayı, bugünkü zihniyeti mümkün mertebe ve kısmen tetkik ve tahlil edebildik. Şimdi ise her medeni faninin bu ilk ömür merhalesini bitirmek üzereyiz. Bu dakikalar hayatımızın en heyecanlı, fakat aynı zamanda en düşündürücü olanlarıdır. Çünkü yarın endişesini bugün daha kuvvetle hissediyoruz. Nazarlarımız ileriye daha dikkatle çevriliyor. On iki senelik taze bir tecrübenin verdiği emniyetle, teşekküle başlayan benliğimizin sarsıntılarını dinleyebiliyoruz. Ve hakikaten anlıyoruz ki niyetlerin, maksatların tahakkuk sahasına intikali zamanı çok yakınlaşmıştır. Pasif hayatımız gerçekle ve aktif hayatla karşılaşıyor. Bu suretle kuvveden fiile, tecrübeden tekâmüle, müşahitlikten mücahitliğe geçiyoruz. Hiç şüphe yok ki şu anda yaptığımız hamle ile ileriye birçok şeyler götürüyoruz. Bu eski hamule, bu gençlik kanaatleri birçok yeni intibaların husulünde miyar olacak ve zaruri olarak, arifesinde bulunduğumuz birçok devirler bu kanaatlerin rehberliği ile katedilecek. Orta yerde inkâr kabul etmeyen bir hakikat var. Şimdiye kadar gerek mektep hayatı, gerekse çocukluk ve gençliğin o her şeyi

[190] Ragıp Sarıca, "Bir Sui Telakkiye Dair", *Akademi,* 15 Mayıs 1931, sayı 8, s. 2–3.

kaydeden marazi hassasiyeti bize, Galatasaray'ın şu yetişmiş zümresine bazı olgun denebilecek fikirler verdi. Çok kuvvetle hissettik ve hissediyoruz ki bizler dünün ıstırap çocuğu, fakat yarının mefkûre evladıyız. Başlıca vazifemiz felaketlerden saadet çıkarmak en büyük emelimiz medeniyet âleminin çok faal bir uzvu olmaktır. Harap ve fakir memleket köyleri mamurelere dönmedikçe, senelerden beri ağlayan gözler sevinçle gülmedikçe, yaralı vatan kalbi teselli bulmadıkça huzur ve rahat düşünceleri bizden uzak kalacak. Şuurlu yollar bizleri daima yolcular gibi karşılayacak, dikenli ve kayalık geçitlerden cesaretle geçeceğiz. Tarihin alkışladığı şanlı devirleri istikbalin mesut Türkiye'sine bağlıyan hattı vasıl herhalde bizden geçecek. Her gün düşündük, daima düşüneceğiz. En büyük ve en kıymetli şiarımız namuskârlık olacak. Hür vicdan, serbest tefekkür istiyoruz. Hareketlerimizin müeyyidesi ahlak düsturlarıdır. Romantik olmak, yeis ve ümitsizliğe sevkedebilirse idealiste emelleri realiste sahada görmeğe çalışacağız. Bütün bunlar gelip geçici hülyalar, gençliğin verebileceği taşkınlıklar değildir. Düşündüklerimizi mutlaka tahakkuk ettirecek, dediğimizi behemehal yapacağız. Çünkü her türlü müşkülatla daha küçük yaşta karşılaşmış, en küçük ve en zıt fikirlerin çarpıştığı devirleri görmüş bir nesle mensubuz. Çünkü asrın icap ettirdiği zaruretleri idrak etmiş, medeniyetin temin ettiği zenginlikleri en selâhiyettar ellerden almış bulunuyoruz. Nihayet, çünkü Asya'nın kavrulmuş steplerinden kalkıp Balkanların rüzgârlı tepelerinde dinlenen asırların solduramadığı bayrağımız gibi al kanlı ve canlıyız[191]".

Akademi Dergisi'nin Galatasaray olarak yayınına devam edeceğini beyan eden aşağıdaki yazı da öğrencilerin yazı yazma yetenekleri konusunda bir fikir verecek mahiyettedir:

"Akademi" den "Galatasaray" a.

"Şimdiye kadar yalnız talebe akademisi için, edebiyat ve neşriyat encümeni tarafından neşredilmekte olan mecmua bütün Galatasaray camiasının naşiri efkârı olurken taşıdığı *Akademi* ismi de daha kapsamlı ve bizce şüphesiz daha aziz olan Galatasaray'a tebdili lazım geldi. Biz bu mütevazı mecmuanın, gazete şeklinde, temelini atarken bu kadar çabuk tahakkuk edeceğini o zaman düşünemediğimiz bu ümidin verdiği manevi cesaretle işe başlamıştık. Ve bugün emellerini tahakkuk ettirmiş olanların duyacağı memnuniyeti ve heyecanı hissediyoruz. Akademi gazetesini çıkarmaya teşebbüs eden ilk Akademi heyeti idaresi, bu teşebbüsteki ehemmiyeti onun ileride alacağı şekilde görüyordu. Galatasaray muhitine serptiği tohumun müsait bir zemin bularak filizleneceğini, büyüyüp meyve

[191] Muhtar Hamdi, "Mektebi Terkederken", *Akademi,* 15 Mayıs 1931, sayı 8, s. 1–2.

vereceğini düşünmüştü. Ve nitekim Galatasaray gençliğinin, fikirlerin inkişafına en müsait zemin olan dimağına serpilen bu tohum az zamanda inkişaf etti. Ve gazete, daha ikinci nüshasında mecmua şeklinde toplanarak büyüdü. Ve işte nihayet, dokuzuncu nüshada 'Galatasaray ' ismini alarak hakiki ve kati şeklini buluyor. Mecmuanın neşriyle meşgul olan encümen de 'Galatasaray ' mecmuasına, isminin delalet ettiği büyük manaya layık bir şekil vermek için çalışacak. Çünkü bugüne kadar yalnız 'Akademi' ye dâhil talebenin mecmuası olan Akademi bugünden itibaren bütün Galatasaray talebesine aittir. 'Galatasaray' mecmuası bütün mektebin ve mektepteki bütün teşekküllerin naşiri etkarı olacak. Zaten mektep dâhilinde, hariçte de, mektepten çıktıktan sonra da daima bir kül teşkil eden Galatasaraylıları bir isim, yalnız bir isim, manevi gölgesi altında toplayabilir. Galatasaray.. Akademi de bu Galatasaray birliği içinde bir şubeden ibarettir. Bunun için bütün Galatasaray talebesini ihtiva eden talebe Akademisi, mecmuasına, bugünden itibaren, 'Galatasaray' ismini veriyor ve bu pek tabiidir.

Mecmuanın değişen ismi hakkında, zannederiz ki, kâfi izahatı verdik. Yalnız talebe Akademisinin yeni şeklini izah etmekte faidesiz olmaz, kanaatindeyiz. Mecmuanın Galatasaray ismini vermekle zannedilmesin ki Akademi silinip gidiyor… Hayır! Akademi, Galatasaray talebe Akademisi, olduğu gibi devam ediyor ve edecek. Dâhili nizamnamesi – birliğin umumi nizamnamesine göre yapılan küçük tadilat istisna edilirse- aynen caridir. Yine encümenler eski faaliyetlerine devam edecekler, yine Akademi müsameresi verilerek; şu farkla ki müsamereye geçen senelerde olduğu gibi Akademi'ye dâhil bulunan beş yüz kişi değil, fakat bütün Galatasaray talebesi iştirak edecek, -çünkü bütün talebe Akademi'ye dâhildir. Pek acele hazırlanan bu nüshada şüphesiz ki, bazı eksiklikler vardır. Gazete belki bütün teşekküllerin ihtiyacını tatmin edemiyor. Şüphe yok ki onların yardımıyla bu noksanın izalesi de kabil olacak. Fakat tekrar ediyoruz, mecmua onlardan da yardım bekliyor. Edebiyat encümeni onların ihtiyaçlarını, arzularını elbette kendileri kadar bilemez; bununla beraber öğrenmeye çalışacak. Zaten yeni vazifesi de bunu icap ettiriyor. Demek ki, Akademi'nin vazifesi, geçen senelere nispetle, çok büyüdü ve daha ciddiyet kesbetti. Bilhassa Edebiyat encümeninin, bu sene, daha çok çalışması lazım geliyor; çünkü *'Galatasaray'* Galatasaray'a layık bir mecmua olmalıdır ve ümit ederiz ki olacak"[192].

[192] *Galatasaray,* 13 Teşrinievvel 1931, sayı 9.

2.3.5. Galatasaray Lisesi'nde Öğretmenlerin Durumu

2 Temmuz 1932 tarihinde, ders yılının sona ermesinden hemen sonra, Müdür Fethi İsmail Bey, Maarif Vekâleti'ne "Ecnebi Muallimleri Hakkında" başlığı altında, son derece samimi bir dille yazılmış ve okuldaki yabancı öğretmenlerin nitelikleri hakkında oldukça fikir veren bir rapor göndermiştir. Raporda Fethi Bey şu hususları dile getirmiştir: "Efendim, mektebimizin eski ve yeni Fransız muallimlerinin tedris usulleri ve karakterleri hakkında rapordur: Fransızca ders nazırı agrégé muallim Delloue Bey iyi bir riyaziye hocasıdır. Geçen sene çok iyi bir ders nazırı idi. Her hafta içtimalar yapar, muallimleri zümre zümre toplar, tedris usullerinde iyi bir vahdet teminine çalışır, sınıflar arasında tedrici bir bilgi kademesi farkını gözetir, gelişigüzel ders verilmemesi için sık sık muallimlerle temasta bulunurdu. Bu sene bunları hemen hemen hiç yapmamıştır. Mumaileyhin iki kızgınlığı vardır. Biri, geçen sene birinci devre riyaziye imtihanlarında kalan talebeden birinin Vekâletçe evrakının tetkikinden sonra geçmesine müsaade edilmesidir. Bu meseleyi -mübalağasız arzediyorum- bendenize kırk kere tekrar etmiş ve "biz beş kişilik imtihan heyeti idik. İçimizde Darülfünun müderrisi ve çok iyi bir riyaziyeci olan Ali Yar Bey de vardı. "Notlarımızı takdir hususunda nerelerde yanıldığımızı bize izah etmek ve behemehal vekâletin geçmesine karar verdiği çocuğun, imtihan evrakını bize iade etmek ve bir raporla yanlışımızı bize göstermeleri lazımdı" demiştir. Bu hadise kendisini çok değiştirmiştir. Gelelim, agrégé muallim Bayen Bey'e. İkinci devre fiziki ilimler hocası olan Bayen Bey ahlak, çalışma ve gayret, mesleğe ve mektebe bağlılığı itibariyle şimdiye kadar gelen Fransız muallimlerin en iyisidir. Talebeler ile yakından alakadar olan, ders saatleri haricinde de laboratuarlarda talebesi ile meşgul olan ve pek iyi tedris usul ile muvaffakiyetli bir muallim olan M. Bayen'den talebimiz, azami surette kendisinden istifade etmektir. Agrégé muallim Bergeaud Bey de keza şimdiye kadar gelmiş olan felsefe ve edebiyat muallimlerinin en iyisidir. İhtimal, sabık muallim M. Bonnafous'un felsefe malumatı daha ziyade idi. Fakat o hiç çalışmazdı, talebesi ile bir lise muallimi gibi meşgul olmazdı ve ara sıra devamsızlık ederdi. Bergeaud Bey öyle değildir. Talebesi ile bilhassa çok meşgul olur ve çok müdavimdir. Takririni dinlemek talebe için bir zevktir. İlmi ve ahlakı ile kendisini az zamanda talebesine sevdirmiş ve saydırmıştır. Louat Bey'e gelince. Louat Bey de çalışkan, vazifesine bağlı ve çok muvaffak olmuş olan bir Fransızca muallimidir. Talebeye karşı nazik ve resmi olan otoritesi ile mektebin yegâne muallimidir. Bu muallimden gerek disiplin, gerek usulü tedris itibariyle talebemizin istifadesi çok ziyadedir. Resim ve resmi hendesi muallimi olan Mamboury Bey bir az ifrat derecesinde disiplinci ise de çok titiz ve çok ciddi olması ve bilhassa pek güzel aksanla konuşması sayesinde çocukların

çok ziyade istifade ettikleri bir muallimdir. Bu muallimin sayesinde resim dersleri ciddi bir tedris usulü görmüştür. Kendisi ressam değildir. Fakat çok muvaffak olmaktadır. Onun usulüyle resim dersi alelade bir resim dersi değil, bir tabiiye dersi, mesela bir nebatat dersi, kuvvetli bir müşahede ve mukayese dersidir. M. Mamboury talebeye güzel resim sergileri de yaptırmıştır. Montangerand Bey, ciddi ve iyi bir riyaziye muallimidir. Yalnız bu sene başı maaşlarını geç almaları, sonra da yeni vergilerle ücretlerinin azalması yüzünden mizacı ve mesaisi bozulmuştur. Kendisi mektebe bir müddet devam etmeyecek derecede lakaydi göstermiş ve muallim arkadaşlarını bir nevi greve teşvik etmiştir. Bu hususta ders nazırı M. Delloue'dan da yardım görerek müşterek toplanmalar ve karar vermeler gibi çirkin hareketlerin faili ve teşvikçisi olmuştur. Bu teşviklerle cümlesinin mektep idaresine müştereken vaki olan müracaatlarında mektebin bir fabrika, muallimin de alelade bir amele olmadığı, grevin talebe üzerinde fena tesiri olacağı ve talebenin zarar görmesinin doğru olmayacağı gibi hususlar kendilerine münasip lisanla izah edilmiş ve tedrisatın velev bir gün sekteye uğramasına mani olmuştur. Muallimlerimizden Bayen, Bergeaud, Louat, Durand, Mamboury ve Mosse Beyler de böyle bir harekette bulunmamak lazım geldiğini söylemişler ve mütalaamı teyit ederek bana şahsen çok yardımcı olmuşlardır. Bu muallimler 'Biz lisenin eski muallimleriyiz. Senelerce aylık aldık. Şimdiye kadar olduğu gibi bu işimiz de elbet hallolur' sözleriyle yeni muallimlere emniyet ve itimat telkin etmişlerdir. Bunları tafsilen arz etmekten maksadım, muhtelif muallimlerimizin mizaç ve tabiatlarının ne merkezde olduklarını izah etmek içindir. Mosse Bey, lise kısmında riyaziye ve usulü defteri muallimi, mektebimizin ticaret kısmında da ticari hesap muallimi olup, mektebimizin en kıymetli muallimlerinden biridir. Derslerine muntazam devam eden, tedris usulü iyi ve ciddi bir muallim olan M. Mosse'den talebelerimiz azami suretle istifade etmektedirler. Arditti Bey, ticaret kısmında usulü defteri muallimidir. Kendisi pek vazifeşinas ve muntazam bir muallim olmakla beraber, belki yaşının ilerlemiş olmasından dolayı talebemiz arzu edildiği derecede istifade etmemektedir. Ticaret kısmı için en ehemmiyetli derslerden biri olan usulü defteri dersine muallim M. Arditti'nin talebeyi icap ettiği kadar çalıştırmaya muvaffak olmadığı müşahede olunmuştur. Birinci devre birinci sınıf ve hazırlık sınıflarında Fransızca lisan muallimi olan M. Journé, vazifesine muntazam devam eden vasat bir muallimdir. İngilizce muallimimiz Thomson Bey, ecnebi muallimlerimizin her cihette en iyisidir. Talebelerimizin kendisinden istifadesi çok ziyadedir. İlk kısım muallimleri hakkında da bilgi vermek gerekirse... Birinci sınıf muallimi Marcel Froitier Bey, zevcesi ikinci sınıf muallimi Madame Suzanne Froitier ve üçüncü sınıf muallimi Chiappe Bey bir kaç senedir mektebimizde muallim bulunmakta ve her sene muvaffak oldukları görülmektedir. Gerek usulü tedrisleri ve

gerek talebelerini idare edişleri itibariyle mektep idaresi bu üç muallimin mesaisinden memnundur. Sınıflarında yapılan teftişler neticesinde her üçünün de iyi muvaffakiyetler elde ettikleri görülmüştür. Marcel Froitier Bey'in biraderi olan Georges Froitier Bey, geçen senelerde çok iyi bir muallimdi. Bu sene yeni vergiler dolayısıyla maaşlarının fazla bir miktarda kesilmiş olması kendisinin vazifesine olan bağlılığına büyük bir halel verdi. Evvela bir müddet devamsızlık gösterdi. Mazeretsiz olduğu için bittabi mektep idaresi ücretinden kesinti yaptı. Bu maddi zarar üzerine sene sonuna kadar muntazaman devam etti, fakat eski şevk ve bağlılığını kaybetti ve kendisinden eski senelerde olduğu gibi istifade edilemedi. Bütün bunlar eski muallimlerdi. Gelelim yeni muallimlere... De Laur Bey, mektebimizin lise kısmına bu sene gelen yeni riyaziye muallimidir. İkinci devrenin birinci ve ikinci sınıflarında riyaziye muallimi olan M. De Lour, o sınıfları evvelce derslerini yapmakta olan M. Delloue'nun yerini tutamamıştır. Kendisi çalışkan ve vazifeşinas bir muallim olmakla beraber, talebemiz kendisinden fazla istifade edememiştir. Belki gelecek sene daha muvaffak olur. Dard Bey, mektebimize bu sene gelmiş olan Fransızca edebiyat muallimidir. Kendisi pek kıymetli ve gayretli bir muallimdir. Terbiyesi, telaffuzu ve takriri çok iyidir. Usulü tedrisi de çok muvaffakiyetlidir. Talebimiz kendisinden azami surette istifade etmektedir. En çok memnun olduğumuz muallimlerden Carbonnell Bey, bu sene mektebimiz ticaret sınıflarında ve dokuzuncu sınıfların iki şubesinde Fransızca lisan ve edebiyat dersleri vermiştir. Yaşlı olmamakla beraber çok eski kafalı ve ifrat derecede inzibatçı bir muallimdir. Talebenin en tabii bir oturuşu, en tabii bir hareketi onun en büyük hiddetini mucip olur. Hemen her şeye her dakika kızdığı için, talebe arasında bütün otoritesini kaybetmiştir. Bu muallim her hafta lüzumsuz yere inzibat meclisine mevzular çıkaracak derecede idaresiz bir muallimdir. Talebeleri üzerinde en ufak bir otorite tesis edememiştir. Bu şartlar altında mesaisinden de şayanı dikkat bir istifade elde edilememiştir. Kendisinin kavrayış ve anlayışı da çok zayıf olup uzun temas neticesinde kendisinin değil bir muallim, alelade normal bir insan bile olmadığı kanaati hasıl olmaktadır. Bedenen de çok zayıf, mariz denecek derecede asabi ve terbiye mevzuatımızı kabul edemeyecek derecede papaz disiplinine taraftar garip bir hocadır. Guillolot Bey, mektebimize bu sene gelmiş ve birinci devre ve ticaret sınıflarında fizik ve kimya muallimliği yapmıştır. Kendisi çalışkan, vazifesine bağlı ve iyi niyet sahibi bir muallim ise de fazla tecrübesi olmadığından derslerinde pek muvaffak olmamaktadır. Kendisi büyük gayret gösteriyorsa da talebemizin istifadesini temin edebilecek derecede takriri ve tedris usulü iyi değildir. Belki gelecek sene daha iyi muvaffak olur. Yeni gelen muallimlerimizden M. Massol bu sene birinci devre birinci ve ikinci sınıflarda tabiiye derslerini vermiştir. Çalışkan ve genç bir muallim olan M. Massol, talebeler ile yakından alakadar olmuş ve

kendisini az zamanda talebesine sevdirmiştir. Bu sene sınıflar ile ayrı ayrı geziler tertip ederek nebatat derslerini alakadar eden tatbikata çıkmıştır. Talebemiz kendisinden pek istifade etmektedir. Alman Lisesi edebiyat muallimlerinden Dr. Herold bu sene 11. ve 12. sınıflarımızda Almanca muallimliği yapmıştır. Derslerine muntazam devam eden ve çalışkan bir muallim olmasına rağmen talebemiz kendisinden beklenildiği kadar istifade edememiştir. Bunun da sebebini mumaileyhin Alman mektebinde edebiyat dersi muallimi olmasında ve ikinci devre sınıflarımızda okutulan ikinci ecnebi lisanını yeni öğrenen talebemiz için Herold Bey'in tedris usulünün iyi olmamasında aramak lazımdır. Berard, Daniel ve Maraval Beyler bu sene mektebimizin ilk kısmına yeni tayin edilmişlerdir. Her üçü de 'normalien' olup, ilk kısım muallimlerimizdendirler. Sınıflarına ve talebelerine hâkimdirler. Usulü tedrisleri iyidir. Yeni olmalarına rağmen muvaffak olmuşlardır ve kendilerinden çok istifade edilmiştir".

Rapor göstermektedir ki, Galatasaray'ın hocalarının nitelikleri gerek Fethi İsmail Bey, gerekse Maarif Vekâleti için oldukça önemlidir. Ayrıca, Müdürün genel olarak hocalardan memnun olduğu anlaşılmaktadır[193].

2.3.6. Galatasaray Lisesi ile İç içe Bir Kuruluş: Galatasaraylılar Cemiyeti

Galatasaray Lisesi öğrencileri arasında her zaman üst düzeyde bir dayanışma mevcut olmuştur. Öğrenciler günün hemen 24 saatini birlikte geçirmekteydiler. Sınıfta, yemekhanede, yatakhanede, spor salonunda ve teneffüslerde hep bir arada, yan yana idiler. Bu birliktelik doğal olarak sağlam dostluk ve arkadaşlıkların kurulması sonucunu doğurmuştur. Beraber ders çalışan, beraber oynayan, beraber gülen, beraber kederlenen ve Galatasaraylılık gibi herkesin sahiplendiği ortak bir değere sahip gençler olarak, bu öğrencilerin aralarında büyük bir dayanışma olması çok da şaşırtıcı değildir. Bundan dolayı mektepte, arkadaşı veya sınıfı için karşılık beklemeksizin fedakârlık yapma şeklindeki davranışlara her zaman rastlamak mümkün olabilmekteydi. Bunun yanında, gerek eğitim aşamasında öğretmenler tarafından zihinlere kazınan Galatasaraylılığın ayrıcalık olduğu söylemi ve gerekse binanın yüksek duvarlarının öğrencilere verdiği hâkimiyet duygusu, dayanışma olgusuna paralel olarak, mektepte kendine ve yeteneklerine güvenen nesillerin yetişmesine vesile olmaktaydı.

Galatasaray Lisesi öğrencileri arasındaki dayanışma ruhu okul yıllarıyla sınırlı kalmamış, daha Mekteb-i Sultani döneminden başlamak üzere, mezuniyetten sonra da devam

[193] *Ortak Bellek 1948 Yılı Galatasaray Lisesi Mezunlarına 50. Yıl Hatırası,* haz. Vefa Semenderoğlu-İzzeddin Çalışlar, İstanbul 1998, s.23–28.

etmiştir. Gerek Sultani mezunları, gerekse de, bir şekilde diploma alamamış ama okuduğu yıllar içinde Galatasaraylılık bilincine erişmiş olanlar, mektep ile bağlarını koparmamışlar, ileriki yıllarda "*Mektebim için ne yapabilirim?"* sorusunu kendilerine sorarak ellerinden gelen katkıyı esirgememişlerdir. İşte bütün bu düşünce ve faaliyetler, eski Galatasaray öğrencilerinin bir araya gelip çabalarını örgütlü olarak ve daha verimli bir şekilde sürdürmeleri sonucunu doğurmuştur.

Eski öğrencilerin bir araya gelmesi konusunda mektebin ilk Türk mezunu (1873) ve uzun yıllar müdürlüğünü (1895–1908) yapmış olan Abdurrahman Şeref Bey'in katkılarını unutmamak gerekir. Abdurrahman Şeref Bey, okulu ikinci bir aile gibi görmekte ve sosyal kardeşliğin orada başladığına inanmaktaydı[194]. Nitekim müdürlüğü dönemindeki icraatları da buna yönelik olmuştu. Fakat onun müdürlüğü esnasında eski öğrencilerin bir dernek çatısı altında bir araya gelebilmeleri söz konusu olmamıştı. 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile bir takım dernek ve kulüpler kurulmaya başlanmıştır. Bunların bir kısmı siyasi partiler veya spor kulüpleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında toplum yararına çalışıp insanlar arasında dayanışma ve yardımlaşmayı sağlayacak örgütler de kurulmuştur ki, bunlardan biri de "Mekteb-i Sultani Talebe-i Kadimesi Cemiyeti"dir. Cemiyet mektebin eski öğrencileri tarafından kurulmuş olup bugünkü "Galatasaraylılar Derneği"nin de çekirdeğini oluşturmaktadır.

Cemiyetin kuruluşunda iki eski Sultanili öncü rolü oynamışlardır. Öncelikle Abdurrahman Şeref Beyin bu faaliyetlerdeki hakkını teslim etmek gerekir. Bunun yanında, o yıllarda Şura-yı Devlet üyesi olan 1885 mezunu Yusuf Razi Bey de kuruluşa ön ayak olan Galatasaraylılardan idi. Onların girişimleri ile Galatasaraylılar arasında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayacak bir derneğin kuruluş faaliyetleri başlatıldı. Sonuçta, mektepten diploma almış veya en az iki yıl okumuş olanlar bir araya gelerek, 23 Ağustos 1908 tarihinde Taksim Bahçesi'nde bir toplantı gerçekleştirdiler. Bu toplantıda "Mekteb-i Sultani Cemiyyet-i Hayriyesi" kuruldu. Cemiyetin amacı olarak şu husus özellikle vurgulanmıştı: Mektebe mensup olanlar (öğrenci veya mezun) arasındaki dostluk ve arkadaşlık bağlarının güçlendirilip devam ettirilmesi ve öğrenciler arasında yardıma muhtaç durumda bulunanlara destek olunması. Alınan karara göre üye olanlar yılda en az bir mecidiye yardımda bulunacak, daha fazla verenler olursa da kabul edilecekti. Cemiyetin siyasi ve edebi bir yönü

[194] *Ahmet Yolalan,* "Yeni Bir Dönem", *Sultani,* yıl 2001, sayı 18, s.2.

olmayacaktı. Toplantıda geçici bir yönetim kurulu oluşturuldu. Fahri başkanlığa ise, uzun yıllar boyunca Fransa'da Jön Türklerin liderliğini yürütmüş olup o günlerde henüz İstanbul'a dönmemiş olan Ahmet Rıza Bey seçildi. Saray Başkâtibi Ali Cevat Bey katılımcılara hitaben bir mektup göndermiş ve toplantıda bulunamamaktan duyduğu üzüntüyü dile getirdikten sonra cemiyete beş lira bağışta bulunduğunu belirtmişti. İlk toplantıda 200 kişi üye olmuş ve 2000 kuruşluk bir yardım toplanmıştı. Cemiyet için ilk fırsatta bir nizamname hazırlanması ve yönetim kurulu oluşturulması kararlaştırıldı. Toplantı sonunda Yüzbaşı Selim Sırrı Beyin önerisi ile üyeler yeni ilan edilen Anayasa hükümlerine uyacaklarına dair yemin ettiler. Ayrıca, Mekteb-i Sultani'nin 1868 yılında gerçekleşen kuruluşunda hizmeti geçmiş olan o dönemin Fransız sefiri Bourré hatırlanarak, bir heyet tarafından Fransız sefarethanesine teşekkür ziyareti yapılması da kararlaştırıldı[195].

İlk toplantıdan sonra, cemiyetin işleyiş tarzını ortaya koyacak bir nizamnamenin hazırlanmasına girişildi. Fakat bu aşamada kurucular arasında bazı görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştı. Öncelikle, cemiyete üye olacakların Mekteb-i Sultani'den mezun olup olmamaları gerektiği uzun tartışmalara sebebiyet verdi. Derneğe sadece diploma almış olanların üye olması gerektiğini düşünenler olduğu gibi, yıllarca Mekteb-i Sultani'de okumuş olmakla beraber bir şekilde diploma alamamış öğrencilerin de üyeliğe kabul edilmesi gerektiğini savunanlar da vardı. Bunun yanında ikinci bir tartışma konusu daha ortaya çıkmıştı. O da cemiyetin siyaset yapıp yapmayacağı idi. Bu husus da tartışmalara sebep olmuş ve ortak bir nokta bulunamamıştı. Dolayısı ile herkesin üzerinde anlaşma sağlayacağı bir nizamnamenin hazırlanması mümkün olmadı. Esas itibariyle, ortada mevcut olan bir boşluk da işi zora sokuyordu. Her ne kadar II. Meşrutiyet'ten sonra özgürlük ortamı genişlemişse de, ortada henüz bir cemiyetler kanunu olmaması sebebiyle, Galatasaraylıların kurmuş oldukları yardımlaşma derneği yasal bir zemine oturamıyordu. Dolayısı ile, bunun da getirdiği handikap neticesi tam anlamıyla faaliyete geçilemedi. Ama bu arada cemiyete katılanlardan üyelik aidatları alınmış ve para Osmanlı Bankası'na yatırılmıştı. İleride yasal zemin hazırlanınca bu meblağ cemiyet için bir kaynak teşkil edecekti.

[195] *İkdam,* 24 Ağustos 1908.

Dernek ve kulüplerle ilgili yasal boşluk 16 Ağustos 1909 tarihinde çıkarılan Cemiyetler Kanunu[196] ile giderildi. Bundan sonra eski öğrencilerin yeniden girişimlere başlamaları ile Galatasaraylılar derneğinin faaliyete geçmesi gündeme geldi. Aradan geçen zaman içinde anlaşmazlık konuları üzerinde fikir birliğine varılmış ve bir nizamname hazırlanmıştı. Abdurrahman Şeref ve Yusuf Razi Beyler Beyoğlu Mutasarrıflığı'na başvurarak 25 Ağustos 1910 tarihinde nizamnameyi kayda geçirtip tescil ettirdiler[197]. Bu suretle "Mekteb-i Sultani Talebe-i Kadimesi Cemiyeti" nin kuruluşu resmi makamlarca da onaylanmış oluyordu. Nizamnamenin kapağında Cemiyetin Veliaht Yusuf İzzettin Efendinin himayeleri altında kurulduğu vurgulanmıştı. Başkanlığı ise Abdurrahman Şeref Bey yürütüyordu. Kurucular, yeni nizamnamenin bir nüshası ile cemiyetin bankadaki parasının miktarını gösteren bir pusulayı daha önce üye olanlardan adresi bilinenlere gönderdiler. Adresi bilinmeyenlerin ise bizzat müracaatları gerekecek ve sonuçta nizamname hükümlerini kabul edenler üyeliğe hak kazanacaklardı.

Nizamnamede özetle şu hususlar yer almaktaydı. Cemiyetin kuruluş amacı: Mekteb-i Sultani eski öğrencileri arasındaki arkadaşlık ve dostluk bağlarının takviyesi; muhtaç durumda bulunanlara maddi ve manevi yardım yapılması; mektepte eğitimini sürdürmekte olan öğrencilerin bazı mükâfatlarla ve diğer şekillerde teşvik edilmesi; Cemiyet siyasetle meşgul olmayacaktı. Üyelik için mezun olma mecburiyeti bulunmayıp en az üç yıl mektebe devam etmiş olanlar derneğe kayıt olabileceklerdi. Üyeler iki kısma ayrılmaktaydı. Asli üyeler: Bunlar iki üye tarafından önerilen ve yönetim kurulunca üyelikleri tasdik edilenlerdir. Senede beş lira aidat öderler. Müntesip üyeler: Bunlar müracaat ettikleri takdirde derhal asli üyeliğe kabul edilecek konumda bulunanlardır. Aidatları yıllık bir mecidiyedir. Cemiyetin idaresine iştirak ve müdahale edemezler [198]. Cemiyet altı ayda bir dergi çıkarmaya da karar vermişti. Bu derginin birkaç sayfası eski öğrencilerden iş veya eleman arayanların ilanları için ayrılacaktı. Cemiyet faaliyete geçtikten sonra Aralık 1910'da Tokatlıyan'da bir yemek tertip etti. Yemek iki eski Galatasaraylı şerefine düzenlenmişti. 1883 mezunu Ahmet Muhtar Bey Bahriye Nazırı olmuş, 1885 mezunu Mirza Feracullah Han ise İran'ın Londra ortaelçiliği

[196] *Düstur,* ikinci tertip, II. cilt, Dersaadet 1329,s.604–608. Cemiyetler Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile 1908 öncesi kurulup faaliyet gösteren kulüpler de resmi bir mahiyet kazanma imkânına sahip oldular. Kanunun öngördüğü bazı hususlar şunlardı: Cemiyetlerin kurulması önceden izin almaya bağlı değildir. Bununla beraber, gerekli şartlar yerine getirilmek suretiyle yetkili makamlara haber vermek icap etmektedir. Kanun hükümlerine, umumi adaba, ülkenin asayişine, devletin bütünlüğüne aykırı ve Osmanlı vatandaşları arasında ayrımcılık yapmaya yönelik cemiyetler kurulamaz. Cemiyet üyeleri en az yirmi yaşında olmalıdırlar. Gizli cemiyetler ile kavmiyet ve cinsiyet ayrımı yapan cemiyetlerin kurulması kesin olarak yasaklanmıştır.
[197] *Tanin,*30 Ağustos 1910.
[198] *İkdam,* 30 Ağustos 1910.

görevine tayin edilmişti. İşte bu vesile ile düzenlenen yemek cemiyetin ilk faaliyetlerinden biri oluyordu. Fakat bu dönemden sonra birbiri peşi sıra meydana gelen Trablusgarp ve Balkan savaşlarının ülkeyi içine soktuğu karmaşık ortam cemiyetin faaliyetlerini engellemişti. Bu durgun süreç devam ederken I. Dünya Savaşı'nın ikinci yılında, cephelere koşmuş Galatasaraylıların, şehit düşenlerin, gazi ve sakat olarak sıkıntıda kalanların kendilerine ve ailelerine yardımcı olabilmek amacıyla harekete geçen eski öğrenciler 1915 yılında "Galatasaray Yurdu"nu kurdular. Galatasaray Yurdunu kuranlar esas itibariyle bir önceki derneğin mensubu olan Mekteb-i Sultani eski mezunları ve öğrencilerinden başkaları değildi. Nitekim bunlar 3 Aralık 1915 tarihinde gerçekleştirdikleri genel kurul toplantısı ile idare heyetini oluşturdular. Abdurrahman Şeref Beyin fahri başkanlığında, Celalettin Arif, Ali Rana (Tarhan), Seyit Haşim, Ahmet Muhtar ve Galip Kemali (Söylemezoğlu) Beyler ve diğerleri idare heyetinde yer almışlardı. Galatasaraylılar Yurdu nizamnamesinin birinci maddesinde, Galatasaray Sultanisi eski öğrencileri arasında edebiyat, sosyoloji, güzel sanatlar, fen bilimleri ve beden terbiyesi ile meşgul olmak isteyenler için konferanslar, müsamereler tertip etmek, eski öğrenciler arasında yardımlaşma ve arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek amacıyla bir cemiyet kurulduğundan söz edilmektedir. Galatasaraylılar Yurdu mensupları 1917 yılında ülkenin belli başlı ressamlarının eserlerinin yer aldığı bir resim sergisi düzenlemişlerdir. Ülkenin savaş ortamında bulunması sebebiyle Galatasaraylılar Yurdu da dilediği gibi faaliyet gösterememiştir. Ancak harbe giden, şehit düşen Galatasaraylıların geride bıraktıklarına mümkün olduğu ölçüde yardımcı olunmuştur[199].

Cumhuriyet döneminde gelişmelere bakıldığında, öncelikle lisedeki Ticaret ve Bankacılık bölümü mezunlarının 1927 yılında bir cemiyet kurduklarına daha önce değinilmişti. Bu cemiyet esas itibariyle bir mecburiyetten doğmuş, bankacılık mezunlarının üniversiteye kabul edilmelerini sağlamaya yönelik olarak kurulmuştu ve Galatasaraylıların tümünü kapsamıyordu[200]. Dolayısı ile Abdurrahman Şeref Bey'in kurduğu cemiyeti ihya edecek tarzda çalışmalara başlanıldı. Bununla ilgili ilk faaliyetler 1932 yılında yapıldı. Mektep mezunları 5 Şubat 1932 tarihinde Tevfik Fikret salonunda toplanarak cemiyetin ihyası konusunu görüştüler. Toplantıda eski ve yeni mezunlardan birçoğu hazır bulunuyordu. Katılanlar aralarından eski Brüksel sefiri Seyfettin Bey'i başkanlığa seçtiler. Mektep müdürü Fethi Bey de toplantıda bulunuyordu. Fethi Bey öncelikle söz alarak eskiden mevcut olup da

[199] Engin, *a.g.e.,* s.191.

[200] Ticaret ve Bankacılık bölümü mezunlarını cemiyetlerini kurarken tüzüklerinin ikinci maddesini, "Bu birlik, ileride herhangi bir nam altında teşekkül edecek Galatasaraylılar Cemiyeti'nin bir şubesi olarak oraya girmeyi kabul edecektir" şeklinde düzenlemişti. Dolayısı ile Galatasaraylılar Cemiyetinin kurulmasıyla Ticaret ve Bankacılık Mezunları Cemiyeti de bu Cemiyet ile birleşmiştir. Bk. *Galatasaraylılar ve Galatasaraylılar Derneği Tarihçesi,* İstanbul 1994, s. 82.

mütarekeden sonra dağılan Galatasaray Lisesi mezunları cemiyetinin ihyasının lüzumu ve faydalarına değinmişti. Katılımcılardan eski Antalya milletvekili Saki Bey ile Seyfettin Beyler de aynı mealde fikir beyan ettiler. Neticede eski cemiyet nizamnamesini de inceleyerek yeni bir nizamname projesinin hazırlanması için Selim, Nüzhet, Fethi, Saki, Galip Kemali, Ekrem Besim, Ziya ve Tahir Beylerden oluşan bir müteşebbis heyet teşkil edildi. Bunlar haftada üç gün toplanarak Şubat sonuna kadar bir proje hazırlayacaklardı. Toplantının sonunda bu toplantıyı düzenlemiş olmasından dolayı Fethi Bey'e yoğun alkışlar arasından teşekkür edildi[201]. Galatasaraylılar Cemiyeti bu şekilde oluşma aşamasına gelince Bankacılık ve Ticaret mezunları da toplanarak yeni cemiyete katılma kararı aldılar[202]. Bu arada çalışmalar giderek hızlanmıştı. Nitekim daha önce seçilen müteşebbis heyet Galatasaraylılara yönelik bir duyuruda bulundu. Buna göre, hazırlanmış olan nizamname projesinin kabul ve tasdiki için Galatasaray mezunları 4 Mart Cuma günü konferans salonunda toplantıya çağrılmıştı[203].

Toplantı belirlendiği gibi 4 Mart'ta yapıldı. O gün Tevfik Fikret salonunda büyük bir kalabalık vardı. Daha önce olduğu gibi Seyfettin Bey toplantıya başkanlık ediyordu. Müzakereler sırasında cemiyete sadece mezunların üye olması hususu en tartışmalı safhalardan birini teşkil etti. Hararetli konuşmalardan sonra mektebin bir meslek mektebi olmadığı, yalnız mezunlara hasrı halinde aza sayısının düşük olacağı düşüncesi ağırlık kazandı. Dolayısı ile mektebin iki devresinden diploma almış olanlarla, bu devrelerde ikişer sene okumuş bulunanların derneğe üye olabilmelerine karar verildi. Cemiyet hedef olarak, azaları arasında birlik ve yardımlaşma sağlanması, zekâsı itibariyle temayüz eden talebenin tahsillerini sürdürebilmelerinin temini için onlara yardımcı olunması, memlekette ilmin yaygınlaştırılmasına çalışılması ve kütüphaneler vücuda getirilmesi gibi hususları benimsemişti. İsmi Galatasaraylılar Cemiyeti olarak kabul edilen kuruluşa hükümet erkânının, mektebi seven ve hizmeti dokunanların da fahri üye olabilecekleri kabul edilmişti. Daha sonra yönetim seçimleri yapıldı. Yönetim kuruluna Yusuf Razi, Nemlizade Mithat, Menemenlizade Etem, Kara Mustafazade Ahmet, Ahmet Saki, Ekrem Besim ve mektep müdürü Fethi Beyler seçildi. Yönetim daha sonra aralarından birini başkanlığa seçecekti. Toplantıya son verilmeden önce, Gazi Hazretlerine, TBMM Başkanı Kâzım Paşa'ya, Başvekil İsmet Paşa'ya, Galatasaraylı vekiller Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya'ya, İnhisarlar Vekili Rana Bey'e tazim

[201] *Milliyet,* 6 Şubat 1932.
[202] *Milliyet,* 15 Şubat 1932.
[203] *Milliyet,* 29 Şubat 1932.

telgrafları çekildi. Ayrıca, mektepteki toplantıya vesile olan Maarif Vekili Esat Bey'e de teşekkür telgrafı çekilmesine karar verildi[204].

Bu şekilde 4 Mart 1932 tarihi itibariyle, 1908'de kurulmuş olan Galatasaraylılar Cemiyeti ihya edilmiş oluyordu[205].

Galatasaraylılar Cemiyeti uzun yıllar kuruluş felsefesine uygun olarak faaliyetlerde bulunup mekteple sıkı bir işbirliği halinde öğrencilere her türlü desteği verdi. Cemiyette sırasıyla, Ahmet Saki Bey (1933–1934), Yunus Nadi Abalıoğlu (1934–1936), Naci Turaç (1936–1939), Saim Gogen (1939–1942), Fuat Baban (1942–1946), tekrar Saim Gogen (1946–1948), Ali Memduh Önger (1948–1949), Fahrettin Ulaş (1949–1950) başkanlık yaptılar[206]. Galatasaraylılar Derneği günümüzde de, kurulduğu ilk yıllardaki amaçları doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmekte ve bu arada lise ile bir bütün teşkil edecek tarzda hareket etmektedir.

2.3.7. Fethi Bey'in Galatasaray Lisesi Müdürlüğü'nden Ayrılması

Fethi Bey'in müdürlüğü dördüncü yılına girerken Galatasaray Lisesi'nde bazı konular hakkında Maarif Vekâleti 1933 Mart'ında bir tahkikat başlattı[207]. Tahkikat Maarif genel müfettişlerinden Bedri ve Refik Beyler tarafından gerçekleştirilmişti. Müfettişler mektebe bitişik eski adliye binasının tamiri keyfiyetinin bir fen heyeti tarafından yeniden tetkik edilmesini istemişlerdi. Müfettişler hazırladıkları raporda öğrenciye tabela harici yemek yedirildiği, iflas etmiş bir tüccara mektepte kullanılmayan perdeler için ödeme yapıldığı, hademe maaşlarında keyfi uygulama yapıldığı gibi konulara yer vermişlerdi[208]. Bu soruşturmalar neticesinde Fethi Bey görevinden alındı ve Davutpaşa ortaokulu Fransızca öğretmenliğine atandı. Fethi Bey hakkında yapılan bu haksız muamele karşısında Şura-yı Devlet'e başvurdu. Bu arada müdürlüğe Vekâlet Umum müfettişlerinden Tevfik Bey atanırken, bir takım idare memurları ve amirler hakkında tahkikata devam ediliyordu[209].

Fethi Bey haksızlığa uğradığı düşüncesiyle Davutpaşa ortaokulunda göreve başlamadı. Esas itibariyle çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile tanınmış bir kişi olan Fethi Bey'in her hangi bir

---

[204] *Milliyet,* 5 Mart 1932.
[205] Nizamname hakkında geniş bilgi için bk. *Galatasaraylılar Cemiyeti 1932 Esas Nizamnamesi*, İstanbul 1932.
[206] Süleyman Tekil, *Galatasaraylılar,* byy,bty, s.33.
[207] *Son Posta,* 16 Mart 1933.
[208] *Milliyet,* 18 Nisan 1933.
[209] *Milliyet,* 19 Nisan 1933.

yolsuzluğu söz konusu değildi. Bununla beraber maiyetindeki bazı memurların görevlerini suistimal ettikleri anlaşılıyordu. Bu çerçevede, özellikle hesap memuru Kâzım ve dahiliye şefi Süleyman Beylerin, bilahare yargılanmak üzere görevlerinden alınmalarına, stajyer Rakım Bey'in de tabldot işlerinde yolsuzluğunun görülmesi üzerine işine son verilmesine karar verilmişti. Anlaşıldığı üzere gelişmelerden her hangi bir sorumluluğu olmayan Fethi Bey alt kadrosundaki bazı memurların suistimalleri karşısında görevinden ayrılmak zorunda kalmıştı[210]. Bundan sonra Fethi Bey'in geri dönüşü söz konusu değildi. Dolayısı ile 1933 Nisan ayı itibariyle müdürlüğe atanmakla beraber, buraya geçici olarak geldiğini beyan eden, Tevfik (Ararat) Bey Galatasaray Lisesi'nde görevine devam etti.

Fethi Bey'in müdürlük yaptığı 1930- 1933 yılları arasında Galatasaray Lisesi'nden mezun olan öğrenciler şu şekilde idi:

1930 yılında Edebiyat şubesinden 19, Fen şubesinden 7, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 22 öğrenci mezun oldu. 1930 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 48.

1931 yılında Edebiyat şubesinden 17, Fen şubesinden 8, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 15 öğrenci mezun oldu. 1931 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 40.

1932 yılında Edebiyat şubesinden 27, Fen şubesinden 5, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 13 öğrenci mezun oldu. 1932 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 45.

1933 yılında Edebiyat şubesinden 28, Fen şubesinden 15, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 23 öğrenci mezun oldu[211]. 1933 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 66.

1930–1933 yılları arasında Galatasaray Lisesi'nden toplam 199 öğrenci mezun oldu.

2.3.8. Tevfik Bey'in Müdürlüğü ve Yaşanan Bazı Olumsuzluklar

Tevfik Bey maarif mesleğinde çeşitli vazifelerde, Paris talebe müfettişliğinde ve İstanbul Maarif Eminliği'nde bulunmuş, 10 Nisan 1933 tarihinde Galatasaray Lisesi müdürlüğüne getirilmiştir. Uzun yıllardan beri müdürlüklere gelenler hep mektep mezunları idi. Şimdi ilk defa olarak Galatasaray camiasının dışından bir kişi müdür olmuştu. Tevfik Bey'in okulda yaptığı ilk uygulama, Galatasaray'ın sembolleri arasında yer alan derslerin başlangıç ve bitiş zamanlarını haber veren tamburu,[212] gericiliği çağrıştıran bir alet olarak

[210] *Milliyet,* 21 Nisan 1933.
[211] Kazancıgil-Berküren, *a.g.e.,* s. 42–47.
[212] Mekteb-i Sultani'deki günlük hayatın önemli unsurlarından biri olan tambur yapmış olduğu işlev ile adeta Mektebi Sultani ile özdeşleşmişti. Mekteb-i Sultani'nin kuruluşundan itibaren zil yerine tambur kullanılmıştı. Dolayısı ile öğrenci tamburun sesine çok alışmış ve tamburu çok sevmiştir. Sabahları tamburun tatlı sesi ile uyanmak, onun ahengiyle sınıfa girmek, dersten çıkmak, onun daveti ile yemekhaneye inmek, onun işaretiyle yatmak öğrenciler için bambaşka bir zevk oluşturmuştu. Öyle ki öğrencinin Mekteb-i Sultani'de geçen yılları

kabul edip kaldırmak olmuştu. Tamburun yerine Tevfik Bey ilerici bir uygulama olarak düşündüğü zili ikame etti[213]. Tevfik Bey bir başka icraat olarak da mektepte kurulmuş bulunan talebe teşekküllerine son verdi ve yayınlanmakta olan dergileri kapattı[214].

Galatasaray Lisesi'nde kurulduğu yıllardan beri kullanılan ve her öğrencinin belleğinde unutulmaz izler bırakan tamburun mektepten kaldırılması hiç de hoş

---

boyunca onların hayatına en derin sadakatle ve dakik saat ayarıyla hep tambur hâkim olmuştur. Tamburun sıkıcı derslerden kurtarmak, hafta sonu tatilini bildirme, maç ve müsamere gibi eğlencelerin tatlı habercisi olma tarzında işlevi bulunduğu gibi, insanı sabahın tatlı uykusundan uyandıran, en zor dersleri ve imtihanları haber veren yönü de vardı. Teneffüsün sona erdiğini bildiren tambur birbirinden ayrı iki tempoda çalınırdı. Öncelikle devamlı vurulan tamburun sesi duyulurdu. Öğrenciler bu sesi duyunca hemen oyunlarını bırakarak bahçenin belirli bir yerine gelirler, burada ikişer kişilik sıra oluştururlardı. Üç dakika sonra ikinci tambur çalar, bunun üzerine, sıra olmuş öğrenciler hocalarının refakatinde küçük sınıflar önde büyük sınıflar arkada olmak üzere dershanelerine çıkarlardı. Mekteb-i Sultani'nin anılarında yer eden iki tamburcusu; Bekir Ağa ve Ahmet Ağa idi. Bunlar yerine göre ciddi, yerine göre şakrak, yerine göre kısa veya uzun ifadelerle çalarlardı. Bu suretle saate bakmadan, zamanı düşünmeden tamburun neyi kastettiğini anlamak mümkündü. Öğrenci psikolojisini gayet iyi hazmetmiş olan tamburcu onların ruhi durumlarına göre çalmayı bilirdi. Mesela, sabahleyin veya sahur vakti, tamburu bina sessizliği içinde hafif, fakat uzun uzun çalardı. Çünkü tamburcu Ahmet Ağa talebeyi ani, gürültülü seslerle tatlı uykusundan uyandırmanın doğru olmadığını bildiğinden, çocuklarını yavaşça uyandıran bir anne edasıyla hafif fakat devamlı olarak çalardı. Sabah kahvaltısına çağıran tambur gayet kısa sürerdi. Çünkü Ahmet Ağa bilirdi ki, çocukların karınları acıkmıştır ve herkesin kulağı zaten kiriştedir. Buna mukabil Ahmet Ağanın teneffüs sonunu bildiren ve çocukları sınıfa çağıran tamburu hem uzun, hem de keyifli olurdu. Tamburu şen şakrak ve muzip darbelerle çalan Ahmet Ağa yanından geçen öğrencileri muhabbetle süzerken, "haydi bakalım oyun yeter, çalışmaya" der gibi onlara gülümserdi. Ahmet Ağanın tamburu her zaman temiz ve pırıl pırıl bir halde bulunurdu. Ebüzziya-Berküren, *a.g.e.,* s.295-296.

[213] Tevfik Bey'in bu icraatı mektepte genel bir hoşnutsuzlukla karşılanmış ve bu icraatından dolayı kendisine "Zilli Tevfik" lakabı takılmıştı.

[214] Tevfik Bey'in bu icraatları o dönemde mektepte bulunan öğrenciler arasında genel bir hoşnutsuzluk yaratmıştı. Bu hoşnutsuzluğu, söz konusu dönem öğrencilerinin ileri yıllardaki yayınlarında gözlemek mümkün olmaktadır. Nitekim Ziyad Ebüzziya-Tahsin Berküren tarafından yayınlana ve 1933 mezunları ve 50 yıllarının anlatıldığı kitapta konuyla ilgili olarak:"Galatasaray Dergisinin 22. ve son sayısı 25 Mart 1933'de çıktı. Bizim mezuniyet imtihanlarına hazırlandığımız haftalarda Müdür Fethi Bey görevden alınıp, Zilli Tevfik mektebe karabasan gibi çöktü. 23. sayının yazıları hemen hemen tamamen dizilmişti. Nisanda çıkacaktı. Akademi ile beraber, Zilli Tevfik Galatasaray'ı da kapattı ve bu güzel eser de yok oldu (s. 335). "Eğer Zilli Tevfik, bütün kültür hareketleri ve faaliyetleriyle beraber, eser yayınlama çalışmalarımızı da yasaklamamış olsaydı, biz mektepten ayrılırken, Galatasaray kültür bayrağını devrettiğimiz kardeşlerimiz, bu yolda devam edecekler, memleketin irfan kütüphanesine birbirinden kıymetli eserler sunmuş olacaklardı" ifadeleri kullanılmaktadır (s. 339). Tambur için ise: "Ahmet Ağa, yıllar ve yıllarla, bir dakika bile şaşırmadan tamburunu çaldı, çaldı. Ta ki Zilli Tevfik, bu zararsız geleneğin düşmanı, tatlı tambur sesi yerine, mektebi acı acı çınlatan zilleri taktırana kadar. Elinden tamburu alınan, o tatlı, o tonton Ahmet Ağa'nın, Galatasaray'ın bu ihtiyar emektarı, bağrından sevgili evladı koparılmış yaşlı bir baba gibi, üzüntüsünden yandı da yandı, yataklara serildi ve kahrından kendisini ecele teslim etti (s. 296) denmektedir. Benzer şekilde 1934 mezunları ve 50 yılları başlıklı anı kitabında da "niye" başlığı altında Tevfik Bey'e ağır eleştiriler getirilmiştir. Eleştirilerde Tevfik Bey'in müdür olduğu 10 Nisan 1933 tarihi Galatasaray'da felaketlerin başlangıç yılı olarak değerlendirilerek şu ifadelere yer verilmiştir: "Felaket sebepleri saymakla bitmez. Zelzele felaketi, su baskını felaketi, felaketi, felaketi… Galatasaray'ın başına düşen felaket yukarıda sıraladıklarımızın dışında bir türdü. Peşin hükümlerle gelen, her verdiği kararın iyi olduğunu sanan, faydalı gördüğü ne varsa onu bir günde tahrip eden, rasgele müdür, Galatasaray'a müdür olan zatın getirdiği felaketti bu! Mektepte daha talebe iken bilgimize bilgi katan, pratik çalışmalarla tecrübemizi artıran, kültürü zevkli bir uğraşı gibi bize aşılayan kuruluşlara balta vuran bir felaketti. Müdür –yiğit lakabı ile anılır- Zilli Tevfik Bey idaresi süresinde, üç ayı yaz tatili ile geçen, altı ay altı güne sığdırdığı bu tahribatı, bu felaketleri mektebin başına niye yağdırdı idi acaba?" bk. 1934 *Mezunları*, s. 81. Ayrıca, Dünden Bugüne Galatasaray başlıklı kitapta da Tevfik Bey'le ilgili olarak şu değerlendirme yapılmıştır: "Uzun yıllar hep mektep mezunlarından gelen müdürlerden sonra camianın dışından tayin olunan Tevfik Bey'in mektepte yaptığı ilk şey, 65 yıllık ananesi ve eski öğrenciler için kıymetli ve masum bir haber verme aracı olan tamburu kaldırıp, yerine ziller takması olmuştur. Kendisi camiada bu hareketle ilgili olarak anılmaktadır"(s.109).

karşılanmamıştı. Fakat bir daha tambura geri dönüş yapılmadı. Sadece yılda bir defa gerçekleştirilen pilav kutlamalarında tambur sembolik olarak çalındı ve eski öğrenciler tambura olan hasretlerini giderdiler. Bununla beraber tambur kolaylıkla hatırlardan çıkmadı. Nitekim aradan dört yıl geçtikten sonra Cumhuriyet gazetesinde Galatasaray'ın tamburundan söz eden yazılar çıkması bu özlemin hâlâ devam ettiğini göstermekteydi. 1937 Ekim'inde yayınlanan "Galatasaray'ın Tamburu" başlıklı bu yazıda şunlar ifade edilmişti:

"Fransızca davul manasına gelen Tambour kelimesi Galatasaray Lisesi için ancak Fransızca aslından aynen alınmak sureti ile Türkçeleştirilmiş gayet munis bir sözdü ki, o mektebe mahsus anane halinde bir vaziyetin mana cihanı bir ifadesini teşkil ederdi. Sınıflara girişin, onlardan çıkılarak bahçelere yayılıp koşuşun kumandası, avniyesinin kakuletası arkasına düşmüş etine dolgun beşuş davulcunun değneğiyle acele acele gürleyen davulun mevzun ahenkli tekerleme gürültüsü ile verilmiş olurdu. Son yıllarda zaman zaman mektebin içine girip çıktıkça veya onun önünden gelip geçtikçe bize hep mektebe bir sükutilik arız olmuş gibi geliyordu. Biz mi öyle görüyorduk, yoksa hakikaten mektebe garip bir hüzün ve hasret mi çökmüştü? Yıllardır bir türlü sırrını keşfedemediğimiz bu vaziyetin sebebi meğer şu imiş: Bilmiyoruz kaç yıl evvel bir aralık mektepte müdürlük etmiş bir zat Galatasaray'ın davulunu kaldırarak yerine zil ikame etmiş. Bu yenilik hiç de büyük bir şey değildir. Fakat Galatasaray'ın eski halini bilenler için mektebin anane halindeki bir güzelliğini ortadan kaldırmıştır. Davulla zil arasında ne muhafazakârlık vardır, ne de yenilik. Yalnız bize öyle geliyor ki davulun ahengi mektebin mazisini istikbaline daima bağlı bulundururdu. Orada her gün günde yedi, sekiz defa çalınan tambur, insana sanki mektepte ilk dövülen davulun sesini idame ediyor hissini verirdi. Şerefli mazileri uzadığı nispette kıymetleri yükselen böyle irfan müesseselerinin bazı basit ananeleri bile paha biçilmez antika kıymetini haizdir. Bütün eski Galatasaraylılar rica ediyorlar: Mektebin o güzel ve munis tamburu iade olsun"[215].

Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan tambur yazısı Galatasaraylıların hayli ilgisini çekmiş olmalı ki bir süre sonra "Galatasaray'ın Tamburu" başlıklı yeni bir yazı daha yayınlandı. Esas itibariyle yazıyı kaleme alanın da Galatasaray mezunu olduğu ve tamburun kaldırılmasından rahatsızlık duyduğu, makalesindeki ifadelerinde birçok Galatasaraylının hislerine tercüman olduğu anlaşılıyordu:

"Bir dokun, bin ah dinle kasei fağfurdan" mısrasını söyleyen şairin derin hassasiyetini bilirsiniz. Bir gün bir vurdumduymaz çıkıp da Çin kâsesinin sesinden ahkâm çıkaran bu şair ne hezeyan söylüyor dese şaşakalırsınız tabii. Onun gibi biz de bir gün bu sütunda

[215] *Cumhuriyet,* 24 Ekim 1937.

Galatasaray'ın kaldırılan tamburuna dokunalım dedik, onun kalplerde inleyen derin sesini boğmak isteyen bozuk bir zilin mütemadi vaveylası ile karşılandık. Her şey beklenebilirdi, fakat eski bir Galatasaraylının kendisince aziz bir hatıra önünde hürmet ve muhabbetle söylenişinin böyle zilli bir feryatla karşılanması hiç hatıra gelemezdi. Tevekkeli yarası olan gocunur dememişler. Meğer Galatasaray'ın tamburunu filan zat kaldırmış imiş. Tamburdan dem vurulunca, sanki suç işlemiş biri gibi, hâlâ memur bulunduğuna bile bakmayarak, gazete sahifelerinde sütunlar ve sütunlarca uzun yazılarla kendisini müdafaa etmek perdesi altında Galatasaray düşmanlığı etmeye kalkışmış. Biz Galatasaray'dan ve onun ananesinden bahsettik. Bunu Galatasaraylı olmayan tamamı ile anlayamaz ve hakkı ile duyamaz. Nitekim öyle olmuş. Galatasaray'ın tamburunu patlatan zat, hâlâ aynı duygusuzlukla bir aralık müdürlüğünü ettiği bu müesseseye karşı gazete sütunlarına kadar taşırdığı husumetini saklayamamaktadır. İyi ki kendisini sekiz aylık kısa bir müddeti müteakip Galatasaray'dan ayırmışlar. Yoksa o gidişle yalnız tamburu kaldırmakla kalmayarak nerede ise mektebi yıkacakmış. Baksanız a, hâlâ hıncını alamamış da gazete sahifelerinde gayzına ve gazabına zil çaldırıyor. Galatasaray'ın tamburundan bahseden yazı, edebi bir tahassüsten ibaretti. Orada ifade olunmak istenilen medeni ve kültürel mananın rastgele davulla ve hele sesi kulakları tahriş eden zille hiçbir alaka ve münasebeti yoktur. Bunu anlamayanlara sadece (ben ne söylüyorum, dümbeleğim ne çalıyor) sözü ile mukabele olunur[216].

Galatasaray Lisesi'ne öğretmenlik yapmak üzere gelen yabancılarla özel bir mukavele yapılır ve öğretmenler bu mukaveleye uymak zorunda olurlardı. Hemen her yabancı öğretmenin imzaladığı bu mukavelelerin içeriği hakkında bilgi vermekte fayda vardır. Mesela, 27 Eylül 1933 tarihinde lise müdürü Tevfik Bey ile Fransızca öğretmeni Joseph Hutman arasında yapılan mukavelede tarafların uyacakları hususlar şöyle belirlenmişti: 1)Joseph Hutman Bey, Galatasaray Lisesi'nde haftada azami 26 saat Fransızca dersleri okutmayı ve mektebin daimi muallimi sıfatıyla emsali yabancı muallimlere verilen tedrisi ve terbiyevi bütün işleri yapmayı kabul etmektedir. Joseph Hutman Bey'e mektep idaresi icabında aynı şehirdeki mekteplerde bütün derslerin toplamı 26 saati geçmemek üzere ders verebilecektir. 2)Bundan başka Joseph Hutman haftada üç gün nöbet tutmakla mükellef olacaktır. 3)Mektep idaresi bu ders ve işlere mukabil Joseph Hutman Bey'e her ay sonunda 200 Türk Lirası ücret verecektir. 4)Joseph Hutman Bey, kendisine verilecek ücretlerden mevcut ve müstakbel kanuni mevzuat dâhilinde bu tarz ücretlerden her ay kesilecek olan miktarı kabul etmektedir.

[216] *Cumhuriyet,* 12 Kasım 1937.

5)Joseph Hutman Bey Maarif Vekâleti'nin mevcut ve müstakbel nizamname ve talimatnamelerinin bütün hükümlerine riayet etmeyi kabul etmektedir. Buna mukabil Joseph Hutman Bey diğer yabancı öğretmenlerin haiz oldukları bütün haklardan istifade edecektir. 6)Bu mukavele ahkâmın uymayan her türlü hareketler (derslere muntazaman devam etmemek, müfredat programına riayet etmemek, vazifeyi ihmal etmek ve öğretmenler toplantısına gelmemek gibi) ücret kesilme cezasına tabi olacaktır. 7) Joseph Hutman Bey, ders okuttuğu mektebin veya mekteplerin talebesinden hiçbirine hususi ders veremez. Vekâletin müsaadesi olmadıkça da hariçte hususi veya resmi müesseselerde ders alamaz[217]. Görüldüğü üzere yabancı öğretmenlerle yapılan bu mukavelelerle her iki taraf da eğitimin sürdürülebilmesini garanti altına alıyordu. Mukaveleler noter huzurunda yapılıyor ve her sene yenileniyordu. Mukaveleyi feshetmek isteyen tarafı üç ay önceden haber vermesi gerekiyordu. Bununla beraber mukaveleyi öğretmen feshettiği takdirde derslerine üç ay daha devam etme mecburiyeti vardı. Öğretmenler görev yaparken uzun sürecek bir hastalığa yakalandıkları takdirde kendilerine bir aylık tam, diğer aylar için üçte bir ücret verilirdi. Hastalığı üç aydan fazla devam eden öğretmenini mukavelesi feshedilirdi.

Tevfik Bey'in Galatasaray Lisesi'ndeki müdürlüğü sekiz ay devam etmiş bu sürenin yaklaşık yarısı da tatil dönemine denk gelmişti. Görevde bulunduğu süre içinde daha önce başlatılmış birçok uygulamayı değiştirmiş olması hakkındaki şikâyetleri arttırdı[218]. Bunun üzerine 16 Aralık 1933 tarihinde Galatasaray Lisesi müdürlüğünden alındı. Yeni müdür atanana kadar Maarif Vekâleti Müfettişi ve Romancı Reşat Nuri (Güntekin) bir gün müdürlüğe vekâlet etti. 17 Aralık 1933 tarihinden itibaren Behçet Bey ikinci defa olarak Galatasaray Lisesi müdürlüğüne getirildi.

---

[217] Tevfik Bey ile Joseph Hutman Bey arasında yapılan mukavelenin metni Galatasaray Lisesi arşivinde Joseph Hutman Bey'in Sicil Dosyası'nda yer almaktadır.

[218] Tevfik Bey'den duyulan rahatsızlık 1935 yılı mezunlarının yayınlarında da kendini göstermektedir. Söz konusu dönem mezunlarının hazırladıkları bir kitapta konuyla ilgili şu değerlendirmelere yer verilmektedir: "Tevfik Ararat, evvelki müdürler Behçet ve Fethi Beylerin ekonomi, kültür ve spor alanlarında yıllar süren çalışmalarını yıkma gayreti içine girdi. İlk iş olarak mektebin bir ananesi haline gelen ve derse giriş ile ders bitimini bildiren tamburu yasaklayarak, yerine koridorlarda zil tesisatını yaptıran bu zata öğrenciler haklı olarak 'Zilli Tevfik' lakabını takmışlardır. Bu zatın getirdiği yenilikler(?) arasında olarak, talebelerce sevilen emektar okul berberi Hamdi Bey ile yardımcılarının işine son vererek yerlerine kendi tanıdığı bir ekibi yerleştirmiş, evvelce talebelerin alışık olduğu çay, kakao, tereyağ, reçel, bal, peynir vesaireden oluşan kahvaltı yerine çocukların yadırgadığı ve çoğunun yemeden bıraktığı çorba; ancak en iyi lokantalarda görülen nefasette etli yemek (özellikle senelik pilav toplantılarına ismini veren kuzu pilavı ve sakallı köfte tabir ettiğimiz kadınbudu köfte), kaymaklı hamur tatlıları, aşure gibi yemekler yerine ucuz ve o zamanki asker yemeğine benzer kalitesiz yemekler verilmeye başlandı. İcraatından kimsenin memnun kalmadığı Zilli Tevfik Bey, çok şükür, kısa bir süre sonra daha fazla tahribat yapamadan mektepten ayrıldı". Bk. *1923–1935 Galatasaray Tarihçesi 1935 Mezunları ve 50 Yılları,* haz. Nejat İren-Alim Öğünç, İstanbul 1992, s. 27.

2.4. Atatürk ve Galatasaray Lisesi

Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı döneminde Galatasaray Lisesi'ni kısa aralıklarla dört defa ziyaret etmiş olması bu okula verdiği büyük önemin bir göstergesidir. Nitekim sonraki yıllarda Atatürk'ün adına kurulacak Gazi Lisesi'nin[219] Galatasaray Lisesi'ne benzer özellikler taşıyarak kurulma kararının alınması da bu önemin başka bir yansımasıdır. Gazi Mustafa Kemal 1930, 1932, 1933 ve 1934 yıllarında Galatasaray Lisesi'ni ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerinde okul müdürü, idareciler ve öğretmenlerle temaslarda bulunmuş, ayrıca derslere girmiş ve bazı imtihanları bizzat kendisi yapmıştır. Bu ziyaretler Galatasaray Lisesi tarihi için büyük önem arz etmektedirler. Dolayısıyla bu başlık altında konuyu geniş bir şekilde ele almayı gerekli gördük. Bu kapsamda gerek o dönemde öğrenci ve öğretmen olarak bulunup bizzat Atatürk'ü görmüş, gerekse daha sonra bu konuyla ilgili izlenimlerini aktarmış bazı önemli Galatasaray Lisesi mezunlarının değerlendirmelerine yer vermeyi de uygun bulduk.

Atatürk'ün Galatasaray Lisesi'ne yaptığı ziyaretlerden birincisi 2 Aralık 1930 tarihinde gerçekleşmiştir. Cumhuriyet gazetesinin haberine göre, Atatürk o gün öğleye kadar Dolmabahçe Sarayı'nda istirahat ettikten sonra beraberinde Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya, Kütahya Mebusu Recep Bey ve diğer mutat zevat bulunduğu halde saat 14'de Saray'dan ayrılmıştı. Atatürk önce Yıldız'daki Harp Akademisi'ni daha sonra da Mülkiye Mektebi'ni ziyaret ettikten sonra Mekteb-i Harbiye'ye gitmiş, oradan da saat 15 itibariyle Galatasaray Lisesi'ne gelip kırk dakika kadar burada kalmıştı. Bu ziyaret gazete satırlarında şöyle yer almıştı: "Gazi Hazretleri, Galatasaray Lisesi'nde resim dershanesine girmişler, talebeye verilen modeli tetkik etmişlerdir. Müteakiben hesap dersi verilen dördüncü sınıfı görmüşler, bir müddet ders dinlemişlerdir. Gazi Hazretleri Galatasaray'da sınıflara girerek dersleri

[219] Gazi Lisesi 1932- 1933 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü binasının alt katında iki sınıfı yatılı olarak açılmıştır. 1933–1934 ders senesinde 11. sınıf hariç bütün sınıflar tamamlanmıştır. 1934–1935 senesinde tam teşkilatlı lise halini almış, 1936–1937 ders yılında pansiyon lağv edilerek, itfaiye meydanında yeni yapılan modern ve yeni binasına nakletmiştir. Mektepte 1932–1933 yılından itibaren sıra ile Gazi Terbiye Enstitüsü Müdürlüğü üstlerinde olmak üzere Avni Yukarıuç, Hasan Âli Yücel, Hikmet, Halit Ziya, Esat Altan Beyler direktörlük yapmışlardır. Lise, yeni binasına naklettikten sonra müstakil bir hale gelmiş ve Necati Aksu Bey tarafından idare edilmeye başlanmıştır. 1933 yılında mektep, Gazi Terbiye Enstitüsü'nde iken, Gazi Lisesi'nin Galatasaray Lisesi tipinde ve İngilizce üzerine tedrisat yapan bir lise olarak düzenlenmesi düşünülmüştür. Bu maksatla 1934–1935 ders senesinde İngiltere'den Pandlton ve Frank isminde iki öğretmen getirtilmiştir. Lisede İngilizce tedrisatın yapılması için evvela mevcut talebesinin İngilizce bilgi ve melekesini kuvvetlendirmek icap ediyordu. Bundan dolayı İngilizce saatleri bir buçuk misli artırılmış ve İngiltere'den getirilen öğretmenler de eğitime başlamışlardır. Bu tecrübe iki yıl kadar sürmüştür. Sınıfta talebe adedi kırkı geçmemek şartıyla bu muallimlerin gayreti sayesinde çocuklar İngilizce öğrenmede hayli ilerlemişlerdir. Fakat ortaokullara müracaat eden talebenin izdiham şeklindeki çokluğu, bu kadronun muhafazasına imkân bırakmamış ve netice olarak 1936–1937 yılında İngilizce tedrisattan vazgeçilmiştir. Gazi Lisesi için bk. Yücel, *a.g.e*., s.482.

dinlediler, mektebin konferans salonunu, laboratuarlarını, müzesini, kütüphanesini gezdiler. Kütüphanenin hatıra defterini imzaladılar. Müdüriyet odasında bir müddet durarak mektebin vaziyeti umumiyesi ve talebe hayatı hakkında müdürle konuştular. Gazi Hazretleri, bu konuşmalarında tedris sistemindeki muvaffakiyet derecesini anlamak istemişlerdir. Bilhassa ehemmiyet verdikleri nokta laik bir müessese olan bu mektepte yetişen ve yükselen fikirler ve talebe ailelerinin tahassüsü olmuştur. Reisicumhur hazretlerine sureti mahsusada mazharı takdiri olan mektep müdürü Fethi Bey tarafından müspet ve kati cevaplar verilmiş ve izahlarda bulunulmuştur"[220].

Aynı ziyaretle ilgili olarak dönemin Müdürü Fethi İsmail Bey de bir rapor hazırlamıştır. Bu rapora göre: "Reisicumhur Hazretleri, 2 Kânunuevvel Salı günü, saat ikiyi kırk geçe mektebimizi teşrif buyurdular. Maiyeti devletlerinde Dâhiliye Vekili Beyefendi ile birçok mebus beyefendiler bulunuyordu. Evvela yedinci sınıfın Türkçe dersine girdiler. Muallim bey imla yazdırıyordu. Derse devam edilmesini emrettiler. Sıralar arasında dolaşarak talebe efendilerin yazılarını tetkik buyurdular ve iyi yazdıklarını söylediler. Bilahare, altıncı sınıfın resim dersine girdiler ve aynı surette resimler ve modelleri tetkik buyurdular. Sekizinci sınıfın Vatan-ı Malumat dersinin tahriri yoklama imtihanında hazır bulunup, talebenin evrakını tetkik buyurdular.

Bilahare, Ticaret ve Bankacılık kısmı son sınıfını ziyaret buyurdular. Bu kısım hakkında emrettikleri izahat, kendilerine arz olundu. Bu sınıfta talebe efendilerin kitap ve defterlerini muayene ve tetkik buyurdular. Ticaret kısmından sonra dokuzuncu sınıfın riyaziye dersinde hazır bulunarak cebir dersine kalkmış olan bir talebeyi dinlediler. Derslerden sonra mektebin her tarafını gezdiler. Kimya ve Fizik laboratuarında, Ulûm-ı Tabiiye ve Fizik dershanelerinde, müzelerde ve bilhassa Konferans Salonu'nu gezdiler. Buralarda talebenin istifası hakkında emir buyurdukları birçok malûmat kendilerine arz olundu. Bilahare, mektebin kütüphanesini gezdiler ve hatıra defterini imzaları ile tezyin bulundular.

Şükrü Kaya Beyefendi ile sabık Nafıa Vekili Recep Beyefendi'ye, "Galatasaray Lisesi'nin yemekhane ve yatakhaneleri ile Harbiye Mektebi'nin yemekhane ve yatakhaneleri mukayese edilmek lazımdır" buyurdular. Sonra bendenize "Daireniz uzak mı? Artık oraya gidelim" emrini verdiler. Gazi hazretleri, müdüriyet odasında da 15 dakika kadar istirahat

[220] *Cumhuriyet,* 3 Aralık 1930.

buyurdular ve bendenize yerime oturmak emrini verdikten sonra, birçok sualler sordular. Bu suallerin mevzularını ve bunlara verilen cevapların mahiyetini bervechizir aynen arz ediyorum.

Mektebin tarihçesi, bina vaziyetimiz, adliye ve karakoldan aldığımız binalar, Ortaköy şubemiz, her sene artan talebe yekûnu, bu kadar kalabalık bir talebeyi nasıl idare etmekte olduğumuzu, talebe sandığı, talebe akademisi, spor ve izcilik teşkilatı gibi mektep dâhilinde vücuda getirilen talebe teşekkülleri, tedrisat sistemimizin hususiyeti, milli mahzuru olmayan mevaddı dersiyenin ecnebi lisanından öğretilmesindeki fevait. (Liseden çıktıktan sonra doktorluk, kimyagerlik, mühendis veya mimarlık, avukatlık, ticaret, ziraat, bankacılık gibi gençleri bir takım serbest mesalike izhar eden âli tahsil devresinde ecnebi lisanının çok ehemmiyetli bir rol oynayacağı gibi, hayatta bu mesleklere sahip olan kimselerin iktidar ve ihtisaslarını arttırmak için de ecnebi lisanına muhtaç oldukları) gibi hususat kendilerine arz ve izah olundu.

Bilhassa dini tedrisat hakkında evvelce ne yapılmakta olduğu, halen de ne yapıldığı, talebe ve veliler tarafından bu hususta bir şikâyet vaki olup olmadığı hakkında müteaddit sualler irat buyurdular. Esasen kuruluşu itibariyle de lâik bir müessese olan mektebimiz hakkında kendilerine emir buyurdukları malumat arz edildi. Maruzatımız üzerine memnuniyetlerini beyan buyurdular.

Müdüriyet odasından çıkıldı. Bahçede bir bayram süruru ile coşan talebelerin "Yaşa" avazeleri ve sürekli alkış sadaları içinde mektebin büyük sokak kapısına kadar yayan yürüdüler. Otomobillerine binerken bir kere daha memnuniyetlerini beyan buyurdular.

Gerek, bizzat Reisicumhur Hazretleri ve gerek maiyeti devletlerindeki zevat, müessesemizi ayrı ayrı takdir buyurmuşlardır"[221].

Atatürk'ün 2 Aralık 1930 tarihli Galatasaray Lisesi ziyareti o yıllarda öğrenci olan Haldun Taner tarafından da öğrenci gözüyle uzun uzadıya anlatılmıştır. Bu ziyaretle ilgili olarak Haldun Taner'in anlattıkları şöyledir: "Ya sekizde, ya dokuzda idik. Demek ki otuz, otuz bire rastlıyor. Mektepte bir telaş, bir kıyamet. Taş tablolar boyanıyor, yıkık yerler sıvanıyor. Meğer Gazi Paşa gelecekmiş. İdare her sınıfa, Afet Hanım'ın, baskısı henüz bitmemiş Yurt Bilgisi kitabından üçer nüsha dağıttı. Talebeler kımlanıyor: "Ah bir bizim sınıfa girse". Hocalar başka gûna: "Allah vere bizimkine girmese".

Tanrı eksik etmesin, gerçi Galatasaray'ın her sınıfında daima üç dört ekâbirzade bulunur ama ne de olsa en şanslı sayılan sınıflar yine Kâzım Paşa'nın, rahmetli Cevat

[221] Fethi İsmail, "Atatürk'ün Lisemizi Ziyaretleri", *Atatürk ve Galatasaray,* byy.,bty., s.19.

Abbas'ın ve Nuri Conker'in mahdumlarının bulunduğu sınıflardı. İdare de zaten dikkatini daha çok bu sınıflar üzerinde toplamış bulunuyordu.

Bununla beraber biz de pek ümitsiz değildik. Ancak ne var ki, biz ekâbir çocuklarına değil de, Fransız hocamız M. Martin'in övünmelerine bel bağlıyorduk. M. Martin, sözüne inanmak gerekirse, Gazi Paşa'ya üç ay kadar hususi ders vermişti. Buna dayanarak da, mektebe geldiği takdirde, Paşa'nın onu ezip geçemeyeceğine bizi inandırmıştı. Bu inançla, tuttu, üç günün içinde, ders verdiği üç şubeye de "La Pipe Turque" adlı parçayı, noktasına virgülüne, hatta noktalı virgülüne kadar ezberletti. Atatürk girince, bizi bu parça üzerinde analyse grammaticale yaparken bulmalı idi. Artık koridorlarda ufak bir gürültü olsa, hemen hocamızın ikazı ile evvelden işaretlediğimiz "La Pipe Turque" sayfasını açıp, adeta bekliyorduk.

Böyle geldi geliyor çarpıntısı ile geçen bir haftanın sonunda, Atatürk gerçekten mektebe geliverdi. Fakat aksiliğe bakın ki, o gün M. Martin'in bize dersi yoktu. Biz o sırada "Malûmat-ı Vataniye" dersinden yazılı yoklama oluyorduk. Atatürk'ün gelişini göremedik ama koridorlardaki telaştan meseleyi anladık. Artık, al gözünü, sınıfın koridora bakan camekânlarından alabilirsen. Atatürk'ün geldiği anlaşılınca ihtiyatlı hocamız, heyecanlanıp da şaşırmayalım diye, ayaküstü bize sorduğu suallerin cevaplarını da anlatıverdi. Sorduğu sualler şunlardı: 1-Bütçe nasıl yapılır? 2-Vasıtalı vergiler? Biz bütçenin nasıl yapılacağını da, vasıtalı vergilerin ne şekilde toplanacağını da zaten az buçuk biliyorduk. Hoca bir kere daha tazeleyince harıl harıl yazmaya koyulduk.

Hiç unutmam, yanımdaki sırada, şimdi büyük mevki sahibi olduğu için ismini vermeyi doğru bulmadığım bir arkadaşımız oturuyordu. Mektep sıralarında kopya yapmayan insan var mıdır; ama her şeyin bir derecesi, bir hududu olur. Bu çocukcağız ise, kopya yapmayı bir nevi hastalık haline getirmişti. Nasıl anlatayım bilmem ki, bundan adeta amatörce bir zevk alırdı. En bildiği derste bile kopya çeker, çekemezse hasta olur, deliye döner, bir hafta çaresi bulunmazdı. Öyle ki, "Al evladım şu evrakı, adını, ananın- babanın adını, doğduğun yeri, tarihi dolduruver" deseler, bunu bile gizlice nüfus kâğıdını çıkarıp kopya etmeden dolduramazdı. Şimdi hoca, hazır cevapları anlatmış… Üstelik de Atatürk ha geldi, ha gelecek… O durum da bile kitabı kucağına açmış, bildiğini okuyordu. Kimbilir, belki de mahsus yapıyordu. İleride, "Ben, Atatürk'ün huzurunda bile kopya yapmış adamım" diye böbürlenebilmek için…

İşte, kafile o sırada koridorda göründü. Yirmi, yirmi beş kişi kadardılar. Atatürk, önde ortada, yanında müdür… Refakatindeki mutat zevatla öbür idarecilerse iki adım geriden geliyorlar. Atatürk sigara içiyordu. Hani çok sigara içilen sinema solanlarında makinenin

perdeye yönelmiş ışığı nasıl mavimtırak bir huzme halini alır, Atatürk'ün burnundan koyuverdiği iki uzun duman yolu da koridorun güneşli kısmında tıpkı öyle parlıyor.

Kafile bir an duraladı. Sonra sınıfın kapısı ardına kadar açılarak önde Atatürk, arkasında mutat zevat içeri girdiler. O anda komuta almış bir bölük asker gibi rap diye ayağa kalkıp dimdik hazır ol vaziyetinde durduk. –O yaştaki çocuklar böyle askerce hareketlere ne kadar teşnedirler- Biz rap diye kalkınca, sonradan büyük mevki sahibi olan arkadaşımızın kucağındaki kitap da pat diye yere düşüverdi. Çocuğun yüzü ibik gibi kızardı. Bereket o telaşta kimse işin farkına varmadı.

Atatürk bize, "Oturun" dedi. Yok, hayır, bize değil de hocamıza, "Otursunlar efendim" dedi. Hoca da bize dönüp "Oturun" dedi.

Biz de oturduk. Hocamız şimdi, öyle pek aşırı değil, tam kararında eğilmiş, efendi efendi kendini tanıtıyordu:

- "Bendeniz, Malûmat-ı Vataniye muallimi H…"

Hâlbuki rahmetli, aynı zamanda İstanbul'un Maarif Müdürü de olurdu. Niye Maarif Müdürü olduğunu söylemedi de kendini sadece Malûmat-ı Vataniye muallimi olarak eksik tanıttı, diye doğrusu hayret ettik. Maarif Müdürü olduğunu söylese, herhalde Atatürk kendisini daha bir mühimserdi. Her neyse… Atatürk hocaya:

- "Dersi kitaptan mı takip ediyorlar, yoksa takrirden mi?" diye sordu.

Müdürle hoca ikisi birden;

- "Kitaptan" diye atıldılar. Ve Atatürk'e, "Hangi kitaptan" diye sormaya vakit bırakmadan, tetikte bekleyen sınıfın birincisi 140 Mahmut Efendi'den bir hafta evvel sınıflara dağıtılan ve sayfaları bile doğru dürüst açılmamış Afet Hanım'ın mahut kitabını istediler. Atatürk, uzatılan kitabın kabına şöyle bir göz atıp, "Çok güzel" buyurdular.

Maazallah, birimize kitaptan rastgele bir şey soracak olsa, yandığımız gündü. Bereket sormadı. Zaten durumun vahametini sezen müdürle hoca, işi gürültüye boğmak için Atatürk'e müfredat programına dair bir şeyler anlatmaya başladılar.

Atatürk'e bakıyorum, resimlerinde sık sık gördüğümüz pozlarından birinde: Sol elinin iki parmağını üst yelek cebine takmış, başı hafif öne eğik, çatık kaşları ve o meşhur bakışıyla gözünün üstünden müdüre bakarak anlattıklarını dinliyor.

Biz şarklılar neden ille her şeyi büyütüp efsaneleştiririz. Aklı başında insanlardan duymuştum:

—"Bakılamıyor efendim" diyorlardı. "İmkânı yok gözlerine bakılamıyor. Çenesine kadar hadi neyse ne ama başınızı daha yukarı kaldırdınız mı, gözleriniz iki kuvvetli projektörle karşılaşmış gibi kamaşıyor, çarpılıp sersemliyor, bir şeyler oluyorsunuz". Ben

bunu duydum ya, şimdi korkudan başımı kaldırıp da yüzüne bakamıyorum. Bütün görebildiğim: Saatinin kösteği, yeleği, sol elinin yelek cebine dalmış iki parmağı, kolalı devrik yakası, hadi bilemediniz biraz da çenesinin ucu… Hepsi bu kadar. Ama çocukluk işte, şeytan dürttü. Ya herrü ya merrü deyip birden daha yukarı bakıverdim. A, ne kamaşma ne çarpılma, işte pekâlâ bakılabiliyordu. Hatta müdür de bakabiliyordu. Hoca da bakabiliyordu.

Gerçi projektör, şimşek filan edebiyat ama, şunu söylemeli ki, bu bakış pek öyle herkesin bakışına da benzemiyordu. Bu gözler bir yere bakıyor, ama baktığı şeyden çok daha gerileri, çok daha derinleri görüyor gibi idiler.

O gün, orada onun karşısında çocuk kafamın ilk teşhisi şu oldu: Bu gözlerden kaçmaz arkadaşlar. Bu adam kandırılamaz, aldatılamaz. Bu adam mugalâtaya, laf cambazlığına pabuç bırakmaz. Bu adam bilmek için öğrenmiş olmaya ihtiyacı olmayan, bildiğini bilen, bilmediğini de şıp diye sezen bambaşka bir insandır.

Ona bir şey anlatmak, izahat vermeye kalkmak fuzulidir, manasızdır, saygısızlık, haddini bilmezliktir. Müdürle hocanın şimdi onun karşısında bu kadar gülünç görünmeleri işte bundandır. Onun kimseyi dinlemeye ihtiyacı yoktur. O söylenecekleri, sade söylenecekleri değil, belki üç gün beş hafta, sekiz sene evvel söylenmiş olanları da tahmin etmekte ve her şey onun tahmini gibi çıkmaktadır. Nitekim işte bugün burada Malûmat-ı Vataniye dersinden yazılı yoklama yapılacağını, hocanın şu şu sualleri sormuş olacağını, o içeri girerken çocukların rap diye ayağa kalkacaklarını, içlerinden birinin kucağındaki kitabı düşürüp kulaklarına kadar kızaracağını, kendisine sayfaları bile açılmamış bir kitabın, işte bu okutuluyor diye yutturulmak isteneceğini, daha sabahleyin, buraya gelmeden Saray'ın merdivenlerinden inerken bilmekte idi. Böyle bir insanın hayatında hiçbir sürpriz olamazdı beyler. Yaşamak, onun için sadece, tahminlerinin doğru çıkışını idrak etmek demekti.

Evet, her şeyi, kimin hangi durumda ne söyleyeceğini evvelden biliyor, yine de işte, ayıp olmasın diye, adet yerini bulsun diye, karşısındakini dinler görünüyordu. Ama ne yapsa, ne etse, bu anlattığım ifadeyi yüzünden silemiyordu. Şimdi müdürü dinlerken de bu gözler, bu biraz bezgince çatılmış gür kaşlar ve hele bu, alaycı bir kıvrımı güç zapt eder hissini veren, ince dudaklar,

—"Anlat bakalım küçük adam" der gibiydiler. "Sen bana müfredat programına dair bir şeyler anlatıyorsun, ama ben senin sesinden, sözlerinden nasıl bir adam olduğunu, hangi semtte oturduğunu, Kâtip Çelebi'yi, turuncu rengi, fasulye pilakisini, nargileyi sevip sevmediğini, kahveyi orta şekerli mi, yoksa sade mi içtiğini anlayabilirim".

Evet, çocuk kafamın, onun hakkındaki ilk teşhisi işte bu oldu.

Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Peki, mademki Atatürk her baktığı insanın ciğerini dahi okuyordu, nasıl olup da etrafını saran mideci dalkavukların ikiyüzlülüğünü anlayamıyordu?

Bu sorunun cevabı zihnimi sonraları da bir hayli kurcalayıp durmuştur. Bana kalırsa, Atatürk, hiçbir zaman onların oyununa kanmış değildi. Bence onlara bile bile yüz vermesinin tek sebebi, evet tek sebebi… sadece biraz gülüp eğlenmek ihtiyacından ileri geliyordu. Zira dünyada hiçbir şey, karşısındakini kandırdığını sanan bir budalanın sevinci kadar komik değildir.

Bu, âcizane, bendenizin bulduğum, uydurduğum bir izah şekli beğenmeyen kabul etmez.

Atatürk, böyle müdürle, hocayla konuşurken maiyetindeki mutat zevat da emir kulları gibi hareketsiz durmamış olmak, başlarına buyruk kişiler olduklarını göstermek ister gibi harekete geçtiler. Kimi yanındakine, çocuklar arasında seçtiği baldızının oğlunu gösteriyor, kimi ön sıradaki talebelerle konuşup laf kıtlığında beylik sualler soruyordu. Rahmetli Recep Peker de, benim sıramın yanına rastlamıştı.

- "Ne dersi bu bakayım bu?.." dedi.
- "Malumat-ı Vataniye efendim".
- "Vatani Malumat yahut daha iyisi vatan malumatı desen olmaz mı?"
- "Olur efendim".

O tarihlerde öz dil cereyanı, Malumat-ı Vataniye'yi vatan malumatı yapmaktan ileri geçemiyordu. Yurt Bilgisi, çok daha ileri bir merhalenin eseridir. Malumat-ı Vataniye, bugün kulağa ne kadar yayık ve ukalaca geliyor, değil mi?

Peker:

- "Eeeee?" dedi. "Sen neye yazmıyorsun?"

Yazmama imkân yoktu, çünkü rahmetlinin göbeği sıranın gömme mürekkep hokkasını yarı yarıya kapıyordu.

- "Düşünüyorum efendim" dedim. "Yazacaklarımı toparlıyorum".

Yüzüme inanmamış gözlerle baktı:

- "Şuna çalışmadım, bilmiyorum desene" dedi.
- "Çalıştım efendim" dedim. "Ama ikinci sual insanı biraz düşündürüyor da…"
- "İyi ya, hadi düşün bakalım".

O sırada yine nasıl oldu, kim işaret etti anlamadan sınıfın kapısı ardına kadar açıldı. Tekrar ayağa kalkma, reverans. Atatürk ve yanındakiler sınıftan ayrıldılar. Onlar gidince

anlındaki teri silen hocamız : "Size de, bana da çok çok geçmiş olsun çocuklar" diye iskemleye yığıldı.

Sonradan başkalarından duyuyoruz: Atatürk bizden ayrılınca öbür sınıflara da girmiş. Fakat onlar bizim gibi önceden mise en scene (mizansen) yapıp hazırlanmadıklarından gafil avlanmışlar. Onuncu sınıfta M. Dellou'nun matematik dersi varmış – Atatürk'ün Mekteb-i Harbiye'de sınıfının riyaziye birincisi olduğu tarih kitaplarında bile yazılıdır- tabii içeri girmiş. Hocaya talebelerden birini kaldırmasını söylemiş. Hoca da tabii sınıfın birincisini kaldırmış. Ona rağmen çocuk bir şaşırsın, bir bocalasın. İki meçhullü basit bir discussion'un (denklem) içine dalmış, çıkamazda çıkamazmış : "Madem x, y'den büyüktür" dermiş "O halde y, x'ten küçüktür".

M. Dellou :

- Voyons Monsieur Bülent" dermiş. "Voyons, voyons. Il ne s'agit pas de ça. Tenez: Si x tend vers zéro, y tendra vers l'infini. N'est-ce pas?" (Bakalım Bülent Efendi. Bakalım. Söz konusu bu değil. Eğer x sıfıra doğru giderse y sonsuza doğru gider değil mi?)

Ama çocuk hiç oralı olmazmış. Bir kere bozuk plak gibi takıldı ya döner döner bildiğini okurmuş:

Si x > y (Eğer x, y'den büyükse)

Alors y < x (y, x'ten küçüktür)

Dedim ya, rahmetli anlayışlı adamdı. Bakmış, bunlardan bir iş çıkacağı yok, ısrar etse, "Durun yahu, bu ne biçim discussion. Al şu tebeşiri eline oğlum, yaz bakalım" diye işe karışacak olsa, hoca ile talebe orada ortaklaşa Einstein'ınkilere taş çıkartan çok daha acayip formüller yumurtlayacaklar. Usulca oradan ayrılmış. Doğru büyük resim salonuna. Resim salonunda, resim hocası ortaya bir araba modeli koymuş, çocuklara resim yaptırırmış. Tarih kitapları Atatürk'ün resme merakı olup olmadığını pek yazmıyorlar, ama herhalde yine meraklı olmalı ki, bir bir talebenin yaptığı resimlere bakmış. Sonra oradan da ayrılmış. Çocuklar anlatıyor: O çıktıktan sonra resim hocasına bir hâl olmuş; oradan oraya gider, "Maruzatım vardı, bak gördün mü, söyleyemedim işte" diye, kendi kendine dövünüp dururmuş. Meğer maarif hizmetine gireli otuz altı yılı doldurduğu halde, bir tarih yanlışı dolayısı ile hizmet süresi Vekâletteki künyesinde otuz üç sene olarak görünüyor, bundan ötürü de emsali bir üst derece maaş aldığı halde zavallı resim hocamız mağdur duruma düşmüş bulunuyormuş. Atatürk'ün mektebe geleceğini duydu ya, kendi kendine tasarlar dururmuş: Paşa hazretleri sınıfımı teşrif buyururlarsa, bir punduna getirip durumu açayım diye… İhtimal kaç gece yatağında uzun uzun düşünmüş, ilkin şöyle girişirim, arkasını şöyle getiririm diye uygun cümleler bile hazırlayıp ezberlemiştir. Fakat işte O'nu karşısında görünce nutku

tutulmuş. Nutku da tutulmuş değil de, hepsi, her şey, vekâletteki künyesi, emsalinden bir derece eksik aldığı maaşı sırf aklından uçuvermiş. Şimdi o gittikten sonra parmaklarını kırar, "Oldu mu olanlar, maruzatım vardı, söyleyemedim" diye çırpınıp dururmuş.

Bunu duyunca bizim Vatani Malumat hocası bir kat gözümüze girdi. Beğendik doğrusu. Neme lazım, adamcağız hiç falso vermedi, fırsat bu fırsat deyip şahsi işlerini açmaya yeltenmedi. Ama pekâlâ Maarif Müdürü olduğunu söyleyebilirdi. Söylemeliydi de.

Resim sınıfından sonra da, bir iki sınıfa daha girip çıkan Atatürk, maiyetindeki mutat zevatla birlikte bir müddet müdür odasında istirahat buyurmuş. Atatürk'e giderayak orada bir de resim imzalatmışlar. Bu işler de bitince, oradan ayrılmış.

Atatürk'ün müdür odasından çıkması ile iki ateşli muallim muavininin odaya dalıp onun tablada söndürdüğü izmaritlere saldırmaları bir olmuş." Paşa'nın izmariti sen içeceksin, ben içeceğim". Siz sevginin derecesine bakın. Nihayet ucunu ateşlemişler. Bir nefes biri çekermiş, bir nefes öteki. O'nun içtiği sigaradan nefes çeken insanın hiç olmazsa onun dehasından az buçuk bir şeyler alması, o iki genç muallim muavininin en azdan vekil filan olmaları beklenirdi değil mi? Ne gezer. Vekilliği geçtik, milletvekili bile olamadılar. Biri belediyede şube müdürüdür, öbürü gümrük komisyoncusu…

Biz yine Ata'mıza dönelim. Atatürk mektepten ayrılmak üzereyken paydos trampeti çaldığından hepimiz bahçeye çıktık. Rahmetli, maiyetindeki mutat zevata bir şeyler söyledikten sonra talebe kalabalığının ortasına dalıverdi. O, tek başına, ortamızda, maiyetindeki zevat ise geride, çok geride, mektebin iki kanadı da açılmış cümle kapısına doğru yürümeğe başladık. Atatürk, yüzünü daha iyi görebilmek için yengeç gibi yampiri yampiri, hatta gerisin geriye yürüyen bir sürü çocuğun arasında, iki eli ceketinin iki yan cebinde gururlu ve gülümser ilerliyordu.

Büyük kapının önüne binlerce meraklı birikmişti. Elele vermiş polisler, kaldırımlardan taşan halk kitlesini zor zaptediyorlardı. Karşı apartmanların her bir penceresinde, ben diyeyim on siz deyin yirmi baş.

Atatürk görününce bir alkıştır koptu. Aklımıza gelmiş gibi biz de onlara uyduk. Atatürk bu alkışlar arasında otomobiline bindi. Otomobil, motosikletli polislerin ortasında harekete geçti. Kendilerine zorlukla yol açan mutat zevat da onun peşi sıra otomobilleriyle uzaklaştılar. Bizlere de tırıs tırıs geri dönmek düştü.

Akşam, etütte yoklama yapılınca, o kargaşalıkta iki açıkgöz arkadaşımızın neharilere karışıp mektepten kaçtıkları anlaşıldı. Geçmiş zaman, kendilerine idarece bir ceza verildi mi

pek hatırlamıyorum. Galiba bu tarihi günün yüzü suyu hürmetine, Beyoğlu'nda sürtüp durdukları yanlarına kâr kaldı idi. E, artık o kadar da olmasın mı?" [222].

Yıllarca lisede müstahdem olarak çalışan Kara Hasan'ın da Atatürk'ün bu ziyaretiyle ilgili bir anısı vardır. Öğrenciler arasında "Diplomasız Galatasaraylı" diye anılan, lisenin vazgeçilmez tiplerinden biri olan Hasan Efendi, bu anısını şöyle dile getirmişti: "Atatürk'ün okula ilk gelişinde O'nun kahvesini ben pişirmiştim. Fethi İsfendiyaroğlu'nun okuldaki ilk müdürlük yıllarıydı. Atatürk, dershaneleri gezdikten sonra müdürün odasına çıkarak dinlenmek istemişti. Acele kahvesini pişirdim, yanında bir bardak suyla kendisine tuttum. Atatürk kahveyi aldı, sonra "Bu ne suyu oğlum" diye sordu. "Hamidiye suyu efendim" diye cevap verdim. Şükrü Kaya, "Millet suyu" deyince Atatürk, "İyi sudur" diye cevaplandırdı. Yıllar geçti, Atatürk okulu bir kere daha şereflendirdi. O günlerde üniversiteye giriş imtihanları yapılıyordu. Tanımış olmalı ki, kahveyi benim pişirmemi istedi. Okulda kaldığı iki buçuk, üç saat içinde, 10–12 fincan kahve içti. En son fincanı yıkamadım, öylece sakladım…"[223].

Bir de öğretmen gözüyle bakıldığında, ziyaretin değerlendirilmesi Rakım Ziyaoğlu tarafından şu şekilde yapılmıştı: "O yıllarda okulun en genç muallim muavinlerindendim. Atatürk'ün liseyi ziyaret edeceğini haber aldığımız zaman beni bir heyecandır aldı. Büyük kurtarıcıyı yakından görecek, O'nun konuşmalarını duyacak, belki de sorduklarına cevap vermek durumunda kalacaktım. O'nun gelişi, okulda bir bayram havası yaratmıştı. Atatürk, yanındaki mutat zevatla birlikte okulu gezdikten sonra, dinlenmek üzere müdüriyet odasına çıktığı zaman, ben de salonda bulunanlar arasındaydım. Ama tabii en genç olmam nedeniyle, en gerilerde, en göze çarpmayacak bir köşede…

Atatürk, müdürle konuşuyor, öğretmenlere sualler soruyor, bir yandan da getirilen kahvesini yudumluyordu. Sonra birden ayağa kalktı. Gitmeye hazırlandı. Beraberindekiler de kalktılar, öğretmenler yol açtılar. Atatürk önde, salon boşalmaya başladı.

Bu büyük bir gündü ve bu büyük günün anısını kafamda ölümsüzleştirmek istiyordum. Öyle bir şey yapmalıydım ki, bu ölünceye dek iftiharla anlatabileceğim bir şey olmalıydı. Elini öpmek, imza istemek gibi bir şey… Ama çok geçti, Atatürk dışarı çıkmıştı.

---

[222] Haldun Taner, "Atatürk Galatasaray'da", *Atatürk ve Galatasaray,* s. 20–24. Ayrıca bk. Necati Aydın, *İmparatorluğun Cumhuriyet Kapısı,* İstanbul 1999, s.152–161.
[223] *Atatürk ve Galatasaray,* s. 25.

Birden gözüm masanın üstünde duran kahve fincanına ilişti. Hiç tereddüt etmeden koştum, içindeki telveyi bir dikişte bitirdim. O günden beri, bu olayı gururla anlattım, yaşadıkça da gururla anlatmaya devam edeceğim…"[224].

1932 yılı Ocak ayında Atatürk Galatasaray Lisesi'ni bir defa daha ziyaret etti. Ziyaretin gerçekleştiği 28 Ocak Cuma günü Atatürk önce Dolmabahçe Sarayı'nda bir süre meşgul olmuş sonra da Saray'dan çıkarak Beyazıt ve Şişli semtlerinde bir gezinti yapmıştı. Atatürk bu gezintisi sırasında saat 16'da Galatasaray Lisesi'ne de uğradı ve o sırada öğrenciler tarafından sergilenmekte olan bir müsamereyi seyrettikten sonra mektepten ayrıldı. Atatürk bu ziyareti ile ikinci defa Galatasaray Lisesi'ne gelmiş oluyordu. Bu ziyareti sırasında da müdürlük makamında Fethi İsmail Bey bulunuyordu. Ani bir ziyaret olması ve kısa sürmesi hasebiyle Atatürk'ün Galatasaray Lisesi'ne bu ikinci gelişi basında fazla yer almamıştır. Birçok gazete 28 Ocak'ta Atatürk'ün sadece şehirde bir gezinti yaptığından söz etmişler, sadece Akşam gazetesi Atatürk'ün gezinti sırasında Galatasaray Lisesi'ne de uğradığından söz etmiştir [225].

Atatürk ertesi yıl Galatasaray Lisesi'ne bir ziyarette daha bulundu. Bu defa mektepte daha uzun bir süre kalmış, ayrıca imtihanlarda da bizzat bulunmuştu. Ziyaretin gerçekleştiği 1 Temmuz 1933 tarihinde müdürlük makamında Tevfik Bey bulunuyordu. Bu ziyareti Cumhuriyet gazetesi "Gazi Hazretleri Galatasaray'daki İmtihanlarda Hazır Bulundular" başlığıyla vermiş ve haber şu şekilde devam etmişti: "Evvelki gün İstanbul'u teşrif buyuran Reisicumhur Hazretleri dün de şehrimizdeki irfan müesseselerinin sene sonu bilânçosu demek olan imtihanlarına alaka göstermişler ve öğleden sonra saat 3.30'da Saray'dan çıkarak Galatasaray Lisesi'ni şereflendirmişlerdir. Büyük reis, dörde çeyrek kala Galatasaray Lisesi'ni şereflendirmişler ve müdür Tevfik Bey'in odasında birkaç dakika oturduktan sonra refakatlerinde, Afet Hanımefendi, Seryaver Celal, Mektep Müdürü Tevfik, İkinci Müdür İzzet Beyler olduğu halde orta kısım son sınıf Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi imtihanlarının cereyan etmekte olduğu salonu teşrif etmişlerdir. Buraya bilahare meclis reisimiz Kazım Paşa'da gelmiştir. Reisicumhur Hazretleri imtihan salonuna girdikten sonra öğrencilere çeşitli sualler sormuştur"[226].

Aynı ziyareti Vakit gazetesi de "Reisicumhur Hazretleri imtihanlarda Dün Galatasaray Lisesi'nde Talebeyi Bizzat İmtihan Ettiler" başlığıyla duyurmuş ve Atatürk'ün imtihanda

[224] Rakım Ziyaoğlu, "Telve", *Atatürk ve Galatasaray,* s.24.
[225] *Akşam,* 29 Kânunusani 1932.
[226] *Cumhuriyet,* 2 Temmuz 1933.

sorduğu sorular hakkında geniş bilgi vermişti[227]. Atatürk'ün imtihan yaptığı öğrenciler arasında yer alan İlhan E.Postacıoğlu[228] sonraki dönemde bu imtihanı "Atatürk Önünde Tarih Bakaloryası" başlığı altında topladığı anı kitabında anlatmıştı. İlhan Postacıoğlu 1933 yılında orta kısım son sınıf öğrencisi iken Atatürk'ün huzurunda geçirdiği bu imtihanı şöyle anlatmaktadır: "Galatasaray'ın ortaokul kısmının o zaman son senesini teşkil eden 9'uncu sınıftayım. Orta mektep bakaloryası geçiriyorum. Galatasaray tahsilinin en zor senesi diyebilirim. Çünkü lisenin son sınıfına geldiğim vakit bakalorya yerini çok daha mutedil şartlar içinde geçirilen olgunluk imtihanına bırakmıştı. Hatırladığıma göre Matematik ve Türkçe'den yazılı olmuştuk. Fransızca'nın da bir kısmını yazılı geçirmiştik. Fakat Tabii İlimlerle, Tarih-Coğrafya ve Yurt Bilgisi'nden müteşekkil grubun imtihanı sözlü yapılıyordu. Ve galiba bütün imtihanlar bitmiş sıra Tarih-Coğrafya ve Yurt Bilgisi grubuna gelmişti.

1929'da Galatasaray'ın 6'ıncı sınıfına girdiğim ilk sene Tarih ve Coğrafyayı Fransızca okumuştuk. 7'inci sınıfa geçtiğim vakit bu derslerin milli kültürümüzle yakın ilgisi dolayısıyla Ankara'dan gelen bir emirle Türkçe okutulması kararlaştırıldı. Ve o zaman tarih hocası olarak İstanbul Vali Muavini olan Rükneddin Nasuhioğlu (bilahare 1946'dan sonra bir ara İçişleri Bakanı) ve coğrafya hocası olarak Raşit Hoca'yı ve Yurt Bilgisi için de İstanbul Maarif Müdürü Haydar Beyi tanımıştık.

Raşit Beyin orijinal şahsiyeti hepimizi etkilemişti. Bir rivayete göre mütareke yıllarında Evkaf Nazırı olması, gerileme devrimizde de olsun devletin yüksek kademelerinde yer alması çehresinin etrafında bir hale teşkil ediyordu. Derslerimizin diğer hocalarını, onlara sorduğu suallerle, bir nevi imtihana tabi tutması ve onların gösterdikleri başarı veya başarısızlık dereceleri hakkında bizlere bilgi vermesinin de ona karşı duyduğumuz bir sempatide payı vardı. Fakat asıl programa ve kitaba bağlı kalmayarak ders anlatması, şahsi görüşlerini gayet tatlı bir şekilde izah etmesi bizi orta mektep sıralarından alıyor çok ileriye götürüyordu. Kendimizi serbest araştırma havasında ve üniversitede hissediyorduk. Adeta büyülenmiştik. Benim gibi sınıf arkadaşlarım da hatırlayacaklar, Raşit Hoca bir Çin hayranı idi. Bize " ipek yolu" diye çizdiği krokiyi teksir ettirerek dağıtmıştı. Yakın bir istikbalde Çin'in büyük bir devlet hüviyetiyle Dünyada sesini duyuracağına bütün aklı ile imanı ile inanıyordu.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal'in, o gün tarih imtihanımıza gelebileceği haberi sabahtan bize ulaşmıştı. İmtihan sırası birinci şubede idi. Fakat bütün şubelerden karma bir

---

[227] *Vakit,* 2 Temmuz 1933.

[228] İlhan E. Postacıoğlu 1936 yılında Galatasaray Lisesi'nden mezun olmuş, Hukuk profesörü olarak İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde görev yapmıştır.

ekibin imtihana tabi tutulabilmesi ihtimalini düşünerek ben biraz hazırlık yapayım dedim. İsmimle ilgili bir sualle karşılaşmamı ihtimal dâhilinde gördüm. Şimdi biraz da hayal meyal hatırladığıma göre, Göktürk Devleti'nin ileri gelen hükümdarlarından İstemi Hanın babasının isminde İlhan ismi yer aldığı için bu şahsı bir daha gözden geçirdim. İlhanlıları ise, Hulâgû'dan ve onun, zannedersem 1258'de Abbasiler saltanatına nihayet vermesinden biliyordum. Her halde o tarihi bilgiler o zaman hafızamda çok daha canlı idi.

Saat beşe doğru, artık Reisicumhurumuzun gelmeyeceği düşüncesiyle ve belki daha ziyade nasıl olsa imtihan sırasının 2'nci şubeye gelemeyeceğini, hiç olmazsa bu bakımdan kendi yönümden haklı bir mazeret ileri sürebileceğimden emin olarak – mektepten ayrılmayı düşündüm. Bu belki usulü dairesinde başarılmış bir kaçış olacaktı. Gazi, yanında kalabalık bir heyetle geliyordu. Doğrusu ben göz göre göre mektebi terk etmeyi kendime yediremedim ve kalabalığa katılarak mektebe döndüm.

İmtihan odasına götüren koridorda heyecanla içeriden gelecek haberi bekliyorduk. Atatürk, salona dâhil olur olmaz listedeki sıranın bozulmamasını istemişti. O sırada Bandırmalı Ahmet dediğimiz arkadaşımız imtihan oluyordu. Derhal değilse bile onun müteakip girenlerden biri de eski Paris elçimiz Fethi Okyar'ın oğlu Osman girdi. İmtihan salonundan Osman ayrılırken babasına selam söylediği kulaktan kulağa dolaştı. Bu da çok hoşumuza gitti. Çünkü Serbest Fırka'nın kendi kendini feshe mecbur kalması üzerine Atatürk'ün Serbest Fırka mensuplarına sempatisinin devam ettiğinin bir işareti sayılıyordu.

Zannedersem aynı minval üzerinde sıradaki birkaç talebeyi de Atatürk bu meyanda imtihan etmişti. Bu meyanda, şimdi İsviçre'de yerleşmiş olduğunu sandığım nedense (Pistolet- Tabanca) lakabını taşıyan Fikret isimli bir arkadaşımızın imtihanında "*Nil olmasa Mısır'ın durumu ne olurdu?*" yolundaki suale bu arkadaşımız biraz lâubali fakat tabii bir eda ile "*Mısır hapı yutardı*" şeklindeki cevabı imtihan heyetindeki bazı zevatın mırıltısı ile karşılaşınca Atatürk'ün *"Neden itiraz ediyorsunuz çocuk haklı*" diye mukabele ettiği kulaktan kulağa rivayet şeklinde yayılmıştı.

Bundan sonra Atatürk mektep idaresinden, mektebin güvendiği talebelerin imtihana alınmasını istemiş, bunun üzerine (Le bon Vedat) lâkabına layık iyi ve halim selim, (Bilahare Kanada'da yüksek mühendis olarak vazife gördüğü sırada bir heyelan neticesi aramızdan vakitsiz ayrılan) iyi olduğu kadar çalışkan olan arkadaşımız imtihana alınmıştı. Bundan sonra, zannedersem bu gün yine Allah'ın rahmetine erken kavuşmuş olan, yine çok çalışkan arkadaşlarımızdan Bedri Saltuk imtihana girdi. Bunu müteakip de içeriye ben alındım. Saat gece dokuzu geçmişti.

Üstümde gri bir pantolon ve sırtımda lacivert bir ceket vardı. Saçlarım da el ile taranabildiği kadar taranmıştı. Heyet içinde müdürümüz Zilli Tevfik (Galatasaray'ın derse giriş için geleneksel tamburunu elektrikli ziller ile ikame eden zat), o seneki tarih hocamız, o yılların meşhur film komiklerinden Zigoto'yu andırdığı için bu lâkapla anılan Cemil, bilahare lise sınıflarında hocamız olacak Cavit Baysun (Bilahare de Üniversite Ordinaryüs Profesörlerinden) masanın etrafında yer almışlardı. Atatürk'ün yanında Afet İnan, Şükrü Naili Paşa, Kılıç Ali Bey ve belki tanımadığım veya şimdi hatırlayamadığım birkaç zat daha vardı.

Ben heyecanımı bekleme sırasında yitirmiş olacağım ki, salona sakin girdim. Atatürk bana evvela zat-ı âliniz diyerek ismimi sordu. Cevabım üzerine Cavit Beye dönerek "*İsmi ile alakalı bir soru sorunuz*" dedi.

Cavit Bey, bu davet üzerine nahif ve zarif sesiyle Abbasilerin gerilemesini sordu. Bu benim için sürpriz olmadı. Daha da rahatladım. Bildiklerimi hülasa şeklinde söyledim. Bundan sonra sualleri tevcih etme yetkisini Atatürk aldı. Bu bakımdan cevabımı kafi görmüş olmalı ki, mevzuu Abbasilere intikal ettirdi. Abbasiler devrinde Türk unsuruna verilen ehemmiyeti belirttim. Hatta Halife Mutasım'ın annesi Türk olduğu için, Türklere bir cemile olmak üzere Samarra şehrini inşa ettirdiğini söyledim. Bu tarzda teferruata girmek Atatürk'ün belli bir şekilde hoşuna gitti. İmtihan ilerledikçe, bana hitabındaki zat-ı âliniz kelimesini bırakmış siz demeye başlamıştı. İmtihan sonuna doğru ise sen diyordu.

Doğrusu başta, zat-ı âliniz diye vaki hitabı beni şaşırtmıştı. Çocuk halet-i ruhiyemle benimle alay mı ediyor diye düşünmüş, fakat böyle bir şeyin varit olamayacağını da derhal idrak etmiştim. Hem sonra ben, yaşını başını almış bir kimse olmadığıma göre hükümdarların veya liderlerin bazen en büyük iltifat telakki ettikleri sen hitabına layık olabilmek için Gazi'nin takdirini kazanmış olmam da icap etmezdi. Ben bu hitaplardaki değişikliği, daha ziyade Atatürk'ün fıtri nezaketine bağlıyorum. Zat-ı âliniz kelimesi dudaklarının ucuna tabii olarak geldiği için söylemişti. Ve bana siz hatta sen diyebilmek için tabiatını zorlaması lazım geliyordu. Bu basit hadiseyi, yarın Atatürk'ün psikolojisini gerçeğe en yakın bir şekilde çizmek vazifesini üzerine alacaklara, toplayacakları diğer bilgilerle karşılaştırmak üzere, bir bilgi unsuru vermek maksadıyla, naklediyorum.

Abbasilerden söz Emevilere intikal etti. Emevi saltanatının başlangıcını ve kaydettiği gelişme seyrini ve nihayet Endülüs'ün Tarık Bin Zeyyad tarafından fethini anlattım. Zannedersem bizim Tarih II kitabı Tarık'ı Türk asıllı gösteriyordu. Bunu müteakip Endülüs'teki Arap hâkimiyetinin sona ermesi şekline geçildi. Hatırlıyorum, Atatürk son Endülüs hükümdarını sordu. "*Abdullah-ı Sagir*" dedim. "*Peki*" diye sordu, Atatürk, "*Abdullah-ı Sagir Endülüs'ü elinden çıkarmakla üzüldü mü ?*" Ben devlet işlerini ihmal ettiği

ve kendisini sefahate verdiği için üzülmemiş olması lazım geldiğini söyledim. "*Öyle mi?*" diyerek beni uyarmak istedi. Babam bize zaman zaman Abdülhak Hamid'in eserlerinden parçalar okurdu. Bu meyanda Nazife veya Abdullah-ı Sagir hakkında da bir kulak dolgunluğum vardı. Atatürk'ün ikazı üzerine kendime geldim. İlk cevabımı tashih ederek, "*Pardon yanıldım; bilakis çok üzülmüş ve ağlamıştır. Hatta annesi* (bu defa bilgilerimi hatırlamaktan ileri gelen bir emniyetle ve bir rol oynarcasına) - *ağla, ağla* vatanını *erkek gibi müdafaa etmeyene şimdi kadın gibi ağlamak düşer- diyerek hükümdarı azarlamıştır*", dedim. Cevabım ve belki de bunu ifade ediş tarzım hoşa gitti. Bende de artık, imtihan tutukluğu diye bir kalmamıştı. Kendimi her zaman geçirebileceğim bir imtihanda hissetmeye başladım.

Bundan sonra Coğrafya imtihanına geçildi. Atatürk İspanya yarımadasını sordu. Ben de bunun Türkiye yarımadası ile olan benzerliklerini belirttim. Coğrafya üzerinde daha fazla durulmadı. Yurt Bilgisi imtihanına geçildi. Bunda da yine bizzat Atatürk vekillerin mesuliyetini sordu. Siyasi ve cezai olmak üzere iki nevi olduğunu açıkladım; ve bunlar hakkında bildiklerimi söyledim.

Atatürk bunun üzerine, Cumhuriyet tarihinde cezai mesuliyete çarpılan bir vekil bulunup bulunmadığını sordu. Ben de Yavuz- Havuz meselesinde Bahriye Vekili İhsan Bey dedim. "*Peki, kendisi hakikaten suçlu mu idi?*" diye Atatürk sorunca, biraz durakladım. Atatürk'ün İhsan Beye sempatisi olduğu söylenirdi. Bu sual de belki bu sempatinin bir işaretiydi. Ortalama bir cevabı tercih ettim. "*Belki yapılmış suistimallerde doğrudan doğruya dahli yoktur, fakat ihmali ile hazineyi zarar sokmuştur*" dedim. Bu mutedil cevabımın tasviple karşılandığını hâlâ hatırlamaktayım.

Atatürk, imtihanın seyrinden keyiflenir gibi, yeni bir hamle yapmaktan adeta zevk duyarcasına Büyük Harbin hangi mütareke ile Türkiye cephesinde nihayet bulduğunu sordu. Tabii " *Mondros*" dedim. " *Bunu kimler imzaladı?*" diye sordu. "*Bizden Rauf Bey imzaladı*" diye cevaplandırdım. "*İtilaf Devletlerinin mümessili kimdi?*" dedi. Ben "*Bilmiyorum*" deyince, Kılıç Ali Bey bir isim telaffuz etti. Bilmediğim bir isim olduğu için ilk duyuşta kavrayamadım. Öğrenmek ve zaptetmek için anlayamadığım isim ne idi diye sormaktan kendimi alamadım. Merhum Kılıç Ali Bey tekrarladı. Fakat ben yine anlayamamıştım. Zaten tekrarlatmam da pek münasebetli değildi. Fakat imtihanda jüri üyesinden bilgi isteyecek kadar rahat bir havaya girdiğimi belirtmek için bu noktaya işaret ediyorum.

Atatürk "*Peki*" dedi. "*Mondros Mütarekesini imzalamak mesuliyet şekillerinden hangisine girer?*" diye sordu. (Merhum Rauf Orbay, kayınpederim General Osman Tufan'la yakın dostluğu dolayısıyla, bilahare nikâhımda karımın şahidi olarak bulunacaktı. Milli kurtuluşumuza sayılı hizmetleri bulunan bu büyük vatanseverin hatırasından beni müsamaha

ile karşılamasını dilerim. Seneler önce İzmir'de Atatürk'e karşı Ziya Hurşit ve daha birçok kişilerin ismini karıştığı suikast hadisesinin kendisine sirayet ettirilebileceği endişesi ile Rauf Bey yurtdışına çıkmıştı ve o tarihlerde henüz yurda dönmemişti.) Ben kendime göre şöyle bir muhakemede bulundum ve şöyle dedim.

"*Biz Büyük Harpten mağlup çıkmıştık. Mütareke lehte olamazdı. Fakat İtilaf Devletleri, bilahare kendilerine göre tefsir edip mütarekenin ağır hükümlerini daha da ağırlaştıracak, müphem hükümlere yer vermişlerdi. Bu müphem hükümlerin mütarekede yer alması doğru değildi. Bu kabil hükümlerin ileride doğuracağı vahim neticeleri Rauf Bey görmeli, hiç olmazsa mütehassıslarından bu mevzuda mütalaa alarak mütarekeyi bu şeklide imzalamamalı idi*" dedim ve ilave ettim. "*Nitekim mütarekenin 7'nci maddesinde İtilaf devletlerine, askeri müdafaa bakımından lüzum gördükleri yerleri işgal etmek gibi kendilerine göre tefsir edecekleri çok tehlikeli bir hak tanınmıştı. Yunanlılar da bu maddeden istifade ederek İzmir'i işgal ettiler*" .

Doğrusu bir orta mektep seviyesi üstüne çıkan böyle bir cevabı ben çocukluğumda Yunan işgalini yaşamış olmanın ızdırabına borçlu idim. İzmir işgaline ve kurtuluşumuza ait bilgilere karşı bende hususi bir hassasiyet meydana gelmişti ve bu ayrıntılı cevap bu hassasiyetin bir neticesi idi.

Atatürk'ün sözlerimden büyük bir haz duyduğu yüz hatlarının ifadesinden belli oluyordu. İşte zannederim, o zaman bana sen diye hitap etti.

"*Peki, askeri müdafaa dedin. Strateji kelimesini biliyorsun değil mi?*" dedi Atatürk.

Ben "*Evet*" diye mukabele edince, "*Bunun Arap'ça karşılığı nedir?*" diye sordu. Doğrusu sevkülceyş kelimesini biliyordum ve o tarihlerde ben yaşta birinin bu kelimeyi bilmesi pek olağandı. Fakat o sırada hatırıma gelmedi. "*Bilmiyorum*" dedim. Atatürk sevkülceyş kelimesini telaffuz etti. Fakat imtihandaki müstesna talihim o derecede idi ki, bilmediğim noktalar dahi bana yardımcı oluyordu. Gerçekten sevkülceyş kelimesini hatırlamayarak, onun yerine askeri müdafaa tabirini ikame etmem strateji kelimesini bildiğim halde bunun Arap'ça karşılığını bilememem Atatürk'ü pek belirli bir şeklide memnun etmişti. Hareket noktasına avdetle:

"*Peki, böyle bir mütarekeyi imzalamak ne gibi bir mesuliyet teşkil eder*" dedi.

"*Tarihi mesuliyet*" dedim. İlave ettim. "*Türk milleti Yunanlılara karşı İstiklâl Harbini kazanarak bu mütarekenin kabul edilmemesi gerektiğini ispat etmiştir*".

Atatürk "*İstiklâl Harbine hangi mütareke nihayet vermiştir*" dedi. Cevabım tabii "*Mudanya*" oldu. "*Bizim orada mümessilimiz kimdi?*" diye sordu. "*İsmet Paşa*" dedim. Onun üzerine Atatürk.

"*Peki, bu mütarekede kimlerin imzası vardı?*" diye ayrıntılı bir soru sordu.

"*Bizim, Yunanlıların, İngilizlerin, Fransızların ve İtalyanların*" dedim.

"*Yunanlılar mütarekeyi imzalamışlar mıydı?*" diye sordu, Atatürk.

O zaman beynimde bir şimşek çaktı. Tarih IV kitabımızın fotoğraflar ve vesikalar kısmında Mudanya Mütarekesi'nin imzaları ihtiva eden son sayfasının fotokopisi vardı. Fransız'ca diplomatik metinlerin nasıl kaleme alındığını öğrenmek gibi, Galatasaraylılara mahsus bir merakla, ben bu sayfayı ninemin katarakt ameliyatından sonra kullandığı ve bana pertavsız vazifesini gören gözlüğünü alarak okumuştum. Bunda hafızamdan çıkmayan şu sözler yer alıyordu. Yine hatırımda kaldığı gibi naklediyorum: "*La question du retrait des troupes n'ayant pas été prévu par le présent acte, la délégation helénique ne se voit pas autorisée à le signer*". "*Bu vesikada orduların ricat hattı meselesi hakkında hüküm sevk edilmediğinden Yunan heyeti bunu imzalamağa kendinin yetkili görmez*".

İşte hafızamın derinliklerinden sathına çıkan bu bilgilere müsteniden evvelce fazla düşünmeden verdiğim cevabı tahsis ettim. "*Pardon*" dedim. "İyi söylemedim. Hattı ricat meselesine ait hüküm konulmadığı için Yunanlılar mütarekeyi imzalamamışlardır".

İmtihanın adeta zirve noktasına gelmiştik. Atatürk'ün memnuniyetini ses tonundan sezmek mümkündü. İmtihan başından beri dinlediğim biraz boğuk ve kısık sesine ayrı bir ahenk vererek "*Peki, bir harptir ki, Yunanlıların imzalamadığı, fakat İngilizler, Fransızlar ve İtalyanların imzaladığı bir mütareke ile nihayet buluyor, bu harbi kimlere karşı yapmış ve kimleri yenmiş oluyoruz*" dedi. Ben de doğru cevabımın bana verdiği emniyete güvenerek ve kelimelerin üzerine bastırarak "*İngilizleri, Fransızları ve İtalyanları*" dedim.

Atatürk şimdi oldu der gibi bir baş hareketi yaptı. Bugün bir hukukçu olarak düşünüyorum da, Atatürk'ün ispat tarzının ne derece hukuki olduğunu görüyorum. Adeta iki ile iki dört eder gibi. Basit ve o nispette kesin bir ispat. İmtihan, Sokrat'ın şakirdine hakikati buldurmak yolundaki davranışına benzer bir mahiyet almıştı.

Bundan sonra Yurt Bilgisi'nde, zannederim devlet şekillerine geçildi. Ve söz demokrasiye intikal etti. Bu münasebetle referandum ve halk oylaması üzerinde duruldu. Atatürk, içinde tam bir demokrasiyi özleyen, bir temayülü aksettirircesine:

"*Biz de referandum var mı ?*" diye sordu.

Ben "*Hayır*" deyince, "*Neden*" dedi. Ben doğrusu biraz amiyane ve münasebetsiz şekilde "*Her kafadan bir ses çıkar da ondan*" dedim. Bu cevap tabiatiyle kendisini tatmin etmedi. Memleketimizin dağlık ve dağınık olduğunu, civar köylerden mesela Van'a gelmek için, galiba iki üç gün gibi zamana ihtiyaç olduğunu, münakale zorluklarından dolayı

memleketimiz bakımından bunun tatbik zorlukları bulunduğunu hatta imkânsızlığını izah etti. "*Peki, hangi memlekette referanduma başvuruluyor*" dedi. Ben o zaman "*İzah buyurduğunuz gibi coğrafi şartları yüzölçümünün küçüklüğü dolayısı ile müsait olduğu için İsviçre'de*" dedim.

İmtihan bitmişti. Belki yarım saatten fazla, kırk dakikaya yakın sürmüştü. O zaman tam not olan beş aldığımı sonradan öğrendim. Atatürk neticeden memnuniyetini ifade eden bir söz söylemedi. Fakat cevaplarımdan memnun kaldığını imtihan boyunca hissetmiştim. Ayrıca, bilahare Doktor Abrevaya, Ada Yat Kulübünde Şükrü Naili Paşadan duymuş: Merhum Şükrü Naili Paşa, "*Gazi Galatasaray'da İlhan isimli bir talebeyi imtihan etti, ne sorduysa bildi*" diye konuşmuş. Onun için, akrabalarımızdan kim o yaz kendisini ona muayene ettirmişse, Dr. Abrevaya bana sorulan sualler hakkında ondan izahat almayı ihmal etmemişti. Hatta sonbaharda, ninem için kendisini çağırdığımız vakit de, Şükrü Naili Paşanın sözlerini teyit etmiş ve bana bütün imtihanı baştan sonuna kadar anlattırmıştı. Hatta bu yüzden ninem biraz da ihmale uğradığı hissine kapılmış, doktor beni dinleyecek yerde senin imtihanını dinledi diye adeta hayıflanmıştı.

Atatürk zannedersem, Galatasaray'daki imtihandan sonra ertesi gün Dârülfünun'a gitmişti. O zaman duyduklarımıza göre, Osmanlı Devleti elçilerinden Reşit Beyin talebelerine "*Manda*" yı sormuş, "gayri medeni devletlerin daha yüksek bir medeniyet seviyesine ulaşması için, medeni devletlerin bunlar üzerinde tesis ettiği bir nevi vesayet rejimi" cevabını alınca, milli tezlere karşı biganeliğin bu derecesine pek haklı olarak sinirlenmiş ve dersin hocası Reşit Beye *siz süfera-yı devlet-i seniyeden* diye imzasını atan zat değil misiniz diyerek kızgınlığını belli etmişti.

Atatürk'ün Dârülfünun'da aldığı cevaplardan memnun kalmayarak, Dârülfünun ile Galatasaray arasında ve Galatasaray lehine bir mukayese yaptığını da yine Dr.Abrevaya'dan duymuştum. Her halde Dârülfünun'daki müşahedeleri, bir an evvel üniversiteye geçiş lüzumunu Atatürk'e telkin etmiş olmalıdır"[229].

Atatürk'ün bu ziyareti dönemin Müdürü Tevfik Bey'in 27 Temmuz 1933 tarihli raporunda şu şekilde değerlendirilmişti: "1 Temmuz 1933, Galatasaray Lisesi'nin yaşadığı en büyük gündür; o gün Gazi Hazretleri, müessesemizde beş saat bir çeyrek saat kalmışlar ve birinci devre Tarih-Coğrafya-Yurtbilgisi mezuniyet imtihanlarına giren talebemizden dokuzunu imtihan etmek lûtfunda bulunmuşlardır. Galatasaray Lisesi, bundan sonra, o

[229] İlhan E. Postacıoğlu, "Atatürk Önünde Tarih Bakolaryası", *Atatürk ve Galatasaray,* s. 31-34. Ayrıca bk. Aydın, *a.g.e.*, s.172-178.

unutulmaz günü her sene anmak ve tekrar yaşamak için aynı devrenin ayni imtihanlarını daima aynı güne koyacaktır.

"Dünyaya bedel Türk"ü, bu kadar yakından bu kadar doya doya ilk defa o gün gördüm; onun -hiç unutmayacağım- sesini, bu kadar yakından, ilk defa o gün duydum. Bu ilk karşılaşma ve beraber bulunma, önce bütün içimi, yalnız onun yanında bulunmak, onu görebilmek, onu dinleyebilmek saadetiyle doldurdu ve kendisini, hiçbir şey düşünmeden, hayran hayran seyrettim. Sonra yavaş yavaş onun hakkında bütün duyduklarım, bütün okuduklarım hatıramda çeşit çeşit ışıklar halinde, tek tek veya top top, uyandılar ve onu, onların her birinin ve sonra hepsinin altında da renk renk ve uzun uzun seyrettim: İlk mektep talebeliğinden, ateşli gençliğinden, korkulan zabitliğinden ta... kıskanç ehliyetsizlerin kendisini -binbir adi oyunla-daima bir kenarda bırakmaya uğraştıkları umumi harbe kadar; şimşekler ve yıldırımlar ortasında tarihe velvelerle girdiği Anafartalardan, tarihi tamamiyle ram ettiği Dumlupınar'a kadar; şapka inkılâbından tarih ve dil hamlelerine kadar onun bütün hayatını, bütün ölçülmez ve emsalsiz ıstırap ve sevinçlerini, kendi içimde, hızla ve ateşle yaşadım. Memleketini dünyanın elinden kurtaran, milletini muhakkak bir ölümden en makul ve devamlı bir hayata çıkaran, mazlum milletleri sarsıp uyandıran ve nihayet eşsiz bir zaman ve irfan cihangiri olarak bütün tarihi de vatan gibi temizleyip geri alan Gazi'nin yanında bulunmak, insana ifade edilemez hislerin nadir ürpermelerini ve huşuunu veriyor.

Onun, orta yapılı, ince ve güzel vücudu ile karşılaşınca, garip ve tatlı bir hayret içinde kalınıyor: bir noktaya basarak, bütün bir milleti ölüm yollarından çeviren ve dünyanın yerinden oynatamadığı bu ince ve küçük ayakları mıydı? Bütün bir milleti, bir hamlede en derin ve en karanlık bir uçurumdan çekip, bütün dünyanın hayret ve hürmetle seyredebileceği bir yüksekliğe çıkaran ve tarihe yolunu değiştirten, bu nazik, sanatkâr elleri miydi? En korkunç anlarda en müthiş karar ve emirleri, bu keskin ve ince dudaklı ağız vermedi mi? Dünya hadiselerini, en karanlık günlerde en aydınlık kanaatlerin aksine olarak aksettiren ve en korkunç gecelerden en mesut günler çıkaran, bu güzel ve sevimli baş değil miydi?

Onun, ne benzersiz bir irade olduğunu duyabilmek için, ya gözlerine muhatap olmak.. Yahut sesini duymak lazımdır. O gün kendisini, en çok sağ tarafından gördüğüm için, bana en çok hâkim olan ve bütün ruhumu dolduran, onun sesi oldu. Bu tok, bu amir, bu ahenkli erkek ses, bir an sükûn nedir bilmeyen uçsuz bucaksız denizlerin, girift ve esrarlı âlemlerin sesidir. Onu, büyük savaş anlarında tahayyül ettim ve titredim. Burada, bu imtihan odasında olgun bir muallim tatlılığı ile konuşurken bile onun, milletlere, hadiselere ve tarihe emirler verenin sesi olduğu nasıl belli.

Hülasa tabiatın Türklüğün ve insanlığın bu şaheseri karşısında, gebe karanlıkları, feyizli güneşleri, ölçülmez mesafeleri ve -gizli aşikâr- bütün faal kudretleriyle bu güzel ve müstesna insan şeklindeki kâinat yanında en hâkim duygum, ulvi ve hudutsuz bir hayranlık oldu"[230].

Tevfik Bey'in bu raporu bir değerlendirilmeye tabi tutulduğunda, ister istemez, ilk ziyaret sırasında müdür olan Fethi Bey'in raporu da hatıra gelmektedir. Fethi Bey'in Atatürk'ün mektepteki faaliyetlerini anlatırken kullandığı mütevazı ve sade lisanın yanında, Tevfik Bey'in, Atatürk'ün mektepte yaptıklarını bir kenara bırakıp sadece Onu övme çabası içine girmesi, muhtemelen bu iki müdür arasındaki karakter farklılığından kaynaklanmaktaydı.

Atatürk'ün Galatasaray Lisesi'ne yapmış olduğu ziyaretlere değinen kaynaklar yukarıda sözünü ettiğimiz gelişmeler çerçevesinde Atatürk'ün mektebe toplam üç defa geldiğinden söz etmektedirler. Hâlbuki araştırmamız sırasında gazete koleksiyonlarını tararken Atatürk'ün 1934 yılında da Galatasaray Lisesi'ne geldiğini tespit ettik. Bu durumda ziyaret sayısı dörde ulaşıyordu. 1934 yılı İş Bankası'nın kuruluşunun 10. yılına denk geliyordu. O dönem ülke ekonomisi için çok önemli bir işlev yerine getirmekte bulunan banka bu on yıl içinde yaptıklarını halka duyurabilmek amacıyla geniş çaplı bir sergi tertiplemeye karar vermişti. Bütün bu tür önemli organizasyonlarda olduğu gibi, İş Bankası'nın 10. yıl sergisi de Galatasaray Lisesi'nde gerçekleştirilecekti. Serginin açılışı, özellikle, Büyük Taarruzun başladığı ve İş Bankası'nın kurulduğu 26 Ağustos gününe denk getirilmişti. Gerekli hazırlıkların yapılmasıyla sergi İktisat Vekil Celal Bayar tarafından açıldı[231]. Başlangıçta bir hafta açık kalması düşünülen sergi gördüğü büyük rağbet üzerine bir süre daha uzatıldı. Bu arada kendi kurdurttuğu ve çok önem verdiği bir müessese olarak İş Bankası sergisini Atatürk de ziyaret etmek istedi. Nitekim 12 Eylül 1934 tarihinde Atatürk beraberinde Meclis Başkanı Kazım Paşa olduğu halde Galatasaray Lisesi'ne geldi. Sergiyi gezdi ve yetkililerden bilgi aldı[232]. İşte Atatürk'ün bu ziyareti, aynı zamanda, Galatasaray Lisesi'ne dördünce defa gelişi anlamını da taşıyordu.

---

[230] *Atatürk ve Galatasaray,* s. 30.
[231] *Vakit,* 27 ağustos 1927.
[232] *Vakit,* 13 Eylül 1934; *Hâkimiyet-i Milliye,* 13 Eylül 1934.

3. BÖLÜM

BEHÇET BEY'İN İKİNCİ MÜDÜRLÜK DÖNEMİ

3.1. Behçet Bey'in Müdürlüğünün İlk Yıllarındaki Gelişmeler

Tevfik Bey'in mektepte mevcut sosyal faaliyetleri sona erdirmeye yönelik icraatları ve tamburu kaldırması genel bir huzursuzluğa yol açmıştı. Bu sebeple uzun süre müdürlük makamında kalamadı. 17 Aralık 1933 tarihi itibariyle Behçet Bey ikinci defa olarak Galatasaray Lisesi müdürlüğüne getirildi. Behçet Bey bu defaki müdürlüğü 17 yıl gibi rekor denebilecek bir süre devam etti. Bu dönem içinde Başmuavin İzzet Hamit Ün de kendisine önemli katkılar yaptı.

1934 yılında ders programlarına yeni bir şekil verildi. Buna göre Galatasaray Lisesi'nde ilk, orta ve lise kısımlarındaki ders isimleri ve haftalık ders saatleri şu şekilde idi[233]:

İlkokul Kısmı

DERSLER	SINIF I	SINIF II	SINIF III	SINIF IV	SINIF V
Türkçe	10	10	10	6	6
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	1	1
Resim	4	3	2	2	2
Jimnastik	2	2	2	1	1
Musiki	2	1	1	1	1
Fransızca	6	8	8	8	8
Hesap	2	2	3	3	3
Tabiat Eşya	-	-	-	4	4
Hayat Bilgisi	4	4	4	-	-
Yekûn	30	30	30	30	30

[233] *Galatasaray Lisesi Müfredat Programı,* İstanbul 1934.

Orta Kısım

DERSLER	SINIF I	SINIF II	SINIF III
Türkçe	5	4	4
Tarih	2	2	2
Coğrafya	2	1	1
Yurt Bilgisi	-	2	2
Riyaziye	5	4	4
Biyoloji	-	2	2
Fen Bilgisi	3	2	2
Fransızca	9	9	9
Beden Terbiyesi	1	1	1
Musiki	1	1	1
Resim	1	1	1
Askerlik Dersi	-	1	1
Yekûn	29	30	30

LİSE

DERSLER	SINIF I	SINIF II	SINIF III **F**	SINIF III **E**	SINIF IV **F**	SINIF IV **E**
Edebiyat	3	3	2	4	2	5
Felsefe	-	-	-	-	3	8
Tarih	2	2	2	2	1	2
Coğrafya	1	1	1	1	1	1
Riyaziye	3	3	5	3	8	2
Tabiiye	2	2	1	1	2	2
Fizik	2	2	3	2	3	2
Kimya	2	2	2	1	3	2
Fransızca	8	6	5	7	-	-
İçtimaiyat	-	-	2	2	-	-
Tercüme	-	-	1	1	1	1
Askerlik	1	1	1	1	1	1
Yabancı Lisan	3	3	2	2	1	1
Resim	1	1	1	1	1	1
Yekûn	28	26	28	28	27	28

Görüldüğü üzere bu yıl yapılan müfredat programıyla orta ve lise kısımlarının ders yıllarında bir değişikliğe gidilmiştir. Daha önceki dönemde 5 yıl ilkokuldan sonra ortaokulu oluşturan birinci devre 4 yıl idi. Lise kısmını oluşturan ikinci devre ise 3 yıldı. Bu defa ilkokul kısmı yine 5 yıl olarak kalmıştır. Bununla beraber 4 yıllık birinci devre 3 yıla indirilmiş, 3 yıllık ikinci devre yani lise eğitimi ise 4 yıla çıkarılmıştır. Önceki programa göre lise kısmının üçüncü yani son sınıfında Fen ve Edebiyat şubelerine ayrılmak söz konusuydu. 1934 yılından itibaren ise lise 3. sınıftan itibaren Fen ve Edebiyat şubelerine ayrılmış ve aynı uygulama 4. yani son sınıfta da devam etmiştir.

Galatasaray Lisesi'ne öğretmenlik yapmak üzere gelen yabancılarla özel bir mukavele yapılması uygulamasına Behçet Bey zamanında da devam edildi. Bununla ilgili bir örnek vermek gerekirse, mesela, 22 Eylül 1934 tarihinde lise müdürü Behçet Bey ile Fransızca öğretmeni Keim Bey arasında yapılan mukavelede tarafların uyacakları hususlar şöyle belirlenmişti: 1) Keim Bey, Galatasaray Lisesi'nde haftada azami 24 saat Fransızca dersleri okutmayı ve mektebin daimi muallimi sıfatıyla emsali yabancı muallimlere verilen tedrisi ve terbiyevi bütün işleri yapmayı kabul etmektedir. 2) Keim Bey'e Maarif İdaresi icabında aynı şehirdeki mekteplerde bütün derslerin toplamı 24 saati geçmemek üzere ders verebilecektir. 3)Galatasaray Lisesi İdaresi bu ders ve işlere mukabil Keim Bey'e her ay 350 Türk Lirası nakdi ücret verecektir. Bundan başka memleketinden İstanbul'a yol masrafı olarak Keim Bey'e nakit olarak 200 Lira ve karısı İstanbul'a geldiği takdirde ayrıca 200 lira verilecektir. Mukavele müddeti biter veyahut herhangi bir suretle mektep idaresince fesh edilirse memleketine gitmek istediği takdirde kendisine 200 lira ve ailesi yanında ise ayrıca 200 lira dönüş harcırahı verilecektir. Keim Bey 3 ay önceden haber vermeksizin mukaveleyi fesh ederse kendisine ve eşine dönüş harcırahı verilmez. 4) Keim Bey kendisine verilecek ücretlerden mevcut ve müstakbel kanuni mevzuat dâhilinde her ay kesilecek olan miktarı şimdiden kabul etmiştir. 5) Maarif Vekâleti'nin mevcut ve müstakbel nizamname ve talimatnamelerinin bütün hükümlerine riayet etmeyi kabul etmektedir. Buna mukabil Keim Bey diğer yabancı öğretmenlerin haiz oldukları bütün haklardan istifade edecektir. 6)Bu mukavele ahkâmına uymayan her türlü hareketler (derslere muntazaman devam etmemek, müfredat programına riayet etmemek) ücret kesilme cezasına tabi olacaktır. 7) Keim Bey, ders okuttuğu mektebin veya mekteplerin talebesinden hiçbirine hususi ders veremez. Vekâletin müsaadesi olmadıkça da hariçte hususi veya resmi müesseselerde ders alamaz. 8)Bu mukavelenin hükmü 22 Eylül 1934 tarihinden 1 Eylül 1937 tarihine kadar geçerlidir. 9) Her iki taraf 3 ay evvel haber vermek suretiyle mukaveleyi her zaman fesh edebilir. Şu var ki

mukaveleyi Keim Bey fesh ederse bu 3 ay zarfında derslerine devam edecektir. 10) Keim Bey mukavelenin devamı esnasında uzun bir hastalığa yakalanırsa kendisine ancak bir aylık tam, diğer aylara ait ücretin de üçte biri verilecektir. Hastalığı üç aydan fazla devam ederse mukavelesi fesh edilecektir. Vefat ettiği takdirde de varislerine o ayın ücreti tam olarak verilecektir[234].

Galatasaray Lisesi öğrencileri 1934 yılında önemli bir başarıya imza attılar. Fizik öğretmenleri Mösyö Bayen'in de yardımlarıyla yaptıkları bir planörü uçurmayı başardılar. Esas itibariyle öğrenciler bir süredir bu konudaki hazırlıklarını sürdürmekteydiler. Nitekim 1931 yılında Milliyet gazetesinde yer alan bir haber Galatasaray Lisesi öğrencilerinin planör yapma faaliyetleri hakkında bilgi veriyordu. "Galatasaray Talebesi Tayyare Yapıyor" başlıklı habere göre; Avrupa'da son senelerde yapılan tecrübeler motorsuz tayyare ile sade uçmak değil, fakat saatlerce havada kalmak imkânının mevcut olduğunu ispat etmişti. Galatasaray Lisesi'nin son sınıf talebesinden birkaç efendi tayyare inşasına karar vermişler ve Fizik muallimi Mösyö Bayen'in nezareti altında işe koyulmuşlardı. Avrupa'dan getirilen muhtelif parçalar mektep dâhilinde atölye ittihaz edilen bir odada birbirine eklenmekte ve bu motorsuz tayyare inşa olunmaktaydı. Tabii bu iş paraya bağlı olduğundan gereken miktarı temin için Galatasaray Lisesi'nde ücretli bir müsamere tertip edilmiş ve Fransızca bazı piyesler de temsil edilmişti. Müsamere başarıyla neticelenmiş ve epeyce bir miktar temin olunmuştu[235]. İşte bu çabaların sonucu Galatasaray Lisesi öğrencileri yaptıkları planörü uçurmayı başardılar. Bu başarıyla ilgili olarak, Cumhuriyet Arşivi'nde yer alan bir belgeye göre, dönemin Türk Tayyare Cemiyeti Başkanı konuyu bizzat Başbakan İsmet İnönü'ye duyurmayı gerekli görmüştü. Cemiyet Başkanı yazısında, hava sporuna karşı gençliğin göstermekte olduğu sevgi ve alakanın önemini vurguladıktan sonra, Galatasaray Lisesi onuncu ve on ikinci sınıf talebelerinden Vedat ve İsmail ile Kolej mezunu Cevat ve ilkokul mezunu Kemal'in Almanya'dan kendi teşebbüsleriyle getirttikleri modele göre kendi imkânlarıyla bir motorsuz tayyare yaptıklarından ve bunu 20 metre yükseklikten ayrı ayrı 200 metre uçurmaya muvaffak olduklarından bahsetmişti. Buna göre gençler 6 Mart 1934 tarihinde Göztepe parkında bu uçuşu gerçekleştirmişlerdi. Uçuşu takip edenler arasında, daha önce bu tecrübeyi Yeşilköy'de yapmış olan okulun Fizik öğretmeni Mösyö Bayen ve civarda ikamet eden halk da vardı. Galatasaraylı gençler uçuşlarına akşam karanlığına kadar devam etmişlerdi. Bu başarıyı

[234] Behçet Bey ile Mösyö Keim arasında yapılan mukavelenin metni Galatasaray Lisesi arşivinde Keim Bey'in Sicil Dosyası'nda yer almaktadır.
[235] *Milliyet*, 27 Mart 1931.

gerçekleştirenlerden Vedat 20 yaşında olup Galatasaray Lisesi onuncu sınıf öğrencisi, İsmail ise 21 yaşında ve Galatasaray Lisesi on ikinci sınıf öğrencisi idi. Diğer iki kişiden Kemal 27 yaşında ilkokul mezunu işsiz bir gençtir. Cevat ise kolej mezunudur ve tütün inhisarında eksper olarak çalışmaktadır. Uçuşa başlamadan evvel dört arkadaş aralarında kura çekerek uçuş sırasını tespit ettiler ve sırasıyla İsmail, Vedat, Cevat ve Kemal planörle 200 metre kadar uçmayı başardılar. Uçuş yapılan planörün boyu 5 metre, kanatlarının uzunluğu 10 metre, genişliği ise 1,5 metre idi[236].

1935 yılının son ayında Galatasaray Lisesi, bir futbol olayından dolayı kamuoyunun gündemine geldi ve günlerce mektep hakkında polemik yapıldı. O dönemde Galatasaray Futbol kulübünde bir takım anlaşmazlıklar yaşanmış ve bir grup kulüpten ayrılarak Güneş kulübünü kurmuşlardı[237]. Bu durum iki kulüp arasında büyük bir rekabet ortamı oluşturmuştu. İki takım arasında 1 Aralık 1935 tarihinde yapılan futbol müsabakasında Galatasaray seyircileri sahaya ayva atmışlardı. Maçtan sonra da Güneş kulübünün Sıraselviler'deki binasına giderek oraya da ayva atmışlardı.

Gelişmeler kamuoyunda da önemli bir yansıma yaptı. Ayva atanların Galatasaray Liseli öğrenciler olduğu iddia edildi. Bu durum Tan gazetesinde Galatasaray Lisesi aleyhinde yazılar yazılmasına yol açtı. İşte bu gelişmeler üzerine Galatasaray Liseliler tepkilerini yansıtarak bir futbol olayının Galatasaray Lisesini şiddetle eleştirmeye yönelik hale gelmesine razı olmayacaklarını ortaya koydular. Bu çerçevede mezun ve liseli bir grup Galatasaraylı Cumhuriyet gazetesini ziyaret ederek, bir spor mücadelesinin Galatasaray gibi, bu memlekete binlerce genç yetiştirmiş bir müesseseye ve bütün Galatasaraylı kurumuna saldırı şekline sokulmuş olmasından duydukları üzüntülerini ortaya koydular. Liseye yönelik eleştiriler arasında Galatasaray Lisesinin bir derebeylik ve Galatasaraylıların da derebeyleri olduğu iddia edilmekte, devletin resmi bir okulu ve öğrencileri hakkında daha ağır bazı ifadeler de kullanılmaktaydı. Bu iddialar karşısında Galatasaray Lisesi öğrencilerini müdafaaya yönelik

---

[236] *C.A.,* fon no. 030-10, yer no. 60. 406. 1.

[237] Galatasaray – Güneş ayrılığı olarak bilinen bu gelişmeler şöyle yaşanmıştı. 1933 yılında Galatasaray futbol kulübünde bir fikir ayrılığı meydana geldi. Yusuf Ziya Öniş'in desteklediği taraf, profesyonelliğe yatkın bir tutumu savunurken, başta Suat Hayri Ürgüplü ve Muhlis Peykoğlu'nun bulunduğu idareciler Galatasaraylılık ruhunun kaybolmaması için amatörlüğü destekliyorlardı. Suat Hayri Ürgüplü Galatasaray takımının amatörlüğüne halel gelmesini katiyen tasvip etmiyor, takımda yer alacak futbolcuların Galatasaray Lisesi'nden yetişmelerini istiyordu. Bu fikir ayrılığında Suat Hayri Ürgüplü'nün amatörlüğü savunan tutumu ağırlık kazandı. Dolayısı ile ileriki dönemlerde kulüpte bir ayrışma söz konusu oldu. Yusuf Ziya Öniş ve onun paralelinde düşünenler Galatasaray Kulübü'nden ayrıldılar ve bilahare Güneş Kulübü'nü kurdular. Söz konusu gelişmeler için bk. Süleyman Tekil, *Galatasaray Dünden Bugüne,* İstanbul 1983, s.67–74.

Cumhuriyet gazetesinde bir yazı kaleme alınmıştı. Yazıda ana hatlarıyla şu hususlar vurgulanıyordu: "Cumhuriyet rejimi, hiçbir sınıf ve imtiyaz tanımadığına göre, Galatasaray'ın da Galatasaraylıların da hiçbir imtiyazı yoktur; sadece Avrupa'ya talebe göndermek için açılan müsabaka imtihanlarında alınlarının teriyle kazanılmış bir irfan imtiyazı vardır ki onu da kendilerine kimse vermiş değildir; kendileri kazanmışlardır. Galatasaray talebesinin Maarif Vekâleti men ettiği halde, spor kulüplerine gittikleri iddia ediliyor. Fakat bu iddia doğru değildir. Galatasaray Lisesi, bu yasağın cari olduğu zamanlarda, kendi kulübünün müsabakalarına talebeyi iştirak ettirmeyen yegâne mektepti; hem de, bu yasağı o zamanki Maarif Vekili'nin gözü önünde riayet etmeyen mektep talebesi olduğu halde. Galatasaray Lisesi talebesinin, şimdiye kadar gençlik tarafından yapılan hiçbir tezahüre iştirak etmediği iddiası da doğru değildir. Galatasaray Lisesi talebesi, imkân buldukça her tezahüre iştirak etmiştir; hele Galatasaray mezunları milli ve vatani vazifelerini yapmakta hiç kimseden geri kalmış değillerdir. Hareket Ordusu ile İstanbul'a gelen gönüllüler arasında bulunan ve Bâbıâli caddesinde düşüp can verenlerin ruhu, bu iftiraya isyan ettiği gibi, üniversitelilerin her tezahüründe mevcut bulunan Galatasaraylılar da bu iddianın boşluğunu gösteren canlı bir delildir. Galatasaray Lisesini imtiyazlı bir küçük lordlar kamarasına benzetmek yalnız Galatasaray'ı değil; bugünkü rejimin ruhuna da taarruz etmek demektir. Galatasaray'da tedrisatın Fransızca olmasından başka hiçbir farklılık yoktur. Orada küçük lordlar, küçük derebeyleri değil, masum ve temiz vatandaşlar, yarının büyükleri vardır. Hele Galatasaray'ı, saltanat zamanında Avrupa sermayesinin ve emperyalist politikanın Türkiye'deki zaferini devam ettiren bir müessese addetmek ve eski yeni bütün Galatasaraylıların milliyetsiz olduklarını söyleyebilmek için insanda insafın eseri bulunmaması gerekir. Galatasaray'ın yetiştirdiği binlerce genç arasında belki bir iki vatan haini çıkmıştır. Ondan ötesi hepsi birbirinden milliyetperver insanlardır. Daha Türkçülüğün lakırdısı yokken Ahmet Hikmet mektepte talebesine Türkçülüğü aşılamış, edebiyat vazifelerinden Osmanlı kelimesi yerine Türk kelimesini kullandırtmıştır. Şehitleri, ölenleri, yaşayanları, okutanları ve okuyanlarıyla bütün bir müesseseye, bu kadar hakaret edebilmek için insan ne olmalıdır, tayin edemiyoruz. Bir futbol maçında, birkaç kişinin sahaya beş on ayva atması üzerine memleketin bir irfan yurduna sistematik surette hücum ve hakaret edilemez. Galatasaray Lisesi futbol topu değildir; onun yüksek ve temiz manevi şahsiyetine hürmet edilmesini isteriz"[238].

[238] *Cumhuriyet,* 6 Aralık 1935.

Galatasaray Lisesi'ne yönelik eleştiriler karşısında Galatasaraylılar Cemiyeti de harekete geçme ihtiyacı hissetmişti. Cemiyet mensupları, yaptıkları bir toplantıda, lisenin manevi şahsiyetine yapılan saldırıyı şiddetle reddeden konuşmalar yaptılar. Yönetim kurulu üyelerinden Bedri Bey söz alarak, Atatürk'ün beş yıl önce Galatasaray Lisesi'ni ziyaret ederek hocalarla konuştuğunu, mektebi laikliği, cumhuriyeti tamamıyla kavramış ve diğerlerine örnek teşkil edecek bir mektep kabul ettiğini söylediğini anlattı. Daha sonra Ercümend Ekrem Talu Galatasaray Lisesi'nin tarihçesinden, hizmetlerinden, hürriyet uğruna birçok kurbanlar verdiğinden bahsetti. Konuşmalardan sonra Galatasaraylıların Tan gazetesini okumamaları ve Galatasaraylıların hakkını müdafaa eden gazetelere teşekkür edilmesi kararlaştırıldı. Sonra da Atatürk'e ve Başbakan İsmet İnönü'ye birer telgraf çekildi. Atatürk'e gönderilen telgrafta şöyle deniyordu: "Kurmuş olduğun yüksek rejimi emanet ettiğin Türk gençliğinin içinde binlerce Galatasaraylı vardır. Senin yüce varlığına canla başla bağlı bu Galatasaraylı gençler ve onların büyük kardeşleri ulusal bir kurumun sermayesiyle çıktığı için kamuoyunda yarı resmi sayılan bir gazetede şüpheli bir zihniyete hizmet eden bir yazar tarafından ağır tecavüze uğramışlardır. Galatasaraylılar kendilerine yapılan ithamları şiddetle red ve senin varlığınla beraber onun dayandığı Halk Partisi'ne, cumhuriyet rejimine ve hak ve hürriyet prensiplerine bağlılıklarını sonsuz saygı ve sevgileriyle bir daha sunarlar". Başbakan İsmet İnönü'ye çekilen telgrafta ise şöyle denmişti: "Yetmiş seneden beri memlekete irfan ışığı saçan, hürriyet ve fazilet telkin eden Galatasaray müessesesinin her yaştaki mezunları bedhah bir zihniyete kapılmış olan Tan gazetesinin yazmış olduğu ağır yazıdan dolayı duydukları teessürü ve cumhuriyet rejimine sarsılmaz bağlılıklarını huzurunuza arz etmeyi borç bilirler". Benzer şekilde Galatasaraylı bakanlar olarak İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ve Gümrükler Bakanı Ali Rana Bey'e de telgraflar çekildi[239]. Ankara'daki Galatasaraylılar da mektebe yönelik haksız eleştiriler karşısında tepki gösterme ihtiyacını hissetti. Dört yüzden fazla Galatasaraylı yayınladıkları bir bildiride kuruluşundan beri memleket hayatının her alanındaki hizmetleri herkesçe tanınmış bulunan Galatasaray Lisesi'nin manevi şahsiyetine yapılan hücumu nefretle karşıladıklarını, münasebetsiz ve yersiz olan bu çirkin isnatları kamuoyu önünde şiddetle protesto ettiklerini bildirdiler[240].

[239] *Cumhuriyet,* 9 Aralık 1935.
[240] *Cumhuriyet,* 11 Aralık 1935.

3.2. Galatasaray Lisesi ve Yabancı Dil

1936 yılında Son Posta gazetesi "Çocuğumu hangi mektebe vermeliyim?" sorusunu kapsayan bir kampanya başlatmış ve okuyuculardan görüş istemişti. Bu kampanyaya cevap gönderen eğitimci İsmail Hakkı Bey'in cevabı, Galatasaray Lisesi'nin o yıllardaki konumunu ve ülkedeki mevcut eğitim kurumları arasında ne derece ön planda olduğunu açık bir şekilde ortaya koyuyordu. İsmail Hakkı Bey gazeteye gönderdiği yazıya başlık olarak "Muhtaç olduğumuz Liseler Galatasaray cinsindendir. Şüphe edilmesin" şeklinde bir ifade kullanmış ve devamında düşüncelerini şöyle belirtmişti:

"Çocuk liseye niçin gider? Önce bunu düşünmeli. Lise, ortaokul gibi sonu kendinde olan bir şey değildir; hazırlayıcıdır. Yüksek öğrenime, genel olarak söyleyelim, üniversiteye hazırlar. Liseyi lise yapan her şey bu yüksek öğrenim amacı içindir. Lise öğrenimi almış bir genç, yüksek tahsilini bitirmeden hayata çıkarsa ilkokuldan çok okuduğu için daha kuvvetli olmaz. Lise öğretiminin en temel eleklerinden biri de çocuklarına bir iki yabancı dili öğretmektir. Bu ereğe, herhangi sebeple olursa olsun, vardırmayan lise işini yapmamış demektir. Yabancı dil öğrenmek ne demektir? Bazı cahil babalar ve okulcular yabancı dil öğrenip de tercüman olacak değil ya, okuduğunu anlasın yeter, derler. Bunu söyleyerek sanki doğru bir yol göstermiş oluyorlar! İnsan bir yabancı dili ağızdan kapma konuşmaya alışmadıkça okuduğunu anlayabilir mi hiç? Fransızca, Almanca ve İngilizce'yi yoluyla yani konuşarak öğrenmiş olanlar yanında o dilleri diksiyoner ve tercüme yoluyla yani yolsuz öğrenmiş insanların eserleri üzerinde yapılan incelemeler ve tenkitler göstermiştir ki, en vukuflu mütercimler de içinde olduğu halde bir yabancı dili eksiksiz anlayabilecek tek adam yetişememiştir. Fransızcayı iyi bilenlerimiz yabancı okullarda, yabancı memleketlerde yahut Galatasaray Lisesi gibi yabancı dille ders veren okullarda öğrenimini yapmış olanlarıdır.

Muhtaç olduğumuz liselerin Galatasaray cinsinden olacağına şüphe kalmasın. Ben bütün liselerin Galatasaray cinsinden olması için 1908'den beri teklifte bulunmaktayım. Ancak Galatasaray'ın özelliğini iyi anlayalım, yabancı dil okutan okul demek değildir. Bu okulda Fransızca okutulmuyor, yaşatılıyor. Galatasaraylılar Fransızcayı konuşurlar, onunla ders alırlar. Yabancı dil derslerinin sayısını çoğaltmaktan ne çıkar, lektür ve tercümeyi, metod yaptıktan sonra? Bir dil kelimelerden ibaret değildir, o bütün bir mantık yapısıdır. Öyleyse

sorunuzun bir parçasına cevap verebileceğim.. Çocuğuna Fransızca öğretmek isteyen bir babanın bu çocuğu, gönderebileceği Türk okulu yalnız Galatasaray Lisesi'dir.

İmparatorluk Fransızca, İngilizce, Almanca öğrenmek için okul açtığı zaman gözü önünde duran başarılı kurumu, Galatasaray'ı tetkik edecek yerde, böyle yapmadı. Eski idadiler birer dil okutma kurumları idi. Sonra Meşrutiyet de liselerini Galatasaray modeli üzerine değil, idadi modeli üzerine kurdu. Onun için Amerikan ve Alman kolejlerinde öğrenenler bir yana, Türk liseleri bu iki dili bilir adam yetiştiremedi. Onun için çocuğuna iki dilden birisinde tercüme yapacak derecede İngilizce yahut Almanca öğretmek isteyen veliler, bir İngiliz veya Alman okulunu tercih etmek zorunda kaldılar. Çocuğunu yabancı bir okula gönderenlere yan bakanlar vardır. Bu çekingenlik müspet sebeplerden ileri geliyorsa diyecek yoktur. Fakat bu bazen sırf duygu işi olarak yapılıyor. Ben memleketteki yabancı okullar üzerindeki kanaatimi birazdan söyleyeceğim. Şimdilik şu noktaya dikkat edelim. Bugünkü yabancı okullar dünkü durumlarında değillerdir. Bir kere hükümetin en sıkı kontrolü altında bulunuyorlar. Sonra bütün kültür dersleri Türk öğretmenleri tarafından verilmektedir. Sonra bu okullardaki talebe çokluğu Türk çokluğudur. Bu şartlar içinde Türk çocuğunun milli kültürü için bir zarar göremiyorum. Hâlbuki çocuğun yabancı bir dili bu çerçevede iyice öğrenmesi mümkündür. Bununla birlikte yabancı okulların ne sayılarının artmasından ne de sayılarının kalmasından yanayım. Bunlar şimdilik bize yardımcı işi görebilirler. Fakat Türkiye'de kültür işi devlet işidir ve her zamanda öyle olacaktır. Onun için Kültür Bakanlığı Türk çocuklarını, her türlü güçlüklere karşı İngiliz, Fransız ve Alman okullarına gönderen ihtiyaçların neden ibaret olduklarını görüp yeni tedbirler almalıdır. Hangisi daha iyi? Bu ne tuhaf bir sorudur! Hele bir okul hayatınızı hatırlayınız, iyi kötü okullar değil iyi veya kötü hocalar hatırınıza gelir, değil di? Topyekûn iyi, topyekûn kötü okul bulmak, hatırlamak güçtür. Yabancı okulların memleketleri öğretim işlerinde bizden eski ve tecrübelidirler. Bununla birlikte bizde de çok iyi hocalar yetişti. Hele ilköğretim alanında ideal denecek derecede iyi öğretmenler bile vardır. Yabancı okullarda da, bizimkilerden de iyi hocalar ve iyi dersler vardır. Olsa olsa arada şu ayrım gösterilebilir: Biz orta zaman öğrenim tekniğini henüz bıraktığımız için öğretim şeklimiz daha çok 'kitabi'dir. Onların ki deneye ve egzersize daha çok yer veriyor. Bir de Türk okullarında hocalar memur gibi, yabancı okullarda ise arkadaş gibidir. Yabancı okullarda hiç beğenmediklerim de vardır: Fransız okullarına gidenler biraz geveze oluyorlar, Amerikan okullarındakiler ukalaca, Alman okullarında yetişenlerde ise

muhatabını dinlemek kabiliyeti azca oluyor, bunlar bir kere söze başladılar mı yalnız kendilerini dinletiyorlar!" [241].

Görüldüğü üzere, önceki dönemlerde olduğu gibi, 1930'lı yıllarda da Galatasaray Lisesi ülkenin en iyi okulu olma ve yabancı okullarla rekabet edebilecek düzeyde bulunma konumunu muhafaza ediyordu. İleriki yıllarda da özellikle yabancı dille ilgili kamuoyunda tartışmalar çıktığında Galatasaray Lisesi'nin ülkenin en önde gelen okullarından biri olduğu tartışmanın taraflarınca ifade ediliyordu. Böyle bir süreç 1939 yılında yaşandı. Büyük Millet Meclisi'nde maarif bütçesinin müzakereleri esnasında mebuslardan Rasih Kaplan ortaya bir soru atarak liselerde yabancı dil tedrisatının nasıl olması gerektiğini gündeme getirdi. Buna göre öğrencilere hali hazırda olduğu gibi çeşitli yabancı diller mi öğretilmeli, yoksa tek bir yabancı dil seçilerek bütün memleket gençliğinin dışarı âlemle temasını standart bir şekilde yalnız o dil ile temin edilmeli mi idi. Rasih Kaplan'a göre tek bir yabancı dil sistemi tercih edilmeliydi. Çünkü hali hazırda üniversiteye giden gençler yabancı profesörlerin takrirlerini eşit şartlar altında takip edememekteydiler. Mesela bir genç ortaokul ve lisede Fransızca öğrenmişse Hukuk Fakültesinde Almanca ders veren bir hocadan istifade etmekte zorlanıyordu. Yahut da bunun tam tersi olarak lisede Almanca öğrenmişse takrirlerini Fransızca yapan hocayı anlamakta güçlük çekiyordu. Rasih Kaplan çözüm olarak şunu öneriyordu: "Japonlar kalkınma hareketlerine başlarken, İngilizceyi seçmişler. Bütün memleket gençliğine yalnız İngilizce öğretmişler. Biz de öyle yapsak ve bütün Türk mekteplerinde bir tek yabancı dil tedris etsek daha iyi olmaz mı?"[242].

Rasih Kaplan'ın bu değerlendirmelerinden sonra okullarda gençlere yabancı dilin nasıl öğretilmesi konusunda kamuoyunda bir tartışma yaşanmaya başlanmıştı. Konuyla ilgili olarak görüşlerini beyan eden İzmir Kültür Mecmuası sahibi ve Maarif Müfettişlerinden Asım Kültür Bey bu meselenin çözüm yolu olarak Galatasaray Lisesi gibi okulları çoğaltmayı öneriyordu. Asım Kültür Bey'e göre liselerimizde ve öğretmen okullarımızda yirmi yıldan beri bir yabancı dilin öğretilmesine önem verilmekteydi. Fakat buna rağmen liseyi bitiren bir öğrencinin okuduğu lisana ait bir kitabı anlayabilecek dereceye gelmesi temin edilememişti. Esasında hiçbir şey öğrenilemedi de denilemezdi. Fakat gaye temin edilememişti. Asım Kültür Bey'e göre bunun sebepleri de şunlardı: 1) Bizim dilimizle ecnebi bir dil arasında cümle kuruluşu bakımından büyük bir fark vardır. Birbirine zıttır. 2) Dilimizde yabancı bir

[241] *Son Posta,* 18 Ocak 1936.
[242] *Cumhuriyet,* 28 Mayıs 1939.

dilin öğrenilmesini kolaylaştıracak, tabiri caizse, kelime sermayesi yoktur. 3) Bir dilin öğrenilmesinde belli başlı rolü sosyal muhit oynamaktadır. Lisan öğrenmekte yalnız göz ve ağzın değil, kulağın da, bir ihtiyacı takdir etmenin bu hususta devamını tahriklerin tesiri altında bulunması şarttır. Ayrıca öğretmenin şahsiyeti, metodu büyük rol oynamaktadır. Öğretmen ve metodu dışında biz diğer üç şarttan mahrum bulunuyoruz. Bu ise yabancı dil öğrenmeyi güçleştirmektedir. Bilhassa sosyal muhitin tesiri o kadar barizdir ki ben daha pek yakın bir zamanda bir okulda beş yıl Fransızca dersi gören bir çocukla sözünü ettiğim dil muhitinde yetişen bir çocuğun dildeki kabiliyetlerini tetkik ettiğim vakit ikincisinin birincisinden daha kuvvetli olduğunu gördüm. Bunun için yapılacak şey elit yetişecek ve yetiştirilecek olanlar için muayyen büyük şehirlerde hususi lisan kolejleri açmak, daha doğrusu bugünkü Galatasaray gibi liselerimizi çoğaltmaktır". Asım Kültür Bey lisan öğrenmeyi bir gaye değil vasıta olarak değerlendirdikten sonra yabancı dil meselesi ile ilgili diğer görüşlerini de şöyle özetliyordu: "Asıl gaye garp eserlerinden istifadedir. Herkesin bir dil öğrenmesine imkân yoktur. Bu çok güçtür, çok zaman kaybedilmesine yol açmaktadır. Buna meydan vermemek için garbın ihtiyacımıza cevap verecek her sahadaki eserlerini dilimize çevirmeliyiz. Birçok büyük adamlar, yabancı dil bilmedikleri halde kendi dillerinden dünya fikir neşriyatını takip etme fırsatı bulabilmektedirler"[243].

Aynı konuyu ele alan Ali Kami Akyüz de Galatasaray Lisesi'nin yabancı dil öğretme konusundaki hakkını teslim etmekteydi. Akyüz konuyu şöyle değerlendirmekteydi: "Türkiye'de Fransızcanın ve Fransız kültürünün yerleşmesinde kuvvetli bir amil olan Galatasaray Sultanisi açıldığı vakit çoğu Fransa'dan getirilen muallimler kendi memleketlerinde kendi ana dillerini öğrendikleri gibi Türklere, Türk çocuklarına öğretmek istemişler ve az çok muvaffak da olmuşlardır. Türkçe konuşmak yasak olduğu için kulak dolgunluğu ile çocuk ana dilini öğrendiği gibi direkt bir usulle Fransızcayı da anlıyor ve yavaş yavaş konuşmaya da başlıyordu. Ondan sonra veya her şeyden evvel Fransız çocuklarına olduğu gibi onun da yanlışsız dikte yazması ve bunun için de grameri, bütün istisnalarına varıncaya kadar iyi bilmesi lazımdı. Hedef şuydu: Talebe Fransızcayı okuyacak, anlayacak, anladığını söyleyecek ve meramını yazı ile de anlatabilecekti. Çünkü yabancı bir dili hakkıyla bilmek demek bu demektir. Daima Fransızca konuşulan bir muhit içinde haftada 18–20 saat Fransızca okunmak suretiyle bu gayenin temini mümkün olmuştur"[244].

---

[243] *Cumhuriyet,* 12 Haziran 1939.
[244] Ali Kami Akyüz, "Yabancı Dil Meselesi", *Cumhuriyet,* 13 Haziran 1939.

Tartışmaya katılanlardan biri de Doçent Yavuz Abadan olmuştu. Yavuz Abadan görüşlerini şöyle açıklamıştı: "Bu neticenin istihsali hem kemiyet hem de keyfiyet meselesidir. Mekteplerimizde Türkçe lisanının ve kaidelerinin tedrisine ne kadar çok ehemmiyet veriyor ve zaman ayırıyorsak, onun aynısını yabancı dilin öğrenilmesine de harcamalıyız. Bundan başka lisan öğretecek elemanların yetiştirilmesi meselesini Maarif siyasetinin belli başlı bir meselesi halinde yeniden ele almak icap eder. Her sene Galatasaray ve emsali müesseselerden iyi bir derece ile çıkmış olan gençlerden oldukça ehemmiyetli miktarın sırf lisan hocalığı yapmak niyet ve kaydıyla ve bunu temin edecek pedagojik müesseselerde tahsil görmek üzere, Avrupa'nın muhtelif müesseselerine gönderilmesi ve dönüşlerinde kendilerine lisan hocası olarak çalışma zevk ve şevkini verecek bir mevki istikbal hazırlanması şarttır"[245].

Görüldüğü üzere bu dönemlerde yabancı dil meselesi gündeme geldiğinde ve iyi bir yabancı dilin nasıl öğrenileceği sorgulandığında hatırlara öncelikle Galatasaray Lisesi gelmekteydi. Bu da Galatasaray Lisesi'nin yerine getirmiş olduğu önemli bir işlevin göstergesi olmaktadır.

3.3. Behçet Bey Döneminde Diğer Faaliyetler

Galatasaray Lisesi'nde öğrencilerin sosyal ve kültürel faaliyetleri her zaman ön planda idi. Mesela 1940 yılında öğrencilerin yaptığı resim ve heykeller okul binasında sergilenmişti. Burada 60 yağlı boya resim, 60 karikatür, 15 desen ve muhtelif heykeller bulunmaktaydı. Bunlar arasında 11. sınıf öğrencisi Turgut'un peyzaj ve heykelleri çok beğeni toplamıştı. Ayrıca Salim'in ve Erdem'in natürmortları da dikkati çeken eserler arasındaydı[246]. Aynı faaliyetler çerçevesinde konserler de tertipleniyordu. Nitekim İzcaz kurumuna mensup küçük izcilerin konferans salonunda muhtelif tango ve vals parçalarından oluşan konser ilgiyle izlenmişti[247].

Behçet Bey zamanında Galatasaray Dergisi yeniden yayınlanmaya başladı. 1940 yılı Kasım ayında, yayınlanan ilk sayıda, hem çıkış amacı anlatılıyor hem de ülkenin içinde bulunduğu eğitim ortamına göndermeler yapılıyordu. "Mecmuamız Çıkarken" başlıklı bu yazı

[245] *Cumhuriyet,* 14 Haziran 1939.
[246] *Cumhuriyet,* 5 Mayıs 1940.
[247] *Cumhuriyet,* 6 Mayıs 1940.

şu hususları içeriyordu: "Galatasaray mecmuasının çıkması için çalışılırken hepimizi en çok düşündüren nokta aldığımız mesuliyetin ağırlığıydı!.. Mektebin fikri seviyesini aksettirmeye muktedir ve taşıdığı isme layık bir mecmua çıkarabilmek hiç de kolay değildi!.. Her duyuşumuzda kalplerimize tatlı bir ürperme veren "Galatasaray" kelimesi ne kadar engin manalı ve şerefli isimlerdendir. Mektebimiz sadece bir Fikret, bir Haşim yetiştirseydi Türk kültürüne paha biçilmez bir yardım yapmış olmakla öğünebilir; yalnız bir Cevap Paşa yetiştirmiş olsaydı vatan müdafaasında oynadığı rolle iftihar edebilirdi. Fakat bu yuva, sanatta, ilimde askerlikte, siyasette, iktisatta… her sahada milletin daima şükranla anacağı işler başaran sayısız simalar yetiştirdi. Kafalarını ve kalplerini bu yuvada terbiye eden, hızlarını ve heyecanlarını bu ocaktan alan binlerce münevver istipdadın düşmanları, istiklâl mücadelesinin kahramanları, inkılâbın yardımcıları, ileri ve müreffeh Türkiye'nin kurucularından oldular. Galatasaraylılar hürriyet için, garpcilik ve lâiklik için daima ön saflarda çarpıştılar ve çalıştılar. Yurdumuzda bir "Galatasaray" mevcut oluşuyla öğünmek vazifemiz bu irfan ocağından feyiz aldığımız için sevinmek hakkımızdır. Göğsümüzü iftiharla dolduran bu nokta da Galatasaraylıların yuvalarına ve birbirlerine karşı besledikleri sarsılmaz bağlılıktır. Mecmuamız bu bağlılığın tezahürüne yardım edebilir ve mezunlara genç kardeşlerinin sesini götürebilirse ne mutlu bizlere!.. Çünkü mecmuanın gayelerinden biri de budur. Maarifimizin hedefi muayyen kitap bilgilerine sahip talebeler değil, hayata hazırlanmış, içtimai duyguları kuvvetli, memleket ve milletle yakından alakadar, faal unsurlar yetiştirmektir. Bu mecmua, hiç şüphesiz maarifimizin istediği gibi, kalpleri vatan ve fazilet aşkıyla çarpan, şuurlu, enerjik gençler yetişmesine yardım edecektir. Mecmuamız milli mevzularla, ilim ve sanat meseleleriyle ciddi bir şekilde uğraşmamızı kolaylaştıracak; düşüncelerimize ayna, hislerimize mecra olacaktır. Aramızdaki istidatlara bir faaliyet sahası, küçük kardeşlerimize kıymetli bir teşvik vazifesi görecektir. İçimizden yükselen bu samimi ses bizler için bir feyiz ve kuvvet kaynağı, tesirli bir mürebbidir. Muvafakat ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli müdürümüz başta oldukları halde, mecmuamızın çıkması için çalışan bütün hocalarımıza candan teşekkür etmeyi borç biliriz. Kardeşler! Öyle bir vatanda, öyle bir devirde yaşıyoruz ki durmadan çalışmamız, şuurla, nefis feragatiyle, imanla çalışmamız lazım. Asırların ihmal içinde, harplerin sefalet içine bıraktığı aziz yurdumuz bizim genç kuvvetlerimize, dinmez gayretlerimize muhtaç!.. Vücutlarımızdaki kudret, zekâlarımızdaki ışık ve kalplerimizdeki heyecanı millet uğruna harcamak, hesaplı fakat cömertçe harcamak gerek. Memleket için uğraşmak meslekle, yaşla mukayyet değildir: talebelik devresi bu işe başlamak için asla erken sayılamaz. Fedakârlıkla ve tesanütle çalışmayı mektep muhitinde öğrenmeliyiz. Müsavi haklar, müsavi vazifeler ve müşterek bir sevgi ile bağlı bulunduğumuz

mecmuamız bizim için en müsait faaliyet sahalarından biridir. Hepimiz, omuzlarımıza yüklenen mesuliyeti unutmadan, bütün gayretimizi seve seve sarfetmeliyiz. Biz inkılâp çocukları, biz Atatürk çocukları eskilerden geri kalmadığımızı ve tarihin bize verdiği şerefli vazifelere layık olduğumuzu ispat edelim"[248].

Behçet Bey'in müdürlüğü zamanında, okulda eğitim faaliyetlerini başarıyla sürdürmekte olan yabancı öğretmenlerin görev sürelerinin dönem dönem uzatıldığı gözlenmektedir. Nitekim Bakanlar Kurulu'nun 11 Eylül 1945 tarihli kararıyla 17 öğretmenin görev süreleri uzatıldı. Bunlar Fransız uyruklu Roux, Robin, Madam Saby, Saby, Goundmand, Bergeaud, Rehm, Larroumets, Madam Coudert, Coudert, Journé, De Laur, Guillous, Dubois, Saulnier, İsviçre uyruklu Mamboury ve Çek uyruklu Hersch idiler[249].

Bakanlar Kurulu'nun 30 Mayıs 1946 tarihli kararıyla bir gurup yabancı öğretmenin görev süreleri de uzatıldı. Öğretmenlerden Fransız uyruklu olanlar: Camille Bergeaud, Jean Rehm, Andre Massiet, François De Laur, René Larroumets, Goudmand Georges, Georges Roux, Gerard Thomas, Pierre DuboisGauthier, Bernard Cherezieux, Mosse Armand, Coudert Victor, Louat Matcel, Saby Marguerite, Julie Coudret, Arditi Sami, Robin Charles, Saby Eugene Alfred, Charlotte La Miada, Chiappe Antoin François. Alman uyruklu olan Stren ve İsviçre uyruklu olan Ernest Mamboury[250].

Benzer şekilde 10 Ocak 1949 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla yeni bir süre uzatma uygulaması yapıldı. Buna göre görevleri uzatılan Fransız öğretmenler: Massiet, Camille Bergeaud, Jean Rehm, Pierre Bubois, Rene Larroumets, Goudman Georges, Mossé Armand, Louat, Coudert Victor, Charezieux, Julie Coudert, Andrée Lehleyder, Deheuvels, Chiappe Antoin, Alfred Estebenou, Saby Eugéne Alfred, Robin Charles, Arditi Sami, Saby Marguerite, Agnés Calloud, Georges Roux. Alman öğretmen Stern ve İsviçreli öğretmen Ernest Mamboury idiler[251].

---

[248] "Mecmuamız Çıkarken", *Galatasaray,* Kasım 1940, yıl 1, sayı 1, s. 3.
[249] *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 105.56.6.
[250] *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 111. 39.14.
[251] *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 118. 87. 10.

3.3.1 Behçet Bey'in Öğrencilere Desteği

Yusuf Behçet Bey okulda sıkı bir disiplin uygulamakla tanınmıştı. Bu bakımdan öğrenciler kendisinden çekinir ama ona karşı gerekli sevgi ve saygıyı göstermekten geri kalmazlardı. Esas itibariyle Behçet Bey de öğrencilerin sorunları ile yakından ilgilenirdi. Bunun somut bir göstergesi olarak 1946 yılında Galatasaray Lisesi'nden mezun olan bir öğrencinin geleceğini kurtarmak için dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'e gönderdiği bir mektubu örnek olarak gösterebiliriz. Behçet Bey başarılı öğrencileri ne derece kolladığını ispat eden bu mektubunda şunları yazmıştı : "Sayın Bakanım, Yirmi yıldır Galatasaray Lisesi müdürlüğünde değeri, kabiliyeti ve asil karakteri bakımından bütün diğer gençlere üstün bulduğum fakir bir aileye mensup olan bir gencin çok dar durumu için sizi binbir meşguliyetiniz arasında rahatsız etmeye cesaret ediyorum. Bu gibi durumlarda çok hassas, merhametli ve kadirşinas olduğunuzu bilmem bana bu cüreti verdi. Lisemiz 1945-1946 ders yılı Fen Kolu mezunlarından Hasan Fehmi Yazıcı'nın özel durumunu arz eyleyeceğim. Sivas'a bağlı köylerden Bala'lı bu öğrenci iki yıl önce ölmüş olan 10 lira ücretli bir köy kâtibinin oğludur. 1938- 1939 ders yılı başında girdiği parasız yatılı öğrenci imtihanında başarmış ve okulumuza verilmiştir. Kütük numarası 764'tür. Müstesna bir zekâ ve istidada malik olan bu köylü çocuğu ahlak ve gayret bakımından arkadaşları arasında olağanüstü temayüz eylemiş, her yıl sınıfının birincisi olarak adı iftihar levhasına geçmiştir; bütün öğretmenlerinin ve arkadaşlarının sevgisini kazanmış, her yıl her derste, her yoklamada ve imtihanda daima tam not elde eylemiş olan, emsaline ender rastlanılır bu kabiliyetli gencin yüksek öğretimde de parlak bir başarı elde eyleyeceği kuvvetle memuldur. Her ders yılı başında Hasan Fehmi Yazıcı'nın yanında yer kapmak bütün öğrencilerin en özlediği bir mazhariyet olmuştur. Yerli, yabancı bütün öğretmenlerinin yerinde takdirlerine mazhar olan Hasan Fehmi Yazıcı lise bitirme ve olgunluk diplomalarının dereceleri 'pekiyi' olduğu ve altı yıl arka arkaya iftihar levhasında mevkiini muhafaza eylediği ve elinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir takdirnamesi olduğu halde maalesef Teknik Üniversiteye parasız yatılı olarak girememektedir; çekilen kurada numarasının çıkmadığı kendisine tebliğ olunmuştur. Neticede aynı üniversiteye ancak gündüzlü olarak devam edebileceği bildirilmiştir. Bu gencin aile durumu gündüzlü olarak tahsiline devam etmesine manidir. Eşi 10 lira ücretli bir katip olduğundan kendisine maaş da bağlanmamış olan dul anası dördü kız olmak üzere diğer altı çocuğu ile tarlasını sürüp elde eyleyebildiği mahsulle müşkülatla geçinebilmektedir; üç oğlundan biri Kütahya Lisesi'nin son sınıfında parasız yatılı olarak kayıtlıdır, zatülcembe tutulduğundan bu yıl okula devam edemeyip köyde anasının yanında tedavi altındadır, bir

oğlu ilkokulu bitirdikten sonra babasının ölümü üzerine tahsilini bırakmış tarlada anasına yardım etmektedir. En küçük oğlu ise henüz dört yaşındadır. Ailesinden nakdi hiçbir yardım göremeyecek durumda bulunan Hasan Fehmi Yazıcı derin bir yeis içindedir. Ruh yüceliğine bir misal arz etmeme izninizi rica edeceğim.. Geçen ders yılı içinde bütün derslerden 10 not alması üzerine kendisini çağırtarak tebrik ve teşekkür ettikten sonra: - Herhangi bir ihtiyacın varsa söyle temin edeyim, dedim. – Her şeyim tamam, teşekkür ederim. – Bir kat elbise yapılmasını mı, bir istilo almamı mı istersin? – teşekkür ederim, üzerimdeki elbise geçen yıl okulun yaptırdığıdır. Görüyorsunuz yenidir. Bu yıl için de ölçümü aldılar, bir yenisini yapıyorlar. Kalemim de var diyerek teşekkür etti. Bir istek izhar etmemesi üzerine bu maksat için temin etmiş olduğum bir parayı bu çok temiz yavrunun namına bankaya yatırarak cüzdanını kendisine vermekten başka çare bulamadım. İşte, bugün çok güç durumda kalan ve nahif bir bünyesi olan bu pek müstesna ve Teknik Üniversiteyi de birincilikle bitireceğini muhakkak gördüğüm Hasan Fehmi Yazıcı'nın karşılaştığı güçlük lise ve ortaokullar yönetmeliğinin 28. maddesinin C fıkrasından mülhem olarak bu değerli gencin Teknik Üniversiteye devamını sağlayacak bir tedbirin bulunmasını arz ederken derin saygı ve sonsuz sevgilerimi sunar, afiyet ve başarılarınızı candan dilerim"[252].

Görüldüğü üzere Behçet Bey, okuldaki eğitim faaliyetlerini takip etmenin ötesinde öğrencilerin kişisel sorunlarıyla da ilgilenecek derecede bir müdürlük örneği vermektedir.

3.4. Galatasaray Lisesi'nin 75. Kuruluş Yıldönümü Kutlamaları

1868 yılında Mekteb-i Sultani olarak kurulan Galatasaray Lisesi 1943 senesine gelindiğinde 75. yılını da idrak etmiş oluyordu. Bu amaçla mektebin açılacağı Eylül ayında kapsamlı bir kutlama yapılması düşünülmüştü. Hal böyle olunca kutlama hazırlıkları gazete sayfalarında yer bulmuş, aynı zamanda yorum köşelerine de konu teşkil etmişti. Bu kapsamda Cumhuriyet Gazetesi'nin "Hem Nalına Hem Mıhına" köşesinin yazarı 75. yıl için şu değerlendirmeleri yapmıştı: "Bizim zamanımızda adı Mekteb-i Sultani olan Galatasaray Lisesi, bu Eylül'de, kuruluşunun 75. yıldönümünü idrak edecektir. Bu üç çeyrek asır içinde, Galatasaray, bu memlekete binlerle münevver insan yetiştirmiştir. Yalnız bu memlekete mi? Balkanlara, Yakındoğu'ya ve Ortadoğu'ya. Galatasaray, Uzakdoğu'ya kadar da nurunu uzatmış; Cava'daki Müslüman çocuklarını bile sinesinde yetiştirmiştir. Galatasaray, milletlerarası bir şöhreti olan milli bir irfan yurdumuzdur. Ne kadar memleket gezdimse,

[252] Söz konusu mektup Galatasaray Lisesi arşivinde Behçet Bey'in Sicil Dosyası'nda yer almaktadır.

hepsinde, Galatasaraylılara rastladım. Bunu söylemekle Galatasaraylı hariciye memurlarımızı değil; Galatasaray'da okumuş başka unsurları kastediyorum. Sofya'da gördüğüm bir değil; birkaç Bulgar şahsiyeti benim sınıf arkadaşımdır; Atina'da, Silistre'de, Bükreş'te, Galatasaray'dan feyiz almış birçok insanlar gördüm. Belgrat'ta, Bosna-Hersek'te, Karadağ'da kumandan, vali muavini, belediye reisi olmuş Galatasaraylı Sırplara, Boşnaklara, Karadağlılara rast geldim. Bir seyahatimde Silistre'ye uğramıştım. Polis müdürü boynuma sarıldığı zaman, herkes hayretler içinde kalmıştı. Müdür, benim eski sınıf arkadaşlarımdan bir Ulah'tı. Moskova'da, trenden indiğim anda, gene mektepten tanıdığım bir Galatasaraylı Rum yurttaş karşıma çıktı. Son seyahatimizde, Londra radyosunun Türkçe neşriyat kısmını ziyaret ettiğim zaman, orada, yalnız Leyla isminde, Galatasaray kulübünün denizcilik kısmından bir Gürcü yüzücü kız değil, aynı zamanda Fuad isminde bir sınıf arkadaşımı daha buldum. Fuad Ataullah, cenubi Afrika'nın Yuhanesburg şehrinde yerleşmiş bir Tük ailesine mensuptur ve geçen büyük harpte Türk ordusunda hizmet etmiştir. İngilizlere Türkçe öğretmek için 1940'ta bir Türkçe- İngilizce gramer ve dil kitabı bastırmıştır; şimdi Londra radyosunda çalışmaktadır. Amerika'nın garp taraflarında, gitmeden evvel ismini bile duymadığım bir şehirde San Antonio'da, Galatasaraylı bir Makro Efendi, mektepteki numarasını söyleyerek heyetimizi, lokantasında muhteşem bir akşam yemeğine davet etti. Holividun film stüdyolarından birinde, Galatasaraylı bir rejisör muavini ile karşılaştık. Onun içindir ki, Galatasaray'a, milletlerarası şöhret ve önemi haiz milli bir irfan yurdu diyorum. Eylül'de, Galatasaray'ın 75. yıldönümünü kutlayacağız. Galatasaray Lisesi'nin gene Galatasaraylı müdürü olan arkadaşım Behçet Gücer bugünü, şanına layık bir surette kutlamak için, bir komite teşkil etti. Aziz yurtlarının bayramını, geniş ölçüde, kutlamak için bütün Galatasaraylıları yardıma çağırıyor. 1 Eylül'den itibaren, bir hafta müddetle Galatasaray'ın bütün tarihini canlandıracağız. Bu bir kutlama töreni olmaktan çıkacak; mektebin yetiştirdiği insanları eserleri ile beraber teşhir eden bir tarih sergisi olacaktır.

Galatasaray haftasında, neler yapılmak istenildiğini ve bütün eski Galatasaraylılardan ne gibi yardımlar beklenildiğini size, yarın, gene bu sütunda tafsilatı ile arz edeceğim. Bilmem hangi Galatasaraylının, "Şarkın garba açılmış penceresi" dediği bu irfan yurdunun büyük hizmetlerini, Türkiye'ye ve bütün medeni dünyaya göstermek, yalnız Galatasaraylılara değil, bütün Türk maarifçilerine ve münevverlerine düşen milli bir vazifedir" [253].

[253] "Galatasaray'ın 75 inci Yıldönümü", *Cumhuriyet,* 13 Haziran 1943.

Yazar ertesi günkü makalesini de Galatasaray Lisesi'ne ayırarak okulun 75. yılı ile ilgili olarak Galatasaray'ın Bayramı başlıklı yazısında şunları yazmıştır: "Mekteb-i Sultani adı ile 75 yıl önce açılmış olan Galatasaray Lisesi'nin yıldönümüne tesadüf eden 1 Eylül'de büyük bir tören yapılması kararlaştığını dün yazmıştım. Galatasaray Lisesi müdürü Behçet Gücer'in reisliğinde toplanan bir komite, muhtelif gruplara ayrılarak kutlama töreni için bir program hazırlamaya başlamıştır. Üzerinde çalışılmakta olan bu programa göre, Galatasaray Lisesi'nin salonlarında, "Galatasaraylıların eserleri" sergisi açılacak; Galatasaray'ın tarihçesini ve Galatasaray'dan yetişenlerin isimlerini içeren bir broşür neşredilecek, mektebin arka bahçelerinde bir gardenparti tertip olunacak, Galatasaraylılardan mürekkeb bir musiki heyeti tarafından konser verilecek; Galatasaray sporcuları, bütün kara ve deniz sporlarında maçlar ve yarışlar yapacaklardır. Malî komite ile icra komitesi ilk toplantılarında bazı kararlar vermişlerdir. Malî komite, kutlama için lazım gelen masrafların temini çarelerini düşünüş; iki Galatasaraylı tacir, beşer yüz lira vermek sureti ile kendilerini yetiştiren irfan yurduna karşı besledikleri sevgi bağlılığını bir daha göstermişlerdir. İcra komitesi ise, Galatasaraylılara bildirmek üzere aşağıdaki kararları almıştır:

1. "Galatasaraylıların eserleri" sergisine konulmak üzere her meslekten Galatasaraylıların neşredilmiş eserlerinden birer tane, bunların tamamını veremedikleri takdirde eksik olanların bir listesi,
2. Sergide teşhir edilecek eserler, yalnız kitaptan ibaret değildir. Devlet memuriyetlerinde bulunanlarla serbest meslek erbabından ressam, heykeltıraş, bestekâr, doktor, mimar, mühendis, gazeteci, ilh… gibi bütün Galatasaraylıların her türlü eserleridir.
3. Galatasaray'dan yetişerek yüksek askeri rütbeler ihraz edenlerin, umumi müdürlükten daha yukarı mevkilerde bulunanlardan hayatta veya vefat etmiş olanların resimleri, mektepte bulundukları son senenin zikri ile kısa bir hal tercümeleri,
4. Galatasaray'ın 75 yıllık hayatı ile alakadar her türlü hatıralar, vesikalar… Mesela eski "tevzi mükâfat cetvelleri", şahadetnameler, mükâfatlar, mektebin tarihine aid vesikalar. (Eski bir Galatasaraylı olan Selim Nüzhet, mektebin 75 sene evvel Fransa'da hazırlanmış ilk ders programları ile o zamanın gazetelerinde, mektep için Türkçe, Rumca ve Ermenice olarak neşredilen ilanları bulmuştur.)
5. Galatasaray, aziz şehitlerini de unutmamıştır. Onlar için, ayrıca "Galatasaray şehitleri" adlı bir salon açılacak, buraya şehitlerin fotoğrafları ve bazı hatıraları konulacaktır. Komite, şehitlerin fotoğraflarını, şahadet tarihlerini ve kısa hal tercümelerini istiyor.

6. Mezunların grup halinde çıkardıkları fotoğraflar.
7. İstenilen şeylerin, Galatasaray Lisesi müdürlüğünde icra komitesi reisliğine gönderilmesi rica edilmektedir. Bunlar makbuz mukabilinde alınacak, sonra sahiplerine iade edilecektir.
8. Sergide, eserleri ve resimleri teşhir edilecek olan Galatasaraylıların mezun olmaları şart değildir; sadece mektepte okumuş olmaları kâfidir.

Bütün Galatasaraylıların ve bunlardan hayatta olmayanların ailelerinin 75. yıldönümü töreninin en güzel ve en faydalı şekilde yapılması için, kendilerinden istenilen yardımı esirgemeyeceklerine şüphe yoktur"[254].

Gereken hazırlıkların tamamlanması ile 75. yıl dönümü coşkuyla kutlandı. Bu vesile ile özel törenler düzenlendi. Yapılan bu törenleri Cumhuriyet gazetesi satırlarına şöyle aktarmıştı: "Galatasaray Lisesi'nin kuruluşunun 75. yıldönümü dün Galatasaray Lisesi'nin konferans salonunda büyük bir tezahüratla kutlanmıştır. Galatasaray Lisesi'nden yetişmiş olan Gümrük ve İnhisarlar Vekili Suat Hayri Ürgüplü, Maarif Vekili Hasan Âli Yücel, CHP Müstakil Grup Reis Vekili Rana Tarhan, birçok eski vekil, sefirler, mebuslar, davetli olarak Vali ve Belediye Reisi Doktor Lütfi Kırdar, Parti başkanı Doktor Behçet Uz ve daha birçok güzide zevat bu törende hazır bulunmuştur. Lisenin on dört senelik müdürü Behçet Gücer merasimi açmasını Maarif Vekilinden rica etmiştir. Hasan Âli Yücel, sık sık alkışlanan güzel bir nutuk söyleyerek bu irfan ocağımızın tarihçesini yapmış ve geçirdiği tekâmül devrelerini anlatmıştır. Vekil, mektebin hangi şartlar içinde açıldığını, nasıl bir zihniyetle mücadele ederek yükseldiğini ve memlekete binlerce güzide insan yetiştirdiğini söylemiştir. Vekil bundan sonra demiştir ki: 'Galatasaray'ın cemiyet hayatımızda gördüğü başlıca bir hizmet daha vardır ki onu anmadan geçemeyeceğim. Bizde spor hevesinin en canlı kaynağı Galatasaray olmuştur. Güzel geleneklerine candan bağlı olan Galatasaraylılar sarı kırmızı okullarının rengi olduğu kadar sporculuklarının da remzi olarak memleket içine ve dışına tanıtmışlardır. Vatan uğrunda can vermiş olanların, biraz sonra okuyacağız, aziz isimlerine baktığınız zaman bunların hemen hepsinin pekiyi tanıdığınız şöhretli sporcular olduğunu göreceksiniz. Onları sevgi ve rahmetle yâd ederim. Sayın Galatasaraylılar, okuyup yetiştiğiniz bu okulun 75. yıldönümünde bütün memlekette dünkü, bugünkü ve yarınki varlığınızın kıymeti, milletimize hizmeti hürmetle anılacaktır. Unutmamak, sevmekte gelir. Galatasaraylı

[254] "Galatasaray'ın Bayramı", *Cumhuriyet,* 14 Haziran 1943.

daima Galatasaray'ı sevmiştir. Bizler de Galatasaraylıya ve Galatasaray'a daima sıcak sevgi ve yakın ilgi ile baktık ve bakacağız'.

Bu nutuktan sonra yazar Ercüment Ekrem, 60 sene evvelki mezun bütün Galatasaraylıların en kıdemlisi Muhtar İsfendiyaroğlu'nun hazırladığı veciz nutkunu okumuştur. 'Bugün 75. yıldönümünü kutlulayan sevgili mektebimin en kıdemlisi olmak şerefini taşımak ve bugünü idrak edebilmek hayatımın en tatlı mazhariyetlerinden biridir' sözleri pek çok alkışlanmıştır. Bundan sonra Galatasaray kulübünün 1 numaralı azası Ali Sami Yen, Galatasaray'ın spor cephesini anlatmış ve merhum Faik Hoca'yı hürmetle anmıştır. Son mezunlardan Orhan Aldıkaçtı'nın sık sık alkışlanan heyecanlı sözleri ile toplantıya son verilmiş ve 9 büyük salonu dolduran Galatasaraylıların eserlerinden ancak bazıları ile vücuda getirilebilen çok kıymetli sergi gezilmiş, her ufak parça bile büyük bir alaka uyandırmıştır. Bu münasebetle Galatasaray'ın hususi sigaraları, zarf kâğıtları ve son 25 sene mezunlarının isimlerini ve halen bulundukları vazifeleri ihtiva eden broşürler kapışılarak satılmıştır. Gece mektebin bahçesinde parlak bir gardenparti verilmiş ve sabaha kadar eğlence devam etmiştir"[255].

3.5. Galatasaray ve Pilav

Behçet Bey'in ikinci müdürlüğü döneminde Galatasaray Lisesi'nde başlatılan faaliyetlerden biri de pilav uygulaması olmuştur. Esas itibariyle Galatasaray pilavı Galatasaraylılar için hep önemli olmuş, en nihayetinde ise mezunlarla öğrencilerin her yıl, Haziran ayının ilk Pazar günü, bir araya toplandıkları geleneksel bir kutlama törenine dönüşmüştür.

Osmanlı Sadrazamlarından Kâmil Paşa'nın oğlu 1920 mezunu Hilmi Kâmil Bayur Galatasaray Lisesi'nde daha öğrenci iken yazdığı anılarında şöyle bir tespit yapıyor: " Bugün birbirini hiç tanımayan Galatasaraylılar arasında bile, tıpkı birbirini tanıma fırsatı bulamamış aile fertleri gibi, hiçbir yabancılık duyulmaz ve zaten de yoktur. Bilakis bir yakınlık, bir ünsiyet vardır. Binaenaleyh diyebiliriz ki, bu mektebin pek şöhretli olan pilavına kaşık çalmış bulunmak, Galatasaraylılar arasında kalbi bir bağın oluşmasına kâfi gelmiştir"[256].

---

[255] *Cumhuriyet,* 2 Eylül 1943.

[256] *Sadrazam Kâmil Paşa'nın Oğlu Hilmi* Kâmil *Bayur'un Galatasaray Hatıraları,* haz. Vahdettin Engin, İstanbul 1995, s.39.

Hilmi Kâmil Bey'in de vurguladığı gibi, Galatasaraylılar için pilav her zaman için önemli olmuştur. Bununla beraber, günümüzdeki anlamı ile yani Galatasaraylılar Derneği'nin öncülüğünde pilav günü tertiplenmesi ilk defa olarak 1934 yılında gerçekleşmiştir. 2 Haziran 1934 tarihli Milliyet Gazetesi'nde yer alan haberden anlaşıldığına göre, o yıl tecrübe mahiyetinde pilav düzenlenmiş ve katılanlara şöyle bir duyuru yapılmıştır : "Galatasaraylıların ilgilenmesi gereken bu yıllık toplantıda görülecek eksikliklerin veya yapılması istenen hususların Galatasaraylılar Cemiyeti'ne lütfen bildirilmesini rica ederiz".

1 Haziran 1934 Cuma[257] günü yapılan pilav son derece neşeli bir ortamda geçmişti. Şimdi o gün yaşananları, orijinal üsluba fazla dokunmadan, Milliyet Gazetesi'nin satırlarından takip edelim:

" Galatasaray Lisesi'nin eski mezunları dün eski talebenin hatıralarını anmak üzere mektepte eğlenceli bir toplantı yapmışlar ve birlikte öğle yemeğini yemişlerdir. Bu toplantıya gençlerden başlayarak yetmiş yaşına kadar olan eski mezunlar iştirak etmiştir. Saat on birden itibaren eski mezunlar mektebin bahçesinde toplanmaya başlamışlardır. Saat yarıma kadar bahçede beş yüze yakın genç ihtiyar şehrin münevver zümresine mensup birçok zevat toplanmıştı. Eski talebeyi mektebin bugünkü izcileri karşılamıştır. Bahçede toplanan eski mezunlar arasında eski Paris Sefiri Münir Paşa, Ferik Cevat Paşa da bulunuyordu. Münir Paşa 1868'de, 83 numaralı Cevat Efendi de (Paşa) 1888'de Galatasaray'a girmiş ve 119 numaralı şair Fikret merhum ile aynı sınıfta okumuştur.

Eski jimnastik muallimi Faik Bey davete icabet edememesinin sebeplerini sıralayan hazin bir telgrafla mazeretini beyan etmiştir.

Bahçede toplanan eski mezunlar yaramazlık hatıralarını neşeli surette anmışlar ve birçok yaramazlıklar da yapmışlardır. Gençler, mektebin şimdiki müdürü Behçet Bey'i ve eski hocaları altı okka etmişlerdir. Orta yaşlılar esir almaca, birdirbir, çatal matal kaç çatal ve hatta futbol oynamışlardır.

Saat yarımda adet mucibince iki nöbet tambur çalmış ve eski mezunlar büyük bahçede toplanmışlardır. Burada ziyafeti tertip eden Galatasaraylılar Kulübü namına İstanbul Elektrik Şirketi Müşteriler Dairesi Müdürü Osman Kemal Bey şu nutku irat etmiştir : " Muhterem arkadaşlar, Galatasaraylılar Cemiyeti bu büyük Yurdun yetiştirmiş olduğu arkadaşları, her

[257] 1934 yılında hafta tatili henüz Pazar gününe alınmamıştı ve resmi tatil Perşembe öğleden sonra başlar, Cuma günü devam eder, Cumartesi sabahı son bulurdu. Dolaysı ile bu ilk Galatasaray pilavı tatil günü olan Cumaya denk gelmiştir. Ertesi yılın, yani 1935'in Mayıs ayından itibaren hafta tatilinin Pazar gününe alınması ile 1935 ve sonraki yıllarda pilavlar Pazar günleri yapılmıştır. Hafta tatilinin Pazar'a alınması ile ilgili olarak bk. *Tan,* 6 Mayıs 1935.

sene bu mevsimde bir yıllık ziyafet halinde toplamaya karar vermiştir. Hayatın muhtelif meşgaleleriyle yekdiğerinden uzaklaşmış arkadaşlar bu suretle senelerce birlikte mektep sıralarında vakit geçirmiş oldukları arkadaşlarını görmekle bahtiyar olacakları kanaatindeyiz.

Bu seneki toplantımız bittabi bir tecrübe mahiyetindedir. Galatasaraylıların alakadar olması icap eden bu yıllık toplantıda görülecek eksikliklerin veyahut tahakkuk ettirilmesi istenecek arzuların Galatasaraylılar Cemiyeti'ne lütfen bildirilmesini rica ederiz.

Galatasaraylılık namına her birinizi selamlar, bu yıllık toplantıya iştirakinizden pek büyük bir sevinç duymakta olduğumuzu arz ederiz. Bu toplantıya kolaylık gösteren mektep müdürü Behçet Beyefendiye bilhassa teşekkür etmeyi vazife biliriz.

Çocukluğumuzda bizi iştiha ile pilav yemeye çağıran tamburun sesini şimdi tekrar duyacağız. Tambur sesini müteakip arkadaşların sınıf ve nesil itibariyle ve bir talebe intizamı ile ikişer ikişer bir araya gelerek yemekhanelere girmelerini rica ederiz.

Yemekten sonra kıymetli bir hatıra olmak üzere Heyet-i umumiyenin muhtelif vaziyetlerde fotoğrafları çekilecektir. Bunu müteakip de Galatasaraylı izcilerin refakatiyle Muhterem Cumhuriyetimizin timsali olan Taksim abidesine topluca gidilerek candan Cumhuriyetçi olan Galatasaraylıların ezeli bağlılığını teyiden çelenk konacaktır. Hepinize iştiha ve afiyet temenni ederiz sevgili arkadaşlar ".

Konuşmayı takiben saat birde yemek tamburu çalmıştır. Eski mezunlar kendileri için hazırlanmış olan yemeği yemek üzere yemekhanede toplanmışlardır. Burada davetlilere Galatasaray'ın ananevi olan kuzu pilavı ile enginar, börek ve irmik helvası ikram edilmiştir. Yemek büyük bir neşe içinde yenilmiştir. Yemekten sonra mektep hatıralarından bahsedilmiş ve her biri senelerce evvel okunmuş olan dersler hakkında hatıralarda kalmış olan bahisler tekrar edilmiştir. Bu ders bahsi ayrıca eğlence ve latife mevzuu olmuş, bu eski mektep arkadaşları sualler sorarak birbirlerini imtihan etmişlerdir.

Saat üçe doğru eski mezunlar hep birlikte Taksim'e giderek abideye mükellef bir çelenk bırakmışlardır.

Taksim meydanında eski talebeden Fahrettin Bey heyecanlı bir nutuk irat ederek Galatasaraylıların sultanların istibdadına karşı gelmiş ve hürriyet ve meşrutiyeti kazanmak için ellerinden geleni yapmış olduklarını ve Çanakkale'de de arslan gibi çarpıştıklarını ve Gazi'nin gösterdiği yolda yürümek için daima ön safta bulunduklarını ve bundan sonra da bulunacaklarını söylemiş ve bunun için Galatasaray Kulübüne bir istiklal madalyası verilmesi için teşebbüste bulunulacağını ilave etmiştir.

Bundan sonra istiklal harbi ve büyük harplerde vefat eden eski talebenin hatırası için bir dakika sükût edildikten sonra davetliler dağılmıştır.

Pilava katılamayan iki hükümet üyesi de şu telgrafları göndermişlerdir.

Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya'nın Telgrafı:

"Davetinize teşekkür ederim. Vazifelerim beni buraya bağlamasaydı şimdi aranızda bulunmayı zevkli bir borç bilecektim. Yarın büyük bir milletin ve kudretli bir devletin mukadderatını ellerine alarak cihana ve insanlığa medeniyette ilerleme yollarını göstermeye nasıl çalışıldığını, çalışılmakla nasıl yetişildiğini gösterecek olan Galatasaraylılara candan sevgilerimi bildirmenizi rica ederim".

İnhisarlar ve Gümrükler Vekili Rana Bey'in Telgrafı:

"Mektepte toplanmayı ne güzel düşündünüz. Aranızda bulunamadığım için cidden mahzunum. 407 Rana'yı da hatırlayınız. Bütün arkadaşlarıma afiyet dilerim. Sevgi ve saygılarımı sunarım efendim".

İlk pilav, Vatan gazetesinde Selami İzzet'in kaleminden "Galatasaray Yuvasından Yetişenler Dün Eski Günleri Andılar" başlığı ile duyurulmuş ve kısaca şu ifadeler kullanılmıştı: "Dün bir araya toplanan 4–5 yüz Galatasaraylı, bir kalp, bir ruh, bir vücuttu. Dün herkes yarı sarhoştu. Çocukluk hatıraları, tatlı sert bir likör gibi, damakta kokulu, şekerli bir tat bırakarak ağızlarda dolaşıyordu. Dün beyaz ve kır saçların bir anda siyahlaştığına, bükük bellerin bir hamleyle dikleştiğine şahit olduk. Beş yüz ihtiyar ve orta yaşlı talebe, bir araya geldikten sonra, yemin ederim ki gençleştiler. Kırk yıldır, teneffüs, ders, yemek, yatma zamanlarını tamburuyla haber veren Ahmet Ağa, her zamanki yerinde, orta kapının eşiğinde durup tamburunu vurmaya başlayınca, eski Londra sefiri Salih Münir Paşa bastonuna dayanmadan yürüdü. Tevfik Fikret'le beraber talebelik yapmış olan Cevat Paşa çocuk gibi, kırk beş senedir duymadığı Ahmet Ağa'nın tamburunun sesine koştu"[258].

1934 Pilavı başarıyla gerçekleştirildi ve ertesi yıl da pilav tertiplenmesi uygun bulundu. 31 Mayıs Cuma günü yapılacak olan ikinci pilavı, üç gün önceden, Cumhuriyet Gazetesi şu şekilde duyurmaktadır: "Galatasaray Lisesi'nden mezun olanlar Cuma günü öğleye doğru mektebin bahçelerinde toplanacaklar, birbirleri ile tanışacaklar, çocukluk hayatlarını anarak muhtelif oyunlar oynayacaklardır. Öğleyin ihtiyar ve emektar Ahmet Ağa'nın çalacağı tamburla, eskiden olduğu gibi ikişer ikişer sıraya girecekler, yemekhanelerde hazırlanan pilav ziyafetine gideceklerdir"[259].

Sözü edildiği gibi pilav 31 Mayıs 1935 Cuma günü yapıldı. Pilavla ilgili olarak Akşam gazetesinde yer alan resimlerde Müdür Behçet Bey kendini 'altı okka'dan kurtarmaya

[258] Selami İzzet, "Galatasaray Yuvasından Yetişenler Dün Eski Günleri Andılar", *Vakit,* 2 Haziran 1934.
[259] *Cumhuriyet,* 28 Mayıs 1935.

çalışırken görülüyordu. Gazete yazarlarından Hikmet Feridun "Eski Galatasaraylılar Dün Toplandılar" başlığı altında ikinci pilavı kaleme alarak şu değerlendirmeleri yapmıştı:"Dün eski Galatasaraylılar okulda toplanarak birlikte yemek yemişler ve çocukluk günlerini hatırlamışlardır. Pilavdan önce Galatasaraylılar yurdunda büyük bir toplantı yapıldı. Mektebin en yaşlı mezunu ile en genci birer konferans verdiler. Galatasaraylı şehitler namına mektebin bahçesine bir anıt dikilmesine dair bir teklif yapıldı. Teklif alkışlarla uygun bulundu. Mektep bahçesine sarı- kırmızı çinilerden bir anıt yapılmasına sözleşildi. Saat 11'de Galatasaray Lisesi'nin bahçesi doluyordu. Önce gelenler kapıdan her girenin adını, numarasını, lakabını yüksek sesle bağırıyorlardı. Uzun yıllar birbirini görmeyen arkadaşlar sarmaş dolaş oluyorlar, öpüşüyorlar, birbirlerine gençlik, yaşlılık, şişmanlık ile ilgili espriler yapıyorlardı. Yaşlı Galatasaraylılar öyle yaramazlaştılar, öyle azdılar ki, bahçesinin etrafına dizilen bugünkü küçük talebeler bile onların yanında kuzu gibi kaldı. Bahçede herkes talebe olmuştu. Sınıf sınıf ayrılmışlar, oynuyorlar, konuşuyorlardı. Bir mezun 'Hey gidi günler hey. Şu binanın üzerindeki saat yok mu? Eskiden o biraz daha aşağıda idi. Okulun bütün ziller bu saate göre çalardı. Saatin 6 yatakhane.. Gece okulda ne kadar süpürge sırığı bulursak birbirine ekler, yatakhane penceresinden saate uzatırdık. Yelkovanı 15- 20 dakika geri çekerdik. Sabahleyin 15- 20 dakika daha fazla uyumak için. Biz ertesi günü 20 dakika geç kalkardık, ama caddeden geçerek bizim okulun saatine göre işlerini tanzim edenler de 15- 20 dakika geç kalırlardı'. 934 numaralı yaşlı eski talebe anlatıyor: Tevfik Fikret'in müdür olduğu ilk yıldı. Bize yemekten sonra meyve yerine hıyar verdiler. Ben kalktım 'Hıyar yemiş olamayız, yiyemeyiz' diye bağırdım. Bütün çocuklar 'Doğru' diye hıyarları parça parça ettiler. Tevfik Fikret yemek salonlarını dolaşıyordu. Bunu görünce ağlamaya başladı. Bu hareketimi hâlâ kendi kendimi affetmem. Bir gün Tevfik Fikret talebenin giyinişini muayene ediyordu. Küçüktüm. Ayağımda düğmeli kunduralar vardı. Bir türlü ilikleyememiştim. Tevfik Fikret bunu görünce eğildi ve kunduralarımı ilikledi.

Okulun arkasında bir hamam vardı. Talebe bu hamama Vartan Palas derdi. İşletmecisi Vartan'dı. Okuldan kaçtığımız zaman bu hamamda yatardık. Palaslık buradan geliyor[260].

Artık gelenekselleşmeye başlayan pilav toplantıları için Galatasaraylılar üçüncü kez 31 Mayıs 1936 Pazar günü bir araya geldiler. "Galatasaraylılar senelik pilavlarını beraber yediler. Dün eski ve yeni Galatasaraylılar mektepte toplandılar. Eski hatıralarını canlandırarak neşeli bir gün geçirdiler" başlığını atan Son Posta gazetesi pilavı şu şekilde aktarmıştır: " Üç sene

[260] Hikmet Feridun, "Eski Galatasaraylılar Dün Toplandılar", *Akşam,* 1 Haziran 1935.

evvel, Ercümend Ekrem ve Galatasaraylı arkadaşları aralarında konuşurken; 'Yahu, diyorlar, bu memlekette yaşıyoruz da, senenin bir gününde olsun, bir yerde toplansak da, eski günleri ansak ve birbirimizi görsek'. Bu teklif, orada bulunan bütün Galatasaraylılara cazip geliyor ve o gün, uzunca bir müzakereden sonra, senede bir defa yapılması kararlaştırılan buluşmanın şekli tayin oluyor. O gün tıpkı mektepte geçen günlerinde olduğu gibi konuşacaklar, gülüşecekler, şakalaşacaklar, oynayacaklar. Yine o gün mektepte pilav kaynatılacak ve bütün Galatasaraylılar o gün sadece geçmiş günlerin neşesini değil, o meşhur mektep pilavının lezzetli çeşnisini de tadacaklar. İşte dün, Galatasaraylılar böylece üç senedir mutat ettikleri bu neşeli pilav âlemini bir kere daha tekrarladılar. Üçüncü toplantı, geçen senelere nispeten çok daha kalabalık ve eğlenceli olmuştur. Sırf bu toplantıya katılabilmek için Ankara'dan, İzmir'den ve Eskişehir'den gelen Galatasaraylılar vardı. Grankur'da hararetli bir futbol başlamıştı. Futbol topunu görünce dayanamayıp çileden çıkanların en heveslisi 150 kiloluk gövdesine rağmen, 15 yaşında bir çocuk gibi oradan oraya sıçrayan ve ter döken kişi İnhisarlar Mürakıbı Cevdet Hamdi idi. Son postacı Selim Ragıp, müdür Behçet'le çarpışıyor, Dişçi mektebi müdürü Kâzım Esat, Abidin Daver'in peşini bırakmıyordu. Sahada gayet şık futbolcular da var. Mesela İzzet Melih, iki dirhem bir çekirdek, topa bir defa vurur vurmaz pabuçlarını içeri getirttiği boyacıya parlattırıp yeniden sahaya çıkıyor, Ercümend Ekrem de ceketini, gömleğini çıkarmış. Fakat bütün gayretine rağmen fırsat bulup da topa vuramıyor. Tamburun çalışı, topu havada bıraktı. Futbolcular, seyirciler hep bir ağızdan pilav diye bağırarak yemekhaneye saldırdılar. Ercümend Ekrem'in konuşmasından sonra pilavlar yenildi. Toplantıya katılamayanların gönderdikleri telgraflara cevap verildi ve bütün büyüklere hürmet telgrafları çekildi. Galatasaraylılar almak istedikleri binayı da pilavdan sonra gezdiler[261].

1937 pilavı 30 Mayıs'ta yapıldı. Cumhuriyet gazetesinin haberine göre uzun yıllardan beri, sadece yurdumuza değil, fakat uzak yakın bütün komşu ve dost memleketlere bile güzide ve münevver insan yetiştiren değerli irfan yuvamız Galatasaray dün gene, aksakallısından kısa pantolonlusuna kadar bütün evlatlarını bağrında toplamıştı. Tadı asla unutulmayan binbir hatıra ve birbirlerine karşı sevgi ve saygıyla çarpan kalplerin yarattığı sıcak ve temiz hava içinde, yılda bir gün olsun topluca yaşayabilmek emeliyle, tadı damaklarda kalan meşhur pilavın etrafında buluşmaya sözleşmiş Galatasaraylılar, Pazar günü sabah saat onda mektebin büyük bahçesini doldurmuşlardı. Burada, hepsi aynı çatı altında feyiz almış babalar, evlatlar,

[261] *Son Posta,* 1 Haziran 1936.

torunlar, bütün yaş, meslek farklarını unutarak, büyük bir neşe içinde bir Galatasaray günü yaşıyorlardı.

Epeyce zamandan beri birbirini görememiş eski sınıf arkadaşları kucaklaşıyor, öpüşüyorlar, sonra elele, kolkola grup grup toplanarak mektep günlerini o şen hatıralarını kahkahalarla birbirlerine anlatıyorlardı. Koca bahçe, dünyanın en bereketli ve asil ailesinin darmadağın olmuş çocuklarını bir anda birbirinin kucağına atan mesut bir yuva halini almıştı[262].

1937 pilavında 1883 mezunu Ahmet Muhtar '54 sene evvel bu nurlu yuvadan ayrıldığım halde, şu anda karşınızda, gençliğin o gene Galatasaraylılığın olanca heyecanını duyarak mesudum' diye söze başlayarak okulun tarihçesini anlattı. Abidin Daver Çanakkale zaferi ve şehitleri ile ilgili konuşmasını yaptı, ardından pilavlar yenildi, espriler yapıldı, abideye çelenk konularak Ulu Önder Atatürk anıldı ve üç kere hep beraber 'yaşa..' diye bağırarak dağıldılar[263].

1938 yılının pilavı 5 Haziran Pazar günü gerçekleşti. Bu yıl da diğer yıllarda olduğu gibi okulda konuşmalar yapıldı ve Cumhuriyet Abidesine çelenk konularak pilav töreni sona erdirildi. Bu yılın pilavında mektebin en eski mezunlarından Muhtar İsfendiyar Bey bir konuşma yaparak, Galatasaray Lisesi'nin içinde bulunulan sene 70. yılını idrak ettiğini söyledi ve bu vesile ile Enderun dönemi Galatasaray'ının kurucusu olarak kabul edilen Gülbaba'yı hayırla yâd ettiklerini ifade etti. Daha sonra sıra ile Galatasaraylılar Cemiyeti Başkanı Saim Gögen, Abidin Daver ve en yaşlı mezun General Münir birer konuşma yaptılar[264].

1939 pilavı 28 Mayıs Pazar günü yapıldı. Bu yılki pilavın gazete sütunlarına yansıması şöyle olmuştu: "Mektebin eski mezunları, dün talebelik hatıralarını yâd ederek ananevi pilavı yediler. Eski Galatasaraylılar talebelik zamanına ait tatlı hatıraları yâd ederek bugünkü Galatasaraylılarla birlikte, tarihi irfan yurdunun havasını teneffüs etmişlerdir. İşte eski mezunlardan Muhtar İsfendiyaroğlu bastonuna dayanmış ağır ağır yaklaşıyor. Ve işte Yusuf Razi mini mini boyu ile geçkin yaşına ve ağarmış zarif sakalına rağmen kısa pantolonlu bir lise çocuğu kadar çevik, adeta koşuyor. Ve işte daha sonrakiler: Eski Afyon İnhisarı müdürü Ali Sami, Feridun Manyas, Ercümend Talu, Şefik Pala, Doktor Osman Şerafeddin Davetlileri

[262] *Cumhuriyet,* 31 Mayıs 1937.
[263] *Cumhuriyet,* 31 Mayıs 1937.
[264] *Akşam,* 6 Haziran 1938.

mektebin kıymetli müdürü Behçet karşılıyor. Mektebin emektar hademesi yetmişlik Ahmet Ağa'nın, adeta kendi sesi hükmüne giren meşhur trampeti, çığlık çığlığa koşan genç ihtiyarlara merasimin başlamak üzere bulunduğunu haber verdi. Konferans salonunda Atatürk'ün aziz hatırasına hürmeten bir dakikalık saygı duruşuyla merasim başladı. En yaşlı mezun Muhtar İsfendiyar Galatasaray'da geçen hatıralarını ve en genç mezun Orhan ağabeylerine karşı sevgi ve saygı dolu sözlerini tamamladıklarında salonda gürültülü bir alkış sağanağı koptu. Saat bire yaklaşıyordu. Tiz perdeden bir ses duyuldu. 'Pilava buyurun'. Salon birkaç dakika içinde boşaldı. Herkes Galatasaray'ın meşhur pilavına bir an evvel kaşık atmak için acele ediyordu. Etli pilav, baklalı enginar, çilek kompostosu. İşte Galatasaray'ın dünkü yemeği. Davetliler, pilavı yedikten sonra önlerinde şehir bandosu olduğu halde, Taksim'e giderek, hazırladıkları büyük bir çelengi Atatürk abidesine koydular"[265].

1940 pilavı Akşam gazetesinde, "Dün (2 Haziran 1940) bütün mezunlar birlikte pilav yediler ve abideye çelenk koydular" başlığıyla verilmişti. Haberde yer alan bilgiler şöyleydi: "Bundan 72 sene evvel kurulmuş olan bu müessesenin 57 sene evvelki ve halen berhayat en eski mezunu olan B.Ahmet Muhtar İsfendiyar toplantıyı açmış ve mektebin tarihçesinden bahsetmiştir. Genç mezunlardan B.Saim de kısa birkaç söz söylemiştir. Konuşmayı müteakiben toplantıya son verilerek tekrar bahçeye inilmiş ve genç, ihtiyar mezunlar hep bir arada oyunlar tertiplediler ve yemekhaneye giderek meşhur pilavdan kaşık kaşık yediler. Saat on dörde doğru lisenin genç izcileri önde olduğu halde mezunlar hep bir ağızdan İstiklal Marşını söyleyerek Taksim abidesine çelenk koydular. Maarif Vekili B. Hasan Âli Yücel de Galatasaray'ın pilav ve eğlencesinde misafir bulundular[266]. 1940 Pilavı Cumhuriyet gazetesinde de ele alınmış ve "Ananevi Sofra Başı Üç Nesil Galatasaray Gençliği Bir Arada" başlığı ile verilmişti[267].

1941 pilavı 1 Haziran Pazar günü yapıldı. Bu yıl ki pilavı vali ve belediye başkanı Lütfi Kırdar, Emniyet Müdür Vekili Selahaddin Korkut ile eski ve yeni mezunlar katıldılar. En yaşlı Galatasaraylı Muhtar İsfendiyaroğlu ve en genç Galatasaray Mezunu Nüit'in konuşmalarından sonra 1938 pilavının filmi gösterildi ve daha sonra yemekhaneye inilerek büyük bir neşe ve coşku içinde ananevi pilav yendi. Yemeği müteakip her yıl olduğu gibi

[265] *Cumhuriyet,* 29 Mayıs 1939.
[266] *Akşam,* 3 Haziran 1940.
[267] *Cumhuriyet,* 3 Haziran 1940.

mektebin bahçesinde öğrencilik yıllarını hatırlatan oyunlar oynandı ve toplu bir halde Taksim'e gidilerek abideye çelenk kondu[268].

1942 pilavı 6 Haziran Pazar günü gerçekleştirildi. Saat 11.30'da Ahmet Ağa'nın çaldığı tamburla misafirler konferans salonuna davet edildiler. Burada Cemiyet Başkanı Fuat Bey, en yaşlı Galatasaraylı Muhtar İsfendiyaroğlu, arzu üzerine Ercüment Bey, 1942 mezunlarından en genç Galatasaraylı Cavit Erginsoy birer konuşma yaparak arkadaşlarının hislerine tercüman olmuşlardır. Pilava katılamayanların gönderdikleri telgraflar okunmuş, ananevi pilav yenilmiş ve İstiklal Marşını müteakip abideye çelenk konularak merasim sona ermiştir.[269].

1943 pilavı 20 Haziran günü kutlandı. Bu yıl aynı zamanda Galatasaray Lisesi'nin kuruluşunun 75. yılına denk gelmişti. Dolayısı ile pilavda bu konu özellikle dile getirildi [270].

1944 pilavı 4 Haziran Pazar günü kutlandı[271]. Galatasaray pilavı o yıllarda kamuoyunun da ilgisini çekmekte ve gazete haberlerinde muhakkak pilavdan söz edilmekteydi. Bunun da ötesinde pilav bazı yazarların yorumlarına da konu olabilmekteydi. Mesela 1944 pilavı için Cumhuriyet gazetesinin "Hem Nalına Hem Mıhına" köşesinde "Pilav ve Aşçılık" başlıklı şöyle bir yorum çıkmıştı: "Dün her yaşta ve her meslekte Galatasaraylılar, yetiştikleri irfan ocağında toplandılar; kıymetli ancak bir daha geri gelmemek üzere geçip gittikten sonra bilinen, mektep hayatının tatlı hatıralarını bir daha yaşadılar. Galatasaray'ın pilavı, artık nesiller boyunca binlerle Galatasaraylıyı besleyen ve gürbüz insanlar halinde yaşatan maddi bir gıda olmaktan çıkmış; bu mektepte okuyanlar arasındaki bağlılığın, sevginin, yardımlaşmanın manevi bir sembolü olmuştur. Her yıl, 1 Haziran günü bu nefis pilavı yedikçe, hayatın, dünyanın dört köşesine savurduğu Galatasaraylılar, birbirlerine yaklaşıyorlar; aralarındaki bağlılığı tazeliyorlar, pilav, Galatasaray birliğinin çimentosu oluyor ve böylece mektepte iken gece gündüz yemekten bıktığımız bu yemek, faziletkâr bir ruhi terbiye vasıtası haline geliyor. Pilav gününü düşünen ve her yıl bu toplantıyı devam ettirenler, tebrik ve takdire layıktırlar.

Dün, pilava kaşık çalan Galatasaraylılar arasında, bazı pilav pişirme mütehassısları da vardı. Garip bir tesadüfle bunlardan iki arkadaşın ikisi de İstanbul Elektrik İdaresi'nde

[268] *Cumhuriyet,* 2 Haziran 1941.
[269] *Haber Akşam Postası,* 7 Haziran 1942.
[270] *Cumhuriyet,* 21 Haziran 1943.
[271] *Cumhuriyet,* 5 Haziran 1944.

çalışıyorlar. Biri Salâhaddin, öteki de, bir defa bu sütunda bahsettiğim Ekrem Muhittin Yegen'dir. İkisi de yemek pişirmeyi bir nefis sanat haline getirmiş üstatlardır. Bu arkadaşlardan Ekrem, dün, bana "tatlı ve pastacılık öğretimi" adlı eserini hediye etti. Bu, amatör aşçıbaşının hazırladığı dört eserden biridir. Neşrine hazırladığı öteki üç kitap da "Alaturka ve alafranga yemek kitabı", "Alaturka tatlı, komposto ve reçeller", "Hastalıklara göre lezzetli perhiz yemekleri" dir. Ekrem Muhittin Yegen, kitabının ön sözünde şöyle diyor: 'Büyük ve ihtiraslı ideolojilerin kanlı çarpışmalara yol açtığı bu sıkıntılı yıllarda "tatlıcılık ve pastacılık" nevinden bir mide davası ile ortaya atılmaklığımı belki mevsimsiz bulanlar olacaktır". Atalarımız, hayat mücadelesine basit şekli ile 'ekmek kavgası' derlerdi. Demek ki beşeri ideolojilere renk ve çeşni veren, o istiklâl, hürriyet, nizam, disiplin, şanü şeref iddiaları, mücerred unsur olarak 'ekmek' ten ilham almakta ve doğrudan doğruya 'mide' zaruretlerini göz önünde tutmaktadır. Yaşama davasının ilk şartı beslenmektir. Bu itibarla 'tabahat' insan hayatı ile en yakından ilgili bir sanattır… vs..

Görüyorsunuz ki bizim Ekrem, sade soğan soyan, hamur açan bir aşçıbaşı değil; yemek pişirme sanatının, kısaca aşçılığın ideolojisini ve felsefesini yapan bir mütefekkirdir. Galatasaray'da okuduğuna göre de, böyle olması icap ederdi. Kitabı şöyle bir karıştırdım. Hayretle gördüm ki aşçılık, sanatla zanaatın, teknikle zevki selimin birbirine karıştığı bir ağız tadı eczacılığı, bir mide kimyagerliğidir. Belki de hepiniz, bir yemek kitabı karıştırmışsınız ve bunlardaki tariflere göre bir şeyler pişirmek istemişsiniz; fakat Nasrettin Hoca'nın kar helvası gibi siz de pişirdiğinizi beğenmemişsinizdir. Bunun sebebi, o kitabın tariflerinde, reçetelerinde tam bir teknik mevcut olmamasıdır. Onlarda, ekseriya, gram, zaman ve hararet dereceleri ölçü ile gösterilmemiş, şöyle üstünkörü geçilmiştir. Ekrem'in kitabında ise, ilk bakışta küçük görünen, fakat işin tekniğini, bir halk tabiri ile püf noktasını gösteren bu teferruat büyük bir dikkat ve itina ile gösterilmiştir. Maarif Vekili, Ekrem'in nazari ve ameli eserlerini gördükten ve bizzat tattıktan sonra, onu, Nişantaşı Kız Sanat Enstitüsü pastacılık öğretmenliğine tayin etmiştir. Şimdi, o dersleri ve kitapları ile bu sanatın esrarını öğretmeye başlamıştır. Eskiden pek meşhur olan ve son zamanlarda bir gerileme görülen Türk aşçılığı, Ekrem'in şahsında –tabir-i caizse- teknik bir profesör bulmuştur"[272].

1945 Pilavı normal olarak 17 Haziran tarihinde yapılacaktı. Fakat bu tarihin milletvekili seçimlerine denk gelmesi ve oy kullanacak ikinci seçmenler arasında birçok Galatasaraylının bulunmasından dolayı pilav tarihi, kutlanmaya başlandığı 1934 yılından beri

[272] "Pilav ve Aşçılık", *Cumhuriyet,* 5 Haziran 1944.

ilk defa olarak ileri bir tarihe ertelendi ve 1 Temmuz Pazar günü yapılmasına karar verildi[273]. Nitekim belirlendiği üzere 1945 pilavı her yaştan yüzlerce Galatasaraylının katıldığı bir toplantı olarak 1 Temmuz'da gerçekleştirildi[274].

1946 pilavı 9 Haziran Pazar günü yapıldı. Bu yılki törenlerde geleneksel uygulamalar yanında tanınmış Galatasaraylıların karikatürleri projeksiyonla gösterildi ve büyük beğeni topladı. Ayrıca Galatasaray mezunlarından Reşit Baran'ın yazdığı "Mahcuplar Komedisi" yine Galatasaraylı tiyatrocularından Orhan Boran, Reşit Baran, Refik Arduman, Necdet Mahfi Ayral tarafından başarıyla sahnelendi ve büyük alkış aldı. Galatasaray'ın eski hocalarının taklitleri yapıldı. 1936 mezunlarından Müfit Hasan İmşir'in kendi bestesi olan Türk Rapsodisi keman solosu da çok beğeni ile karşılandı[275].

1947 pilavı ertesi günkü Cumhuriyet gazetesine "Koca bebekler eğleniyor, keşke kısa pantolonla gelseydik, numaralar ve lakaplar, yaşlarını saklayanlar, Çin'den temin edilen pirinç, 67 senelik mezun, kaynayan pilavlar ve tatlılar" gibi başlıklarla yansımıştı. Bu başlıklar pilavda yaşanan güzel sohbetleri, geçmişin özlemini ve mezunların içlerinin kıpırtısını çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyordu. O gün yaşananları gazete sayfalarına şu şekilde aktarmıştı: "Koca bebekler dün gene bayram yaptılar, genç, ihtiyar yüzlerce Galatasaraylı hep bir arada meşhur pilavlarını yediler. Mektepten senelerce evvel çıkmış olanların, bir gün için dahi olsa, hayatlarının en gamsız yıllarını geçirdikleri o yuvaya dönmeleri ne hoş oluyor… Kendilerinden büyük sınıftakilerini, bir vakitler ağabey diye çağırdıklarını görenler, gençliklerini hâlâ muhafaza ettiklerine inanıyorlar ve bütün gailelerinden sıyrılarak 'eski güzel günlere' dönüyorlar. Tıpkı Sakallı Celâl'in, Ercümend Ekrem Talû'ya söylediği gibi içlerinden, bu hoş toplantıya, kısa pantolonla karışmak arzusu geliyor. Sat 10'dan itibaren, mektebin avlusu dolmaya başladı. Misafirleri, ev sahibi sıfatı ile Müdür Behçet Gücer karşılıyor; fakat bu misafirlik ve ev sahiplik zahiri; zira burada herkes kendini tam manası ile 'kendi evinde' hissediyor. Ağırbaşlı, sakallı ihtiyarlar çocuklar gibi şakalaşıyor, gülüp eğleniyorlar. Zaten daha dış kapıdan girerken, hakiki hüviyetler bir kenara bırakılıyor; burada geçer akçe numaralar ve lâkaplardır. Birbirlerine seslenenler ya 457, 767, 8 diyorlar, ya da 'Apış', 'Külbastı', 'Zübüş' diye bağırıyorlar. Bu, Galatasaraylılara mahsus bir dildir. Saat 11'e doğru, nur yüzlü, emektar Ahmed Ağa, tamburunu çalmaya başladı. Eski

[273] *Cumhuriyet,* 14 Haziran 1945.
[274] *Cumhuriyet,* 2 Temmuz 1945.
[275] *Cumhuriyet,* 10 Haziran 1946.

mezunlar grup halinde resimler çektiriyorlar. Evvela 1900'dan evvelkiler sıralanıyorlar. Keşşaf Saim bağırıyor: 'Haydi yaşınızı saklamayın, 1900'dan evvelkiler sıraya!'. Daha sonra 1900–1920 mezunları çağırılıyor. Bu yıllarda mezun olanlardan biri 'Hepimiz!' diyor. Hemen itiraz ediliyor: 'Ne münasebet, daha senden genç bak kimler var!'. Filmler alınıyor, resimler çekiliyor ve konferans salonuna çıkılıyor. Koca salon tıklım tıklım dolu. Pilav toplantısı bu yıl, her senekinden daha ziyade rağbette. Evvela İstiklâl Marşı söyleniyor, onu takiben Galatasaraylılar Cemiyeti Reisi Keşşaf Saim kısa bir hitabede bulunarak, bugün yapılacak kongrenin başka güne tehir edildiğini bildiriyor ve pilavın ifade ettiği manayı anlatıyor: 'Tencerenin içinde pilav taneleri birbirlerine sıkı surette yapışmıştır ama gene de her biri kendi hüviyetini muhafaza eder. İşte biz Galatasaraylılar da böyleyiz.' Cemiyet reisi, toplantıya katılamayan Galatasaraylılardan gelen telgrafları da okudu. Bu arada Amerika'da bulunan bir Galatasaraylı, oradaki Çinlilerle anlaştığını ve gelecek seneki pilavın pirincini temin ettiğini bildiriyordu. Daha sonra, geçen sene içinde kaybedilen Galatasaraylıların hatıraları, bir dakikalık saygı duruşu ile anıldı. Şimdi mektebin en eski mezunu J.Fua, uzun alkışlar arasında hatıralarını anlatıyor. Bu bembeyaz saçlı, bembeyaz sakallı sevimli ihtiyar 1880 mezunudur. Tam 67 yıl evvel mektepten ayrılan fakat Galatasaraylılık ateşini, bir ömür boyu olan o kadar müddet bütün canlılığı ile muhafaza eden Fua, hocalarından, arkadaşlarından bahsediyor ve sözlerini 'Yaşasın Galatasaray!' diye bitiriyor. En yaşlı mezunu takiben, en genç mezun da, artık mektepten ayrılmanın kendileri için ne kadar üzüntülü olduğunu ifade ediyor. On iki sene, nihayet buradan 'kurtulma'nın hasretini çekip de, tam mezun oldukları gün yuvadan ayrılmanın insana biraz da elem verdiğini vakti ile hep duymuş olan eski Galatasaraylılar, genç kardeşlerine hak veriyorlar. Daha sonra, Şehir Tiyatrosunun Galatasaraylı artistlerinin iştiraki ile 'İhtiyar Kız' adlı bir perdelik komedi seyrediliyor, genç bir Galatasaraylı da illüzyon hünerleri gösteriyor. Nihayet ERcümen Ekrem, artık anane haline gelen 'pilav konuşması'nı yapıyor ve hep beraber yemekhanelere iniliyor. Yemekhanelerde aç kalmamak için, mutlaka Galatasaraylı olmak şarttır; zira, ancak Galatasaraylılar, işin bu safhasında 'kibarlığın' sökmediğini, biraz sallanınca pilavın 'kaynadığını' bilirler. Nitekim gene pilavlar kaynıyor, başını yemeğinden bir an ayıranların tatlıları uçuyor. Mamafih, o nefis etli pilavı da hani kaynatmamaya imkân yok. Masada tam karşımda, 620 'Cavalı' Celâl oturuyor. Bu çocuk mektepteyken, Allah sizi inandırsın, ağzına kadar dolu altı tabak pilav yerdi de, bana mısın demezdi. Şimdi harp yılları içinde midesinin daraldığından bahsederek, iştahının azaldığını söylüyor. Acıdım zavallıya! Hakikaten, kaşla göz arasında oradan buradan kaynattığı üç tabak pilavdan sonra pes dedi. Hemen herkes aynı şeyi yaptığı için; büyük bir neşe ile yenen yemeği müteakip rehavet bastı. Artık sıra, tatlı

hatıralardadır; 12 sene bir arada okuyup da, tatlı hatıralara sahip olmamaya zaten imkan var mı? Saat 14'e doğru, hazırlanan çelenk yaşlı, genç Galatasaraylılar tarafından Taksim Abidesi'ne götürüldü ve bu güzel gün böylece sona erdi[276].

1948 pilavı 6 Haziran Pazar günü kutlandı. Bununla İlgili olarak Cumhuriyet Gazetesi Hem Nalına Hem Mıhına köşesinde şu değerlendirme yapılmıştı:

"Dün Galatasaraylıların meşhur pilav toplantısında, söz söylemek şerefi bana verilmişti. Söylediklerimin bir parçasını aynen bu sütunda tekrarlıyorum. Maksadım, toplantıda ileri sürdüğüm bir teklifi, dün aramızda bulunmayan eski yeni Galatasaraylılara da bildirmektir. 'Galatasaraylılık göze görünmez, elle tutulmaz, fakat aynı zamanda kırılmaz ve kopmaz bir manevi bağla bizi birbirimize bağlar. Onun içindir ki 1897 Türk-Yunan harbinin tarihini okurken Velestin'de Mahmud Muhtar Bey isminde genç bir kurmay binbaşının vazifesi olmadığı halde, süvari alaylarımızın başına geçerek dörtnala ve yalın kılıç düşman piyadesinin saflarına yaptığı süvari hücumundan bahseden satırları görünce, ruhumda, bir başka heyecan dalgalanır. Çünkü bu Mahmut Muhtar Bey, Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın oğlu Galatasaraylı Mahmud Muhtar Paşa'dır. 18 Mart 1915'te Çanakkale'de kazanılan büyük zafer hepinizde, bütün Galatasaraylılarda, vatani ve milli heyecan ve iftihar duygusundan başka ikinci bir heyecan, ikinci bir iftihar duygusu uyandırır. Çünkü o Türk zaferini kazanan kumandanın, birkaç sene evvel bu salonda alkışladığınız Galatasaraylı merhum Cevad Paşa olduğunu bilirsiniz. Beyoğlu'nda bir caddenin adı 'Şehid Muhtar Bey' dir. Şehid Muhtar Bey, 31 Mart'tan sonra irticaı ezmek üzere İstanbul'a gelen Hareket Ordusu'nun kurmay subaylarından biridir. Atatürk'ün bir arkadaşı olan Muhtar Bey, Taşkışla'ya hücum ederken şehit olmuştur. Bu şehit Muhtar Bey de Galatasaraylıdır. Bir misal olmak üzere saydığım şu birkaç kahraman, memleket ve hatta dünya ölçüsünde meşhur Galatasaraylılardır. Bir de yalnız Galatasaraylılar arasında meşhur olan malûm ve meçhul kahramanlar ve şehitler silsilesi vardır ki, onlar, genç yaşlarında cephelerde, vatan ve millet uğrunda mübarek kanlarını dökerek Galatasaraylılık camiasına şeref vermişlerdir. Eski Harbiye mektebine giderseniz, mektebin bütün koridorlarında Birinci Dünya Harbi'nde şehit olan Harbiye'den çıkmış kahraman subayların isimlerinin birer şeref levhasına yazıldığını görürsünüz.

Beyoğlu'nda 'Union Française' denilen Fransız hayır cemiyeti binasına giderseniz, orada Birinci Dünya Harbi'nde ölen İstanbullu Fransızların isimlerinin bir şeref levhasına

[276] Metin Toker, "Galatasaraylıların Pilav Toplantısı Neşeli Geçti", *Cumhuriyet,* 23 Haziran 1947.

yazılmış olduğunu görürsünüz. Ben, aynı şeyin Galatasaray'da da yapılmasını ve koridorlara, er meydanında can veren kahraman şehitlerimizin isimlerinin yazılmasını teklif ediyorum. Bu teklifimi tereddütsüz kabul edeceğinize eminim.' Bu sözlerimi karşılayan sürekli alkışlar, teklifimin bir şiarı da vefakârlık ve kadirşinaslık olan Galatasaraylılar tarafından kabul edildiğini gösterdi. Vatan için can veren şehitlerin isimlerini bir şeref levhasına yazmak teklifini, yalnız Galatasaray'a değil, bütün liselere, bütün yüksek okullara ve üniversiteye, Deniz Lisesi'ne ve Harp Okulu'na, hatta bütün resmi ve yarı resmi dairelere de teşmil ediyorum. Fransızların, Almanların vs.nin yaptıklarını biz neden yapmayalım? Galatasaray Lisesi'nin müdürü kıymetli arkadaşım Behçet Gücer'in başkanlığı altında bir komite teşkil edilmesini ve bu teklifimin gelecek seneki toplantıya kadar gerçekleştirilmesini, Galatasaray teşekküllerini idare eden arkadaşlardan rica ediyorum"[277].

1949 pilavı 19 Haziran Pazar günü kutlandı. Galatasaraylıların, Taksim Abidesi'ne çelenk koyarken resminin de yer aldığı ve "Genç, ihtiyar Sarı-Kırmızılılar, dün mekteplerinde çocukluk günlerini neşe içinde yaşadılar" başlığı altında, Cumhuriyet gazetesi, 1949 pilavı ile ilgili haberi şöyle işlemişti: "…. Ve Gülbaba, kendisini görmeye gelip, 'Dile benden ne dilersen' diye sual eyleyen padişaha, bahçesinin en nefis bir sarı ve bir kırmızı gülünün hediye etti, sonra: 'Sultanım dedi. Bu tepelerin üzerine öyle bir ilim müessesesi kur ki, nesiller buradan feyiz alsınlar ve adın asırlar boyunca minnetle yâd edilsin…' O tepelerin üzerinde bugün, bir büyük ilim müessesesi duruyor; adına 'Galatasaray Lisesi' diyorlar. Oradan yetişip, sarı-kırmızı renklere bağlılıklarını asla kaybetmeyen 'ebedi gençler', -zira yalnız, hayatlarında bir an için dahi olsa, çocukluklarına dönebilenlerdir ki, 'ebedi genç' sıfatını hak ederler- dün ocaklarında toplandılar ve ananevi pilavlarını, o sadece çocuklara has neşe içinde yediler. Bir zamanlar Gülbaba'nın bahçesi olan tepenin üzerinde, dün öğle vakti kimler sıçramıyordu ki… Bembeyaz didon sakallılar, göbekliler, beli bükülmüşler, eski vekiller, sefirler, valiler, belik vazifeleri başında ciddiyet timsali olan bu insanlar, yıllar yılı geriye dönmüş gibi, sanki artık bir başka âlemde yaşıyorlarmışçasına birer küçük afacan kesilmişlerdi. Ne muziplikler, ne yaramazlıklar, ne şakalar yapılıyordu. Erkence geldikleri için bir an yalnız kalanlar, siz başınızı öteye çevirinceye kadar, gruplarını buluyor, kaynaşıyorlardı. Bu yıl ekseriyet gençlerde ve orta yaşlılardaydı; ihtiyarlar nispeten seyrektiler. Kafileler mektebi geziyor, eski sınıflarında bir zamanlar oturdukları sıralara oturuyor, o günleri yâd ediyor, boş kalan yerlerdeki arkadaşlarını sevgiyle anıyorlardı. Çok

[277] "Galatasaraylıların Pilavında", *Cumhuriyet,* 7 Haziran 1948.

vakit sıralar, 'ebedi genç'lere dar geliyordu, göbekleri, nahif ve zarif vücutlarının seneler senesi işgal etmiş olduğu yerlere artık sığmıyordu. Ama yalnız sıra kapaklarını kaldırmakla, maziyi hatırlayabiliyorlardı; zira şahıslar değişmişse de, zevkler ve meraklar değişmemişti… Bir topun meşin kayışı, bir futbol ayakkabısının bağları, kenara yazılmış kimya formülleri, bazen bir forma veya bir dizlik ve kapağın içine yapıştırılmış, günün gözde kadın yıldızının nefis portresi… Hey Allah'ım, o resmi 'kem gözler'den saklamak için neler çekerdik! Tambur, saat 11'e doğru vuruldu. Ama yazık, onu çalan artık emektar Ahmed Ağamız değildi; zaten tamburun sadece vuruluşundan bunu anlamak kabildi. Ahmed Ağa'yı, hepimiz rahmetle andık; o pilavların bir güzel hususiyeti, maziden kalmış hatırasıydı.

Sıra olundu ve konferans salonuna çıkıldı. Yer kavgası bitip herkes birer köşeye yerleşince, pilavların sevimli siması Ercümend Ekrem Talu, seyahatte bulunan Galatasaraylılar Cemiyeti başkanı adına toplantıyı açtı, zarif nüktelerle pilavın manasını belirtti, pilavı çok kaba bulup, niçin kokteyl parti tertiplenmediğini merak eden modern hanımın ve bizim pilavımızın hususiyetini bir türlü anlayamayan harp zengininin şahsında, hasudlardan gelen tarizlere bir Galatasaraylı inceliği ile mukabele etti. Onu takiben mektebin, 1878 senesinde mezun olan en yaşlı talebesi Telyan Efendi'nin hazırladığı sözler, daha genç mezunlardan 'İskender Telyan' –şey pardon! İskender'in adı düne kadar 'İskender Telyan' değildi ama herhalde bugünden sonra öyle olacaktır- tarafından okundu. Düşününüz, 1878 mezunu, yani hayata bundan tam 71 sene evvel atılan bir Galatasaraylı… Fakat ifade ettiği şey, Sarı- Kırmızı renklere asla sarsılmayan bağlılığı oldu. En yaşlı mezunu, en genç mezun Orhan Karaveli takip etti, o da mektebin eşiğinden hayata adımını atan Galatasaraylıların hislerine tercüman oldu ve sırası ile Şükrü Kaya, Suad Hayri Üsküplü ve jimnastikçi Mazhar Hoca güzel birer konuşma yaptılar. Aynı zamanda, uzaktaki Galatasaraylıların muhabbetlerini ve bağlılıklarını bildiren telgrafları okundu. Bunların arasında, bir de genç bakanın mesajı vardı. Ercümend Ekrem, kabinedeki en faal bakanların Galatasaraylı olduklarını belirtirken, şu nükteyi yapmaktan kendini alamadı: 'Biz çocuklarımızı burada mezun ederken, artık omuzlarını okşuyor ve inşallah seneye bakan olursun diyoruz. Konuşmalar daha devam edecekti, fakat bu sırada bir müthiş haber geldi; pilavlar aşağıda, hazır bekliyordu. O kocaman konferans salonu nasıl bir anda boşalıverdi, nasıl aşağıdaki sayısız yemekhaneler doldu ve pilavlar aniden ortadan kayboldu, mektep tabiri ile 'kaynatılıverdi', buna Galatasaraylı olmayanların aklı ermez. Evlerinde 'dokunur' diye pilav yemeyenleri, o dişsiz ihtiyarları, arkadaşlarının arasında, üzerinde bir de muhteşem kızartma duran 'çocuklarının pilavı'na kaşık atarken görmeliydiniz. Ya yemekten sonraki koşmacalar, futbol maçları, neşeli kahkahalar… Saat ikiye doğru, yeniden toplanıldı ve Mazhar Hoca'nın kumandasında,

hazırlanan çelenk Taksim Abidesi'ne konulmak üzere yola revan olundu. Yalnız bilmiyorum, bu arada, çiçek bahçesindeki Gülbaba'ya ait üzeri yeşil yapraklarla örtülü, beyaz mermerden lâhidin pek boş kaldığı kimsenin dikkat nazarına çarptı mı? Hâlbuki oraya konulacak, sarı ve kırmızı güllerden bir küçük demet, Galatasaraylılara efsanelerini hediye eden ve artık asırların ötesinde kalan ihtiyarın ruhunu nasıl şad ederdi… Galatasaraylılık, bütün diğer iyi hislerle beraber biraz da vefakârlık demektir; öyle ya biz, her iftihar etmek isteyişimizde o ocağa mensup olduğumuzu söylüyoruz ve bu bize yetiyor!"[278].

Aynı pilav Vatan gazetesi yazarlarından Faruk Fenik tarafından da ele alınmıştı. Faruk Fenik askerlik görevinin sona erip de tekrar sütunlarına kavuştuğu günün Galatasaray pilavına denk gelmesinden dolayı duyduğu memnuniyeti belirttikten sonra şunları dile getirmişti: "Galatasaray pilavının tadını ve uğurunu artık nasıl inkâr edebilirim. Galatasaray'ın pilavı bambaşka bir pilavdır. Ercümend Ekrem üstadımızın dediği gibi bu pilavda sade pirinç, sade yağ, sade tuz yok. Çok daha başka şeyler vardır. Hüsnüniyet, bilgi, samimiyet, şeref, bağlılık, kardeşlik hissi, vatan sevgisi gibi. İşte bugün Galatasaray Lisesi'nin bahçesinde toplanan, yediden yetmişini aşmışına kadar bütün Galatasaraylılar, aynı his, aynı heyecan içinde idiler. Bugün burada kimler yoktu ki. Bütün Galatasaraylılar burada toplanmışlardı. Behçet Gücer yine başta idi. Ercümend Ekremler, Abidin Daverler, Sakallı Celaller, Ali Sami Yen, Şükrü Kaya, Suat Hayri, Tevfik Amir, Jimnastikçi Mazhar Hoca, Mütevelli Mehmet hem burada idiler. Mektebin en yaşlısı Antuan Telyan Efendi de burada idi. Eski usul didon sakalı ile pilavı kaçırmamıştı. 1878'de mektepten mezun olmuştu. Konuşmaya cesaret edemedi. Titriyordu. Yazdığı pusulayı genç bir Galatasaraylı okudu. Son cümleleri oldukça heyecanlı idi: 'Gelecek seneye kadar, Cenab-ı Hak beni ecelden korursa tekrar aranızda bulunacağım aksi halde en güzel ziyafetten sonra hayata veda etmiş olacağım'. Sınıf arkadaşlarından bir tane kalmamıştı. Galatasaray'ın 1878 mezunlarının tek ve sonuncusu idi"[279] .

4 Haziran Pazar günü yapılan 1950 yılı pilavını Cumhuriyet gazetesi "Galatasaraylıların Pilav Günü" başlığı ile ertesi günkü baskısında çok az yer vererek aktarmaktadır: "Galatasaraylıların pilav günü dün neşe içinde kutlanmıştır. Genç ve ihtiyar Galatasaraylılar okul binasında toplanarak ananevi pilavlarını neşe içinde yemişlerdir. Bu

[278] *Cumhuriyet,* 20 Haziran 1949.
[279] Faruk Fenik, "Galatasaray'ın Ananevi Pilavı", *Vatan,* 20 Haziran 1949.

münasebetle birçok hatıralar nakledilmiş, eğlenceli dakikalar geçirilmiştir. Bundan sonra hep birden Taksim'e giderek abideye çelenk konulmuştur[280].

3.6. Galatasaray Lisesi'nde Açılan Sergiler

Galatasaray Lisesi'nde eğitim amaçlı faaliyetler yanında dışa açık ve halkın da faydalanabileceği çeşitli sergiler her zaman yapılmıştır. Binanın bu tür sergilere elverişli olması ve Beyoğlu gibi merkezi bir yerde bulunması sergilerin burada yapılmasına önemli bir rol oynuyordu. Burada açılan sergiler özellikle yerli mallar ve resim sergileri gibi etkinliklerdi. Ayrıca zaman zaman kongreler de düzenlenirdi.

Özellikle 1929–1930 yıllarında dünya iktisat buhranının olumsuz sonuçları neticesi ülkede iktisadi sıkıntı yaşanıyor olması yerli malların özendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştı. Nitekim bizzat Mustafa Kemal Atatürk bunun öncülüğünü yapıyordu. Atatürk Türk parasının değerini yükseltecek iktisadi mücadelenin kazanılmasına yönelik olarak topluma rehberlik edecek tarzda hareketlerde bulunuyordu. Bu amaçla kıyafetlerinin yerli kumaştan imal edilmesini emretmişti. Onun bu davranışı doğal olarak diğer devlet adamlarını da etkilemiş ve gerek bakanlar gerekse de milletvekilleri yerli mal kullanma konusunda topluma örnek olacak tarzda hareket etmeye başlamışlardı. Talebe Birliği de bu konuda hassasiyet göstermiş ve yerli malı kullanımını yaygınlaştırmaya yönelik bir kooperatif teşkil etmişti[281].

Bütün bu çabaların semeresini verip ülke ekonomisinin düzenlenebilmesi toplumun topyekûn bir seferberliğe çekilmesiyle olabilecekti. İşte bu amaçla her yıl tekrarlanan yerli mallar sergileri düzenlenmiş ve bu sergiler Galatasaray Lisesi'nde yapılmıştır.

Galatasaray Lisesi'nde düzenlenen yerli mallar sergisinin ilki 11 Ağustos 1929 tarihinde Büyük Millet Meclisi Başkanı Kazım Paşa tarafından açıldı. Sergiyi ziyaret eden davetliler yerli sanayinin pekâlâ halkın bütün ihtiyaçlarını tatmin edebilecek bir mertebede olduğunu gördüler. Açılışta Vali Vekili ve Belediye Başkanı Muhittin Bey de bulunuyordu. Serginin açılışı vesilesi ile konuşma yapanlar arasında yer alan Sanayi Birliği Genel Sekreteri Nazmi Nuri Bey, sanayi birliğinin İstanbul'da ilk defa olarak açılan bu yerli mallar sergisine

[280] *Cumhuriyet,* 5 Haziran 1950.
[281] *Milliyet,* 11 Aralık 1929.

öncülük etmekle büyük bahtiyarlık duyduğunu belirterek, sergiye katılan yetkilerle ve halka teşekkür etti. Konuşmalardan sonra Kazım Paşa başta olmak üzere serginin gezilmesine başlandı. İlk olarak ıtriyat ve gıda maddeleri pavyonu gezildi. Kazım Paşa her standın önünde ayrı ayrı durarak malları muayene etti. Bunların Avrupa malları ile rekabet derecesini sordu. Çikolata ve konservecilerin stantları ile özel olarak ilgilenerek eczacıları da tebrik etti. Kazım Paşa yerli kumaşlar reyonunu gezerken "İşte en çok ihtiyacımız olan kısım. Mensucat meselesini bu sene esaslı surette halledeceğiz. Yerli malı kullanacağız. Kurtulmak için başka çare yok" dedi. Kazım Paşa sergiyi gezerken Müdür yardımcısı Fethi Bey'e "mektebin çok iyi bir talihi var. Hep hayırlı işlere vasıta oluyor. Bu sergi çok iyi oldu. Ben bile bu gibi eşyanın yerli olduğunu bilmiyordum" şeklinde bir iltifatta da bulunmaktan geri kalmadı[282].

Galatasaray Lisesi'nde tertiplenen yerli mallar sergisi yanında toplumu yerli malı kullanmaya teşvik etmek amacıyla çeşitli konferanslar da düzenleniyordu. Bu kapsamda 7 Şubat 1930 tarihinde Tevfik Fikret Salonu'nda bu tarz bir toplantı gerçekleştirildi. Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti tarafından tertip edilen toplantıda salon hınca hınç dolmuştu. Salonun ön tarafı yerli mallarımızın numuneleri ile süslenmişti. Bu arada sanayi ve Maadin Bankasına mensup fabrikalarımızın malları ile diğer fabrikalarımızın trikotaj ve sair eşyası teşhir edilmişti. Toplantıda bir de İş Bankası'nın Amerika'dan getirttiği tasarruf filmi gösterilmişti[283].

Galatasaray Lisesi'nde 1930 yılında yapılan etkinliklerden biri de uluslar arası turizm kongresinin düzenlenmesi idi. Bu kongre 1 Haziran 1930 tarihinde konferans salonunda toplanarak müzakerelerini sürdürmüştü[284].

Galatasaray Lisesi'nde tertiplenen yerli mallar sergisinin üçüncüsü 11 Ağustos 1931 tarihinde gerçekleşmişti. Gazetelerde yer alan haberlere göre, bu sene sergiye karşı yerli mamullerin üreticileri tarafından gösterilen alaka ve rağbet diğer senelere nispetle çok daha fazladır. İlk sene mektebin salonları tamamen dolmuş, geçen sene ise bahçeye de bir iki pavyon kurulmak zarureti hâsıl olmuştu. Bu sene ise müracaatçılar o kadar fazladır ki, geniş bahçenin hemen her tarafına birçok pavyon yaptırılmıştır. Düne kadar iki yüzden fazla

[282] *Milliyet,* 12 Ağustos 1929.
[283] *Cumhuriyet,* 8 Şubat 1930.
[284] *Cumhuriyet,* 2 Haziran 1930.

müessese sergide yer tutmuş bulunuyordu. Bütün ipekçiler, ıtriyat, gıda maddeleri, muhtelif madeni eşya, yünlü ve pamuklu mensucat fabrikalarıyla İzmir ve Bakırköy yağ fabrikaları, Adapazarı bez fabrikası, Sanayi ve Maadin Bankasına ait ayakkabı ve mensucat fabrikaları, Bursa Mensucat fabrikası, Kütahya ve İstanbul çini fabrikaları, Fındıklı'daki elektrik malzemesi fabrikası, oyuncak, çorap, fanila ve sair trikotaj fabrikaları, mobilya, deri imalathaneleri sergiye numuneler göndermişler ve köşelerini tanzim etmişlerdir. Bilhassa sergi, trikotaj mamulleri itibariyle çok zengindir. Fakat evvelki senelere nazaran bu sene sergiye iştirak etmeyen müesseseler de vardır. Tütün inhisarı, Süreyya Paşa mensucat fabrikaları, İzmir Pamukçuluk şirketi, Alpullu ve Uşak Şeker fabrikaları bu meyandadır. Milli Sanayi Bankası bunların da iştiraklerini temin için çok uğraşmış, fakat muvaffak olamamıştır. Sergi tertip heyeti de, bu müesseselere defalarca müracaat ederek sergiye iştirak etmelerini rica ettikleri halde başarılı olamadıklarını, hatta müspet veya menfi bir cevap da alamadıklarını söylemektedirler. Tertip heyetinden bir zat bu konuda şu beyanatı vermiştir: "Hiçbir yerden yardım görmeden bütün gayretimizle serginin açılmasına çalıştık ve başardık. Memleketimizin mühim yerli müesseseleri, evvelki senelerin kendilerine bıraktığı istifadeli tesirleri dikkate alarak sergiye iştirak ettiler. Fakat çok müteessifiz ki yine bazı mühim yerli müesseselerimiz iştirak etmediler. Uğraştık, yalvardık, bize cevap bile vermediler. Bunlardan ikisi Alpulu ve Uşak şeker fabrikalarıdır. Çok istiyorduk ki yerli şekerlerimiz de teşhir olsun". Bu fabrikaların müdüriyetlerinden katılmama sebepleri sorulduğunda onlar da şu gerekçeyi göstermişlerdir: "Bize, sergiye iştirak etmemiz için kimse müracaat etmiş değildir. Eğer sergi tertip heyeti bizim katılmamızı istese müracaat ederdi. Biz de iştirak ederdik. Sırf çağrılmadığımız için katılmadık. Başka bir sebep yoktur". Süreyya Paşa mensucat fabrikası yetkilileri ise evvelki sene katıldıkları sergide bir çok fuzuli masraf yaptıklarını, bu yüzden zarar etmemek için katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bütün bunlar bir yana, Galatasaray Lisesi'ndeki sergi Meclis Başkanı Kâzım Paşa tarafından törenle açılmıştır. Sergi her gün sabah dokuzdan akşam dokuz buçuğa kadar gezilebilecektir[285].

Yerli mallar sergileri ilerleyen yıllarda da Galatasaray Lisesi'nde yapılmaya devam edildi. Nitekim 1932 yılında yapılacak sergi Milliyet gazetesinde şöyle duyurulmuştu: "Her sene açılan ve milli tasarruf ve iktisat hareketinin inkişafında büyük bir amil olan milli sanayi birliğinin yerli mallar sergisi bu sene gene Galatasaray'da 1 Ağustos Pazartesi günü açılacaktır. Serginin hazırlıkları için Galatasaray'da büyük bir faaliyet sarf edilmektedir. Sergi

[285] *Son Posta,* 12 Ağustos 1931.

tertip heyeti sergi komiserliğine sanayi birliği umumi kâtibi Nazmi Nuri Bey'i seçmiştir. Serginin bu sene geçen seneden daha zengin ve parlak bir şekilde tertibi için çalışılmaktadır. Bu sene 11 Ağustos gecesi sergide bir balo verilecektir. Serginin açılış töreni de parlak bir şekilde yapılacaktır. Bu seneki sergiye yalnız İstanbul sanayi değil, Türkiye'nin her tarafından birçok fabrikalar iştirak etmektedir"[286]. Gazetede haber verildiği gibi 1932 yılı sergisi 1 Ağustos günü açıldı. Açılış törenini Büyük Millet Meclisi Başkanı Kâzım Paşa yaptı[287]. Sergi halkın büyük ilgisini çekmişti. O kadar ki düzenleme heyeti karışıklıkları önlemek için özel tedbir almak zorunda kalmış, hatta kalabalıktan bayılanlar olabileceği ihtimaline karşı iki doktor görevlendirilmişti. Özellikle akşam saatlerinde kalabalık daha da artıyordu. Bu arada sergiyi ziyaret edenlere sinema gösterisi de yapılmaktaydı[288]. Sergiyi İstanbul'da bulunan turistler de ziyaret etmişlerdi. Halkın gösterdiği rağbet ve oluşan kalabalık yüzünden Beyoğlu trafiğinde müşkilat yaşanıyordu. Tramvay şirketi ziyaretçilerin çokluğu karşısında ek seferler koymuştu. Beş gün zarfında sergiyi gezenlerin sayısı 71.380 kişi olmuştu ki bu önemli bir rakamdı. Yerli malların Avrupa ürünlerine nazaran çok ucuz olması insanların alışverişini de kolaylaştırıyordu. Nitekim sergiyi gezenlerden bir şey satın almadan çıkan hemen hemen yok gibiydi[289]. Sergi 18 gün açık kaldı ve bu arada 350 bin kişi tarafından gezildi. Bu da halkın yerli mallara olan rağbetini gösteriyordu. Düzenleme heyeti bu rağbeti dikkate alarak ertesi yıl sergi için Galatasaray Lisesi binasından daha fazla istifade etmeye karar vermişti[290].

O dönemde bu tür faaliyetler o derece önemli idi ki gazeteler başyazılarını dahi bu konulara ayırıyorlardı. Nitekim Milliyet gazetesinde Ahmet Şükrü imzasıyla sergi hakkında şöyle bir yazı çıkmıştı: "Galatasaray'da aybaşından beri açılı bulunan sanayi sergisini ziyaret edenlere, orada teşhir edilen eşya hakkındaki fikirlerini sorunuz onda dokuz alacağınız cevap şudur: - Memleketimizde bu kadar çeşitli eşyanın imal edildiğini bilmiyordum. Ticaret hayatımızın en zayıf tarafını görüyoruz. Malı müşteriye tanıtmamak. Reklâmın ticaretteki ehemmiyetini takdir etmemek. Bu zayıf tarafımızı takviye etmedikçe, sanayi ve ticaret yolunda korkarız ki ileriye gidemeyeceğiz. Eğer gazetelerin havadis kısmında etraflı tahsilât olmasa, Galatasaray'daki sergide ancak oradan tesadüfen geçenler haberdar olacak. İş

[286] *Milliyet,* 23 Temmuz 1932.
[287] *Milliyet,* 1 Ağustos 1932.
[288] *Milliyet,* 4 Ağustos 1932.
[289] *Milliyet,* 6 Ağustos 1932.
[290] *Milliyet,* 20 Ağustos 1932.

hayatında muvaffak olmak istersek bunun gereğini yerine getirmeliyiz. Biz yapmasını öğrendik ama hala satmasını bilmiyoruz[291].

Diğer taraftan Galatasaray Lisesi sanatsal faaliyetlere de sahne oluyordu. Nitekim yerli mallar sergisinin bir gün öncesinde 31 Temmuz 1932'de Galatasaray Lisesi'nde bir de resim sergisi açılmıştı. Açılışta ressam Şevket Bey kısa bir konuşma yapmış, sonra Salah Cimcoz açılışı gerçekleştirmişti. O yılki sergide resimleri yer alan ressamlar şunlardı: Abdullah Bey, Ahmet Bey, Ali Münip Bey, Ali Halil Bey, Bedia Hanım, Elif Naci Bey, Feyhaman Bey, Halil Paşa, Hamit Necdet Bey, Harilaos Efendi, Hikmet Bey, Kadri Bey, Nazmi Ziya Bey, Sadi Bey, Sadık Bey, Sami Bey, Şevket Bey, Turgut Bey, Vecih Bey. Bunlardan başka merhum Ruhi Bey'in büyük bir kompozisyonu da sergide teşhir edilmekteydi[292].

Galatasaray Lisesi'nde düzenlenen yerli malları sergilerinden bir diğeri 1934 Temmuz'unda gerçekleşti. Önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da halkın rağbeti kendini gösteriyordu. Mesela 21 Temmuz'da 30 bin kişi gezmişti. Sergide her seneki gibi Deniz Orkestrası konser vermekte ve orkestrayı tanınmış Şef İhsan Bey idare etmekteydi. Sergilenilen mamullerin dönemin modasına uygun olarak şekillendirildiği gözlenmekteydi. Sergide alış veriş de yapılabilmekteydi[293].

1934 yılında kuruluşunun 10. yılı vesilesi ile büyük bir sergiyi açmayı düşünen İş Bankası bu sergi için en uygun yerin Galatasaray Lisesi salonları olduğunu düşündüğünden mektep yeni bir sergiye daha ev sahipliği yağmış oldu. Bu serginin taşıdığı bir başka önem de Atatürk'ün sergiyi gezmek için daha önceki gelişlerine ilaveten dördüncü defa Galatasaray Lisesi'ni ziyaret ediyor olmasıydı.

Serginin açılışı, özellikle Büyük Taarruzun başladığı ve İş Bankası'nın kurulduğu 26 Ağustos gününe denk getirilmişti. Sergi İktisat Vekil Celal Bayar tarafından açıldı. Bu vesile ile davetlilere hitap eden Celal Bayar " Saygı değer Hanımefendiler, Beyefendiler" şeklinde başladığı konuşmasını şöyle devam ettirdi : "Türkiye İş Bankası bugün 10 yaşını bitirdi. Bu milli müessesenin memleket hesabına, milli iktisadın inkişafı hesabına, pek ciddi, temiz, verimli ve faydalı hareket ve teşebbüslerle dolu olan bu 10 yılın bayramını şimdi hep beraber

[291] *Milliyet,* 6 Ağustos 1932.
[292] *Milliyet,* 1 Ağustos 1932.
[293] *Vakit,* 22 Temmuz 1934.

kutluyoruz. Türk yurdunda başarılmış her büyük teşebbüs, ortaya konmuş her büyük eser karşısında; azmin, ümidin, muvaffakiyetin, milli kudretin bitmez, tükenmez bir kaynağı olan Büyük Gazi'yi candan bir saygı ve sevgi ile anmamak olmaz. Kaldı ki, bankayı kuran ve ona bu ismi veren Gazi'nin bizzat kendisidir. Bu sebeple; kurtardığı aziz yurdun iyiliği için bu milli müesseseyi yaratan, koruyucu alaka ve takdirleriyle onu yaşatan sevgili başkanımıza en derin saygılarımızı sunmak için bu vesileden istifade ediyoruz. Gösterdiği yüksek emniyet ve inan sayesinde müesseseye feyizli muvaffakiyetler kazandıran Türk milletine minnetlerimizi, şükranlarımızı arz etmek istiyoruz". Celal Bayar konuşmasının sonraki bölümünde İş Bankası'nın kuruluşundan itibaren geçirdiği aşamalar ve yaptığı yatırımlar hakkında teferruatlı bilgi verdi. En nihayetinde sayıları 1500'ü aşan davetlilere çay, pasta ve limonata ikram edilerek serginin açılışı tamamlandı[294].

Sonraki gün sergi binlerce kişi tarafından gezildi. Sergide satış yapılmamaktaydı. Ancak bu Türk müessesesinin 10 yıl içinde meydana koyduğu eserlerin birer örneği gayet güzel bir tarzda tertip edilmiş olarak halka teşhir edilmekteydi[295]. Esas itibariyle serginin bir hafta açık kalmasına karar verilmişti. Ama halkın yoğun ilgisi karşısında bir müddet daha uzatıldı[296]. İş Bankası sergisini 12 Eylül günü Atatürk de ziyaret etti. Atatürk'ün bu ziyareti aynı zamanda kendisinin dördüncü defa Galatasaray Lisesi'ne gelmesi anlamını taşıyordu. Ziyaret sırasında banka genel müdür vekili Muammer ve sergiyi hazırlayan Selahattin Beyler Atatürk'e izahat verdiler. Atatürk de, kurucusu olduğu İş Bankası'nın gelmiş olduğu bu noktadan ve düzenlenen sergiden duyduğu memnuniyeti beyan etti[297].

İleriki yıllarda yerli mallar sergisi yine Galatasaray Lisesi'nde düzenlenmeye devam edildi. 1938 yılında yapılan 10. sergide bir karar alınmış ve bu serginin son defa Galatasaray Lisesi'nde tertiplenmesi düşünülmüştü. Dolayısı ile 11. sergi sırf bu işler için inşa edilmesi düşünülen sergi sarayında gerçekleştirilecekti. Fakat daimi bir sergi sarayı yapımı için uzun incelemeler gerçekleştirilmekle beraber henüz bu binanın inşaatına başlanmamıştı ve bir sene içinde yetişme ihtimali de yoktu. Dolayısı ile 11. yerli mallar sergisinin yine Galatasaray Lisesi'nde açılması uygun bulundu. Bu amaçla sergi düzenleyicileri Ticaret ve İktisat Vekâletleri aracılığıyla Maarif Vekâleti'nden Galatasaray Lisesi binasını kullanma izni istediler. Yerli mallar sergisine iştirak edecek müesseselerin İzmir Fuarına da

[294] *Vakit,* 27 Ağustos 1934.
[295] *Vakit,* 28 Ağustos 1934.
[296] *Vakit,* 3 Eylül 1934.
[297] *Vakit,* 13 Eylül 1934.

katılabilmelerine zaman bırakmak amacıyla 1939 yılı sergisi 15 gün kadar öne alınıp Ağustos başlarında başlayacaktı [298].

Alınan bu karar doğrultusunda 11. Yerli Mallar sergisi için Galatasaray Lisesi binası tertip komitesi emrine verildi ve gerekli stantlar hazırlanmaya başlandı. Serginin açılış tarihi olarak da 22 Temmuz 1939 günü belirlendi[299].

18 Temmuz 1940 tarihinde Türk Hava Kurumu tarafından hazırlanan Tayyare Modelcilik kursu Maarif Vekili Hasan Âli Yücel'in katılımıyla Galatasaray Lisesi'nde açıldı. Kursun açılışında söz alan Türk Hava Kurumu Başkanı Şükrü Koçak, Maarif Vekiline ve memlekete havacılık konusunda teşvik edici yayınlar yapan Türk basınına teşekkür ederek, modelcilik kursu hakkında teferruatlı bilgi verdi. Daha sonra hava kurumu öğretmenlerinden Naciye Toros kursta öğretilecekler hakkında izahatta bulundu. Maarif Vekili Hasan Âli Yücel ise " Eskiden bize ilim ilim içindir diye öğretirlerdi. Yine tekrar ederlerdi. Sanat sanat içindir. Hâlbuki geçirdiğimiz hayat ve tecrübemiz bize gayet iyi anlatıyor ki hiçbir şey kendisi için değildir. Ne ilim ilim içindir, ne sanat sanat için. Kendisi için olan bir tek şey vardır: 'Hayat'… İlim, sanat her şey hayat için, yaşamak içindir. Hayat dediğimiz şey de, topluluğun, bütünlüğün yaşaması demektir". Hasan Âli Bey daha sonra da tayyareciliğin, fiziğin ve diğer ilimlerin cemiyet hayatı üzerindeki rollerine değindi. Bundan sonra mektebin bahçesine çıkılarak bütün tayyare modelleri öğrenciler tarafından uçuruldu[300].

3.7. Behçet Bey'in Müdürlüğünün Sona Ermesi

Behçet Bey'in ikinci müdürlüğü 17 yıl sürmüş ve bu arada zaman zaman rahatsızlıklar da geçirmişti. 1950 yılına gelindiğinde sıhhi durumu müdürlük görevini sürdürmesine elvermiyordu. Bu sebeple müdürlük görevinden ayrıldı ve bu vesile ile öğrencilere bir mesaj yayınladı. Behçet Bey bu mesajda şöyle diyordu:

"Benim aziz ve kadirşinas evlatlarım. Sizin gibi bir öğrenci olarak girdiğim bu aziz yuvadan bugün ayrılıyorum. Kırk yılı geçen Galatasaraylılık hayatımın 26 senesini siz

[298] *Akşam,* 30 Nisan 1939.
[299] *Cumhuriyet,* 4 Temmuz 1939.
[300] *Akşam,* 18 Temmuz 1940.

evlatlarıma müdürlük yolunda hizmetle geçirmiş olmanın bence paha biçilmez bir değeri vardır.

Bugün sizlerden ayrılırken duyduğum üzüntünün büyüklüğünü anlatamam. Sıhhi durumum müsaade etseydi de evlatlarımla daha uzun yıllar bu çatı altında yaşasaydım, çalışsaydım, çok bahtiyar olacaktım.

Şunu unutmayın ki hepinizi ayrı ayrı bir baba, bir mürebbi, bir öğretmen, nihayet bir Galatasaraylı gibi sevdim. Ömrümün en güzel yıllarını sizin vefalı varlığınıza hizmet etmekle geçirdim.

Şimdi gidiyorum. Hepinize Allaha ısmarladık derken şu nasihatlerimi hatırınızdan çıkarmamanızı isterim:

İyi bir öğrenci olun, daima çalışın, lisenize, öğretmenlerinize, okulunuza, yurdunuza ve insanlığa bağlı kalın. Daima iyilik yolunda yürüyün. Ağabeyleriniz gibi memlekete hizmet için hiçbir fedakârlıktan çekinmeyin. Sizi istirahat köşemden de takip edecek, başarılarınızla sevinç ve heyecan duyacağım…

Allaha ısmarladık. Yolunuz açık olsun aziz evlatlarım"[301].

3.7.1. İkinci Behçet Bey Dönemi Mezunları

Behçet Bey'in ikinci müdürlük dönemini yürüttüğü 1933- 1950 yılları arasında Galatasaray Lisesi'nden mezun olan öğrenciler:

1934 yılında Edebiyat şubesinden 44, Fen şubesinden 13, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 17 öğrenci mezun oldu. 1934 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 74.

1935 yılında Edebiyat şubesinden 77, Fen şubesinden 29, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 22 öğrenci mezun oldu. 1935 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 128.

1936 yılında Edebiyat şubesinden 69, Fen şubesinden 21, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 28 öğrenci mezun oldu. 1936 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 118.

1937 yılında Edebiyat şubesinden 44, Fen şubesinden 28, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 23 öğrenci mezun oldu. 1937 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 95.

1938 yılında Edebiyat şubesinden 56, Fen şubesinden 30, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 36 öğrenci mezun oldu. 1938 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 122.

[301] *http:// gsl55.free.fr, Galatasaray Lisesi 1955 Yılı Mezunları Sitesi.*

1939 yılında Edebiyat şubesinden 74, Fen şubesinden 41, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 43 öğrenci mezun oldu. 1939 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı:158.

1940 yılında Edebiyat şubesinden 46, Fen şubesinden 45, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 39 öğrenci mezun oldu. 1940 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 130.

1941 yılında Edebiyat şubesinden 65, Fen şubesinden 45, Ticaret ve Bankacılık şubesinden 43 öğrenci mezun oldu. 1941 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı:153.

1942 yılında Ticaret ve Bankacılık şubesi kaldırıldığından bu yıldan itibaren sadece Edebiyat ve Fen bölümü mezunları verilmiştir. 1942 yılında Edebiyat şubesinden 48, Fen şubesinden 18 öğrenci mezun oldu. 1942 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 66.

1943 yılında Edebiyat şubesinden 76, Fen şubesinden 23 öğrenci mezun oldu. 1943 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 99.

1944 yılında Edebiyat ve Fen şubelerine ilaveten bir de Klasik Şube açıldı. 1944 yılında Edebiyat şubesinden 73, Fen şubesinden 21, Klasik şubeden 6 öğrenci mezun oldu. 1944 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 100.

1945 yılında Edebiyat şubesinden 119, Fen şubesinden 34, Klasik şubeden 9 öğrenci mezun oldu. 1945 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 162.

1946 yılında Edebiyat şubesinden 97, Fen şubesinden 35, Klasik şubeden 6 öğrenci mezun oldu. 1946 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 138.

1947 yılında Edebiyat şubesinden 79, Fen şubesinden 28, Klasik şubeden 2 öğrenci mezun oldu. 1947 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 109.

1948 yılından itibaren Klasik şube kaldırıldı ve sadece Edebiyat ve Fen şubeleri devam etti.1948 yılında Edebiyat şubesinden 118, Fen şubesinden 24 mezun oldu. 1948yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 142.

1949 yılında Edebiyat şubesinden 87, Fen şubesinden 17 mezun oldu. 1949 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 104.

1950 yılında Edebiyat şubesinden 102, Fen şubesinden 12 mezun oldu [302]. 1950 yılında mezun olan toplam öğrenci sayısı: 114.

1934- 1950 yılları arasında 2012 öğrenci mezun oldu. 1923 yılından 1950 yılına kadar ise toplam 2407 öğrenci mezun oldu.

1933–1950 dönemi mezunlarından söz etmişken, onların 1935 yılından itibaren çıkarmaya başladıkları yıllıklarda, mezuniyet sevinci ile birlikte arkadaşlarından ayrılmanın getirdiği hüznü ne şekilde dile getirdiklerine dair bazı örnekler vermek yararlı olacaktır:

[302] Kazancıgil- Berküren, *a.g.e.,* s.48–91.

Bununla ilgili olarak 1935 – 1936 eğitim yılı mezunları adına Haluk Kocaman'ın Galatasaray Dergisi'nde yazmış olduğu makale önemlidir. "Mektepten ayrılırken" başlıklı bu makalede değinilen hususlar şöyledir: "Acaba neden müteessiriz? İşte Galatasaraylı ağabeylerimiz gibi biz de bu ocağı alnımız açık terk ediyoruz, biz de onlar gibi yeşil parmaklığın ardından hasretle baktığımız cereyana karışacağız. Buraya annelerimizin elinde geldik, şimdi ise onlar bizim kolumuza girecekler. İlk günler çocukluğun verdiği garip bir vahşilikle bu kalın duvarların arasında belki gözlerimiz yaşardı; Lakin şu anda iradesini kaybetmiş bir kalbin tesiriyle yanaklarımızdan birkaç damlacık süzülecek. Perşembe azadını sabırsızlıkla beklerdik, iki günlük izin için tarif edilmez bir arzu duyardık. Hâlbuki bu sefer 'istediğiniz kadar izin' diyorlar, mahzun oluyoruz. On iki senedir beklediğimiz sevinç güneşi nihayet göründü. Fakat ufuk sislidir. On iki sene evvelki derin beklenti bugün anlaşılmaz bir matem havasına bürünmüş. Dünyada herkesin bir hedefi vardır, bir şey için çabalar. Bizim de hedefimiz mektebi bitirmekti. İşte o gün geldi. Peki, bu durgunluk ne için? Ruhumuzda dönen bu esrarlı havanın manasını bir an olsun düşündük mü? Düşünmedik. Çünkü düşünsek anlarız ki bu nüfuz edilmez bir muammadır. Babalarımız hayat yolu dikenlidir diyorlar. Olabilir. Fakat biz bunu daha yakından duyacak kimseler değiliz. Tatlı hayallerimiz henüz kırılmadı, bilakis fazlalaştı bile… Duyduğumuz teessür bir daha mektepteki rahatı bulamayacağımızı görmekten veya hayata atılıp da onun müşkilatını idrak etmekten doğmuyor. Hayır, bunda maddiyet yok. İçten gelen manevi bir manzara var. İşte asıl kıymet burada: Maddiyet sunidir, maneviyat hürmet edilecek bir derinlikle dolu… Kapıdan çıkıyoruz. Gayri ihtiyari başlarımız geriye dönüyor. İçerde küçük kardeşlerimiz top oynuyorlar. Sonra tekrar birbirimize bakıyoruz. Manasını anlayamadığımı bir kuvvetle dudaklarımızda elemli bir tebessüm beliriyor. Ağlamamak için gülüyoruz… Artık başımızda mektep şapkası yok. Kapının eşiği hayatımızın keskin bir ayrılık noktası oldu. Arkadaş! O anda duyduğun teessürü ne tahlil et ne de manasını ara! Onu dokununca solacak bir çiçek gibi muhafaza et. Bu hissi dünyada hiçbir şeye benzetme. Çünkü o tamamı ile ayrı bir hadisedir. İçinde hem her şey var, hem kendini hissettiren bir işarete tesadüf edilmiyor. O anda biri birinin zıddı olan sevinçle elemin elele verdiğini görür gibi oluyoruz. Mektebi bitirmekten mütevellit memnuniyet, yine mektepten ayrılmaktan doğan kederle kucaklaşmış gibi… Böyle bir hadiseyi anlamak için sarfedeceğimiz kuvvet beyhude değil midir? Dünyada öyle vakalar vardır ki, ne demek olduğunu bilmediğimiz halde cereyanına kapılır gideriz. İşte bu da öyle bir cereyan, başını sonunu bulamayacağımız bir girdap… Fakat yalnız şurası malum, o da sonsuz bir cazibesi, çekici bir kuvveti var. Bu cereyana ağabeylerimiz de kapıldı, biz de kapılıyoruz, bizi takip edenler de kapılacak… Bu teessürü yeşil parmaklıklı kapıdan her geçen duydu; biz de

duyuyoruz, bundan sonra geçenler de duyacaklar. Senelerden sonra donuklaşan maziye döndüğümüz vakit en taze ve bakir olarak yine bu hissi bulacağız. Ve işte o zaman anlayacağız ki bizi birbirimize bağlayan samimiyet ve manevi kuvveti bütün hayatımızca uzanacak olan bu ayrılık sahnesinden almışız. Çünkü bu sahnede Galatasaraylılık ruhunun en temiz şeklini görüyoruz"[303].

1950 mezunu Doğan Sorguç ise dönem yıllığında mezuniyetle ilgili duygularını şöyle dile getirmişti: "Ezelden ebede akıp giden Galatasaray nehrinin yolcuları! Şu broşür sayfaları içinde belki son defa bir araya geliyoruz. Bunu, müşterek hayatımızdan uzaklaşmanın içime doldurduğu üzüntülerle düşünüyorum. Sahifeler arasına düşmüş hissiz akislerimize haykırmak, bizleri 12 sene fasılasız kucaklamış olan o mübarek çatı altındaymışız gibi, onlardan teker teker cevap almak, kanmadan dinlemek istiyorum… Yazık! Bunu yegâne gerçekleştirebilecek olan, o, broşür cildi haricindeki topluluk âlemimizden, gün geçtikçe enginlere doğru, daha çok açılıyoruz. İstediklerim; zamanı geri çevirmek, bir nehri ters akıtmak demek, anlıyorum… Demir taradığımız zamana karşı her şeyin imkânsız olduğunu hissettikçe yasak bir şeyin insanda doğurduğu dayanılmaz arzularla tutuşuyorum. İmkânsıza tahammül hakikaten çok zormuş. Çok seneler sonra şu yaprakları çevirirken iç sızısı duyan arkadaşım bu kalp ağrısını bir de dağıldığımızda, topluluktaki cazibeyi idrak ettiğin an duymuştun… Hatırlıyor musun? Önündeki şu kitabın bir hasret dağıtıcısı değil arttırıcısı olduğuna inanıyorum. Biraz da benim nakledeceğim müşterek hatıralarımız üzerinde iç çekmeni ne kadar arzu ederdim. Lakin hiçbir hadiseye müstesna bir yer vermiş olmak istemiyorum. Hepsi birbirinden kıymetli, birbirinden aziz… Tefrike imkân yok. Yalnız kış, yaz, gece, gündüz, yatakhane, yemekhane, koridor ve bahçeyi doldurmuş olan imtihan heyecanları; sene başı, sene sonu eğlenceli saatlerini hatırla demekten de kendimi alamıyorum. Benim şu andaki iç çekişimi sen de tekrar edesin istiyorum. Yeis derin, fakat sonsuz değil! Maddi ayrılışımız yanında ondan daha kuvvetli bir manevi toplanışımız var. Evet, 1950 bizim için bir yayılma ve bir toplanma senesi oldu. Çantalarını alıp birer birer dağılan et ve kemik Galatasaraylıların ardından mektebi yüz kişilik tek saf halinde, uygun adım ruh Galatasaraylılar omuz omuza terk etti… Bugün sert, inanmış adımlar dik baş ve açık alınlarıyla bir hizada memleket ve inkılâp çocukları olarak, vazifelerini müdrik yürümektedirler… Yarın da yürüyeceklerdir. Ellerinizi uzattıkça kucaklayabildiğiniz broşür

[303] Halûk Kocaman, "Mektepten Ayrılırken", *Galatasaray 1935- 1936 Mezunları,* s. 48.

sahifeleri içindeki topluluğa 'Ruhsuz' demeyiniz. Onun ruhu buradadır. Birlikte yürüyen bu ruh topluluğunu da 'Mücerrettir' demeyiniz. Maddesi elinizin altında duruyor. Bunlar birbirlerini tamamlıyorlar. Şu halde topluluğumuz dağılmamış fakat sadece şekil değiştirmiştir. Hayata daha mükemmel bir şekilde intibak edebilmek için. Duyduğumuz derin acı sadece bir alışkanlıktan ayrılmanın hüznüdür; bir kaybın ıstırabı değil. Asla değil!..." [304].

3.8. Galatasaray Lisesi'nin Cumhuriyet Dönemi Eğitimindeki Yeri

Galatasaray ve Eğitim kavramlarının yan yana bulunmalarının 500 seneyi aşan bir geçmişi vardır. 1481 yılında II. Beyazıt tarafından Enderun Mektebi kurulmasıyla birlikte Galatasaray ismi aynı zamanda eğitimi de çağrıştırır olmuştur. Galatasaray Enderun Mektebi 1826'ya kadar ülkeye devlet adamı yetiştirme gibi önemli bir işlev yerine getirmiştir. Yeniçerilerin kaldırılmasından sonra Enderun Mektebi de kapanmıştır. Ama Galatasaray ismi yine eğitimle birlikte anılmaya devam edecektir. Çünkü bu defa da II. Mahmut tarafından 1838 yılında Galatasaray Tıp Mektebi açılacaktır. Galatasaray eğitim kurumu artık ülkeye doktor yetiştirmektedir. En nihayetinde ise Sultan Abdülaziz 1868 yılında günümüze kadar varlığını sürdürmüş olan Mekteb-i Sultani'yi yani Galatasaray Lisesi'ni kurmuştur.

Galatasaray eğitim kurumlarının hepsinde üst düzeyde kaliteli eğitim verilmiştir. Özellikle de Galatasaray Lisesi'nde eğitim hem kaliteli, hem de öğrenciyi hayata yetiştirecek tarzda cereyan etmiştir. Bu sebeple Galatasaray Lisesi'nden mezun olan öğrenciler sonraki hayatlarında almış oldukları bu nitelikli eğitimin faydalarını görmüşlerdir.

Galatasaray Lisesi'nde uygulanan müfredat programı son derece ağırdı ve adeta yüksek okul seviyesindeydi. Dolayısı ile öğrenciler bu müfredatın hakkını verebilmek için çok çalışmak zorundaydılar. Bunu başarabilip mezun olanlar ise gittikleri yüksek okullarda lise yıllarında almış oldukları eğitimin katkısını hemen hissederlerdi. Herhangi bir yüksek okula devam etmeyen Galatasaraylı da hayatta başarılı olmanın yollarını bulabiliyordu. Çünkü okulun bir de insanı hayata hazırlamaya yönelik işlevi vardı ki, bu yönüyle hayata kısa yoldan atılan bir Galatasaraylı okulda kazandığı tecrübe ve aldığı hayat dersleri sayesinde başarıyı yakalayabiliyordu.

[304] Doğan Sorguç, "Arkama Baktıkça", *Galatasaray Lisesi 1949–1950 Mezunları Yıllığı.*

Galatasaray Lisesi'nin önemi hakkında Bernard Lewis şu ifadeleri kullanıyordu: "Modern Türkiye'nin yükselişinde Galatasaray Lisesi'nin etkisi çok büyük oldu. Batılı idare cihazını yürütecek, yetenekli ve batılı eğitim görmüş idareci, diplomat ve diğerlerine ihtiyaç boyuna arttıkça, Galatasaray mezunları Osmanlı İmparatorluğu'nun ve ondan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin siyaset ve idaresinde hâkim bir rol oynar duruma geldiler. Galatasaray Sultanisinin oyun meydanları yoktu; fakat modern Türkiye'nin zaferlerinin birçoğu onun sınıflarında kazanıldı"[305].

Okulda uygulanan müfredatla ve derslerin zorluğuyla ilgili olarak, 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Galatasaray Lisesi'nde okuyup bilahare hatıralarını yazmış olan Ertuğrul Ergir'in anı kitabındaki bazı izlenimlere değinmek faydalı olacaktır. Ertuğrul Ergir okuldaki yoğun tempoya değinirken şu ifadeleri kullanıyor: "Sabahın köründe kalk, uyurgezer sabah mütalaasına gir, acele kahvaltını yap, kısa süreli teneffüslerde ancak tuvalete girip hep derse koş. Öğle yemeğini acele yiyip, biraz koşuştur, tekrar ders ve nihayet 72 numaralı geminin Boğaz'da[306] okulun önünden geçmesiyle en uzun dinlenme. Sonra, uzun bir mütalaa. Konuşma yasağı, ödevler, ezberler; derken akşam yemeği, sonra tekrar yorgun argın verilen ödevleri bitirme telaşı ve bitkin halde yatakhaneye çıkıp yorgunluktan hemen sızma"[307]. Ertuğrul Ergir Galatasaray Lisesi'ndeki ortama da şöyle değinmektedir : "Devlet yöneticilerinin, ilim adamlarının, düşünürlerin, yazarların, sanatçıların, sporcuların, vatanseverlerin, kahramanların ve şehitlerin Galatasaray'ı, eğitimi ve disiplini ile bize çok şey verdi. Anadolu'nun bağrından kopmuş çocuklar bu çatı altında birbirlerini tanıdılar, sevdiler ve birbirlerine kenetlendiler. Anadolu kültürü ile batıya bakmayı öğrendiler ve İstanbul'un o kültür mozaiğini severek, benimseyerek yollarına devam ettiler. Düşünmesini ve karar verme yeteneklerini burada elde ettiler. İyi insan, iyi vatandaş olmasını da burada öğrendiler. Hepsi planlı, programlı, disiplinli olmanın muvaffakiyetin sırrı olduğunun da bilincindeydiler. Ve bu silahlarını geleceklerinin teminatı olarak görmekteydiler. Ayrıca Galatasaraylılar ırkların, dinlerin, fakirlerin, zenginlerin ve kültürlerinin oluşturduğu bir mozaik içinde yetiştiklerinden her ortama uyum sağlama silahına sahip olarak mezun olmaktaydılar. Bu meziyetler, Avrupalı ile kaynaşma ve batıya açılmada önderlik yapmanın kapılarını, Galatasaraylılara daha fazla açmaktaydı"[308].

---

[305] Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* ter. Metin Kıratlı, Ankara 1984, ikinci baskı, s. 122.
[306] Ertuğrul Ergir Ortaköy binasındaki geçen bir sürece değiniyor.
[307] Ertuğrul Erol Ergir, *a.g.e.,* byy 1999, s. 36
[308] Ergir, *a,g.e.,* s.162-163.

Bir başka Galatasaraylı Selçuk Milar, 1930'lu yıllarda kendisinin de öğrenci olarak bulunduğu ortamı ve derslerin ağırlığını şu şekilde aktarmaktadır: "Güzelliğine bir türlü doyamadığım tatil göz açıp kapayacak kadar kısa bir zaman sürdü ve lise bol ışıklı günler bitmeden açıldı. İlk günü doğru arkadaki çiçek bahçesine koşmuş, yalnız son sınıfa mahsus olan bu bahçede birbirimize kavuştuğumuz zaman hepimiz içimizde gururla karışık bir sevinç duymuştuk. Bu güne kadar burası bize yasaktı. İçeri girmek istediğimiz zaman müzakereci daima mani olurdu. Ve biz kapıdan istek dolu gözlerle bakardık. Bahçenin etrafını çeviren ve kenarlarında büyük ağaçlar, yeşil palmiyeler sıralanmış geniş yolda son sınıf talebeleri kol kola gezerlerdi. Bir kenarda uyuklayan havuzda heykel, aynı masum duruşu ile daima sessiz sedasız göklere bakardı. Havuzun yanında daire halinde sıralanmış ağaçların yaptıkları yaprak kubbenin altında, çocuklar sıralara otururlar ve fıskiyeden yükselen suların heykelin çıplak omuzlarına dökülerek dağılmasını seyrederlerdi.

İşte nihayet burada gezmek, bu havuzun başında oturmak sırası, geleceğine bir türlü inanmadığımız halde, bize de gelmişti. Derslerimiz o gün hemen başladı. Ve o günden sonra süratle tatilden uzaklaştık.

Tatilden uzaklaştıkça derslerimiz artıyordu. Vazifelerimizin koyulaştığı günlerde, akşamları uzun zaman başımızı kitaptan kaldırmak aklımıza gelmez, yemek zili çaldığı vakit zamanın ne kadar süratle geçmiş olduğuna hayret ederdik. Bazen de ertesi güne hazırlamaya mecbur olduğumuz bir vazife yoksa etüt neşe içinde geçerdi.

Sabahları ilk iki dersi dikkatle dinlerdik. Fakat üçüncü derste-bilhassa yarısından sonra-yemek zilini sabırsızlıkla bekler, dakikaları teker teker sayardık. Nihayet kulenin düdüğü ötmeye başlar, ona kilisenin çanları ve lisenin zili karışırdı. Sınıflardan koridorlara bir anda gürültülü bir kalabalık boşalır ve hepimiz olanca kuvvetimizle yemekhaneye koşardık. Bu sürat ne oburluktan, ne açgözlülükten, ne de açlığımızın derecesindendi. Sadece sebebini bilmediğimiz müşterek bir his bizi yemekhaneye koşarak indirirdi.

Sabahları yataktan kalkmak başlı başına bir âlemdi. Kalkma zilini hepimiz duyduğumuz halde, hiç birimiz kıpırdamaz, zilin şirret sesini duymamış gibi yapardık. O zaman müzakereci dolaşarak bizi birer birer zorla kaldırırdı.

Karyolamın rahatsız edici bir hareketle sarsıldığını duyardım. Çok sinirlendiğim bu sarsıntıdan kurtulmak için hafifçe doğrulur, "kalkıyorum" der gibi onun yüzüne bakardım. Bu bakış onu uzaklaştırmağa kâfi gelirdi. O uzaklaşır uzaklaşmaz ben tekrar battaniyemi üzerime çekerdim. Uykulu gözlerimde hala rüyamda kalan renkler uçuşur, sıkıca sarıldığım gecenin sıcaklığından sıyrılıp bir türlü kalkmak istemezdim.

Zile beş altı dakika kala herkes yatağından fırlar, o zaman muslukların önü bir bayram yeri kadar kalabalık ve gürültülü olurdu. Bu dakikaların en mühim meselesi diş macunu bulmaktı. Otuz, kırk kişilik yatakhanede ancak üç dört kişi muntazaman diş macunu alır, geriye kalanlar da daima onlardan geçinirlerdi.

Lise hayatının en karakteristik vasfı, ahlâkları, karakterleri, tabiatları itibariyle birbirlerinden büsbütün ayrı vasıflar gösteren birçok insanı bir araya toplamasıdır. Bizim içimizde de ayrı tetkik edilecek olunursa, belki tembel, kalın kafalı, kavgacı, inatçı, ukala olanlarımız da yok değildi. Fakat hepimiz birden bunlardan hiç biri değil, sevimli ve çalışkandık.

Öyle garip ve enteresan olanlarımız vardı ki. Birisi sıhhatini korumak için beş altı senedir ağzına ne bir lokma yemek ne de bir yudum su koymuştu. Kendisini yalnız yemiş ve sütle besler, bu suretle midesini asalete erdirdiğine hükmederdi.

Diğer birisi hepimizden muzip, hepimizden yaramazdı. En olmayacak şeyleri yapar ve bazı arkadaşları o kadar güzel kızdırırdı ki, hepimiz katıla katıla gülerdik. Aklıma pek çok muziplikler geliyor. Fakat bunlar anlatıla anlatıla biter şeyler değildi ki. Şaka, alay, eğlence, muziplik lise hayatının en karakteristik vasıflarıdır"[309].

Galatasaray Lisesi'nin eğitim tarihindeki önemine değinirken bu okuldan mezun olmuş bazı önemli Galatasaraylıların değerlendirmeleri de önem kazanmaktadır. Bu bağlamda görüşlerine yer vereceğimiz şahısların ifadeleri aynı zamanda okulun taşıdığı tartışmasız önemi de ortaya koyacaktır. Hemen her Galatasaray mezununun, okul sonrası hayatlarında mekteplerine çok şey borçlu olduklarını ifade etme ihtiyacını hissetmeleri, okulun onlara kazandırdıklarının ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir. Bu mezunlar arasında

[309] Selçuk Milar, "Lise Hayatımdan Birkaç Çizgi", *Dünden Bügüne Galatasaray,* haz. Vefa O. Semenderoğlu-Osman Tanburacı, İstanbul bty. s. 173–174.

bulunan ve Başbakanlık yapmış bir Galatasaraylı olan Suat Hayri Ürgüplü'nün, Türkiye Cumhuriyeti'nde Başbakan olabilmişse bunu Galatasaray'a borçlu olduğunu ifade etmesi oldukça dikkat çekicidir. Bu aşamada, bazı önemli Galatasaraylıların, mektebin kendilerine kazandırdıkları hakkında yaptıkları değerlendirmelere yer vermekte fayda vardır.

Mesela, Suat Hayri Ürgüplü "Galatasarayım" başlıklı değerlendirmesinde şöyle diyor: "1923–1924 Ders yılında yuvadan uçtuk. Demek o uzun koridorlar, preolar, kahramanlar gibi kabararak geçtiğimiz Grand Cour, ufak-büyük yatakhane ve yemekhaneler, bir uçtan bir uca ilerleye ilerleye tam 10 yıl geçtiğimiz sınıflar! Tam yarım yüzyıl! 10 yıl mektep hayatı hariç! Tarih! Bu ne asil bir duygu ve bağ ki hala ve eskidikçe değerleniyor, tazeliği, diriliği artıyor!

Yarım asırdan geriye mi bakayım ileriye mi? Bence fark etmez. İleride kalan zaman çok az, bunu biliyorum. Amma kaybettiğimiz yalnız yakın sınıflardaki arkadaşlarım yüzleri aştı, onlara elbette kavuşabileceğiz bir gün. O âlemde binlerce Galatasaraylı var; müdürlerimiz, hocalarımız, muavinlerimiz, ağabeylerimiz, küçük kardeşlerimiz var. Hiçbir şeyle övünmüyorum, Galatasaraylı olmakla övündüğüm kadar.

İlk pilav günü koşarak gittiğim biricik mektebimizde coşarak, çocuklaşarak oynadık, zıpladıktı. Sonra Konferans salonunda en eski mezunlardan, beyaz sakallı, rahmetli Tevfik Bey konuştu, ön sıralarda Cevat Paşalar, Ruşen Eşrefler, Şükrü Kayalar, eski müdürler, profesörler ve hocalarımız vardı. Ankara'dan ne güzel telgraflar gelmişti; okundukça nasıl coşmuştuk. Bizler arka sıralarda, büyüklerimize sonsuz saygılı ve övünerek bakıyor ve "Bizler ne zaman ön sıralarda oturup, bizden sonraki genç kuşak kardeş ve evlatlarımızla kucaklaşacağız?" derdim. Gelecek o kadar uzak görünürdü. Tanrı bunu da gösterdi, bembeyaz saçlarımla, oğlum ve yeğenimle pilav yemek, kürsüye davet edilip, sayısı her gün azalan ağabeylerime, kardeş ve evlatlarıma duygularımı söylemek şerefi bana da nasip oldu.

Cihan Harbinin çetin yoksulluk dolu yılları, hastahane olan mektebimizin yemekhanelerinde ağır yaralı Çanakkale kahramanlarının karyolalarına ilişerek, damgalı Kızılay kâğıt ve zarflarına onların mektuplarını yazmak, tamburcu Ahmet Ağa'nın sütunları arasındaki posta kutusuna atmak, mektep, sınıflar hariç, bütünü ile hastahane olduğu zaman, Mehmetçiğe bıraktığımız yuvamıza her gün nehari olarak, Yapı-Kredi Bankası yanındaki dar sokaktaki Çeşme yanındaki kapıdan gidip-gelmek, yemek olarak kuru bakla ezmesi, nohut, mercimek ve dörtte bir mısır karışımı ekmekle idare etmek, cepheden gelen haberlerden,

büyüklerden ağabeylerimizin kahramanlıklarını dinlemek bizleri zorluklara karşı biledi, durdu. Son zamanlarda Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Prof. Kemalettin Birsen rahmetli sınıf arkadaşım, merhum keşşaf Saim Gogen, Adil Giray ve daha nice ağabeyler de vatan müdafaasına koştular. Bizler de gidecektik savaş bir yıl daha sürseydi. Sonra! İstanbul'un işgali, yabancı asker, yabancı polis, yabancı bayraklar! Laterna sesleri. Şımarık pis hareketler. Yuvamızın verdiği ruh, bilediği vatan aşkı ile hemen dikildik. İşgal yıllarını yakamızda siyah kurdele üzerine kırmızı İzmir kelimesi yazıp taşıyarak milli mücadele yıllarını geçirdik. Gazete çıkardık. Yazılar yazdık. Namık Kemal'in kasidelerini ezberleyip okuduk.

Sonra Kabataş'ta Refet Paşa ve Mehmetçikleri kucakladık, karşıladık, ezdik, ezildik, ağladık, haykırdık, şark mahfilinde - divan yolunda Refet Paşa'yı ziyaret ettik, para topladık, atlas bayrak yaptırıp serhad şehri Edirne'mizin Selimiye'sine asmak için yollara düşmek üzere birbirimizle yarışa kavgaya düştük. Vatan kurtuldu. Babalarımız, yakınlarımız sürülmüş, işten kovulmuş, hemen hepimiz dert ve darlıkta, amma inançla, Galatasaraylı aşk ve imanı ile okuduk, yuvadan bir taraftan gururla, bir taraftan sanki sokağa bırakılmış bir yetim gibi ağıtlı mezun olduk yarım asır evvel! Yıllar yılları yutuyor, Galatasaraylı olarak dipdiriyiz.

Bazen görüyor, okuyorum: Büyük Galatasaraylılar âleminde sık sık yıldızlar kayıyor, bakın son bir ağabey: Divan üyesi Galatasaraylı Kemal Sürek (Fantoma). Anladınız değil mi? Zekâsından, kurnazlığından yaptığı yaramazlığı çaktırmadığından kardeşlerimin Fantoma lakabını taktıkları Kemal, diğer âleme giderken Galatasaraylı olduğumu yazın diye vasiyet ediyor. Bu nerede var, manası ne büyüktür!

Neler, neler kaybettik, ama neler neler yetişiyor. Her şeyimi, bana çok şeyler veren, beni gazeteci, hâkim, avukat, milletvekili, bakan, Avrupa Meclisi 2. Başkanı, en önemli yerlerde sefir, senatör, senato başkanı, Başbakan, velhasıl ne olduysam onu yapan, her şeyi veren, Grand Cour'da futbol, jimnastikhanede Faik ve Mazhar hocaların talebesi, atletizmde Ünvan ağabeyin çömezi yapan, ne olduysam onları yaratan, veren Galatasaraylıma ölesiye borçluyum! Hep o verdi; seve seve karşılık beklemeden, bol bol verdi. İstediği yalnız bağlılık, o kadar.

Evlatlarım; öyle bir geçmişin ve değerlerin peşinden geldik ki örneği hiç bir yerde yok. Öyle bir ruh ve azim kaynağı olan yuvada yedik, içtik yoğrulduk ki, başka hiç bir âlemde bulamazsınız. Yuvanızı ölesiye sevin, ona bağlanın, onu koruyun, birbirinize sarılın, bütün ömür boyu o feyiz ocağı sizleri koruyacak, yüceltecek her tılsımı duyurmadan bol bol verecektir, vermiştir" [310].

Fethi İsfendiyaroğlu'nun Galatasaray Tarihi isimli kitabına önsöz yazan Hilmi Ziya Ülken de şu görüşleri savunmaktadır: "Asırlarca müddet bütün devlet memurlarını yetiştiren bu müessese, Tanzimat'tan sonra da garba açılan en mühim pencere olmuş, Babıâli'nin ihtiyacı olan garp kültürüne sahip insanları yetiştirmiştir. Hatta bir aralık tedrisatı tamamen Fransızca olmak üzere Tıp Fakültesi halini almış olduğu zaman memleketin garp irfanına derinden vukufu olan hekimlerini yetiştirmiştir.

Bazıları bugünkü adıyla Galatasaray'ı kozmopolit bir müessese olduğundan bahsederler. Bu kanaat ne zaman ve nereden doğmuştur bilmiyorum. Ancak dört seneden bir müddet fazla içinde hoca olarak çalıştığım bu müessesenin benzerlerini mümkün olduğu kadar çoğaltmanın kültür hayatımız için zaruret olduğu kanaatindeyim.

1936'da mühim bir devlet adamı üniversite hakkında fikrimi sorduğunda 'Yabancı profesörlerle talebenin arasında büyük bir boşluk olduğunu, bu boşluğun doldurulamaması yüzünden talebenin yabancı profesörlerden hakkıyla faydalanamadıklarını' söylemiştim. Bu zat 'Boşluğu Nasıl doldurabiliriz?' diye sordu. 'Galatasaray tipinde liseleri çoğaltmakla' diye cevap verdim… Bu tarzda müesseselerin kozmopolit yetiştirmesi düşüncesi hiç de yerinde değildir. Eğer böyle bir mahsur varsa bu mahsur talebeye öğretilen yabancı dilden değil, öğretim havasının kâfi derecede kuvvetli olmamasından ileri gelir.

Galatasaray'ın memleketimize yetiştirdiği insanları gözden geçirecek olursak bu kanaatin isabetsizliği hemen görülür. Fikir adamlarımızdan mesela Naim Bey, İzzet Bey, Abdurrahman Şeref Bey, Fikret, Ahmet Haşim, Şehbenderzade Ahmet Hilmi, Ahmet Tevfik Bey,.. ilâh.., siyaset adamlarımızdan Mahmut Muhtar Paşa, Cevat Paşa, hususiyle Tıp Fakültesi iken birçok eski profesörlerimiz bu müesseseden yetişmişlerdir.

[310] Suat Hayri Ürgüplü, "Galatasarayım", *Galatasaray'dan Atatürk'e,* İstanbul 1982, s.11–12.

Tesadüfen saydığım bu isimler geleneğe son derece bağlı, memlekete hakikaten faydalı olmuş insanlardır. Bunun sebebi garp kültürünü kuvvetli olarak öğrenenlerin başka milletlerdeki milli şuuru öğrenmek suretiyle kendi geleneğine sarılmak ihtiyacını duymalarındandır. Kozmopolitlik, pejoratif tabiriyle 'Jüppelik' ancak garp kültürünü öğreten bu müesseselerden hakkıyla faydalanamayarak çıkan zayıf ve sathi unsurlardan ileri gelir"[311].

Galatasaray Lisesi'yle ilgili Nadir Nadi'nin değerlendirmeleri ise şöyledir: "Galatasaray'a 1919'da girdim, 1930'da kazasız belasız okulu bitirdim. Ankara'da geçirdiğim Kurtuluş Savaşı'nın iki yılı bir yana, ilk, orta ve lise öğrenimimi tümüyle burada tamamladım. Böylece lisenin Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemini arka arkaya aynı çatı altında yaşamış oldum. Ana kucağından ayrılıp kasvetli yemekhaneler, loş koridorlar, çıplak duvarlı sınıflar arasında yeni ve yadırgatıcı bir yaşama başlamak, sonra, yıllar birbirini kovaladıkça bıyıkları terlemiş bir delikanlı olarak elinde lise diploması, kendini birden özgür, sokakta bulmak, insani farkında olmaksızın değişik, karmaşık duygulara sürüklüyor.

Okulda yaşadığım ilk haftaların, ilk ayların bunalımlı günlerini hala yüreğim kararak anımsarım. Birinci sınıftayım. Bu koca yıl bitecek ve ben (eğer sınıfta kalmazsam) daha 10 yıl bu loş koridorlarda, çıplak yatakhanelerde, kasvetli sınıflarda ömür tüketeceğim! Oysa her şey ne kadar göreceli! Şimdi düşünüyorum da okulu bitirdikten sonra ilk sınıftan başlamak koşulu ile Galatasaray'ı bugüne değin tam altı kez daha bitirebilirmişim, inanılır şey mi?

Mütareke yıllarının Galatasaray'ı ayrıca yürekler acısıydı. Öğretmenlerin çoğu Rum kökenli vatandaşlar; içlerinde doğrudan doğruya Fransa'dan gönderilmiş olanları pek azdı. Müdürümüz Salih Arif Bey görkemli gövdesi ile bizde hem saygı hem korku duyguları uyandırırdı. Okulda iki tane ikinci müdür (müdir-i sani) vardı. Bunlardan Fransız olanı Monsieur Blanchon aslında genel öğretimi yönetmek üzere sanırım Fransa Milli Eğitim Bakanlığınca gönderilmişti. Fen, Matematik ve bir bölüm genel kültür dersleri, (Felsefe, Dünya Tarihi, vb.) Fransızca olarak okunurdu. Tam gün çalışıldığı için öğle yemeğine kadar bu dersler yapılırdı. Öğleden sonra Türkçe, Arapça, Farsça, Din Dersleri (ulum-u diniye) ne geçilirdi. Din derslerinden, özellikle Arapçadan ödüm kopardı. Fiillerinin çekimi, sözcüklerin yazılışı ve anlamı bir türlü kafama girmezdi. Zaman olur liseyi bitirebileceğimden neredeyse

[311] İsfendiyeroğlu, *a.g.e.,* takdim yazısı.

umudumu keserdim. Kulağım Ahmet Ağa'nın tamburunda, (hoca beni tahtaya kaldırmadan şu ders bitse) diye yüreğim titreyerek beklerdim.

Mütarekede, hatta Cumhuriyet'in ilk yıllarında okulumuza yarı teokratik bir düzen egemendi. Ramazanda oruç zorunluydu. Sahur vakti Ahmet Ağa'nın insanı uykusundan sıçratan tambur gürültüsüyle kalkar, sırtımızda pijama, ayağımızda terlik, ta aşağıya, yemekhanelere iner, zorla birkaç lokma bir şeyler yiyip tekrar yatakhaneye, yarıda kalan uykumuzu tamamlamaya çıkardık. Bununla birlikte, çoğu öğrenciler oruç tutmaz, yemek vakti sıra kapaklarını aralayarak ekmek, peynir helva ne bulurlarsa tıkınırlardı. Doğrusu okul yönetimi de durumu hoşgörü ile karşılardı. Yaklaşık bin öğrencinin yaşadığı Galatasaray'da gerçekten oruç tutan elli kişi var mıydı, söyleyemeyeceğim. Ama teokratik ilkeler uğruna Ramazan akşamları koca okulda bizlere mükellef bir iftar ziyafeti çekilir, peyniri, zeytini, reçeli, çorbası, eti, pilavı, tatlısı ile tıka basa doyurulurduk. Okulun alt katında cami haline getirilmiş bir geniş salon vardı. Ama namaz kılmak zorunlu değildi. Akşam ve yatsı namazına az bir zaman kala Emin Efendi adında tombul, yaşlıca bir öğretmen yardımcısı her sınıfın kapısını açar, kendine özgü kısık sesiyle "camiyeeee...." diye bağırarak isteyenlere namaz saatini haber verirdi. Okulda bu çağrıya uyanlar sayıca pek az olurdu.

Cumhuriyet'in ilanından hemen bir iki yıl sonra zaten can çekişen bütün bu gelenekler yıkıldı gitti. Arapça, Farsça ve Din dersleri kaldırıldı. Lâik okulda yalnız istekliler oruç tutabiliyor, namaz kılabiliyordu. Cami yerine kullanılan büyük salon ilkin yemekhaneye, sonra da dershaneye dönüştürüldü. Namaz meraklıları üst kat koridorunda yere serilen seccadeler üzerinde dinsel görevlerini yerine getirebiliyorlardı (imamsız olarak). Bunların da sayısı azala azala nihayet bir kişiye kadar indi. Aklımda yanlış kalmadıysa, Muhtar adında bir arkadaşımız diploma aldığı güne dek, tek başına namazını bırakmamıştı.

Ahmet Ağa'nın Napoléon dönemini anımsatan ve okulun her yerinden aynı ses tonuyla duyulan tamburunu dinleyerek 1919'da girdiğim Galatasaray'ı 1930 yılında Cumhuriyet döneminin elektrikli zil sesleri arasında bitirdim. Acı tatlı anılar her Galatasaray'lı gibi belleğimin derinliklerinde arada bir bugün de hala kımıldar durur.

Galatasaray'da ben ayrıca kısa süren bir öğretmenlik dönemi de yaşadım. Rahmetli Saffet Arıkan'ın Milli Eğitim Bakanlığı sırasında 1938 yılında kendi okuluma Sosyoloji ve Yurttaşlık öğretmeni olarak atandım. Verdiğim ilk dersin heyecanını bugün de zaman zaman

yüreğimde duyarım. Atanma işlemim tamamlanmış, yalnız ne zaman derse başlayacağım henüz bana bildirilmemişti. Bilgi edinmek üzere okula uğradığım bir gün müdürümüz Behçet Bey "Nadir şimdi 11. sınıfta Sosyoloji dersi var. Haydi, gir de başla!" deyiverdi. Ne yapacağım? Çaresiz, kurbanlık koyun gibi boynumu bükerek sınıfa daldım. Karşımda cin gibi, ateşli, öğretmeni gırgıra almak için sanki fırsat kollayan gençler. Aklımca başlangıç olarak onlara Sosyolojinin nasıl bir bilim olduğunu anlatmaya çalışacağım. İçimden "Ya settar" çekerek söze ağaz eyledim. Konuş babam konuş. Bilimlerin tasnifiydi, Aristo, Auguste Comte, Dürkheim derken bir de saate baktım ki aradan sadece yarım saat geçmiş ve ben Sosyoloji namına o güne dek ne örgenmişsem hepsini anlatmışım. Dersin bitimine ise daha 15 dakika var. O on beş dakikayı nasıl geçirdiğimi Allah bilir. Sonraları elbette piştim ve alıştım. Öğretmenliği de pek sevmiş olmama rağmen kısmet değilmiş, üç yılım dolmadan ikinci mesleğimi bırakmak zorunda kaldım. Arada bir eski öğrencilerime rastlarım. Kimi Büyükelçi, kimi Vali, kimi üniversite profesörü, gazeteci falan olmuş. "Hocam!" diye yanıma sokulurlar. İçlerinde benim şimdiki halimden daha yaşlı görünenleri de olur. Birlikte eski günleri anarız. Bu da tadına doyum olmaz bir zevk!"[312].

Haldun Taner'in Galatasaray'a dair görüşleri şöyle: "Dördüncü sınıftasınız. Yaşınız dokuz-on, masal çağından henüz çok uzaklaşmamışsınız. Bir Türkçe hocası düşünün ki, derste size Homer'i okuyor. Hem de Ömer Seyfettin'in arı Türkçe çevirisinden. 0 tarihte sizin ne Homer'den, ne Ömer Seyfettin'den ne de hocanızın cebindeki o kaliteli edebiyat dergisinin isminden haberiniz vardır. Hocanızın okuduğu bu üstün masalı can kulağı ile dinliyorsunuz. Menelaos'la, Helena ile Paris'le, Achilleus'Ia -evet en çok da onunla- ve Patroklos'la övünür oluyorsunuz. Hocanız siz farkında olmadan dünyanın en büyük anlatı ustası ile sizi karşı karşıya getirivermiştir. Mitoloji dünyasının içine atıvermiştir. Bu ne büyük şanstır.

İlkokul son sınıftasınız. Yaşınız, on-on bir. Henüz ezbercilikten kurtulamamışsınız. Bir tarih hocası düşünün ki, size isim ve tarih belletmek yerine tarihi canlı bir şekilde öğretiyor. Eski Eserler Müzesi'ne götürüyor, İslam Eserleri Müzesi'ne götürüyor, Topkapı Müzesi'ne götürüyor. Yavuz Sultan Selim'in İran seferini Şah İsmail'in altın tahtından başlatıyor. Elinizde not defteri, not almayı öğreniyorsunuz. (Antik Çağ), (Orta Çağ), (Yeni Zamanlar) etiketli üç koca dosyanız var. Bunun içinde o dönemlerin belli bölgeleri yine ayrı ayrı zarflarda etiketlenmiş. Zarfların içinde dikdörtgen kâğıtlar... Ayasofya'ya gittiğiniz gün

[312] Nadir Nadi, "Okul Yıllarım", *Galatasaray'dan Atatürk'e,* İstanbul 1982, s.13–14.

Bizans zarfındaki kâğıtlara, hisarlara gittiğinizde (Osmanlı Tarihi) zarfının yükseliş dönemi kâğıtlarına not alıyorsunuz. Dosyalarınıza ve zarfınıza hâkim olan düzen, farkına varmadan, kafa yapınıza da geçmiş. Farkına varmadan ezbercilikten kurtulup aktif araştırıcı olmuşsunuz. Kartel sistemine alışmışsınız.

Bu ne büyük şanstır. Ortaokula geçmişsiniz. Yıl 1930'lardir. -Yani tek parti devri- Bir muallim muavini düşünün ki, etüt saatlerinde sınıfa münazara yaptırıyor. Başkalarının görüşünü ve düşüncesini sabırla, dikkatle dinlemeye sizi alıştırıyor.

Sınıfın futbol takımını, formasını, yemekhanedeki masaya alınacak sürahilerin biçimini oya koyduruyor. Çoğunluk neyi isterse herkesi ona uyduruyor. Farkına varmadan, daha teorisini bilmeden pratiğine balıklama dalarak demokrasiyi öğrenmişsiniz. Başkalarının düşüncesine saygıdan başlayan bu alfabenin içine girivermişsiniz. Bu ne büyük şanstır.

Lisedesiniz. Paris'i ancak haritadan tanıyorsunuz. Comedie Française aktörlüğünden ayrılıp fizik agregasyonu yapmış bir fizik hocası düşünün ki, haftanın bir boş gecesi sizleri konferans salonuna topluyor, Racine'den, Corneille'den başlayıp Fransız klasiklerini eşsiz bir diksiyon ve vurgulama içinde okuyor. Okuyor değil de oynuyor. Farkına varmadan iyi Fransızca'nın, kaliteli eserlerin sihrine kendinizi kaptırmış gidiyorsunuz. Farkına varmadan sizde yine iyiye, güzele, seviyeliye yönelik bir edebi gusto oluşuyor. Ölçütünüz bu olunca güç beğenir olacaksınız. Bu ne büyuk şanstır. Daha sayayım mı?

Bir Fransız edebiyat hocası düşünün ki, ders programını da, kendini de aradan çekmiş, okuduğu metinlerle sizi Hugo ile, Balzac ile, Merimee ile, Musset ile, Verlaine'le karsı karşıya bırakıp ukalaca bilgiyle değil eserin kendi tadıyla eğitiyor. Bir tarih hocası düşünün ki, size önce Voltaire'i, Jean Jacque Rouseau'yu, Montesqieu'yu kendi dillerinden okutup pekiştirmiş; Fransız İhtilali'nin gerilimli film senaryosunu ondan sonra, onların ışığında sunuyor. Bir felsefe hocası düşünün ki, her dört beş cümlesinden sonra ille Descartes'dan, Montaigne'den, Pascal'dan bir alıntı yapmadan konuşamaz, sizi farkında olmadan bir bilge atmosferin tadına alıştırır. Bir matematik hocası düşünün ki, geometri problemini doğru çözdüğünüzle yetinmez, bilginizi bir sahifede en az kelime ile değil de, ukalaca bir lafazanlıkla dört sahifeye yaymanızdan sinirlenip notunuzu kırar, böylece sizi az ve özün disiplinine çekmeye çalışır. Bir Türkçe edebiyat hocası düşünün ki, Namık Kemal'i okurken Namık Kemal olur, Hamid'i okurken Hamid, Haşim'i okurken Haşim... Bir sosyoloji hocası

düşünün ki, felsefe, psikoloji, tarih birikimi ile dolu kafasının polifonik ve panoramik açısını her derste bir sinema filmi gibi size de sergiler ve o zengin görüş açısına sizi de ortak etmek ister.

İşte bu okul bunu yapardı. Bir Seha Meray, bir Feza Gürsey, bir Cavit Erginsoy, bir Nermi Uygur gökten düşmediler. Okulun kendi dönemlerinde de süren bu olağanüstü özelliklerinden yararlanıp oluştular. Onlar gibi daha niceleri de, kendi alanlarının en önde isimleri oldularsa hepsi de bunu o okula borçludurlar.

Galatasaray'ın beş yüzüncü yılı dolayısıyla ne güzel yazılar çıktı. Türk basınındaki saygın yerini büyük çapta yine Galatasaray'ın bir övüncü olan Abdi Ipekçi'ye borçlu olan Milliyet'te de yine o okulun birer övüncü olan Altan'lar, Soysal'lar, Toker'ler ne değerli, ne vukuflu, ne vefalı yazılar yazdılar. Ben bu konuda biraz geç kalmıştım.

Lütfen bu yazıyı o genç değerli okuldaşlarımın ve kapı yoldaşlarımın -elbette ki, başça değil- sadece ve sadece yaşça bir ağabeyleri sayılacak bir eski Galatasaraylının okuluna karşı küçük bir vefa borcu sayın"[313].

Bir başka Galatasaraylı, Metin Toker'in görüşleri şöyle: "Şimdi düşünüyorum da, bütün ömrüm boyunca içinde devamlı en fazla kaldığım müessese okulum, Galatasaray Lisesi. O zaman, beni şekillendirmede en etken müessesenin okulum olmuş bulunmasında şaşılacak bir taraf yok. Rahmetli büyüğümüz Suat Hayri Ürgüplü'nün 500. yıl kutlama törenine katılamadığından dolayı Vakıf Başkanı İnan Kıraç'a gönderdiği mesajı hatırlıyorum. Adının başına "923/24 Mezunu 318–112 Kaptan" ibaresini koyan büyüğümüz altına, işgal ettiği şerefli makamları, mevkileri sıralamış, dip notunda da şöyle demişti: "Bütün bunlar son nefesime kadar bağlı kalacağım okul-abidemin sayesindedir". Bu, biraz, hepimiz için geçerli değil midir?

O vakitler, tepesinde ünlü Lebon pastahanesinin bulunduğu Kumbaracı yokuşunda oturuyorduk. Sabahleyin erken nenem beni kaldırır, giydirir, kahvaltımı yaptırır, elimden tutarak Tophane tramvay durağına götürürdü. Ya bir Bebek-Eminönü, ya bir Ortaköy-Aksaray tramvayının sarı renkli ikinci mevki vagonuna binerdik. Bir süre sonra nenem sadece durağa kadar geldi. Biraz daha geçince evin kapısından uğurlar oldu. Zaten tramvay

[313] Haldun Taner, "Bir Okul Düşünün Ki", *Galatasaray'dan Atatürk'e,* İstanbul 1982, s.15–16.

Ortaköy'de, okulun kapısında dururdu. Ortaköy Galatasaray'ın ilk kısmıydı ve o yıl, 1930'da açılmıştı. Birinci sınıftaki sıram denize bakan bir pencerenin önündeydi. Yatısız, o günkü deyimle yarı pansiyon, parasız öğrenciydim. Sonradan parasızlardan –"meccani" denilirdi- yarı pansiyon usulü kaldırıldı.

Ortaköy'de iki yıl okudum. İlk yıl İlhami Bey'de, ikinci yıl Lütfi Bey'de. Belki saçlarım kıvırcık olduğundan, belki sınıfın en küçüklerinden bulunduğum için, belki de "munis tabiatım" dolayısıyla -buna şimdi pek çok kimseyi inandıramıyorum- İlhami Bey bana "Kuzu" adını taktı. Galatasaray'ın birkaç "Kuzu"sundan biri de ben oldum. Üçüncü sene yatısızlar –"nehari" denilirdi- Beyoğlu'na, büyük binaya alındık. Orada, -üçüncü sınıfta Vahdi Bey'i bulduk. Yıl 1933. 1982'de, 500. yıl töreninde Ferruhzat Bey "Sen Metin'i seversin" diye Vahdi Bey'i benim yanıma oturttu. Aradan, yarım yüzyıldan bir yıl eksik geçmiş. Ama Vahdi Bey o zaman kaç yaşındaydı ki? Allah sizi inandırsın, şu anda yarım yüzyılı ancak geçmişe benziyor. Hâlbuki Onuncu Yıl Marşı'nı, "Çıktık Açık Alınla"-yı bize öğretmesi 49 yıllık hikâye.

Bir sure sonra Kurtuluş'a taşındık. Tramvay seferleri ters taraftan başladı. Ortaokula geçtiğimde babam Anadolu'ya tayin edildi. Biz nenemle Kadıköy'de Mühürdar'a, akrabalarımızın yanına gittik. O devir "vapur-tünel veya Yüksek Kaldırım- İstiklâl Caddesi" seferleri devridir. Güzel bir grubumuz vardı. Yürümeyi tercih ederdik, çünkü böylece Alman lisesiyle İngiliz okulunun kızlarına rastlayıp karşılıklı gülümsemek imkânını bulurduk. Babam döndüğünde lisedeydim. Cihangir'e yerleştik. Evden erken çıktığımda Sıraselviler'den Taksim'e, geç kaldığımda hamamın önünden Galatasaray'a giderdim. Dönüş hep Taksim'den olur ve dipteki pastacıdan tercihen bir "supanglez" yenirdi. Beş kuruştu.

Boğaz yollarındaki iki seneden sonra tam on yıl da, günde en azından iki kere Beyoğlu'nu arşınladım. 193O'da birinci sınıfına girdiğim okulumun on ikinci sınıfından 1942'de mezun oldum. Şimdi, birinci sınıfta İlhami Bey'in etrafında çektirdiğimiz resme baktığımda I942'de hep beraber mezun olduğumuz pek çok arkadaşı görüyorum. Doğrusu, çalışkan bir sınıfmışız.

1982'deki Metin Toker'in şahsiyetinin 1942'deki Metin Toker'in şahsiyetinin eşi olduğunu elbette ki söyleyemem. Kırk yıl, şüphesiz, birçok yeni şekillendirmeler getirmiştir. Ama bunun iskeletini, kalın kısmını, esasını I942'de almış bulunduğumu rahatlıkla

söyleyebilirim. Sonrası, hep bunun üstüne geldi. Ben de, rahmetli büyüğümüz Ürgüplü gibi, bundan hiç şikâyetçi değilim. Memnunum ve iftihar ediyorum.

Galatasaray türü insanı şekillendiren liseler yalnız Türkiye'de değil, dünyada azdır. "Galatasaray'ın 500. yıl dönümü"nün bir anlamı böyle müesseseler gibi Galatasaray'ın da son yıllarda perişan duruma düşmüş olmasının sebebi. Perişanlık sadece binanın duvarlarında, sınıflarının kürsü ve sıralarında kalmamıştır. Atatürk'ün ideallerinde akıncılık görevini sırtlamış Galatasaraylılık ruhu -Büyük Önderin okulumuza gösterdiği müstesna ilginin temelinde bu yatar; Büyük Önder hiç bir liseyi arka arkaya üç defa ziyaret etmemiştir- yozlaşmış, hatta üstünü kül kaplamıştır. Galatasaray'ı "bir sıradan lise" haline getirmeyi amaç edinenlere karşı Galatasaraylıların gereği gibi karsı çıkmamaları hayli zaman kaybına yol açmıştır ama Galatasaraylılık ruhunun yeni şahlanmasının "Galatasaraylıları yok etmek değil, Galatasaraylıları çoğaltmak" sağduyusuna sahip bir iktidarla ayni devre tesadüf etmesi iyi bir talih oluşturmuştur.

Elele, Galatasaraylılık ruhu üzerindeki küller şimdiden atılmıştır. Galatasaray, toplumumuzda büyük hizmetler verecek evlatlarının "fikri hür, vicdanı hur" insanlar olarak, daha engin başarılarla şekillendirmede devam edecektir"[314].

[314] Metin Toker, "İnsanı Şekillendiren Okul: Galatasaray", *Galatasaray'dan Atatürk'e,* İstanbul 1982, s.17–18.

SONUÇ

Galatasaray Lisesi Türk eğitim tarihinde önemli rol oynamış okullarımızdan biridir. Galatasaray Lisesi'nin Mekteb-i Sultani olarak kurulduğu 1868 yılından geriye doğru gidildiğinde yaklaşık 526 yıldır Galatasaray adını kullanan eğitim kurumlarının varlığı bilinmektedir. Bu çerçevede 1481 yılında II. Beyazıt tarafından Galatasarayı Enderun Mektebi kurulmuştur. Bu mektep işlevine uygun olarak uzun yıllar Osmanlı Devleti'ne yönetici ve bürokrat yetiştirme faaliyetini sürdürmüştür. 1826 yılında yeniçerilerin kaldırılmasıyla Enderun mektebi de kapanmış, bu defa 1838 yılından itibaren Galatasaray Tıp Mektebi aynı binada faaliyet göstermiştir. En nihayetinde ise 1868 yılında Sultan Abdülaziz tarafından Mekteb-i Sultani kurulmuştur. Mekteb-i Sultani Fransız eğitim sistemini model almış, öğretmelerin bir kısmı Fransa'dan getirilmiş, bununla beraber okulun her türlü ihtiyacı Osmanlı Devleti tarafından karşılanmıştır. Mektepte fen dersleri Fransızca olarak tedris edilmiş, kültür dersleri ise Türkçe yapılmıştır.

Saltanatın kaldırılmasından sonra 1923 yılı Ağustos'undan itibaren Mekteb-i Sultani ismi Galatasaray Lisesi'ne dönüşmüştür. Galatasaray Lisesi Osmanlı döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de önemli bir eğitim kurumu olarak faaliyetini sürdürmüştür. Birinci Heyeti İlmiye toplantısında okulun yeni statüsü belirlenmiş ve buna paralel olarak 1924 yılı itibariyle yeni Talimatname ve müfredat programı yürürlüğe girmiştir. Refet ve Kazım Paşaların Okulu ziyaret etmeleri yeni dönemde Galatasaray Lisesi'ne verilen önemi göstermektedir. Refet Paşa okulda yaptığı konuşmada Galatasaray Lisesi'nin batıya açılan ilk pencere olduğunu vurgulamış, Kazım Paşa da Türk Cumhuriyetinin gücünden bahsetmiştir.

Türkçe ve Fransızca sınıfların birleştirilmesi sürecinde yaşanan karışıklıktan dolayı bazı öğrenciler mağdur, bazı öğretmenler de kadro dışı kalmıştır. Derslerin birleştirilmesi sırasında yaşanan sıkıntılar bir takım tepkilere yol açmış, meclisin gündeminde tartışılmışsa da tekrar geriye dönüş daha fazla karışıklığa sebep vereceğinden, derslerin birleştirilmesi uygulamasına devam edilmiştir. Dolayısıyla iki bölümü de bitirenlere şahadetname verme uygulaması kaldırılmıştır.

3 Mart 1924 tarihinde Hilafetin kaldırılması ve Osmanlı hanedanı mensuplarının yurt dışına sürgüne gönderilmeleri kararı üzerine Galatasaray Lisesi'nde eğitim görmekte olan hanedana mensup öğrenciler okuldan ayrılmıştır.

Özellikle 1924–1929 ve 1933–1950 yılları arasında görev yapan Müdür Behçet Bey 1929–1933 döneminde Müdürlük makamında bulunan Fethi İsmail Bey okulun başarılı olması için büyük çaba göstermişler ve bunda da muvaffak olmuşlardır. Galatasaray Lisesi mezunu olan Behçet ve Fethi Beyler müdürlükleri dönemlerinde öğrencilerin okulda yaptıkları sosyal faaliyetleri desteklemişlerdir. Behçet Bey döneminde öğrencilerin kurmuş olduğu Talebe Sandığı hakkında bilgi alan dönemin Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, aynı uygulamanın diğer liselerde de yapılmasını istemiştir. Böylece öğrenciler arasında hem dayanışmayla birlikte yardımlaşma hem de lise öğrencilerinin temsilci seçerek bir teşekküle üye olmaları ve bu teşekkülün işleyişi sırasındaki aşamalarda tecrübe sahibi olarak hayata hazırlanmaları mümkün olacaktı.

Cumhuriyet döneminde Galatasaray Lisesi'nde tahsil süresi 5'i İlkokul, 4'ü orta kısım birinci devre 3'ü ise orta kısım ikinci devre olmak üzere toplam 12 yıl olarak belirlenmiştir. Mektepte uygulanan müfredat programı ağır olup bu program çerçevesinde yetişen öğrenciler yeterli bilgilerle donatılmış olarak mezun olurlardı. Bu durum eğitimlerinin sonraki aşamalarında kendilerine önemli katkı sağlamıştır. Mektebin bilgi vermek yanında öğrenciyi hayata hazırlamak gibi bir işlevi de vardı. Okulda kurulan bir takım öğrenci teşekkülleri sayesinde talebe kendisini hayata hazırlama imkânı bulur, bu arada mektepte sosyal faaliyetler de hiç eksik olmazdı. Müzik, spor ve izcilik faaliyetleri yanında öğrenciler yayınladıkları Akademi (dokuzuncu sayıdan itibaren Galatasaray) dergisi ile de okullarının adını duyuracak başarılar elde etmişlerdir. Bu çerçevede okulda her yıl birçok sergi açılmış, konserler ve tiyatro gösterileri düzenlenmiştir. Bu başarılarında kendilerine rehber olan gerek Türk gerekse Fransız öğretmenler alanlarında uzman olan kişilerden seçilirdi. Yabancı öğretmenlerle özel bir mukavele yapılmaktaydı ki bu uygulamadan amaç eğitimde devamlılığı sağlamaktı. Bütün bunların bir araya gelmesiyle Galatasaray Lisesi'ni bitiren bir öğrenci hayatta başarılı olma şansını çabuk yakalardı.

Galatasaray Lisesi geliştikçe ve öğrenci sayısı arttıkça Beyoğlu'ndaki bina yeterli olmamaya başlamıştır. Bunun üzerine Ortaköy'deki Feriye Saraylarından bir bina Galatasaray Lisesi'ne tahsis edilmiş ve mektebin İlkokul kısmı ile hazırlık sınıfı buraya taşınmıştır. İlkokulu burada tamamlayan öğrenciler sonraki devreleri okumak için Beyoğlu'ndaki binaya geçiş yapmışlardır.

1930'lu yıllarda Atatürk Galatasaray Lisesi'ne dört defa gelerek bu okula ne kadar önem verdiğini göstermiştir. Atatürk 1930 yılındaki ziyaretinde okul müdürü, idareciler ve öğretmenlerle temaslarda bulunmuş ve bazı sınıflara girerek ders ortamında öğrencileri görmüştür. Bu ziyarette öğrenciler bir bayram havası içinde büyük bir coşkuyla ve gururla Atatürk'ü karşılamışlardır. 1932'deki ziyaretinde okulda çok kısa süre kalan Atatürk, 1933 yılındaki ziyaretinde bakalorya sınavına katılmış ve dokuz öğrenciyi bizzat kendisi sınav yapmıştır. Atatürk tarafından bizzat sınav yapılan öğrencilerden biri olan İlhan E.Postacıoğlu oldukça uzun süren bu sınavda verdiği doğru cevaplarla başarılı olmuş ve aynı zamanda okulunun da başarısını göstermiştir. 1934 yılında İş Bankası'nın onuncu yıl dönümü nedeni ile Galatasaray Lisesi'nde açılan sergi dolayısıyla Atatürk okula gelmiştir.

1934 yılında müfredat programıyla, orta ve lise kısımlarının ders yıllarında bir değişikliğe gidilmiştir. İlkokul beş yıl olarak aynı kalmış, ortaokulu oluşturan birinci devre dörtten üç yıla indirilmiş, ikinci devre ise üçten dört yıla çıkarılmıştır. Lise üçüncü ve dördüncü sınıflar Fen ve Edebiyat olarak ayrılmıştır. Önceki uygulama da ise lise üçüncü sınıf Fen ve Edebiyat şubesi olarak ayrılmıştı. Okulun eğitim süresi yine aynı şekilde 12 yıl olarak devam etmiştir.

Anılarını kaleme alan Galatasaray mezunlarında ilk göze çarpan bu okulu bitirmiş olmanın onlara verdiği gururdur. Galatasaraylılık ruhunu yaşatmak sadece öğrencilik yıllarında değil, hayatlarının sonuna kadar devam ettirdikleri bir meşaledir. Pilav günlerinde bir araya gelen eski ve yeni mezunların okul yıllarını çağrıştıran çocuksu hareketleri, hâlâ birbirlerini lakapları ile çağırmaları, anılarında tazeliğini kaybetmeyen o güzel günleri yâd etmeleri onların okula duydukları özlemin bir göstergedir.

Galatasaray Lisesi 1950 yılına kadar ülkedeki en önde gelen orta öğretim kurumlarından biri olma vasfını devam ettirmiştir. Bu yıldan günümüze kadar gelen bir süreç içinde de Galatasaray Lisesi aynı vasfını muhafaza etmektedir.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

A) ARŞİV BELGELERİ

1-Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

fon no. 30.18.1, yer no.6.33.9
fon no. 030-18-01, yer no. 105.56.6.
fon no. 030-18-01, yer no. 111. 39.14.
fon no. 030-18-01, yer no. 118. 87. 10.
fon no. 30.18.1, yer no. 18.17.12.
fon no. 030-18-01, yer no. 16.82.1.
fon no. 030-10, yer no. 60. 406. 1.
fon no. 030–18, yer no: 6. 56. 19.
Fon no. 030-18-1, yer no. 9.18.5.
Fon no. 030-18-01, yer no. 88.100.17.
fon no. 030-18-01, yer no. 100. 106. 19.
fon no. 030-18-01, yer no. 100.99.14.
fon no. 030-18-01, yer no. 102. 56.2.
fon no. 030-18-01, yer no. 103.80.3.
fon no. 030-18-01, yer no. 105.33.14.
fon no. 030-18-01, yer no. 112.65.13.
fon no. 030-18-01, yer no. 112.92.7.
fon no. 030-18-01, yer no. 114.69.19
fon no. 030-18-01, yer no. 123.67.12.

2- Galatasaray Lisesi Arşivi

Kullanılan belgeler dipnotlarda gösterilmiştir.

B) BASILI ESERLER

Akgün, Seçil, "Tevhid-i Tedrisat", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, İstanbul 1983, s.37–50.

Akyüz, Ali Kami, "Yabancı Dil Meselesi", *Cumhuriyet,* 13 Haziran 1939.

Akyüz, Yahya, "Atatürk ve 1921 Eğitim Kongresi", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim,* İstanbul 1983, s. 89–103.

Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993'e),* İstanbul 1993, dördüncü baskı.

Aray, Suat*, Bir Galatasaraylının Hatıraları,* İzmir 1959.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, Açıklamalı dizin ile, byy, 2006, c.II.

Aydın, Necati, *İmparatorluğun Cumhuriyet Kapısı,* İstanbul 1999.

Barış, Ömür, "Türk Harfleri Kanununun Kabulü", *Belgelerle Türk tarihi Dergisi,* yıl 1998, sayı 12, s. 18–25.

Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma,* İstanbul bty.

Bigat, Sadullah, "Galatasaray'da İzcilik", *Galatasaray İzcileri,* yıl 1938, s.10.

Bilim, Cahit Yalçın, "Osmanlılarda Eğitimin Çağdaşlaşması Askeri Okullar", *Osmanlı,* Ankara 1999, c.V, s.237–244.

1923–1935 Galatasaray Tarihçesi 1935 Mezunları ve 50 Yılları, haz. Nejat İren-Alim Öğünç, İstanbul 1992.

Cicioğlu, Hasan, *Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişimi),* Ankara 1985, ikinci baskı.

Cumhuriyetin 75. Yılında İstanbul Eğitim Belgeseli, İstanbul 1998.

Çalışlar, İzzeddin, "Ali Sami Yen'in Rüyası 100 Yaşında", *Sultani,* yıl 2005, sayı 25, s.32–33.

De Salve L'Enseignemet En Turquie Le Lycée Impérial de Galata-Sérai", *Revue des deux Mondes,* Septembre- Octobre 1874.

Doğan, İsmail, "Eğitimde İcraat Geleneği ve Mustafa Necati (1894–1929) Örneği", *Mustafa Necati Sempozyumu,* Ankara 1991, s.108–119.

Dünden Bugüne Galatasaray, haz.Vefa O. Semenderoğlu-Osman Tanburacı, İstanbul bty.

Düstur, ikinci tertip, II. cilt, Dersaadet 1329,s.604–608.

Düzenli, Gülsün, "Mekteb-i Sultani'den Bugüne Galatasaray Lisesi", *Toplumsal Tarih,* yıl 1996, sayı 26, s.20–42.

Ebuzziya, Ziyad,- Kozikoğlu, Sahir, *1921–1933 Galatasaray Tarihçesi 1933 Mezunları ve 50 Yılları*, İstanbul bty.

Engelhardt, E., *Tanzimat ve Türkiye,* çev. Ali Reşad, haz.Akın Bedirhan, İstanbul 1999.

Engin, Vahdettin, "Galatasaray Lisesi'nin İmparatorunu Tek Bir Kelime Yüzünden Kovmuşlardı" *Hürriyet Tarih,* 4 Aralık 2002, s.10–11.

Engin, Vahdettin, "Galatasaray Tıp Mektebi", *Sultani,* yıl 2006, sayı 26, s.38–41.

Engin, Vahdettin, "Tevfik Fikret'in Mekteb-i Sultani Müdürlüğü ve Eğitimci Kişiliği", *Biyografya 7 Tevfik Fikret,* İstanbul 2006, s.237–252.

Engin, Vahdettin, *Mekteb-i Sultani,* İstanbul 2003.

Ergin, Osman Nuri, *Türk Maarif Tarihi,* İstanbul 1977, c.I-II.

Ergir, Ertuğrul Erol, *Unutamadığım Galatasarayım ve İstanbulum,* byy. 1999.

Fenik, Faruk, "Galatasaray'ın Ananevi Pilavı", *Vatan,* 20 Haziran 1949.

Fethi İsfendiyaroğlu, *Galatasaray Tarihi,* İstanbul 1954.

Fethi İsmail, "Atatürk'ün Lisemizi Ziyaretleri", *Atatürk ve Galatasaray,* byy.,bty., s.19.

Galatasaray Lisesi Müfredat Programı, İstanbul 1934.

Galatasaray Talebe Teşekkülleri Birliği Esas Nizamnamesi ve Faaliyet Şubeleri Nizamnameleri, İstanbul 1931.

"Galatasaray'ın 75 inci Yıldönümü", *Cumhuriyet,* 13 Haziran 1943.

"Galatasaray'ın Bayramı", *Cumhuriyet,* 14 Haziran 1943.

"Galatasaraylıların Pilavında", *Cumhuriyet,* 7 Haziran 1948.

Galatasaraylılar Cemiyeti 1932 Esas Nizamnamesi, İstanbul 1932.

Galatasaraylılar ve Galatasaraylılar Derneği Tarihçesi, İstanbul 1994.

Giritli, İsmet, "Harf İnkılâbı ve Atatürk", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* yıl 1989, sayı 13, s.31–35.

Hikmet Feridun, "Eski Galatasaraylılar Dün Toplandılar", *Akşam,* 1 Haziran 1935.

İhsanoğlu, Ekmeleddin, "Tanzimat Öncesi ve Tanzimat Dönemi Osmanlı Bilim ve Eğitim Anlayışı", *150. Yılında Tanzimat,* yay. haz. Hakkı Dursun Yıldız, Ankara 1992, s.335–396.

İhsanoğlu, Ekmelettin, "Dârülfünun Tarihçesine Giriş (II) Üçüncü Teşebbüs: Dârülfünun-ı Sultani", *Belleten,* yıl 1993, sayı 218, s.201–239.

İren, Nejat, *1922–1934 Galatasaray Tarihçesi 1934 Mezunları ve 50 Yılları,* İstanbul 1989.

İsmail, Fethi, "Söz Terbiyesi", *Galatasaray Dergisi Tevfik Fikret Özel Sayısı,* Aralık 1931,s. 28.

İzgi, Özkan, "Atatürk'ün Eğitim ve Üniversitelere Bakış Açısı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* yıl 1984, sayı 1, s. 269–270.

İzzet, Selami, "Galatasaray Yuvasından Yetişenler Dün Eski Günleri Andılar", *Vakit,* 2 Haziran 1934.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi,* Ankara 1981, c.VII, üçüncü baskı.

Kazancıgil, Aykut – Berküren, Tahsin, *Galatasaray Lisesi Mezunları 1871–1996,* İstanbul 1997.

Kocaman, Halûk, "Mektepten Ayrılırken", *Galatasaray 1935- 1936 Mezunları,* s. 48.

Koçer, Hasan Ali, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773–1923),* İstanbul 1991.

Koloğlu, Orhan, "Galatasaray'ın Tarihsel Dönemleri", *Sultani,* yıl 2006, sayı 26, s.26–27.

Koloğlu, Orhan, "Osmanlı'da Yabancı Dil Sorunu ve Galatasaray", *Tarih ve Toplum,* Haziran 2002, sayı 222, s.6–13.

Koryürek, Cüneyt E., *Harf İnkılâbı 70.Yıl,* byy, bty.

Levent, Agah Sırrı, "Latin Harfleri Meselesi", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,* yıl 1998, sayı 13, s. 26–31.

Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* ter. Metin Kıratlı, Ankara 1984, ikinci baskı.

"Mecmuamız Çıkarken", *Galatasaray,* Kasım 1940, yıl 1, sayı 1, s.3.

Mehmet Ziya, *Mekteb-i Sultanî,* İstanbul 1334.

Muhtar Hamdi, "Mektebi Terkederken", *Akademi,* 15 Mayıs 1931, sayı 8, s. 1–2.

Nadi, Nadir, "Okul Yıllarım", *Galatasaray'dan Atatürk'e,* İstanbul 1982, s.13–14.

Nurettin Şükrü, "Talebe Teşekkülleri Birliğine Neden Lüzum Görüldü", *Galatasaray,* Ekim 1931, s.7–9.

Okutan, Ömer, "Din eğitimi", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim,* İstanbul 1983, s.409–425.

Ortak Bellek 1948 Yılı Galatasaray Lisesi Mezunlarına 50. Yıl Hatırası, haz. Vefa Semenderoğlu-İzzeddin Çalışlar, İstanbul 1998.

Özalp, Reşat – Ataünal, Aydoğan, "Milli Eğitimde Kongreler ve Şuralar", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim,* İstanbul 1983, s.105–108.

Öztürk, Cemil, "Çağdaş Eğitim ve Bilim", *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk İnkılâp Tarihi,* editör Cemil Öztürk, Ankara 2005, s. 237–259.

Öztürk, Cemil, "Selim Sabit Efendi'nin Yetiştiği Dönemde Osmanlı Devleti'nde Eğitim: Modern Eğitimin Doğuşu, *Uluslararası Vize Tarih ve Kültürü Sempozyumu: Türkiye'nin İlk Modern Pedagogu Vizeli Selim Sabit Efendi (1829 – 1910)*, Trakya Üniversitesi Vize Meslek Yüksek Okulu, Vize, 28 Nisan 2000, s.55–80.

Postacıoğlu, İlhan E., "Atatürk Önünde Tarih Bakolaryası", *Atatürk ve Galatasaray,* s. 31-34.

Rıza Tahsin, *Tıp Fakültesi Tarihçesi*, haz. Aykut Kazancıgil, İstanbul 1991.

Sadrazam Kâmil Paşa'nın Oğlu Hilmi Kâmil *Bayur'un Galatasaray Hatıraları,* haz. Vahdettin Engin, İstanbul 1995.

Sanal, Türker, *Türkiye'nin Hükümetleri,* Ankara 1997.

Sandıkçıoğlu, Muhittin – Turaç, Ferruhzat – Semenderoğlu, Vefa, *Galatasaray Lisesi Mekteb-i Sultani 1868–1968*, İstanbul 1974.

Sarıca, Ragıp, "Bir Sui Telakkiye Dair", *Akademi,* 15 Mayıs 1931, sayı 8, s. 2–3.

Sirmen, Ali – Öktem, Emre, "Çok Konuşulan Az Bilinen Bir Kurum: Galatasaray", *Milliyet,* 4 Haziran 1997.

Sorguç, Doğan, "Arkama Baktıkça", *Galatasaray Lisesi 1949–1950 Mezunları Yıllığı.*

Sungu, İhsan, "Galatasaray Lisesi'nin Kuruluşu", *Belleten,* yıl 1943, sayı 28.

Şimşir, Bilâl N., *Türk Yazı Devrimi,* Ankara 1992.

Şişman, Adnan, " Mekteb-i Osmanî", *Osmanlı Araştırmaları,* c.V, İstanbul 1986.

Şişman, Adnan, *Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin Kuruluşu ve İlk Eğitim Yılları,* İstanbul 1989.

Taner, Haldun, "Atatürk Galatasaray'da", *Atatürk ve Galatasaray,* s. 20–24.

Taner, Haldun, "Bir Okul Düşünün Ki", *Galatasaray'dan Atatürk'e,* İstanbul 1982, s.15–16.

Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti Türk Tarih Cemiyeti tarafından hazırlanmıştır, İstanbul 1934.

Tekil, Süleyman, *Galatasaray Dünden Bugüne,* İstanbul 1983.

Tekil, Süleyman, *Galatasaraylılar,* byy,bty.

Toker, Metin, "Galatasaraylıların Pilav Toplantısı Neşeli Geçti", *Cumhuriyet,* 23 Haziran 1947.

Toker, Metin, "İnsanı Şekillendiren Okul: Galatasaray", *Galatasaray'dan Atatürk'e,* İstanbul 1982, s.17–18.

Türk Futbol Tarihi, haz. Altuğ İstanbulluoğlu, İstanbul 2003, c.I-II, ikinci baskı.

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Galatasaray Lisesi Müfredat Programı, İstanbul 1340.

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Galatasaray Lisesi Talimatname, İstanbul 1340.

Ürgüplü, Suat Hayri, "Galatasarayım", *Galatasaray'dan Atatürk'e,* İstanbul 1982, s.11–12.

Yolalan, Ahmet, "Yeni Bir Dönem",*Sultani,* yıl 2001,sayı 18,s.2.

Yücel, Hasan Âli, *Türkiye'de Orta Öğretim,* Ankara 1994.

Ziyaoğlu, Rakım, "Telve", *Atatürk ve Galatasaray,* s.24.

C) GAZETELER

Akşam, 29 Kânunusani 1932, 6 Haziran 1938, 30 Nisan 1939, 3 Haziran 1940, 18 Temmuz 1940.

Cumhuriyet, 20 Eylül 1926, 21 Eylül 1926, 15 Teşrinievvel 1926, 8 Şubat 1930, 2 Haziran 1930, 17 Haziran 1930, 2 Aralık 1930, 3 Aralık 1930, 2 Temmuz 1933, 28 Mayıs 1935, 6 Aralık 1935, 9 Aralık 1935, 11 Aralık 1935, 31 Mayıs 1937, 23 Temmuz 1937, 24 Ekim 1937, 12 Kasım 1937, 28 Mayıs 1939, 29 Mayıs 1939, 12 Haziran 1939, 14 Haziran 1939, 4 Temmuz 1939, 3 Haziran 1940, 5 Mayıs 1940, 6 Mayıs 1940, 2 Haziran 1941, 21 Haziran 1943, 2 Eylül 1943, 5 Haziran 1944, 14 Haziran 1945, 2 Temmuz 1945, 10 Haziran 1946, 20 Haziran 1949, 5 Haziran 1950.

Haber Akşam Postası, 7 Haziran 1942.

Hâkimiyet-i Milliye, 16 Temmuz 1923, 2 Ağustos 1923, 3 Ağustos 1923, 15 Temmuz 1923, 5 Ağustos 1923, 6 Ağustos 1923, 7 Ağustos 1923, 9 Ağustos 1923, 15 Ağustos 1923, 30 Ağustos 1923, 1 Ocak 1924, 9 Mart 1924, 13 Eylül 1934.

İkdam, 26 Muharrem 1325, 28 Muharrem 1325, 24 Ağustos 1908, 30 Ağustos 1910.

La Turquie, 16 Février 1866.

Milliyet, 1 Nisan 1929, 21 Nisan 1929, 2 Mayıs 1929, 5 Mayıs 1929, 6 Mayıs 1929, 20 Mayıs 1929, 28 Mayıs 1929, 2 Haziran 1929, 10 Haziran 1929, 18 Haziran 1929, 26 Haziran 1929, 4 Temmuz 1929, 19 Temmuz 1929, 4 Ağustos 1929, 11 Ağustos 1929, 12 Ağustos 1929, 19 Ağustos 1929, 4 Eylül 1929, 8 Eylül 1929, 18 Eylül 1929, 22 Eylül 1929, 29 Eylül 1929, 13 Ekim 1929, 20 Ekim 1929, *27* Ekim 1929, 3 Kasım 1929, 10 Kasım 1929, 17 Kasım 1929, 24 Kasım 1929, 1 Kanun-ı evvel 1929, 11 Kanun-ı evvel 1929, 15 Kanun-ı evvel 1929, 22 Kanun-ı evvel 1929, 29 Kanun-ı evvel 1929, 5 Kanun-ı sani 1930, 12 Kanun-ı sani 1930, 19 Kanun-ı sani 1930, 26 Kanun-ı sani 1930, 2 Şubat 1930, 9 Şubat 1930, 16 Şubat 1930, 23 Şubat 1930, 2 Mart 1930, 9 Mart 1930, 16 Mart 1930, 23 Mart 1930, 30 Mart 1930, 6 Nisan 1930, 13 Nisan 1930, 20 Nisan 1930, 27 Nisan 1930, 4 Mayıs 1930, 13 Mayıs 1930, 18 Mayıs 1930, 25 Mayıs 1930, 1 Haziran 1930, 8 Haziran 1930, 15 Haziran 1930, 22 Haziran 1930, 29 Haziran 1930, 6 Temmuz 1930, 13 Temmuz 1930, 20 Temmuz 1930, 27 Temmuz 1930, 3 Ağustos 1930, 10 Ağustos 1930, 17 Ağustos 1930, 24 Ağustos 1930, 7 Eylül 1930, 14 Eylül 1930, 28 Eylül 1930, 5 Teşrinievvel 1930, 12 Teşrinievvel 1930, 26 Teşrinievvel 1930, 27 Mart 1931, 23 Nisan 1931, 6 Şubat 1932, 15 Şubat 1932, 29 Şubat 1932, 5 Mart 1932, 23 Temmuz 1932, 1 Ağustos 1932, 4 Ağustos 1932, 6 Ağustos 1932, 20 Ağustos 1932, 18 Nisan 1933, 19 Nisan 1933, 21 Nisan 1933,

Sabah, 26 Muharrem 1325, 28 Muharrem 1325;

Son Posta, 12 Ağustos 1931, 16 Mart 1933, 18 Ocak 1936, 1 Haziran 1936

Tan, 6 Mayıs 1935.

Tanin,30 Ağustos 1910.

Tevhid-i Efkâr, 18 Kasım 1923, 28 Aralık 1923, 24 Ocak 1924.

Vakit, 27 ağustos 1927, 13 Eylül 1934, 2 Temmuz 1933, 2 Haziran 1934, 22 Temmuz 1934, 27 Ağustos 1934, 28 Ağustos 1934, 3 Eylül 1934, 13 Eylül 1934.

D) İNTERNET KAYNAKLARI

http:// gsl55.free.fr, Galatasaray Lisesi 1955 Yılı Mezunları Sitesi.

EKLER

Galatasaray Lisesi'ne Mahsus Talimatname

Madde 1: Galatasaray Lisesi talebeyi yüksek tahsile hazırlayan bir müessese olup tedrisatı Türkçe ve Fransızca olarak gerçekleştirilir. Tahsil müddeti on iki senedir. Kısmı-ı evvel (ilk) sınıfları beş sınıftan ibaret olup, iptidai (ilkokul) sınıflarını kapsar. İkinci kısım ise iki devreden müteşekkil olup, birinci devre dört, ikinci devre üç sınıfı ihtiva eder.

Madde 2: İlkokul kısmı 5 yıl, orta kısmın birinci devresi 4 yıl, ikinci devresi 3 yıldır.

Kayıt ve Kabul Şartları:

Madde 3: İptidai kısma, diğer iptidai mekteplerinde olduğu gibi 7–12 yaşında talebe kayd ve kabul olunur. 15 yaşını bitirmiş talebe herhangi sınıfta bulunursa bulunsun iptidai kısmına devam ettirilemez.

Birinci devre birinci sınıfına 12–15 yaşında öğrenciler kayd ve kabul olunur. Diğer sınıflar da buna göre hesap edilir. Bu sınırlar haricinde talebe kabulü vekâletin müsaadesine bağlıdır.

Madde 4: Mektebe dâhil olmak için mektebin açılmasından on beş gün evvel müdüriyete bir dilekçe ile müracaat etmek lazımdır.

Müracaatta istenen belgeler:

- Nüfus tezkeresi
- Doktor raporu
- Aşı belgesi
- Kayıt ilmühaberi (Bu belge doldurulmak üzere idare tarafından verilecektir.)
- Talebenin 4,5 x 6 cm ebadında iki adet fotoğrafı

Kayıt ve kabul olunan çocukların ebeveyn veya velileri ikamet ettikleri yerleri doğru olarak mektep idaresine yazılı bir şekilde bildirmeleri gerekmektedir.

Madde 5: Mektebe kayd ve kabul olunacak talebe Türkçe ve Fransızca'dan imtihana tabi tutulup kaydedilmesi icap eden sınıfın altındaki sınıfta okutulması mecburi olan derslerden imtihan vererek bilgisini ispat etmesi lazımdır. Bilgisini ispat için her dersten en az beş numara alması lazımdır.

Türkçe ve Fransızca kısımlarından imtihanı yapılan aday hangi kısımdan zayıf ise diğer kısımdan da aynı sınıfı takibe mecburdur.

Madde 6: İstanbul'da ikamet etmeyen ebeveynin göstereceği veliler, meşru bir takım sebeplerden dolayı mektep idaresi tarafından evlerine iade edilen çocukları kabul etmeye mecburdurlar.

Madde 7: Yukarıda gösterilen şartlar haricinde öğrenci kaydı yapan mektep müdürüne birinci defa da ihtar cezası verilir. İkinci defa aynı husus gerçekleştiğinde maaşının dörtte biri, aynı hata üçüncü defa yapılırsa maaşının tamamı ceza olarak kesilir. Hatanın tekrarı halinde müdür görevinden azlolunur.

Ücretler:

Madde 8: Galatasaray Lisesi'ne leyli (yatılı), nehari (gündüzlü) ve yemekli nehari olmak üzere üç kısım üzerine talebe kayd ve kabul olunur. Bunlar kanunla belirlenmiş ücretlere tabidirler. Ücret üç taksitte alınır. Birinci taksit eğitim yılı başında, ikinci ve üçüncü taksitler ise Aralık ve Mart ayları başında ödenir.

Madde 9: İlk taksit alınmadıkça öğrencilerin mektebe devamlarına müsaade edilmez. Diğer taksitler on gün kadar gecikebilir. Bu süre sonunda taksitini ödemeyen velilerin ikamet adresleri maliyeye bildirilir.

Madde 10: Herhangi bir taksitin son gününden on beş gün evvel çocuğun mektebi terk edeceğini müdüriyete yazılı olarak haber vermeyen veliler o taksiti tamamen ödemeye mecburdurlar. Bu gibilerin isimleri ve ikamet adresleri Mal Memurlarına bildirilir.

Madde 11: Taksit müddeti sona ermeden mektebi terk eden veya kaydı silinen öğrenciye ödenmiş taksitten iade yapılmaz.

Madde 12: Bir mektepten diğer mektebe nakledilen leyli ve nehari ücretli talebe taksiti ödediğine dair makbuz ibraz ederse o müddet için kendisinden taksit alınmaz. Ancak nakil gittiği mektebin ücreti fazla ise taksit bedelinin farkını öder.

Madde 13: Ücretli leyli ve nehari resmi mekteplerde birden fazla çocuğu olanlardan giriş tarihi itibariyle birincisinden tam, ikincisinden üçte iki, üçüncüsünden yarı ücret alınır. Üçten fazla çocuk okutanlardan, bu çocuklar için, para alınmaz.

Madde 14: Öğrencilerden alınacak ücret, makbuz mukabilinde mektep veznesine yatırılır.

Madde 15: Zamanı gelmeyen taksit bedeli alınmaz. Ancak bir öğrenci iki veya üç taksiti zamanından önce defaten (bir defada) ödemek isterse ödenen para emanet hesabına alınır ve taksit zamanında mahsubu icra olunur (emanetten mektep veznesine aktarılır). O

öğrenci her ne suretle olursa olsun mektepten ayrılırsa emanet hesabına alınan ücret geri verilir.

Madde 16: Bir öğrenci eğitim yılı içinde nehariden leyliye geçiş yapabilir. Ancak bu geçiş hangi taksit müddetine tesadüf ederse onun tamamını ödemeye mecburdur.

Madde 17: Leyliden nehariye geçen öğrenciye leyli ücretinden bir şey geri verilmez. Ancak o taksite ait nehari ücreti de alınmaz. Zamanı geldiğinde ondan sonraki nehari taksitleri alınır.

Büyük tatilde mektepte kalacak olan bekâr talebenin (daimi yatılı) ücretli olanlarından muayyen bir meblağ ücret istenir. Bu meblağın miktarı mektep idaresinin teklifi üzerine Maarif Vekâleti tarafından tespit edilir. Parasız yatılı öğrenciler bu ücretten muaftırlar.

Madde 18: Fakir oldukları idare meclisi ve Maarif memurlarınca tespit edilen nehari talebeden, bu konudaki kanunun verdiği izin gereği olarak, ücret alınmaz.

Madde 19: Her mektebe vekâletçe tayin ve tebliğ olunacak nispet dairesinde (sayıda) leyli meccani (parasız yatılı) talebe kaydolunur. Bunlar aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Şehit çocukları (öncelikle tercih edileceklerdir)
- En az on sene kesintisiz maarif hizmetinde bulunanların çocukları
- Fakir oldukları belgeyle tespit edilenler

Leyli meccani olarak kabul edilmek için müracaat eden talebenin zekâsı, sıhhati, ahlakı, yaşı yüksek tahsil yapmaya müsait bulunacaktır.

Madde 20: Leyli meccani olan talebe iptidai sınıflarda birbirini takip eden iki sene sınıf geçemedikleri; birinci ve ikinci devrelerde ise bir sene sınıf geçemedikleri veya iyi dereceden aşağı not alarak geçtikleri takdirde yatılı hakkını kaybedip nehari meccaniye geçirilirler. Bu gibilerin isimleri ikmal imtihanlarını müteakip derhal Maarif Vekâleti'ne gönderilir.

Madde 21: Mektebin leyli talebe kontenjanı Maarif Vekâleti'nce tespit edilir. Bunların haricinde talebe kabul edilemez.

Mektebe Kaydedilecek Talebenin Getirmeye Mecbur Olduğu Eşya:

Madde 22: Mektebe kaydolunan her talebe örneği idarece belirlenen şekilde yazlık ve kışlık birer dâhili elbise tedarik etmeye mecburdur.

İstanbul'da ailesi olmayan öğrenciler ayrıca altı gömlek, altı don, on iki mendil, altı çift çorap ve altı havlu tedarik ederek mektebin elbise ve çamaşır muhafızına teslim etmeye mecburdurlar. Bundan başka mektep idaresince getirilmesi lüzumu ilan edilen yatak levazımı mektebe tamamen teslim edilmedikçe talebenin gece mektepte kalmasına müsaade olunamaz.

Madde 23: Elbise ve çamaşır üzerine her öğrencinin numarasının esaslı bir şekilde yazılmış olması şarttır.

Madde 24: Bütün öğrenciler eğitim için gerekli levazımı bizzat tedarik etmeye mecburdurlar.

Madde 25: Yatılı öğrenciler her hafta muntazaman çamaşırlarını değiştirmeye mecburdur. Ailesi İstanbul'da bulunanlar çamaşırlarını ailelerine yıkatır ve ailesi İstanbul'da bulunmayan öğrencilerin çamaşırlarını mektep idaresi kendi çamaşırhanesinde yıkatır.

Madde 26: Ailesi İstanbul'da olan talebeler tatil günlerinde mektepte kalamazlar.

Madde 27: Birbirini takip eden iki sene boyunca sınıfını geçemeyen talebeye bir tasdikname verilerek mektepten çıkarılır.

Müdür:

Madde 28: Lisenin idaresi müdür tarafından yerine getirilir. Mektebin diğer bilcümle memurları görevleriyle ilgili bütün hususlarda müdüre tabidirler.

Madde 29: Müdürün idari işlerle ilgili görevleri aşağıdaki hususlardır:

- Müdür, mektebin umumi idaresinden birinci derecede mesuldür. Mevcut memur ve müstahdemlerin vazifelerini iyi bir şekilde yerine getirmelerini sağlamak ve mektebin intizamıyla terakkisini sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür.
- İnzibat Meclisine (disiplin kurulu) başkanlık eder ve meclisin kararlarını uygular.
- Sözlü imtihanların bitimini müteakip mektep memur ve öğretmenlerinin her birisi hakkında ayrı ayrı sicil tutup Maarif Vekâleti'ne arz eder.
- Memur ve öğretmenlerden birinin vazifesini yerine getirmede kusurlu olduğu gözlendiği ve gerekli ihtar yapıldığı halde tesirini göstermediği takdirde durumu yazılı olarak vekâlete bildirir. Fevkalade durumlarda lüzum görürse mesuliyeti üzerine alarak bir memur ve öğretmene geçici olarak işten el çektirir ve vekâlete arz eder.

Madde 30: Müdürün eğitimle ilgili vazifeleri şunlardır:

- Meclis-i Muallimin (Öğretmenler Kurulu)'e başkanlık eder.
- Ders yılı bitiminde, Öğretmenler Kurulunca lüzum görülen değişiklikler ve düzenlemeleri bir rapor şeklinde vekâlete arz eder. Mektep programlarının öğretmenler tarafından tatbik edilip edilmediğine nezaret eder ve zaman zaman derslerde hazır bulunur.

Madde 31: Müdürün mali işlerle ilgili vazifeleri şunlardır:

- Sorumlu muhasebeciler tarafından hazırlanan öğretmen, memur ve müstahdemlere ait maaş bordrolarını inceler ve tasdik eder.
- Mektebin öğretmen, memur veya müstahdemleri arasından yevmiyesi kesilmesi gerekenler olursa bunları bordrolara işaret eder.
- Mektep bütçesinin iyi idaresinden birinci derecede sorumludur. Her nevi masrafı inceledikten sonra tasdik eder.
- Her sene Mart başlangıcında mektebin ileriki yıllara ait bütçelerini düzenleyip ilgili makamlara verilmek üzere vekâlete arz eder.

Müdir-i Sani:

Madde 32: Müdir-i Sani (İkinci Müdür)'nin vazifeleri şunlardır:

- Memur ve öğretmenlerin devam ve devamsızlık cetvellerini müdüre verilmek üzere hazırlar.
- Yatıya kalan memurların nöbet cetvellerini düzenler.
- İstatistik cetvellerini, işbu talimat ile belirlenen zamanlarda, tanzim eder.
- Her üç ayda bir disiplin kuruluyla beraber öğrencilerin tavır ve hareket (hal ve gidiş) notlarını gösteren bir cetvel hazırlar. Bu cetvel eğitim yılı sonunda talebenin hal ve gidiş notlarını belirlemede nazarı dikkate alınır.

Madde 33: Müdir-i Saninin eğitimle ilgili vazifeleri şunlardır:

- Her sene biri Ocak ayının on beşinde, diğeri sene sonunda derslerin kesildiğini ve öğretmenlerden her birinin programda yer alan konulardan hangilerini işlediğini ihtiva eden ikişer cetvel düzenleyip bir nüshasını vekâlete gönderilmek üzere müdüriyete verir.
- Her üç ayda bir yazılı imtihanları müteakip talebenin etvar (tavırlar) ve mesai cüzdanlarını (ara karne) yazar ve velilerine götürmek üzere talebeye dağıtır.
- İptidai sınıflarındaki talebeye her iki ay sonunda mesai cüzdanlarını dağıtır.

Madde 34: Müdir-i Saninin idari işlerle ilgili vazifeleri şunlardır:

- İdare ve eğitim işlerinde müdüre yardımcı olur ve yokluğunda ona vekâlet eder.
- Tedrisat ve disiplinle ilgili müdür tarafından verilecek emirleri ilgililere duyurur ve takip eder.
- İmtihanlardan takdir edilen notları içeren cetveli ve şahadetnameleri düzenler ve dereceleri esas defterlere kaydeder.

- Talebenin, mektebin ve bilumum teferruatının, hademenin temizliğine dikkat eder.

Birinci Muavin:

Madde 35: Birinci muavinin vazifeleri şunlardır:

- Mektebin bütün işlerinde müdüre ve müdir-i saniye yardımcı olmak.
- Talebenin, genel terbiyesine ve mektepteki disipline ait bütün hususları düzenleyip idare etmek.
- Talebenin hâl ve hareket notlarını belirleyip ilgili cetveli müdir-i saniye iletmek.
- Sınıf defterlerini tetkik etmek ve öğrencilere ait vukuatı ilgili deftere kaydedip uygulamaya geçirilmek üzere nöbetçi muavine vermek.
- Namevcut (okula gelmeyen) öğrencilerin mazeretlerini istemek ve birbirini takip eden iki gün mektebe gelmeyen talebenin velilerinden durumu soruşturmak.
- Her akşam ertesi günü mektepte yemek yiyecek öğrenci ve memurların adedini belirleyip bununla ilgili bir pusula hazırlamak ve ambar memuruna teslim etmek.
- Vazifelerini ihmal eden muavinlere gerekli ihtarda bulunmak, tekerrürü halinde müdir-i saniye bildirip usulü gereği ceza verilmesini sağlamak.
- Hafta içinde müdir-i sani ile birinci muavin münavebe (değişerek) ile mektepte nöbet tutmaya mecburdurlar.
- Mektebin Beden Eğitimi muallimleriyle birlikte talebenin bahçedeki futbol, tenis gibi bedensel oyunlarını ve izci teşkilatını düzenleyip idare etmek.

Muavinler

Madde 36: Muavinlerin vazifeleri şunlardır:

- Muavinler kendi kısımlarındaki dâhildeki öğrencilerin hâl ve hareketine, devam ve devamsızlığına ait bütün hususları idare eder ve meydana gelen vukuatı yazılı olarak birinci muavine bildirir.
- Öğrencilerin ahvali umumiyesini daima nazarı dikkatte bulundurarak aralarında arkadaşlık tesisine kurulmasına çalışıp, kavga ve sürtüşme meydana gelmesini engeller.
- Her muavin kendi nezaretine bırakılmış talebenin bedeni, sıhhi, fikri, ruhi ve ahlaki mizacını birer birer tetkik edip elde ettiği sonucu zata mahsus cep defterine kaydetmeye ve bu hususstaki bütün inceleme ve gözlemlerini birinci muavine bildirmeye mecburdur.

- Muavinlerden biri iptidai kısma, diğeri kısmı tali, birinci ve üçüncüsü kısmı tali ikinci devre talebesine nezaret ve muallimleriyle müştereken vukuatı zapt ve defteri mahsusasına kaydeder.
- Muavinler not cetvellerini öğretmenlerden alıp devamsızlık mazeretleriyle yoklama vukuatını günü gününe birinci muavine teslim ederler.
- Kısmı tali ikinci devre muavini diğer kısım muavinlerinin ifa ettikleri terbiyevi ve idari vazifelerden ayrı olarak bütün talebenin künye defterini ve imtihan cetvellerini ve öğrencilerin vukuatını içeren sicilleri tutar.

Madde 37: Mektepte her gün sabahları temizlik yoklaması yapılır. Talebenin bilhassa dişleri, kulakları, elleri ve elbiseleri teker teker muayene edilir. İşbu vazife iptidai sınıflarında nöbetçi muavinler tarafından tali sınıflarda birinci derecede muallim muavinleri, ikinci derecede kısım muavinleri tarafından gerçekleştirilir.

Madde 38: Talebenin genel temizliğine ait bu vazifelerden 34 ve 35'nci maddelerde zikr olunan ilgili memurlar mesuldürler.

Heyet-i Talimiye (Öğretmenler Kurulu):

Madde 39: Galatasaray Lisesi Heyet-i Talimiyesi iptidai ve tali kısım muallimlerinden, muallim muavinlerinden ve geçici öğretmenlerden oluşur.

Madde 40: Geçici öğretmenler yalnız tedris edecekleri derse ait vazife ile mükelleftirler. Diğer öğretmenler işbu talimat ile belirlenmiş vazifeleri yerine getirmeye mecburdurlar.

Madde 41: Mazeretsiz olarak derse gelmeyen muallim hakkında orta tedrisat muallimleri kanununun 16. maddesine uygun olarak ceza verilir. Cezalar tescil edilmek üzere derhal vekâlete bildirilir.

Madde 42: Muallim tarafından ileri sürülen mazeretin kabul edilip edilmeyeceğini incelemek müdürün vazifesidir.

Madde 43: Geçici öğretmenler haricinde muallimler vekâletin müsaadesi olmadıkça hariçte görev yapamazlar. Buna muhalif hareket edenler orta tedrisat kanununa uygun olarak görevden ayrılmış sayılırlar ve yerlerine vekil öğretmen atanır. Daha sonra vekâlete bilgi verilir.

Madde 44: Muallimler Ağustos'un yirmi beşinde mektepte bulunmak mecburiyetindedirler. Mazereti olduğu için bu tarihte mektebe gelemeyecek öğretmenler durumu daha önceden yazılı olarak mektep müdürüne bildireceklerdir.

Meclisler:

Muallimler Meclisi:

Madde 45: Mektepte müdürün başkanlığında toplanan biri iptidai; diğeri tali kısım öğretmenlerinden teşekkül etmek üzere iki muallimler meclisi vardır. Bunlar iki ayda bir kere ayrı ayrı toplanırlar. Toplantı günleri eğitim yılı başlangıcında müdür tarafından belirlenip, öğretmenlere yazılı olarak tebliğ edilir.

Madde 46: Muallimler meclisi müdürün, bulunmadığı takdirde müdir-i saninin başkanlığında toplanır. Muallimler meclisine katılmak mecburidir. Toplantıya katılmamak kanunen derse girmemek gibidir.

Madde 47: Muallimler meclisinin vazifesi her öğretmenin iki ay zarfında her fenden tedris eylediği bahisleri tetkik ile yekdiğerine bağlantısı olan dersin birbirine paralel olarak devamını temin etmek ve her öğretmen uyguladığı eğitim yönteminden gördüğü faydalardan söz ederek fikir alış verişine zemin hazırlamak ve ders işleme yöntemi uygun olmayan öğretmenlere yöntemlerini değiştirtmek ve talebenin feyz almasını kolaylaştıracak çareleri düşünmek ve bir evvelki toplantıda alınmış olan kararların zaptını okuyarak bu kararların tatbik edilenlerini ve istifade sağlananlarını ortaya koymak, diğer ülkelerde uygulanmakta olan eğitim yöntemleri hakkında bilgi alış verişinde bulunmak, programların uygulanmasına yönelik hususlarda müzakerede bulunup değişiklik ihtiyacı hissettiren konuları ve ders araç gereçlerinden noksan olanlarını belirlemek ve bütün bunları karara bağlamaktan ibarettir. Meclis alınan kararlara nazaran sene nihayetinde geniş kapsamlı bir zabıtname düzenler ve işbu zabıtname meclisçe incelenip kabul edildikten sonra müdüriyet vasıtasıyla Maarif Vekâleti'ne gönderilir. Meclisin yazmanlığını her sene başında meclisçe seçilmiş iki öğretmen yerine getirir.

İnzibat Meclisi (Disiplin Kurulu):

Madde 48: Mektepte müdürün başkanlığında ikisi birinci, ikisi ikinci devre ve biri iptidai kısım öğretmenlerinden olmak üzere beş muallimle müdir-i sani ve muavinlerden oluşan bir disiplin kurulu vardır. Kurul ayda bir kere ve icabından fevkalade olarak toplanır. Meclisin toplantı tarihleri ders yılı başlangıcında müdür tarafından belirlenip yazıyla üyelere tebliğ edilir. Vekil öğretmenler bu meclise üye olamazlar. Müdürün bulunmadığı zamanlarda meclise müdir-i sani başkanlık eder.

Madde 49: Bir sınıfın tamamına ceza vermek lazım gelirse bu cezanın tayini disiplin kuruluna aittir.

Madde 50: Disiplin Kurulunda yer alacak öğretmenler muallimler Meclisi tarafından bir sene müddetle ve gizli oy ile seçilirler. Bir sene evvelki disiplin kurulunda azalık yapmamış olan öğretmenlerin istifası kabul edilmez.

Madde 51: Disiplin Kurulu kararları oy çokluğu ile alınır. Oyların eşitliği halinde öğrencilerin lehinde olan tarafın oyları tercih edilir.

Madde 52: Disiplin kurulunun kati ihraç dışındaki kararlarının uygulanması mecburidir. Kati ihraç kararı Maarif Vekâleti'nin onayıyla yürürlüğe girer.

Madde 53: Disiplin Kurulu bir ay zarfındaki öğrenci vakalarını gözden geçirir ve bu konuda nazarı dikkati çekecek hususlarda ilgililere müdür vasıtasıyla durumu bildirir. Kurul mektebin disipliniyle ilgili işlemlere dair müdür tarafından havale edilen evrakı inceleyip hüküm verir.

Mubayaa Heyeti (Satın Alma Komisyonu):

Madde 54: Satın alma komisyonu, mektep müdürünün başkanlığında olarak müdir-i sani, muallimler meclisince seçilmiş iki sabit öğretmen, idare memuru, doktor, kâtip ve mutemetten oluşur. Mubayaa komisyonunun vazifeleri ilgili talimatta yazılıdır.

*İmtihanlar***:**

Madde 55: Bilumum iptidai talebesi sınıf geçme imtihanına tabidir. Sınıf geçmek için eğitim esnasında verilen notlar ile imtihanda kazanılan numara nazarı dikkate alınacaktır. Şöyle ki: Her ders için ayrı ayrı olarak her iki ayda bir talebenin say (çalışma) ve gayret cüzdanına geçmek üzere öğrencilerin ders esnasında almış oldukları notların ortalaması alınır. Her talebe iki ay zarfında behemehal birkaç defa derse kaldırılmış ve muallimi tarafından kendisine not verilmiş olacaktır. İptidai muallimleri bu notları idareye muntazaman vereceklerdir. Ders yılı sonunda bu ortalamaların ortalaması ile sözlü imtihanda talebenin kazandığı not toplamının ortalaması alınır. Bu ortalama sınıf geçme notu olacaktır.

Madde 56: İlk iki sınıfın imtihanları tamamen sözlü olup yalnız mektep muallimleri tarafından yapılır. Diğer sınıflarda, imlâ, tahrir, hat dersleri yazılı, diğerleri sözlüdür. Hat dersinin notu lisan dersi ortalamasına dâhil değildir. Son sözlü imtihanda alınan not derece tayinine yarar.

Madde 57: İmtihanlar muallimler tarafından yapılır. Üst sınıfın öğretmeni alt sınıfın mümeyyizi olur. Talebeye verilecek notlar mümeyyizlerle müzakere edilerek belirlenir. Muallimler öğrencilere hangi konulardan imtihan olacaklarını, tedrisatın hangi kitaptan

yapıldığını kaçıncı sayfaya kadar okutulduğunu ve imtihanda alınan neticeyi ilgili cetvele yazarak imzalayacaklardır.

Madde 58: Sınıf geçme için verilecek notun tayininden talebenin imtihanda vermiş olduğu cevaplar esas kabul edilir. Ancak öğrencinin yıl içinde kazanmış olduğu notlar da dikkate alınır. Bunun için yıl içinde almış oldukları notların cetveli imtihan heyeti huzurunda bulundurulacaktır.

Madde 59: Sınıf geçmek için imtihan notları en az üç ve bütün notların ortalaması asgari beş olmalıdır.

Madde 60: İmtihanda küsurlu not verilmez. Ortalamaların alınmasında yarıdan aşağı olan küsurat atılır. Yarıdan yukarısı üst nota tamamlanır.

Madde 61: Hastalıktan veyahut diğer bir meşru mazeretten dolayı imtihana gelemeyen talebe imtihanlar devam ettiği müddetçe gelebilecek olursa idare tarafından belirlenen bir günde ayrıca imtihan edilebilir. O zaman dahi gelemeyecek olursa gelecek eğitim yılı başlangıcında imtihan edilir. Meşru mazereti olmadığı halde imtihana gelmeyenler sınıfta kalır.

Madde 62: İptidai kısmı imtihanları azami on beş gün sürer. İmtihan müddetini kısaltma amacıyla öğrenciler birbirini takip ederek imtihan edilirler. Fakat her derse ayrı bir not verilir.

Madde 63: Öğrenciler musiki ve beden eğitimi derslerinden imtihan edilmez. Ancak bu derslerden talebe sınıfça muayene olunur. Bu derslerden talebenin sene zarfında gösterdiği gayret ve istidada göre not verilir. Resim ve el işleri olarak talebenin bir senede yaptıkları şeyler sergilenerek not verilir. Bu dersler ayrıca imtihana tabi değildir.

Madde 64: İki derste imtihanda üçten az veya son ortalamada beşten düşük not alan talebe ikmal imtihanına kalır. İkiden fazla dersten başarılı olamayanlar sınıfta kalır.

Tali Kısımların İmtihanları:

Madde 65: Her sene üç imtihan yapılacak ve bunların ikisi yazılı biri sözlü olacaktır. Yazılı imtihanların birincisi mektebin açılışından üç ay, ikincisi altı ay ve şifahi imtihan dokuz ay sonra yapılacaktır.

Madde 66: Yazılı imtihanlarda öğrenciye sorulacak sualler programa uygun olarak muallim tarafından düzenlenen bir fihristten (soru listesi) mektep müdürünün ve öğretmenin ortak kararı ile seçilir. İmtihan sorularının tedrisattan hakkıyla istifade edildiğinin anlaşılmasına yönelik olarak hazırlanmasına dikkat edilir.

Madde 67: Her öğretmen imtihan evrakını inceleyip her öğrencinin başarı durumuna göre imtihan varakası üzerine ayrı ayrı notları yazar ve imtihan cetveline geçirerek imza ettikten sonra imtihanın yapılışından nihayet on beş gün zarfında imtihan evrakıyla cetveli mektep idaresine verir. Her sınıfta yazılı imtihanlar bir hafta içinde bitirilecek ve dersler tatil edilmeyecektir.

Madde 68: Notların dereceleri aşağıdaki gibidir:

9–10	Aliyy-ül-a'lâ	(Pekiyi)
8	A'lâ	(İyi)
7	Karib-ül a'lâ	(İyiye Yakın)
6	Vasat	(Orta)
5	Karib-i vasat	(Ortaya Yakın)
3–4	Zayıf	
1–2	Pek zayıf	
0	Fena	

Madde 69: Yazılı imtihanlarda öğrencilerin kâğıtları mektep idaresince mühürlenir. Cevapların bu kâğıtlara yazılması lazımdır. Her öğrenci bu mühürlü kağıdın yukarısına ismini, numarasını ve imtihan olduğu günün tarihini okunaklı bir surette yazmaya mecburdur. İmtihanda hile yapanlara veya hile yapmak teşebbüsünden bulunanlara sıfır almış nazarıyla bakılacaktır.

Madde 70: Sözlü imtihanlara eğitim yılının bitiminden beş gün sonra başlanıp dört hafta zarfında bitirilecektir.

Madde 71: Şifahi imtihanlarda mümeyyizler mümkün olduğu kadar mektep öğretmen kadrosu arasından veya diğer liselerin öğretmenleri arasından seçilir. Gerektiğinde dışarıdan ihtisas sahibi mümeyyiz davet edilebilir. Mümeyyiz seçilen öğretmenler her halûkârda imtihanda bulunmaya mecburdurlar. Gelmeyenler bir gün gelmemiş sayılarak maaşlarından yevmiye kesintisi yapılır. İmtihanda küsurlu numara verilmez. Sınıf geçmek için hem sözlü imtihanda her dersten en az üç almak gerekmekte, hem de yazılı imtihan notların ortalamaları ile sözlü imtihan notu arasındaki ortalama beşten aşağı olmamalıdır. Yazılı imtihan notları ortalamasından küsurlular dikkate alınmaz. Yalnız ikinci ortalamanın verilmesinde meydana gelen buçuklu notlar tam nota yükseltilir. Bu suretle elde edilen ortalamalara sınıf geçme notu denir. Fakat yalnız pratik olarak gerçekleştirilen Beden Eğitimi dersinde uygulama notu sınıf geçme notu olarak kabul edilir. Gerek Beden Eğitimi gerekse Güzel Yazı dersinden üç almak yeterlidir.

Madde 72: Yazılı imtihan notları her imtihan dönemi sonunda öğrenciye duyurulur ve deftere kaydedilerek saklanır. Say (çalışma) ve gayret cüzdanlarına da yazılarak öğrencilerin velilerine say ve gayreti hakkında bilgi verilir.

Madde 73: Yazılı imtihanlarda bulunmayan öğrenci sıfır almış sayılır. Ancak mektebe gelemeyecek derecede hastalık gibi mazeretleri olanlar için giremedikleri yazılı imtihandan bir ay sonra bir hafta devam etmek ve dersleri aksatmamak üzere bir yazılı imtihan daha yapılır. Öğretmenler tedris ile meşgul bulundukları takdirde bu imtihanlar usulü gereği düzenlenmiş sualler dairesinde mektep idaresi tarafından gerçekleştirilir. İncelenen imtihan evrakı ilgili öğretmene verilir. Öğretmen incelemesini tamamladıktan sonra bir hafta zarfında idareye iade eder. Mazeret tabip raporuyla ispat edilmek ve mazeretin geçerli olduğu mektep idaresinde kanaat oluşturması lazımdır.

Mazeret imtihanına dahi girmeyenler mazeretleri ne olursa olsun sıfır almış sayılırlar. Sözlü imtihana hastalık gibi bir sebeple giremeyenler önceki bölümde anlatıldığı üzere mazeretlerini bildirirler ve bir de yalnız bir dersten sınıf geçme numarası beşten aşağı Beden Eğitimi notu da üçten aşağı olanlar diğer derslerden aldıkları sınıf geçme notlarının genel ortalaması yediye ulaştığı takdirde Ağustos'un 25'den Eylül'ün 10'nuna kadar imtihana kabul edilirler.

Genel ortalama alınırken ortaya çıkan küsur buçuk ve buçuktan yüksekse tam kabul edilir. Buçuktan düşükse dikkate alınmaz. Lise talebesinden sözlü imtihanda bir dersten üçten az not alanların diğer dersler imtihan notlarının genel ortalaması en az 6,5 olduğu takdirde ikmal imtihanlarına kabul edilirler.

Madde 74: Son sınıf imtihanlarında başarı gösterenlere şahadetname verilir. Bu şahadetnameye orta sınıflarda tedris olunan ilim ve fenlerden her birinden elde edilen sınıf geçme notlarının genel ortalaması alınırken ortaya çıkan küsurlar buçuk ve buçuktan yüksekse tam nota yükseltilir. Buçuktan düşük olanlar dikkate alınmaz. Şahadetnamenin derecesini belirlemek için bu genel ortalamaların ortalaması alındığı esnada yukarıdaki fıkrada yazılı olduğu üzere hareket edilir.

Madde 75: Eğitim döneminin üçte biri oranında mektepte bulunmayan bir öğrenci devamsızlığı her ne sebebe bağlı olursa olsun eğitimin üçte ikisine devam etse bile sözlü imtihana kabul edilmeyip sınıfta bırakılır. İptidai sınıf talebesinden eğitim döneminin yarısından çok devamsızlık yapan öğrenciler, devamsızlıkları hangi sebebe dayanırsa dayansın imtihanlara kabul edilmezler. Hâl ve gidiş notlarının sınıf geçmeye tesiri yoktur. Ancak eşit not almış öğrencilerin sıralamasına etki eder.

Madde 76: Her sene sözlü imtihanları müteakiben mektep müdürü iptidai ve tali kısımlar için ayrı ayrı olmak üzere her öğrencinin künyesini ve sınıf geçme notlarını ve sınıfta kaçıncı olduğunu belirleyen bir cetveli iki nüsha olarak hazırlayıp şahsi ve mektep mührüyle mühürleyip vekâlete gönderir.

Madde 77: Mektebin iptidai kısmı öğrencilerinden imtihanlarını talimatnameye uygun olarak tamamlayanlara "iptidai tahsil tasdiknamesi" verilir.

Madde 78: Şahadetnameler müdür ve müdir-i sani tarafından imzalandıktan sonra tasdik edilmek üzere vekâlete gönderilir. Şahadetnamelere sıralı numara verilir.

Madde 79: Gerek tasdikname ve gerekse şahadetnameler sabit kopya mürekkebiyle yazılır ve üzerinde silinti, kazıntı bulunamaz. Şahadetnamelere mezun öğrencinin mektepten çıkış döneminde çektirilmiş bir fotoğrafı yapıştırılarak yarısı fotoğrafa yarısı şahadetnameye denk gelecek şekilde mektebin resmi mühürüyle mühürlenir.

Madde 80: Yukarıdaki hususlara aykırı olarak yazılan şahadetname veya tasdiknameden dolayı müdürler sorumludur.

Madde 81: Şahadetname yerine geçecek şekilde tasdikname verilemez. Şahadetnameler son imtihandan itibaren nihayet on beş gün zarfında hazırlanıp öğrencilere dağıtılacaktır.

Madde 82: Mektebi terk veya diğer bir mektebe nakledecek öğrenciye tasdikname verilir. Bu tasdiknamelere her sene aldığı sınıf geçme notlarıyla terk ettiği sene içindeki yazılı imtihan notları yazılır. Sınıf geçmeyi başaramayanların tasdiknamelerinde bunun sebebi izah edilir.

Madde 83: Sınıf geçememesinden dolayı ihraç edilen öğrencilere durumlarını izah eden bir ilmühaber verilir. Münferiden veya toplu olarak serkeşçe hareketten dolayı mektepten çıkarılan öğrencilere, ihraç sebepleri izah edilerek, bir tasdikname verilir.

İdare Memuru:

Madde 84: İdare memuru mektepte mevcut bütün müstahdemlerin merciidir. Mektebin eşya ve levazımının iyi halde tutulmasına dikkat eder. Mektebe alınacak her nevi levazımın ve özellikle et, ekmek gibi günlük ihtiyaçların teslim alınmasında daima hazır bulunarak bunların ihtiyaca uygun olmasına dikkat eder. Yemeklerin güzel bir şekilde hazırlanmasına nezaret eder. Mevcuda dair muavinlikten alacağı pusulaya göre tablayı hazırlar ve müdüre tasdik ettirdikten sonra ambar memurlarına verir. Yatakhane, okuma salonu, dershane, bahçe vesair mektebin müştemilatının temizliğinden birinci derecede sorumludur. Kanun dairesinde kefalet vermeye mükelleftir.

Kâtip:

Madde 85: Kâtip mektep müdürünün nezareti altında olarak aşağıdaki vazifeleri yerine getirir:

- Eksiltmelerin şartlarını ve mukaveleleri hazırlar.
- Öğretmenlerin sicil dosyalarını muhafaza eder.
- Mektebe ait her tür resmi yazışmaları yazar ve dosyalayarak saklar.
- Müdürün vereceği bütün yazılı vazifeleri yerine getirir.

Ambar Memuru:

Madde 86: Okulun ihtiyacı olan erzakı satın alarak ambarda özenli bir şekilde korur. Kendisine idare memuru tarafından verilen tablaların içeriğini ambar defterine kaydedip saklar.

Madde 87: Ambar memuru teslim ve tesellüm ettiği evrakı günü gününe ilgili deftere kaydeder. O konuda tutulmuş evrakı saklayıp senetleri tasdik eder.

Madde 88: Haftada bir defa ve muayyen olmayan zamanlarda idare memuru ambar defterini inceleyip ambarı teftiş edecektir. Şüpheli bir hâl gördüğü takdirde derhal durumu müdüriyete bildirecek, gerekirse ambarı mühürleyecektir.

Madde 89: Ambar memuru tabla gereğince teslim edeceği erzakı nöbetçi muavini hazır bulunduğu halde sayacak ve tablanın altını nöbetçi muavine imza ettirecektir.

Depo Memuru:

Madde 90: Depo memuru senet karşılığında kendisine teslim edilen elbise, çamaşır, havlu, yatak takımları, yemekhane ve mutfak edevatını iyi muhafazaya memur olup bunları icap ettikçe mektep müdüriyetinden alacağı emre göre baş hademeye teslim eder.

Kullanılamayacak hale gelmiş eşyanın türü, kıymeti, âdeti, vasıfları hakkında idare memuruyla müştereken bir beyanname hazırlanıp, mektep müdüriyetine verilir ve müdür de vekâlete bildirir. İmhası için onları satın alma komisyonu hazır olduğu halde imha eder ve bu zabıt evrakı depo memuruna teslim edilir. Satılması icap eden eşyanın ise bir defteri düzenlenerek mal memurlarına yazı karşılığında teslim edilir. Bu eşya ve levazım mâl memurları tarafından satıldıktan sonra ilgili deftere kaydedilir ve ambar memuruna teslim edilir. Kanun dairesinde kefalet vermeye mükelleftir.

Mubayaa Memuru (Satın Alma Memuru):

Madde 91: Mubayaa memuru, mutemetten alacağı avans ile bütün alımları idare memuru ile beraber gerçekleştirir ve senetleri ilgili deftere kaydeder. Kanun dairesinde kefalet vermeye mükelleftir.

Muhasebe Memuru veya Mutemet:

Madde 92: Mutemet mektep müdürünün sürekli gözetimi altında olarak aşağıdaki vazifeleri yerine getirir. Mektebin bütün tahsisatını ve eğitim ücretlerini toplar ve maaşları dağıtır. Mektep idarecilerinin, öğretmenlerin ve müstahdemlerin maaş bordrolarını hazırlar ve tasdik edilmesi için müdüre sunar. Suretlerini ilgili deftere kaydederek ödemeden sonra sahiplerine imza ettirir. Müdürün özel işareti bulunan senetleri tediye eder. Kanun dairesinde kefalet vermeye mükelleftir.

Kütüphane, Fen Alet ve Edevatları Muhafaza Memuru:

Madde 93: Mektep müdürünün sürekli gözetimi altında olarak aşağıdaki vazifeleri yerine getirir:

- Mektebin eğitimle ilgili bütün alet edevat, kitap ve eşyaları demirbaş defterine kaydeder ve bunların iyi halde tutulmasına özen gösterir.
- Mektebin kütüphanesini ve eğitim alet ve edevat deposunu, kütüphane ve müzehaneye talep olduğu zamanlarda açar. Talep olunan şeyleri imza mukabilinde verir. Verilen kitap ve ders aletleri zarara uğrayacak olursa müdüriyete bir yazı gönderip sebep olandan tanzim ettirir.
- Kullanılamaz hale gelmiş eşyanın türü, kıymeti, sayıları ve vasıfları hakkında idare memuruyla müştereken bir beyanname düzenleyip müdüriyete verir. Müdür bunlardan imhası icap edenleri mubayaa heyeti hazır olduğu halde imha eder. Bununla ilgili zabıt tutulup kütüphane memuruna teslim edilir. Kanun dairesinde kefalet vermeye mükelleftir.

İmam:

Madde 94: İmam namaz vakitlerinde mektepte hazır bulunarak imamlık vazifesini yerine getirmekle mükelleftir.

Müstahzır:

Madde 95: Müstahzır fen laboratuarı aletlerini muhafaza memurundan ister ve ertesi gün yapılacak deneyler vesaire için hazırlıkta bulunur. Lüzumu olan kimyevi eczanın listesini yapıp idare memurundan alır ve sonra teslim eder. İdarenin tayin edeceği günde sinema makinesini işletir. Hafta içinde gece mütalaahanesinde (okuma salonu) talebenin derslerle ilgili müşkülünü halletmek üzere müzakereci sıfatıyla üç gece mütalaahanelere girer. Fizik laboratuarı ve kimya laboratuarı tertibine, alet ve edevatın tanzimine ve iyi halde muhafaza edilmesine itina eder.

Doktor:

Madde 96: Doktor biri ders yılı başlangıcında diğeri de mart ayında olmak üzere bütün talebe ile mektebin müstahdemlerini tek tek muayene eder ve muayene sonuçlarını bir deftere kaydeder. Daimi surette tıbbi bir teftişe muhtaç olanları özel deftere kaydeder. Muayene sırasındaki müşahedeleri ve talebe ve müstahdemlerin sıhhatlerinin korunması için gerekli önerileri ve bununla ilgili olarak talebenin ebeveynine bildirilecek tedbirleri özel deftere kaydeder. Deftere kaydedilenler her on beş günde bir muayene olunacaktır.

Madde 97: Her gün sabahleyin muayyen bir saatte mektep tabibi mektep idaresi tarafından bildirilen talebe ve diğerlerinin muayenelerini icra edecektir. Tıbbi muayene neticesinden lazım gelen tedbirler alınır ve bununla ilgili düşünceler günlük olarak özel muayene defterine kaydedilir.

Madde 98: Hafif hasta olanlar mektep hastahanesinde yatırılacaktır. Uzun müddet tedaviye muhtaç olanlar velilerinin yanına veya ücreti velileri tarafından ödenmek üzere hastahaneye, fakir ise belediye veya hükümet hastahanesine gönderilecektir.

Madde 99: Talebe veya müstahdemlerden sarılık hastalığına yakalananlardan öğrenciler tecrit odasına, hademeler hastahaneye sevk olunur. Öğrenci azami 24 saat zarfında evine gönderilmelidir. Sarılık hastalığının zuhuru derhal belediyeye haber verilmesini gerekli kılmaktadır.

Madde 100: Sarılık hastalığından kurtulan talebe diğerleri ile bir arada olmasından mahsur olmadığını belgeleyen rapor ibraz etmedikçe sınıfa kabul edilmeyecektir.

Madde 101: Mektep hastahane ve eczahanesine mektep tabibi nezaret eder ve ilk müdahaleler için lazım gelen ilaçların mevcut bulundurulmasına dikkat eder.

Madde 102: Mektep tabibi içeceklerin cinsine ve safiyetine dikkat etmekle beraber mutfak, müzakere odası, dershane, yemekhane, teneffüshane, yatakhane ve mektebin diğer

kısımlarını sık sık teftiş edecek ve sağlık şartlarına uygunlukları açısından lazım gelenler hakkında müdüriyete rapor verecektir.

Madde 103: Mektep tabipleri 24 saatten 24 saate değişmek üzere münavebe ile mektepte nöbetçi olarak kalacaklardır. Nöbetçi olmayan doktor dahi herhangi bir zaman aranılınca bulunabilecek bir surette gideceği yeri eczacıya haber verecektir.

Eczacı:

Madde 104: Mektep eczacısı mektep tabibinin vereceği ilaçları hazırlar ve tavsiye edeceği şekilde talebe ve müstahdemlere verir.

Madde 105: Muayyen ve gayrı muayyen zamanlarda talebe ve müstahdemlerin ateşlerini ölçer ve tabibin tavsiye edeceği diğer tedbirleri uygular ve ilaçların muayyen zamanlarda hastalara dağıtılmasını temin eder.

Madde 106: Hastahaneye müracaat edecek öğrencilerin numara ve isimlerini –velev ayak vizitesi için gelmiş olsalar bile- özel deftere kaydeder ve yapılan uygulanan tedaviyi yazar.

Madde 107: Her ay sonunda hastahanenin istatistik cetvelini hazırlar ve doktora tasdik ettirdikten sonra idareye verir.

Madde 108: Eczaneye gelen ve giden ilaçların defterini muntazaman tutmakla mükelleftir.

Madde 109: Hastahane müştemilatında mevcut bütün araç ve gereçlerin iyi halde muhafaza edilmesinden sorumludur. Her gün muntazaman hastahanede bulunan öğrencilerin listesini ikinci müdürlüğe ve nöbetçi muavinliğe vermeye mecburdur.

Madde 110: Bir kaza veya önemli bir hastalık meydana gelmesi halinde derhal idareyi haberdar etmeye mecburdur.

Madde 111: Hastahaneden her ne sebeple olursa olsun ayrılacağı zaman behemehal doktoru haberdar eder.

Madde 112: Talebeye doktorun tavsiye ettiği yemeği tabladaki istihkakı dâhilinde verilmek üzere idare memurunu haberdar edecektir. Kanun dairsinde kefalet vermeye mükelleftir.

Talebenin Vazifeleri:

Madde 113: Talebeden salim bir hareket tarzı, derslere muntazaman devam, sürekli bir gayret, tam bir disiplin, amirlerine ve öğretmenlerine karşı samimi bir hürmet ve vazifelerine şiddetli bir itina göstermesi talep edilir.

Madde 114: İzin müdürden, müdür bulunmadığı vakit ikinci müdürden o da bulunmadığı vakit birinci muavinden alınır. Her ne sebepten olursa olsun mektebe gelemeyecek talebe velileri aracılığıyla devamsızlık sebeplerini mektep idaresine bildirmeye mecburdur. Meşru bir sebebe dayanmayan devamsızlıklar ve sürekli geç gelmeler cezayı gerektirir.

Madde 115: Talebe mektepte münasip ve temiz bir kıyafetle bulunmaya ve mektebin içinde ve dışında genel adaba riayet etmeye mecburdur.

Madde 116: Teneffüs zamanlarında oynanacak oyunlar öğrencilerin fikri istirahatlarını temin edecek şekilde olmalıdır. Ancak tehlikeli ve ahlak dışı oyunlar genellikle yasaktır.

Madde 117: On yedi yaşını bitirmemiş öğrencilerin futbol oynamaları kati surette yasaktır. On yedi yaşını bitiren talebenin futbol oynayabilmeleri mektep doktorunun müsaadesine bağlıdır.

Madde 118: Ders ve etüt sırasında gürültü etmek yasaktır. Talebenin vaziyeti daima hıfzısıhha ve adab-ı muaşeret esaslarına mutabık olacaktır.

Madde 119: Talebe öğretmenin sözünü kesemez. Ancak müsaadesini aldığı takdirde soracağı soru hakkında izahat talep edebilir.

Madde 120: Mektepte her talebe için bir dosya tutulur. Bu dosyada aşağıdaki evrak saklanır.

- Talebeye ait resmi evrak
- Ebeveyni ile yapılan yazışmalar
- Öğretmenler tarafından öğrenci hakkında müdir-i saniye verilen raporlar
- Fevkalade hallere dair görüşler
- Sıhhi evrak ve beden ölçümü cetvelleri

Madde 121: Müdür tarafından tayin edilen zamanlarda talebenin çamaşırları, yatakları, dolapları, defterleri ve kitapları teftişe tabi tutulur.

Madde 122: Öğrenciler dershanelerde, mefruşatta ve umumiyet üzere kendilerine verilmiş olan eşyada yapacakları tahribattan sorumludurlar. İdare, eşyanın tahrip eden tarafından tanzim edilmesi veya başkasının alınması lazım geldiğini takdir eder.

Madde 123: Her talebe yatakhanede şahsına mahsus olan dolapta sabun, tarak, diş macunu, diş- baş- elbise fırçaları bulundurmaya mecburdur.

Madde 124: Hiçbir talebe gerek yatakhanede ve gerek okuma salonlarında yiyecek ve içecek bulunduramaz. Herhangi bir talebe doktorun tavsiyesi gereği kullanmaya mecbur olduğu kuvvet şurubu gibi ilaçları ancak hastahanenin özel yerinde kullanabilir.

Mükâfatlar, Cezalar:

Madde 125: Talebeye sık sık mükâfat vermek caiz değildir. Vazifeyi vazife olduğu için yaptırmak ve iyi yapılmış vazifeden manevi bir zevk tatmak hissini vermek lazımdır.

Madde 126: Galatasaray Lisesi'nde verilecek cezalar şunlardır: Tembih, sicile kayd, tekdir, muvakkaten uzaklaştırma, kati uzaklaştırma.

Madde 127: Tenbih cezası hal ve hareketten derslerine çalışmakta kusur gösterenlere ve bir ayda bir gün mazeretsiz gelmeyenler ile geç gelmeyi alışkanlık haline getirenlere verilir. Ceza müdir-i sani veya baş muavin tarafından talebeye tebliğ edilir.

Madde 128: Tescil:

- Muayyen zamanlarda mektepte bulunmamakta ısrar eden
- Sükûnet ve intizama aykırı harekette bulunan
- Münasebetsiz resim ve kitap gibi şeyleri mektebe getiren
- Mektepte olduğu halde bir bahane ile derslere girmeyen
- Mektep içinde ve dışında edep ve terbiyeye aykırı davranışlarda bulunan
- Ders araç ve gereçlerine kasten zarar veren
- Memur ve müstahdemlere hürmette kusur eden
- Ders ve vazifelerini yapmamakta ve tembellikte ısrar eden öğrencilere verilir.

Madde 129: Tescil cezası alan öğrenci müdir-i sani tarafından çağrılarak cezası kendisine bildirilir ve ilgili deftere kaydedilir.

Madde 130: Tekdir cezası öğrencinin kendisine disiplin kurulu huzurunda tebliğ edildikten sonra müdüriyetçe sicil-i umumiye yazdırılmaktan ibaret olup aşağıdaki hususlardan birinin meydana gelmesi halinde verilir:

- Memur ve öğretmenler itaatsizlik etmek
- Mektep dışında münasip olmayan ve mektepçe yasaklanmış yerlerde görünmek
- Mektepten firar etmek
- Yaralayıcı alet ve silah taşımak ve mektep içinde edepsiz eserler okumak

Madde 131: Geçici ihraç öğrencileri nihayet bir haftayı geçmemek üzere velisinin evine göndermekten ibaret bir cezadır.

- Mektepten firarı tekerrür eden
- Amirlerine ve öğretmenlerine hürmetsizlik ve itaatsizlikten dolayı aldığı cezalarla terbiye olmayıp yine ısrar eden
- Mektebin nizam ve talimatına aykırı olarak toplu halde gerçekleştirilen hareketlere iştirak eden
- İçki kullandığı sabit olan öğrenciler haklarında tatbik olunur.

Madde 132: Velisi olmayan öğrenciler hakkında geçici uzaklaştırma cezası disiplin kurulunun seçeceği şekil ve surette tatbik edilir.

Madde 133: Geçici uzaklaştırma cezalarının tatbiki halinde öğrencilerin velilerini yazılı olarak haberdar etmek lazımdır.

Madde 134: Kati uzaklaştırma öğrencinin kaydının mektep tarafından silinmesinden ibaret bir ceza olup, aşağıdaki gerekçelerden dolayı tatbik edilir:

- Aynı sınıfta imtihana girdiği halde iki defa üst üste sınıf geçememek
- Bir sene zarfında iki defa geçici ihraç cezası almış olmak
- Mektebin nizam ve talimatına muhalefet amacıyla toplu olarak yapılan hareketlerde teşvik edici olmak
- Mektep içinde ve dışında ahlaka aykırı hal ve harekette bulunduğu tahakkuk etmek
- Mektep içinde ve dışında hırsızlık ve yaralama gibi faaliyetlerde bulunmuş olmak.

Diğer Hususlar:

Madde 135: Mektebin müdür, müdir-i sani ve muavinlerle nöbetçi muallimleri, muidleri, kâtibi, depo memuru, ambar memuru, hesap ve muayene memuru, kütüphane memuru, imamı, idare memuru, mustahzırı, hademe ve işçileri ile imtihanı yapan mümeyyizler ayrıca tablaya dâhil edilerek yemek yerler.

Madde 136: Kurullar ders saatleri dışında toplanırlar. Devam etmeyen ve meşru mazereti olup toplantı gününden evvel yazılı olarak müdüre bildirmeyen azanın, günlük maaşları kesilir.

Madde 137: Mektep kapısı müdürün belirleyeceği saatte kapanarak, birinci derecede nöbetçi kim ise onun izni olmaksızın hiç kimseye açılmaz.

Madde 138: Mektep muallimleri gidecekleri yerleri mektep müdüriyetine yazılı olarak bildirmek şartıyla tatil günlerinde izinlidirler.

Madde 139: Mektep Eylül başında açılır, ikmal imtihanları birinci hafta zarfında tamamlanarak ikinci haftanın başlangıcında eğitime geçilir. İmtihan müddeti hariç olmak üzere derslere dokuz ay devam edilir.

Madde 140: İdare memurları tatil günleri mektep müdürünün seçimi ve vekâletin tasvibiyle izin alabilirler. Eylül başında gelmeyen öğretmenin yerine bir vekil tayin edilerek dersler katiyen aksatılmaz. Hastalık gibi tabip raporuna dayalı zorunlu bir sebep müstesna olmak üzere Ekim başında gelmeyen öğretmen istifa etmiş sayılarak yerine başkası tayin edilir.

Madde 141: Tedrisat ile imtihanlar devam ettiği müddetçe tatil günleri hariç olmak üzere öğretmenlerden hiçbiri memuriyet görevini terk edemez.

Madde 142: Eğitici ve idari kadro ile hademelerin siyasi cemiyetlere üye olmaları ve mektep içinde talebe arasında hükümetin siyasetini tenkit tarzında konuşmalarda bulunmaları katiyen yasaktır. Talebe dahi mektep dışında kurulu cemiyetlerden hiçbirine giremez. Kendi aralarında cemiyet teşkil edebilmeleri Maarif Vekâleti'nin onayına muvafakatine bağlıdır.

Madde 143: Leyli ve nehari talebeden belirli olan zamanda mektebe gelmeyenler devamsızlıklarının hastalık veya fevkalade bir sebebe dayalı olduğuna dair mektep idaresine velilerinden alınmış bir ilmühaberi getirmeye mecburdurlar. İlmühaber ibraz ederken suistimal yaptığı hissedilen öğrencinin velisi durumdan haberdar edilir ve yapılacak tahkikat neticesine göre muamele gerçekleştirilir.

Madde 144: Mektep öğrencilerine tek tip olmak üzere ve numunesine uygun olarak elbise giydirilecek ve yakalarına mektebin ismiyle öğrencinin numarası işlenecektir. Nehari öğrenciler de bu elbiseden tedarik etmeye mecburdurlar.

Madde 145: Galatasaray Lisesi diğer mektepler gibi Cuma günleri ile milli ve dini günlerde resmi tatil yapar. Kandil tatilleri mübarek geceden önceki günün yarısı, Mevlid Kandili tatili ise bir buçuk gündür. Yazılı imtihanları takip eden üç gün tedrisata ara verilir ve faydalı geziler yapılır.

Velilere Ait Bazı Hususlar:

Madde 146: Talebe velileri hafta içinde yalnız pazartesi günü öğleden sonra saat beşe kadar mektebin kabul salonunda talebe ile teneffüs zamanlarında görüşebilirler. Fevkalade hallerde görüşebilmek için müdüriyetin özel iznini almak lazımdır.

Madde 147: Herhangi bir talebenin akraba ve taalukatından olup da talebeyi yukarıdaki madde gereği belirlenen muayyen zamanda görmek isteyen kişi behemahal

talebenin velisinden bir muvafakatname göstermek zorundadır. Aksi takdirde talebe kendisiyle görüştürülmez.

Madde 148: Mektepte tutulması mecburi olan defterler aşağıda gösterilmiştir:

- Namzet defteri (bu deftere mektebe kabul edilmek üzere müracaat edenler kaydedilir)
- Sicil defteri (bu deftere talebenin bilumum vukuatı kaydedilir)
- Künye defteri (talebenin fotoğrafı konur)
- Türkçe ve Fransızca sınıf defterleri
- Memurların ve öğretmenlerin sicil defterleri
- İmtihan defteri
- Teftiş defteri
- Hastahane defteri
- Yoklama defteri
- Sıhhi ahval defteri (bu deftere öğrencilerin bütün sene zarfında geçirmiş olduğu rahatsızlıklar kaydedileceği gibi, yeni öğrencilerin imtihan öncesi ve imtihan sonrası her üç ayda bir ders yılı başlangıcında tarttırılarak ağırlıkları yazılacaktır.

Madde 149: Öğretmenler talebeyi derse kaldırdıkları veya ödevlerini kontrol ettikleri zaman behemehal bir not takdir ederek, talebeye bildirmek mecburiyetindedirler. Öğretmenler bu notları tuttukları özel defterlere kaydederler. Bu defterleri mektep müdürü veya müdir-i sanisi istediğinde göstermeye mecburdurlar. Talebenin tavır ve mesai cüzdanlarını bu notların ortalaması ayrıca yazılır.

Madde 150: Bu talimatnamenin yayınlanmasını müteakip eski talimatnamenin hükümleri geçersizdir.

1923–1950 Yılları Arasında Görev Yapan Müdür Muavinleri ve Öğretmenler:

Müdür Muavinleri:

Mehmet Ali (Tamay) Bey
Şevki (Boduroğlu) Bey
Halil Halit (Birsan) Bey
Fethi İsmail Bey
İzzet Zeki (Baraz)
Alfred Delloue
Hüsnü Bey
İzzet Hamit (Ün)
Camille Bergaud
Jean Rehm
Rıdvan Korur
Rene Larroumets
Maurice Vouzelaud
Muhittin Sandıkçıoğlu
Andre Meyohas
Ferruhzat Turaç

Öğretmenler:

1882- 1923	Cemal	Yazı, Ser mubassır
1887- 1923	Dr. Rıfat	Tabiat Bilgisi, Hijyen
1892- 1925	Cemal Tor	Fransızca
1898- 1928	Cemil	Türkçe, Ders Nazırı
1901- 1938	Şevket Sanarar	Türkçe İlk Kısım Sermubassır
1904- 1923	Mişel Mihas	Aritmetik
1904- 1924	Ali Şevket	Türkçe, Fransızca
1906- 1926	Adrien Chuzel	Tarih, Coğrafya

1909- 1924	Şemi Efendi	Arapça
1909- 1929	Aziz	Fizik, Kimya (Aralıklı)
1909- 1955	Bekir Bircan	Fransızca Tabiat Bilgisi
1910- 1923	Abdullah	Fransızca Yazı
1910- 1924	Bedros Adruni	Matematik (1944)
1910- 1925	R.Cevdet Kalpakçıoğlu	Türkçe, Yurttaşlık Bilgisi
1910- 1927	Pierre Lambert	Fransızca
1910- 1938	Ahmet Sâki Derin	Sosyoloji
1911- 1924	Konstantin Karakaş	Rumca
1911- 1925	Asaf	Yazı
1911- 1929	Yusuf Ziyaettin Şükun	Arapça, Farsça
1911- 1943	Hafız Nuri Köprülü	Türkçe
1911- 1955	Ethem Şinasi Oran	Fransızca, Tercüme
1913- 1923	Nedim Mahzar Yüzak	Türkçe, Fransızca, Müdir-i Sâni
1913- 1925	Nesim Piza	Fransızca
1913- 1926	İsaac Niego	Aritmetik
1913- 1931	Mehmet Nuri	Farsça, Türkçe
1914- 1924	Emin	Türkçe, Edebiyat
1914- 1924	Camille Bénoit	Fransızca
1914- 1943	Mazhar Arat	Türkçe, Yurttaşlık
1914- 1951	İzzet Hami Ün	Coğrafya, Aritmetik, Fransızca, Tercüme Başmuavin
1914- 1954	Faik Şevket Rumelili	Vesaik Ticaret, Muhaberat, Yurttaşlık
1915- 1924	Mazhar	Beden Eğitimi
1915- 1924	Hamdi Lütfi	Türkçe
1917- 1924	Halet B.	Yazı
1917- 1939	Hüsamettin Erginsoy	Türkçe, Fransızca İlk Kısım
1918- 1924	İbrahim Ethem	Türkçe İlk Kısım

1918- 1932	Behmoaras Makro	Fransızca (1939- 19429
1919- 1924	İsmail Hakkı	Kur'an
1919 -1924	Fikret Şefik	Fransızca
1919- 1925	Hüseyin Kâzım	Türkçe İlk Kısım
1919- 1926	İbrahim Nemci Dilmen	Edebiyat
1919- 1926	Aziz	Aritmetik, Fransızca
1919- 1930	İbrahim Hakkı Akyol	Tabiat, Coğrafya
1919- 1930	O. Fethi İsfendiyar	Fransızca, Coğrafya (1951–1952 Müdür)
1919- 1932	Celal Öget	Fransızca, Müdür Yard. (1941–1953)
1919- 1943	Georges Montangerand	
1919- 1953	Marcel Loutat	Coğrafya, Tabiat, Fransızca
1920- 1924	Bedri	Türkçe
1921- 1923	Ali Ekrem Bolayır	Edebiyat
1921- 1924	Ahmet Şükrü Esmer	İngilizce
1921- 1928	Thomas	Fransızca
1921- 1928	Martain	Fransızca
1921- 1951	Sait Özçelik	Fransızca, Müdür yard.
1922- 1923	Jean Garoby	Tarih, Coğrafya, Ders Nazırı
1922- 1923	Fournier	Aritmetik
1922- 1924	Ali Seydi	Tarih
1922- 1926	İzzettin	Türkçe
1922- 1935	Durand	Fransızca, Tabiat Bilgisi
1923- 1924	Faik	Müdür (1912- 1914 Türkçe)
1923- 1924	Mehmet Faik	Türkçe, Müdür (1913- 1914)
1923- 1925	Raif Necdet Kestelli	Edebiyat, Türkçe
1923- 1925	Laurent	Fransızca İlk Kısım Sermubassır Muavini
1923- 1926	Fuat	Resim
1923- 1926	Fuat	Resim
1923- 1927	Rüştü Uzel	Kimya

1923- 1928	İsmail Hakkı Uludağ	Elişi
1923- 1930	Nazmi Şahap	İlk Kısım Başmuallim
1923- 1933	İbrahim Hakkı Turgay	Beden Eğitim, Müdür Yard.
1923- 1936	Mehmet Ali	Resim
1923- 1936	Şükrü Güllüoğlu	Türkçe
1923- 1951	Ernest Mamboury	Resmi Hendesi, Fransızca, Matematik
1923- 1952	Halit Birsan	Matematik, Müdir-i Sâni
1924- 1925	Ali Yar	Matematik
1924- 1925	Selim Sırrı Tarcan	Beden Eğitimi
1924- 1925	Mehmet Nahit	Aritmetik
1924- 1925	İzzet	Tercüme
1924- 1925	Grégoire Albrandi	Fransızca
1924- 1925	Zaim Kemal	Matematik
1924- 1925	Ahmet Zaim	Matematik, Fizik
1924- 1925	Hüseyin Ferhan	Türkçe İlk Kısım
1924- 1926	Zeynel Akandere	Beden Eğitimi (1940- 1943)
1924- 1926	İbrahim Sadi	Türkçe
1924- 1926	Muhittin Birgen	Tarih
1924- 1926	Frigere	Fransızca İlk Kısım
1924- 1926	Memduh Şevket Esendal	Tarih
1924- 1926	Hamit Sadi	Coğrafya
1924- 1926	Reşat Şemsettin Sirer	Yurttaşlık, Müdür Muavini
1924- 1926	İzzet Necmettin	Türkçe
1924- 1927	Kâzım	İlk Kısım Türkçe
1924- 1927	Cemal Arif Alagöz	İlk Kısım
1924- 1927	Hasan Ali Yücel	Türkçe, Yurttaşlık
1924- 1927	Behçet Gücer	Coğrafya, Müdür (1933–1950)
1924- 1928	Fazıl Ahmet Aykaç	Edebiyat (Yazar)
1924- 1928	Hamit	Daktilo
1924- 1928	Fuat	Türkçe
1924- 1928	İsmail Hakkı	Beden Eğitimi Muavin
1924- 1928	Ahmet Halit (Yaşaroğlu)	Tarih, Müdür yardımcısı
1924- 1928	Ali Muzaffer	Tarih
1924- 1929	Liotard	Fransızca, Edebiyat, Felsefe

1924- 1930	Fikret Dr. Aziz	Hygiéne
1924- 1930	Hamza	Türkçe ilk Kısım
1924- 1930	Nurettin Ergin	Türkçe, Müd, Yrd. (1933–1934, 1942, 1966)
1924- 1930	Cemal Köprülü	Almanca
1924- 1930	Macit Arda	Müderris, Coğrafya (1937- 1952)
1924- 1932	Nurettin	Elişi, Müdür Muavini
1924- 1935	Thompson	İngilizce
1924- 1943	Vincent Arslanyan	Resim
1924- 1945?	Ali Nihat Tarhan	Farsça
1924- 1946	Maurice Journé	Fransızca
1924- 1947	Sezai Asal	Müzik
1924- 1949	Raşid Erer	Tarih
1924- 1951	Robin	Fransızca
1924- 1955	Seyfettin Asal	Müzik
1924- 1956	Armand Mosse	Usulu Defteri Ticari Matematik
1925- 1926	Hulusi Kösemihal	Müzik
1925- 1926	Johnson	Beden Eğitimi
1925- 1926	Orhan Okyay	Müzik
1925- 1926	Nuri Abdülkadir	Din Bilgisi
1925- 1926	Hamit Görele	Resim
1925- 1926	Thomasimi	Fransızca İlk Kısım
1925- 1927	Arif Pertev Tully	İngilizce
1925- 1927	Campadieu	Fransızca İlk Kısım
1925- 1928	Azéma	Fizik (Agrégé)
1925- 1928	Hasan	Elişi
1925- 1928	Hamdi Saner	Beden Eğitimi
1925- 1929	Max Bonnafous	Felsefe, Edebiyat Prof. Maréchal Pétain devrinde Nazır
1925- 1929	Alhalem Aron	Fransızca
1925- 1929	Godel	Fransızca
1925- 1929	Benaroya	Steno (1934–1938)
1925- 1930	Mustafa Hâmit Karaorman	Kavanin, İktisat
1925- 1930	Abdülgaffar	Türkçe İlk Kısım
1925- 1930	Jacques Carli	Fransızca

1925- 1930	Ahmet Ziya	İlk Kısım
1925- 1931	Louis Rolland	Tarih, Coğrafya, Agrégé
1925- 1932	Albert Delloue	Matematik Ders Nazırı (Agrégé)
1925- 1932	Maurice Froitier	Fransızca İlk Kısım
1925- 1933	Ethem Menemencioğlu	İktisat, Kavanin, Tercüme
1925-	Fermand Sal	Fransızca
1925- 1935	Mecdettin Sonat	Almanca
1925- 1940	Leon Arditi	Usulü Defteri (Tic. Böl.)
1925- 1951	Muslih Peykoğlu	Türkçe, Müdür Yard.
1926- 1928	Salomon Guéron	Fransızca (1931–1932)
1926- 1929	Nurettin Pınar	Tercüme
1926- 1929	Tevfik Cemal	İlk Kısım
1926 -1929	Fazıl İbrahim	İktisat, Tic. K.
1926- 1931	Friand	Fransızca
1926- 1943	Faik Sabri Duran	Coğrafya
1926- 1945	İsmail Hakkı Sunat	İlk Kısım Müdür Yard.
1926-	Eyüp Sabri	İlk Kısım Türkçe
1926-	Sıdık Sami Onar	İstatistik, Ticaret Bilgisi
1927- 1928	Fikret Muallâ	Resim
1927 -1928	Feyzi	İlk kısım Türkçe
1927- 1928	Tevfik Bahattin	Türkçe
1927- 1929	Naci	Türkiye Coğrafyası
1927- 1929	Bibault	Fransızca İlk Kısım
1927- 1930	Kemal	Milli Güvenlik
1927- 1932	Vahi Oktay	Beden Eğitimi, Müdür Yard.
1927- 1933	Georges Froitier	Fransızca İlk Kısım
1927- 1933	Cemil Boran	Tarih, Müfettiş
1927- 1933	Haydar Günver	Yurttaşlık Bilgisi
1927- 1934	Maurice Bayen	Fiziki Kimya (Agrégé) Strasburg Ün. Rektörü
1927 -	Cemil Râsim	Müzik
1927 -	Cemil Sena	Yurttaşlık Bilgisi
1927- 1956	Antoine Chiappe	Fransızca İlk Kısım

1928- 1930	Griyes	Fransızca
1928- 1931	Fethi Duyar	Türkçe İlk Kısım Müd. Yrd. (1953–1962)
1929- 1933	Ruknettin Nasuhioğlu	Tarih, Yurttaşlık Bilgisi
1928- 1933	Suphi Batur	Türkçe
1928- 1934	Rakım Ziyaoğlu	Din Dersi, Yurttaşlık, Müdür Yard. (1962-?)
1928- 1939	Halit Fahri Ozansoy	Edebiyat
1929- 1930	Hün İhsan	Milli Güvenlik
1929- 1930	İsmail Hakkı	Türkçe İlk Kısım
1929- 1931	Georges Goudmand	Kimya, Fizik (1937)
1929- 1931	Houtman	Fransızca
1929- 1931	İlhami	Türkçe İlk Kısım
1929-	İhsan Hamami	Türkçe
1929-	İrfan	İngilizce
1929- 1931	Fournet	Fransızca
1929- 1935	Ali Teoman	Türkçe, Fransızca, Tercüme Müdür (1959–1966)
1929- 1949	Camille Bergeaud[315]	Felsefe, Edebiyat Ders Nazırı
1929- 1959	İzzet Zeki Baraz	Almanca, Başmuavin
1930- 1931	Hamdi	Aritmetik
1930- 1931	Leroy Stuber[316]	Beden Eğitimi, İzcilik
1930- 1932	Hilmi Ziya Ülgen	Sosyoloji
1930 -1932	Faiz Nurettin	İlk kısım
1930- 1932	Suzanne Froitier	Fransızca İlk Kısım
1930- 1932	Mükrimin Halil	Tarih
1930- 1932	Paul Lefevre	Fransızca
1930-	Avni	İlk Kısım
1930- 1936	Yaşar Gürtuna	İlk Kısım
1930- 1936	Nazım Özkan	İlk Kısım
1930- 1944	Muhittin Sadak	Müzik

[315] Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun 17 Kasım 1929 tarihli kararıyla ataması yapılmıştır. bk. *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,* Fon no. 030–18, yer no: 6. 56. 19.
[316] Bakanlar Kurulu'nun 2 Nisan 1930 tarihli kararıyla ataması yapılmıştır. Bk. *C.A.,* Fon no. 030-18-1, yer no. 9.18.5.

1930- 1951	Saffet Rona	İlk Kısım Başöğretmen
1930- 1957	Esat Mahmut Karakurt	Türkçe, Edebiyat
1930- 1960	Şeref Alpar	İlk Kısım
1931- 1932	İhsan	Milli Güvenlik
1931- 1932	Mustafa Muhsin	Tarih
1931- 1932	Herolt	Almanca
1931- 1935	Muzaffer Evrenos	Hukuk Tercüme
1931 -	Bérard	Fransızca
1931-	Ali Rıza	Coğrafya
1931- 1935	Necmettin Bora	Coğrafya, Başmüfettiş
1931- 1937	Guiollot	Fizik, Kimya
1931-	Maraval	Fransızca
1931- 1937	Emile Massol	Tabiat Bilgisi
1931 -	Carbonell	Fransızca
1931- 1943	İsmail Habip Sevük	Edebiyat
1931- 1951	Lütfi Karul	İlk Kısım Müd. Yard.
1931- 1954	Gürcan Kürkciyan	Tabiat Bilgisi
1932- 1933	Dard	Fransızca
1932- 1933	Âli	Fransızca
1932- 1933	Cahit Arf	Matematik
1932- 1933	Hayri Ragıp	Beden Eğitimi
1932- 1933	Magnier	Fransızca
1932- 1933	Faik	Yurttaşlık
1932- 1933	Tevfik Abdi	Fransızca Usulü Defteri
1932- 1939	Cavit Boysan	Tarih
1932- 1942	Bedri Kemal Okul	Türkçe
1932- 1946	François De Laur	Matematik
1932- 1952	O. Ahmet Tiryaki	İlk Kısım Türkçe
1932- 1957	Georgette Abravanel	Fransızca İlk Kısım
1932-	Ahmet Hayri	Beden Eğitimi
1933- 1933	Tevfik Ararat	Sosyoloji (Müdür)
1933- 1936	Enver Arman	İlk Kısım
1933- 1936	Behçet Taneri	İlk Kısım Türkçe

1933- 1939	Hikmet Emil	İngilizce
1933- 1943	Veli Rıza Kurt	Fransızca Müd. Yard.
1933- 1951	Ali Sabri Beseb	İlk Kısım
1933- 1951	Recai Cin	Türkçe, Müdür yardımcısı
1934- 1935	Clerget	Fransızca
1934- 1935	Aziz Refet	Fransızca
1934- 1935	Vildan Aşır Savaşır	Beden Eğitimi Müdür Yard.
1934- 1936	Osman Yonsel	Daktilo
1934- 1936	Keim	Fransızca, Edebiyat
1934- 1936	Hasan Bayer	İlk Kısım
1934- 1936	Guyon	Matematik
1934- 1937	Marcel Audetat	Fransızca
1934- 1937	Gouin	Fransızca
1934- 1937	Gouin (Mme.)	Fransızca
1934- 1938	Strauch	Almanca
1934- 1939	Hamit Ongunsu	Tarih
1934- 1942	Lascombes	Fransızca
1934- 1942	Şerif Kılıçel	Tercüme
1934- 1950	Münir Serim	İktisat, Sosyoloji
1934- 1951	Marguerite Saby	Fransızca İlk Kısım
1934- 1953	Jean Rehm	Fizik, Kimya, Agrégé Ders Nazırı
1934- 1956	Joseph Saby	Fransızca
1935- 1936	Kâmil	Milli Güvenlik
1935- 1936	Baker	İngilizce
1935- 1936	Barbe	Fizik, Kimya
1935- 1936	Ömer Lütfi Barkan	Sosyoloji
1935- 1936	Zihni Batur	Milli Güvenlik
1935- 1936	Allen	İngilizce
1935- 1936	Suut Kemal Yetkin	Sosyoloji
1935- 1936	Sabri Uras	Coğrafya
1935- 1943	Nurettin Topçu	Sosyoloji
1935- 1947	La Maide	Fransızca

1935- 1951	Ferruhzat Turaç	Coğrafya, Başmuavin (1957)
1935- 1952	Coudert (Mme.)	Fransızca İlk Kısım
1935- 1956	François Coudert	Fransızca
1936- 1937	Ziyaettin Fındıkoğlu	Sosyoloji
1936- 1937	Halil Dikmen	Resim
1936- 1937	Halis Çekirge	Milli Güvenlik
1936- 1937	Seymour Cole	İngilizce
1936- 1938	Sylvain Monavon	Matematik
1936-	Mukbil Moralı	Türkçe, Müdür Yard.
1936- 1938	Serge Jouhet	Fransızca, Edebiyat, Felsefe
1936- 1938	Leghole Merigot	Fransızca
1936- 1940	Dr. Kopf	Almanca
1936- 1943	Muhsin Demironat	İlk Kısım
1936- 1945	Fehmi Sökmen	Milli Güvenlik
1936- 1946	Hidayet Aktin	İlk Kısım
1936- 1951	Fak Kayalı	İlk Kısım Müd. Yard.
1936- 1951	Zeki Evrensel	Müzik İlk Kısım
1936- 1951	Osman Eğilmez	İlk Kısım
1936- 1951	Julius Stern	Almanca, Tabiat Bilgisi
1936- 1952	Muhittin Sandıkçıoğlu	Tarih (1962 Müdür)
1936- 1952	René Calloud	Fransızca İlk Kısım
1936- 1952	Agnes Calloud	Fransızca İlk Kısım
1936- 1953	Ahmet Osma	İlk Kısım
1936- 1956	Fehmi Koyuncu	Türkçe Tarih
1936- 1963	Eşref Kırşan	İlk Kısım
1936- 1967	Cihat Arcıl	İlk Kısım, Lise Coğrafya
1937-	Saadettin Refet	Sosyoloji
1937- 1938	Adnan	Milli Güvenlik
1937- 1938	Fikri Kocasoy	Milli Güvenlik
1937- 1938	Laprevot	Fizik, Kimya
1937- 1938	Kâzım Yeymon	Milli Güvenlik
1937- 1938	Hüsamettin	Milli Güvenlik

1937- 1938	Apti Yonsel	Daktilo
1937- 1938	Burhanettin Mete	Milli Güvenlik
1937- 1938	Ethem Özyıldırım	Milli Güvenlik
1937- 1939	Alex Manhés	Fizik, Kimya, Tabiat
1937- 1939	Péguignat	Tabiat Bilgisi
1937- 1939	Cahit Hayta	Türkçe
1937- 1946	Jeanne Guillois	Fransızca
1937- 1959	René Larroumets	Fransızca Edebiyat, Felsefe Ders Nazırı
1937-	Sami Yetik	Resim
1937- 1943	Hilaire	Fransızca
1938-	Mehmet Ali	
1938- 1939	Abdullah Evrenos	Türkçe
1938- 1940	Mercier R.	Matematik
1938- 1941	Nadir Nabi Abalıoğlu	Sosyoloji
1938- 1942	Manach	Fransızca, Edebiyat
1938- 1943	Chabert	Fransızca İlk Kısım
1938- 1943	Chabert (Mme.)	Fransızca İlk Kısım
1938-	Tarık Aygen	Türkçe
1938-	Habip Ayral	İngilizce
1938- 1948	Sâdi Güneş	Resim, Müd. Yrd.
1939- 1940	Dündar Başaran	İlk Kısım
1939- 1940	Mümtaz Talû	Milli Güvenlik
1939- 1940	Halûk Kocaman	Tarih
1939- 1940	Mustafa Yanç	Milli Güvenlik
1939- 1942	İsabelle Robin	Fransızca İlk Kısım
1939- 1942	Andrée Hobsehette[317]	Tabiat Bilgisi
1939- 1947	Veysi Midil	Matematik
1939- 1960	Selami Akal	İlk Kısım Müdür Yrd.
1939- 1963	Muvaffak Benderli	Edebiyat
1940- 1941	Macit	Milli Güvenlik

[317] Bakanlar Kurulu'nun 16 Ekim 1939 tarihli kararıyla ataması yapılmıştır. Bk. *C.A.,* Fon no. 030-18-01, yer no. 88.100.17.

1940- 1941	Nedim Erensoy	Milli Güvenlik
1940-	Asım Akıncı	Milli Güvenlik
1940- 1941	Selim Ayral	İngilizce
1940- 1941	Remzi Güvendik	Milli Güvenlik
1940- 1945	Sebahattin Ertemiz	İngilizce
1941- 1948	Halit Sarıkaya	Tarih
1941- 1954	Seyfi Copgil	İngilizce Edebiyat
1942-?	İbrahim Uygur	İlk Kısım Müdür Yard.
1942- 1945	Robert Anhegger[318]	Almanca
1942- 1949	Liberman	Matematik (1963–1965)
1942-	Gauthier Dubois	Latince, Fransızca, Felsefe
1942- 1956	Georges Roux[319]	Fransızca
1943- 1944	Zeki Tamer	Beden Eğitimi
1943- 1944	Mehmet Nebioğlu	Milli Güvenlik
1943-	Sami Arditi[320]	Fransızca
1943-	Yomtof Garti	Fizik
1943- 1944	Niyazi Gündüz	Milli Güvenlik
1943- 1945	Ahmet Kayrım	Milli Güvenlik
1943- 1946	Pavel Hersh	Matematik
1943- 1950	Roiron Calixte[321]	Fransızca
1934- 1952	Enver Tekand	Tarih
1943- 1953	Mordohay Masa	Fransızca İlk Kısım
1944- 1945	Ethem Aykut	Milli Güvenlik
1944- 1945	Şerif Alpay	Milli Güvenlik
1944- 1946	Refik Tarman	Türkçe, Aritmetik

[318] Bakanlar Kurulu'nun 26 Aralık 1942 tarihli kararıyla ataması yapılmıştır. Bk. *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 100. 106. 19.
[319] Bakanlar Kurulu'nun 27 Kasım 1942 tarihli kararıyla ataması yapılmıştır. Bk. *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 100.99.14.
[320] Bakanlar Kurulu'nun 20 Temmuz 1943 tarihli kararıyla ataması yapılmıştır. Bk. *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 102. 56.2.
[321] Bakanlar Kurulu'nun 26 Ekim 1943 tarihli kararıyla ataması yapılmıştır. Bk. *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 103.80.3.

1944- 1947	Şucaettin Tok	Milli Güvenlik
1944-	Abidin Tüzel	Milli Güvenlik
1944- 1966	Nihat Ataman	İlk Kısım
1945-	Ulvi Dalbay	Milli Güvenlik
1945- 1946	Jacques Saulnier [322]	Matematik
1945- 1946	Selim Türkmen	Milli Güvenlik
1945- 1949	Hulusi Gürses	Müzik
1945- 1950	André Masslet	Matematik
1945- 1950	Mehmet Ali Gültekin	Beden Eğitimi, Müd. Yrd.
1945- 1954	Edwin Eliot[323]	İngilizce
1945- 1956	Charézieux	Tabiat Bilgisi
1945-	Enver Haraççı	Müzik, İlk Kısım
1946- 1947	Gérard Thomas	Fransızca Edebiyat
1946- 1948	Georges Liandrat	Fizik Agrégé
1946- 1949	René Deheuvels	Matematik (Agrégé)
1946- 1950	Ercümend Ekrem Talu	Edebiyat
1946- 1951	Orhan Şaik Gökyay	Edebiyat
1946- 1952	André Lehleyder[324]	Matematik
1946-	Demirhan Karatay	İlk Kısım Türkçe
1946-	Necdet Kut	İlk Kısım Türkçe
1947- 1954	Robert Mantran[325]	
1947-	Salih Özarık	Fransızca, Müdür Yard.
1947- 1948	Enver Sökmen	Milli Güvenlik
1948- 1949	Enver	Din

[322] Bakanlar Kurulu'nun 27 Mayıs 1944 tarihli kararıyla ataması yapılmıştır. Bk. *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 105.33.14.
[323] Bakanlar Kurulu'nun 3 Eki 1946 tarihli kararıyla ataması yapılmıştır. Bk. *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 112.65.13.
[324] Bakanlar Kurulu'nun 30 Ocak 1947 tarihli kararıyla ataması yapılmıştır. *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 112.92.7.
[325] Bakanlar Kurulu'nun 13 Kasım 1947 tarihli kararıyla ataması yapılmış bk. *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 114.69.19 ve 10 Haziran 1950 tarihli kararla görev süresi dört yıl daha uzatılmıştır. Bk. *C.A.,* fon no. 030-18-01, yer no. 123.67.12.

1948- 1950	İhsan Tamer	Resim
1948- 1956	Selahattin Devres	Coğrafya
1948- 1966	Necati Aygen	Beden Eğitimi Müdür Muavini
1948- 1968	Server Bürge	Tarih
1949-	Rıdvan Şensoy	Beden, İlk Kısım Müdür Yard.
1949-	Abdülkadir Ertana	İlk Kısım Müd. Yrd.
1949- 1950	Haydar Çağlayan	Fizik
1949- 1952	Robert Philippe	Matematik
1949-	Hermine Kalustyan	Matematik
1949- 1967	Kemal Zeren	Resim

تورکیا
بیوك ملت مجلسی ریاستی
باش کتابتی
قوانین مدیریتی

عدد
٦
٦٦

آنقره
٩-١٢-٣٣٩

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

باش وکالت جلیله سنه

غلطه سرای لیسه سنده سنهٔ تدریسیه اورته سنده طلبه یه ییمه ویرلمه ماده سنك ایضاحنه
دائر قره حصار صاحب مبعوثی روشن اشرف بك و رفقاسی طرفندن ویریلوب معارف
وکالت جلیله سنه کوندریلن شفاهی سؤال تقریرینك بر صورت مصدقه سی برای معلومات
لفاً تقدیم ایدلدی افندم

تورکیا بیوك ملت مجلسی برنجی رئیس وکیلی

محمد [signature]

باش وکالت
٦
٨٧٨

نظر ٤١٨

030	10			6	33	9

٨٧٨

-2-

1

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

۲۹ / ۱۲ / ۳٤۰

[redacted]

باش وكالت
قلم خصوص مديريتى
عدد
۱۲۰۰ 1255

قرارنامه

خط موزلیسی اجوره باطاقه مباینه اولنان آناطولی اللی عدد ابسه دولابنك بدل مجموعی اولان [illegible] لیره لق محاسبه سیونکنج باتسلیم وره‌جکنده

اوزاده مناقصه سیه استانبول ولایت محاسبات مراقبلکنه [illegible] اعطا اولنان طالبلردن اك معتدل فیات ویرن آرام افندینك

تکلیفی [illegible] منفعت خزینه نقطه نظرندن مدت تسلیمك تاریخ احالهدن اعتبارا [illegible] هفته یه تمدیدی [illegible] ۲۷ حزیران ۳٤۰

تاریخنده [illegible] ۱ تموز ۳٤۰ تاریخنده [illegible]

[illegible] ۳۰ ایلول ۳٤۰ تاریخنده تسلیمی [illegible]

[illegible] معتدل فیات ویرن آرام

[illegible]

[illegible]

افندینك تکلیفی [illegible] ۲۶ – ۱۱ – ۳٤۰ تاریخ

[illegible] ۱٤ – ۱۲ – ۳٤۰ تاریخلی [illegible]

[illegible]

و $\frac{۲٦۰۰۸}{۲٦۷۲}$ [illegible] قبول قرار اولنمشدر.

رئیس جمهوری
غازی

باشوكیل و داخلیه وكیلی

عدلیه وكیلی

داخلیه وكیلی

خارجیه وكیلی

مالیه وكیلی

معارف وكیلی

نافعه وكیلی

زراعت وكیلی

تجارت وكیلی

صحیه و معاونت اجتماعیه وكیلی

[illegible]

[illegible]

جواباً يازيله‌جق اوراقده، جواب اولنه‌جق تحريراتك تاريخ و نومروسنك درجى رجا اولونور.

030.18.1.1 / 12.62.5

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Türkiye Cumhuriyeti
BAŞVEKÂLET
Muamelat müdürlüğü
Şûbd 1
Sayı 17796

Kararname

Ücretleri 1927 senesi umumî müvazene kanununun II inci maddesi mucibince Maarif bütçesine konulan tahsisattan verilmek üzere Galata Saray mektebinde kullanılacak ecnebi muallimlere ait merbut kadro - nun işe mübaşeretlerinden itibaren tatbıkı, Maarif vekâletinin 12/3/929 tarih ve 6278/1566 numaralı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra vekilleri Heyetinin 20/3/929 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur .

20/3/929

REİSİCÜMHUR
Gazi M. Kemal

030 18 01 05 2 18 24

M.M.V. Ad.V. Bş.V.

Ma.V. Ha.V. Da.V.

S.İ.M.V. İk.V. Na.V. Mf.V.

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELAT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube : .....
Sayı : 10358

KARARNAME

Galatasaray lisesi ilk kısmının naklettiği bina ile Erenköy x kız lisesi pansiyonunun yatakhanesi için satın alınmasına lüzum x görülen muşambaların 2,360 lira mukabilinde hariçten tedarikine x izin verilmesi ; Maarif Vekâletinin 2/I2/930 tarih ve I2025 numaralı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekâletinin 9/I2/930 x tarih ve I836I/867 numaralı mütaleanamesi üzerine İcra Vekilleri x Heyetinin 22/I2/930 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

22/I2/930

REİSİCUMHUR

Gazi M. Kemal

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
[signature]	Ahmed Kemal	[signature]
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
İçtimada bulunmadı	[signature]	Hasta
Mf. V.	Na. V.	İk. V.	S. İ. M. V.
[signature]	[signature]	Mustafa Şeref	İçtimada bulunmadı

030	18	01	02	16	82	1

T. Ta. C.
Umumî Merkezi
Neşriyat ŞUBESİ
7045

Ankara 20/III/934

Başvekil İsmet Paşa Hazretlerine

Hava sporuna karşı gençliğin göstermekte olduğu sevgi ve alâkayı bütün hararetlerile canlandıran iki mektupla, dokuz fotoğraf takdim ediyorum.

Galatasaray Lisesi onuncu ve sonuncu sınıf talebelerinden Vedat, İsmail Beylerle Kolej Akademi kısmından mezun Cevat ve ilk mektep mezunlarından Kemal Beyler, Almanya'dan kendi teşebbüslerile getirtikleri modele göre kendi vasıtalarile bir motörsüz tayyare yapmışlar ve bunu yirmi metre yükseklikten ayrı ayrı (200) metre uçurmağa muvaffak olmuşlardır.

Gençlerin 6/mart/934 tarihinde Göztepe'de ikinci defa olarak yaptıkları uçuş tecrübesinde Akşam Gazetesi Muharrirlerinden Sermet Muhtar Beyle, memleketimizde birkaç sene evel bu sınıf tayyareleri ilk defa yaparak Yeşilköy'de uçan Galatasaray Lisesi Fizik Muallimi Mr. Bayen ve cıvar köylerin halkı hazır bulunmuşlardır.

Tecrübelerine akşam karanlıklarına kadar devam ederek muvaffak olan dört gencin girişmiş oldukları bu takdire değer teşebbüsü, Türk Çocuklarının tayyareciliğe karşı besledikleri bağlılığı tebarüz ettirecek bir hadise olarak, saygılarımla arzederim efendim.

T. Ta. C. Reisi ve Rize Mebusu

Leffi
İKİ MEKTUP
9 RESİM

4. Takdim
21-3-934

6+8 Resim

Telgraf Adresi Ankara - Tayyare.

030	10			60	406	1

21-3-934 4 1261 II

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

19083

T. C.
BAŞBAKANLIK
ARŞİVİ

Kararname

Fransız tebaasından Ardiyet ile Plaindoux'un Galatasaray lisesinde açık bulunan Matematik öğretmenliklerinde ve Georges Roux adındaki yabancının da Fransızca öğretmenliğinde çalıştırılmalarına izin verilmesi; Maarif Vekilliğinin 19, 26/10/1942 tarihli ve 5316/34954, 5316/-34954 sayılı tezkereleri üzerine, 2007 sayılı kanunun 2 inci maddesinin B fıkrasına tevfikan, İcra Vekilleri Heyetince 27 [illegible] 1942 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCUMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. | Ad V. | M. M V. | Da. V. | Ha. V.

Ma. V. | Mf. V. | Na V. | İk. V. | S. İ M. V.

G. İ. V. | Zr. V. | Mü. V. | Ti. V.

030 18 01 02 100 99 14

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3

3883

Karar

Fransız uyruğu Roiron Calixte'in Galatasaray Lisesinde Fransızca öğretmenliğinde çalıştırılması; Millî Eğitim Bakanlığının 27/2/1946 tarihli ve 53/4466 sayılı yazısı üzerine, 788 sayılı kanunun 5 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 9/3/1946 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İ. İnönü

Başbakan — Adalet Bakanı — Milli Savunma Bakanı — İçişleri Bakanı — Dışişleri Bakanı V.

Maliye Bakanı — Milli Eğitim Bakanı — Bayındırlık Bakanı — Ekonomi Bakanı — Sa. ve So. Y. Bakanı

Gümrük ve Tekel Bakanı — Tarım Bakanı — Ulaştırma Bakanı — Ticaret Bakanı — Çalışma Bakanı

010	18	01	02	110	19	12

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
4285

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Karar

İlişik listede adları yazılı yabancı öğretmenlerin, Galatasaray Lisesinde çalıştırılmaları; Millî Eğitim Bakanlığının 7/5/1946 tarihli ve 53/16/11646 sayılı yazısı üzerine, 788 sayılı kanunun 5 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 30/5/1946 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan | Adalet Bakanı | Milli Savunma Bakanı | İçişleri Bakanı | Dışişleri Bakanı

Maliye Bakanı | Milli Eğitim Bakanı | Bayındırlık Bakanı | Ekonomi Bakanı | Sa. ve So. Y. Bakanı

Gümrük ve Tekel Bakanı | Tarım Bakanı | Ulaştırma Bakanı | Ticaret Bakanı | Çalışma Bakanı

080	18	01	02	111	39	14

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
11371

KARAR

3/10898 sayılı ve 18/3/1950 tarihli Kararla İstanbul Teknik Üniversitesinde çalıştırılmasına izin verilmiş olan yabancı dil öğretmenlerinden İngiliz uyruğu Edwin Elliot'un 1/3/1950 tarihinden başlayarak 3 yıl süre ile Galatasaray Lisesi lisan öğretmenliğinde ek görev olarak çalıştırılması; Maliye Bakanlığının uygun görüşüne dayanan Millî Eğitim Bakanlığının 54.32/6/10187 sayılı ve 6/6/1950 tarihli yazısı üzerine, 788 sayılı kanunun 5 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 10 / 6 /1950 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI
C. Bayar

Başbakan	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı	Devlet Bakanı	Adalet Bakanı
A. Menderes	S. Ağaoğlu	—	[illegible]
Millî Savunma Bakanı	**İçişleri Bakanı**	**Dışişleri Bakanı**	**Maliye Bakanı**
Refik S. İnce	A. Mason	F. Köprülü	[illegible]
Millî Eğitim Bakanı	**Baymdırlık Bakanı**	**Eko. ve Ticaret Bakanı**	**Sa. ve So. Y. Bakanı**
A. Başmen	F. Beleş	[illegible]	[illegible]
G. ve Tekel Bakanı	**Tarım Bakanı**	**Ulaştırma Bakanı**	**Çalışma Bakanı**	**İşletmeler Bakanı**
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

49

030 13 01 02 123 75 10

YUNUS NADİ
İDAREHANESİ:
Telgraf: İstanbul Cumhuriyet
Posta kutusu: № 246
Telefon:

Cumhuriyet

3 KÂNUNUEVVEL 1930

ABONE ŞERAİTİ

MÜDDET:	TÜRKİYE İÇİN	HARİÇ İÇİN
Seneliği	1400 Kr.	2700 Kr.
6 Aylığı	750 Kr.	1450 Kr.
3 Aylığı	400 Kr.	800 Kr.

Nüshası her yerde
= 5 Kuruştur =

Gazi Hz. nin ilk temas ve tetkikatı

Reisicumhur dün Harp akademisini, Mülkiyeyi, Harbiyeyi ve Galatasaray'ı ziyaret etti, akşam üzeri Turkuvaz'da halk arasında oturdu

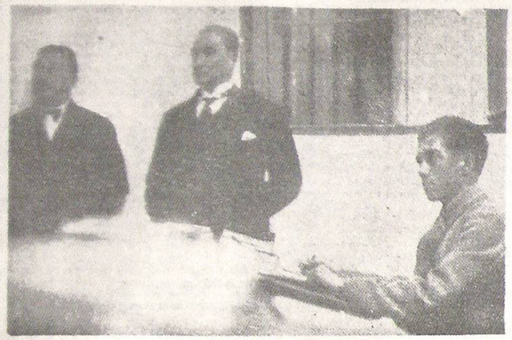

Soldan sağa doğru: 1 — Gazi Hz. yanlarında Şükrü Kaya B. olduğu halde, dün, Galatasaray Lisesinde verilen bir dersi dinliyorlar. 2 — Gazi Hz. nin seyahatleri esnasında kendilerine refakat e- den hususi foto muhabirimiz Cemal Bey tarafından Ege vapurunda alınmış çok güzel bir resimleri. 3 — Reisicumhur Hz. nin dünkü tetkik ziyaretleri esnasında alınmış bir enstantanesi.

Dost sesi: M. Musolini'nin Son beyanatı...

İtalyan birincisi muhterem dostumuz M. Musolini'nin gazeteci arkadaşlarımızı kabul etmek vesilesile vaki beyanatı hiç şüphe yok ki bütün Türkiye'de memnuniyetle karşılanmıştır. Devlet idaresinde inkılâp yaparak ortaya âdeta yepyeni bir İtalya çıkarmış olan M. Musolini'nin Türk

Reisicumhur Hz. nin dünkü ziyaretlere ait intiba ve ihtisasları

((Harbiye binası, artık bugün bir mektep binası olmaktan çıkmıştır))

Ayıp şey

M. Klâyne hediye edilen incir, üzüm kutularının içi?...

Çirkin bir vak'a

Amerika Ticaret Nezareti müsteşarı Mister Klâyn geçenlerde

Ses Kraliçesi hararetli tezahürat arasında dün Paris'e gitti!

Giderken şunları söyledi: ((Gayem bütün dünyaya Türk kadınının

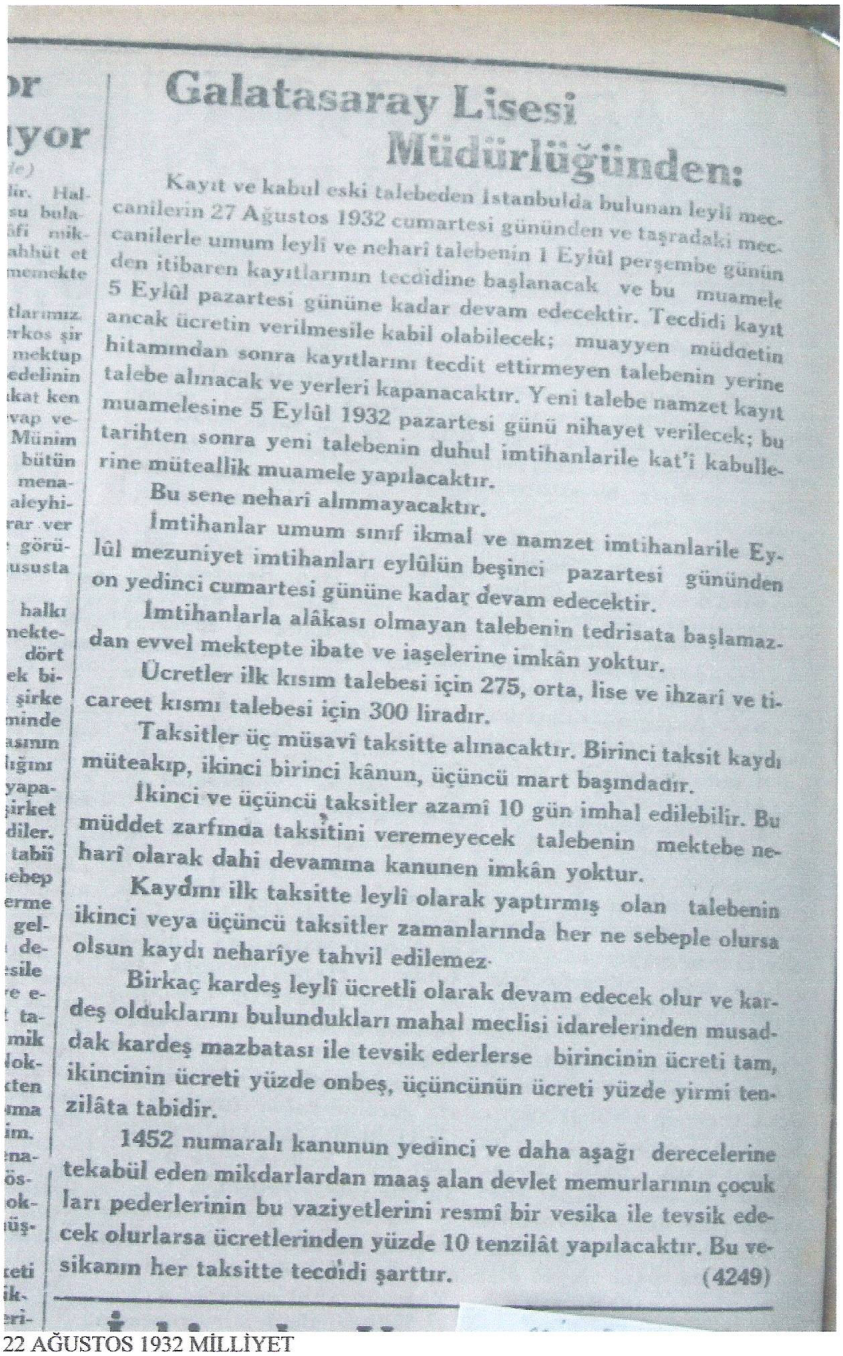

Galatasaray Lisesi Müdürlüğünden:

Kayıt ve kabul eski talebeden İstanbulda bulunan leyli mecanilerin 27 Ağustos 1932 cumartesi gününden ve taşradaki mecanilerle umum leyli ve neharî talebenin 1 Eylûl perşembe gününden itibaren kayıtlarının tecdidine başlanacak ve bu muamele 5 Eylûl pazartesi gününe kadar devam edecektir. Tecdidi kayıt ancak ücretin verilmesile kabil olabilecek; muayyen müddetin hitamından sonra kayıtlarını tecdit ettirmeyen talebenin yerine talebe alınacak ve yerleri kapanacaktır. Yeni talebe namzet kayıt muamelesine 5 Eylûl 1932 pazartesi günü nihayet verilecek; bu tarihten sonra yeni talebenin duhul imtihanlarile kat'i kabullerine müteallik muamele yapılacaktır.

Bu sene neharî alınmayacaktır.

İmtihanlar umum sınıf ikmal ve namzet imtihanlarile Eylûl mezuniyet imtihanları eylûlün beşinci pazartesi gününden on yedinci cumartesi gününe kadar devam edecektir.

İmtihanlarla alâkası olmayan talebenin tedrisata başlamazdan evvel mektepte ibate ve iaşelerine imkân yoktur.

Ücretler ilk kısım talebesi için 275, orta, lise ve ihzarî ve ticareet kısmı talebesi için 300 liradır.

Taksitler üç müsavî taksitte alınacaktır. Birinci taksit kaydı müteakıp, ikinci birinci kânun, üçüncü mart başındadır.

İkinci ve üçüncü taksitler azamî 10 gün imhal edilebilir. Bu müddet zarfında taksitini veremeyecek talebenin mektebe neharî olarak dahi devamına kanunen imkân yoktur.

Kaydını ilk taksitte leylî olarak yaptırmış olan talebenin ikinci veya üçüncü taksitler zamanlarında her ne sebeple olursa olsun kaydı neharîye tahvil edilemez.

Birkaç kardeş leylî ücretli olarak devam edecek olur ve kardeş olduklarını bulundukları mahal meclisi idarelerinden musaddak kardeş mazbatası ile tevsik ederlerse birincinin ücreti tam, ikincinin ücreti yüzde onbeş, üçüncünün ücreti yüzde yirmi tenzilâta tabidir.

1452 numaralı kanunun yedinci ve daha aşağı derecelerine tekabül eden mikdarlardan maaş alan devlet memurlarının çocukları pederlerinin bu vaziyetlerini resmî bir vesika ile tevsik edecek olurlarsa ücretlerinden yüzde 10 tenzilât yapılacaktır. Bu vesikanın her taksitte tecdidi şarttır. (4249)

22 AĞUSTOS 1932 MİLLİYET

Bugün 16 Sayfa

n Posta

18 İKİNCİ KANUN 1936 İdare işleri telefonu: 20203 Fiyatı 5 kuruş

nca Çarpışıyorlar

Çocuğumu Hangi Mektebe Vermeliyim?

Muhtaç Olduğumuz Liseler Galatasaray Cinsindendir. Şüphe Edilmesin

Yeni Adam Direktörü İsmail Hakkı Bu Fikirdedir

Diyor Ki: Türkiyede Kültür İşi Devlet İşidir.

Anketinize cevap veriyorum. Bunun için sorunuzu daha ufak parçalara ayırdım. Düşündüklerimi yazıyorum.

Liseye niçin gider?

Çocuk liseye niçin gider? Önce bunu düşünmeli. Lise,, orta okulları gibi sonu kendinde olan bir şey değildir; hazırlayıcıdır, yüksek öğrenime, genel olarak söyliyelim, üniversiteye hazırlar.

Liseyi lise yapan her şey bu yüksek öğrenim amacı içindir. Lise öğrenimi almış bir genç, yüksek tahsilini bitirmeden hayata çıkarsa ilk okuldan çok okuduğu için daha kuvvetli olmaz,

Lise öğretiminin en temelli erekle - rinden biri de çocuklarına bir iki yabancı dili öğretmektir. Bu ereğe, her hangi sebeple olursa olsun, vardırmı - yan, lise işini yapmamış demektir.

Yabancı dil öğretmek?

Yabancı dil öğrenmek ne demektir?

(Devamı 12 inci yüzde)

Terbiyeci İsmail Hakkı

18 OCAK 1936 SON POSTA

26 Haziran 1937

AKŞAM

Galatasaray lisesinin geniş bahçesini dolduran erler

"Ne zamandanberi mi askerim? Doğduğumdanberi, doğduğumdanberi...,,

"Bu talimler birşey mi? Siz bizi hücuma kalktığımız zaman bir görmelisiniz...,,

Galatasaray lisesi talebesi bu sene kamp hayatını, geçen senelerde olduğu gibi Pendik veya Kilyos sahillerinde değil, mektebin geniş bahçesinde geçiriyor. Zaten bu sene bütün mektepler kamplarını bulundukları yerlerde yapmaya karar vermişler.

Beyoğlundan geçerken Galatasarayın önüne geldiğimiz zaman mektebin bahçesinin yığın yığın askerlerle dolu olduğunu gördük, yan taraftaki küçük kapıdan içeri gireceğimiz sırada omuzunda silâhile karşımıza çıkan bir nöbetçi:

— Yasak!.

Dedi. Biz, gazeteci olduğumuzu, Galatasaraylıları askerlik dersi alırken görüp yazı yazacağımızı söyledik ve bir hayli de dil döktükse de nöbetçinin ağzından:

— Yasak!..

Kelimesinden başka bir söz işitmek mümkün olmuyordu. Nihayet «Bir hatırımız var, kamp komutanlarını mutlakkak görmek lâzım» dedik ve arkamızda bir postabaşı olduğu halde güçlükle içeriye girebildik.

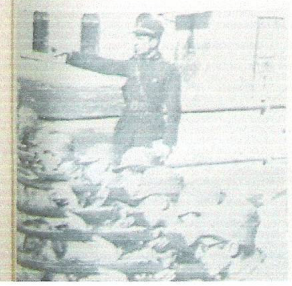

Nişan talimi

Galatasaraylıların hepsi eski tabirile birer nefer olmuştu. Onları bu vaziyette görmeğe alışmamış olanlar için biribirlerinden ayırmak çok güçleşmişti. Çünkü yeknesak nefer kıyafeti içinde hepsi biribirlerine benziyorlardı. Hepsi, herhangi bir Türk askeri idi. Yüzleri kırmızılaşmış, gözleri parlıyordu.

Hattâ senelerdenberi okudukları mektebin bahçesinde oldukları halde mektep sınıfları bile kayboluştu. Komutanlar sen hangi sınıftansın diye değil, sen hangi bölüktensin diye soruyor ve komutanın karşısında esas vaziyeti alarak birdenbire toplanan yağız çehreli bir er yüksek ve canlı bir sesle:

— İkinci bölüktenim komutanım!

diye cevap veriyordu.

Ben bu suallerle kampa ne zaman başladıklarını anlamak istiyordum, fakat aldığım cevap şu oldu:

— Doğduğumdan beri!.

Bir başkasına askerlik hayatının nasıl geçtiğini soruyorum.

— Siz bizi, sabahleyin gelin de Okmeydanında, arazi üzerinde görün, askerlik çok tatlı birşey. Mektebin içinde âdeta canımız sıkılıyor. Bizi hücuma kalktığımız zaman görmelisiniz.»

Bir başka Galatasaraylı genç asker de şöyle anlatıyor:

— Kamp 7 temmuzda bitecek. Fakat keşki daha uzun olsa. Gündüz akşama kadar talim yaptıktan sonra yorulacağımız yerde bütün canlanıyoruz. Talimler ve nizamî dersler bittikten sonra tam bir eğlence hayatı başlıyor. Talebelerden mükemmel bir caz takımı teşkil ettik. İçimizde bir

28 NİSAN 1938 AKŞAM

... Herkes gelebilir.

Galatasarayda müsamere

Cumartesi günü çocuk haftasının son günü olmak münasebetile Galatasaray lisesinde ilk kısım talebesi tarafından bir müsamere verilecektir. Bu müsamere ertesi günü de tekrar edilecektir. Atak Ali adındaki milli piyes ile Festival ismindeki müzikli fantezi tablo müsamereye ayrı bir revnak vermektedir. Yukarıdaki resim müsamerede rol sahibi olan çocukları bir arada göstermektedir.

Piyes ve tablonun söz ve müzik kısımları okulun öğretmenlerinden Hakkı Sunat ve Zeki Evrensel tarafından yazılmış ve hazırlanmıştır. Temsildeki kostümler ve dekorlar büyük bir incelik ve titizlikle tanzim edilmiştir.

Galatasaray lisesi alım satım komisyonu başkanlığından

Keşif bedeli		İlk teminatı
Lira	K.	Lira
6381	29	479 kalörifer kazanı

Galatasaray lisesine yeniden alınıp yerine konacak olan ve keşif bedeli ve ilk teminatı yukarda yazılı iki adet kalörifer kazanının 6/2/939 pazartesi günü saat 14,30 da; Beyoğlunda İstiklâl caddesinde 349 numaralı binanın üst katında liseler muhasebeciliğinde alım satım komisyonunda açık eksiltmesi yapılacaktır. Bu işe gireceklerin keşifname ve şartnameyi görmek üzere okul idaresine ve ticaret odasının yeni sene vesikasile en aşağı üç bin liralık bu gibi kalörifer ve mümasili inşaat ve tamiratı yaptığına dair resmî müesseselerden alınmış vesika ve teminat makbuzlarile belli gün ve saatte komisyona gelmeleri (331)

17 OCAK 1939 AKŞAM

ŞEHİR HABERLERİ

Galatasaraylıların pilâvı

Dün bütün mezunlar birlikte pilâv yediler ve âbideye çelenk koydular

Galatasaray mezunlarını her sene bir araya toplayıp tatlı birkaç saat geçirten meşhur «Galatasaraylılar pilâvı» dün de bu kıymetli maarif müessesemizde yenilmiştir. Saat on buçuğa doğru; mezunlar, en yaşlısından en gencine kadar mektebin konferans salonunda toplanmıştır. Bundan yetmiş iki sene vvel kurulmuş olan bu müessesenin elli yedi sene evvelki ve hâlen berhayat en eski mezunu olan B. Ahmed Muhtar İsfendiyar toplantıyı açmış ve mektebin tarihçesinden bahsetmiştir. Merasim salonunda bulunan dört yüzden fazla Galatarasaylı B. Ahmed Muhtarın sözlerini; eski zamanları tahattur ederek can kulağiyle dinlemişler ve bittiği vakit bir hayli alkışlamışlardır.

Bundan sonra genç mezunlardan B. Saim de kısa bir kaç söz söylemiştir.

Müteakiben salondaki toplantıya nihayet verilerek tekrar bahçeye inilmiş, genç, ihtiyar mezunlar hep bir arada oyunlar tertip etmişler, bundan sonra yemekhaneye giderek meşhur pilâvdan kaşık kaşık yenilmiştir. Saat on dörde doğru lisenin genç izcileri önde olduğu halde mezunlar Taksim âbidesine giderek çelenk koymuşlar ve hep bir ağızdan istiklâl marşı söylemişlerdir. Maarif Vekili B. Hasan - Âli Yücel de Galatasarayın pilâv ve eğlencesinde misafir bulunmuştur.

Pilâv günü münasebetile Galatasarayı ziyaret eden Maarif Vekili, mektepten bu sene mezun olacak talebelerle beraber

1940 PİLAVI

AKŞAM

ŞEHİR HABERLERİ

Tayyare modelcilik kursu

Dün Galatasaray lisesinde açıldı

Türk Hava Kurumu tarafından hazırlanan Tayyare modelcilik kursu dün saat on beşte Galatasaray lisesinde Maarif Vekili B. Hasan Âli Yücel, Maarif, Hava Kurumu erkânı ve mektep müdürleri huzurunda merasimle açıldı.

İlk olarak söz alan Türk Hava Kurumu başkanı Şükrü Koçak güzel bir nutuk söyledi; Maarif Vekiline ve memleket havacılığı etrafında teşvikkâr neşriyatta bulunan Türk matbuatına teşekkürlerini bildirdi; modelcilik ve modelcilik kursu hakkında etraflıca malûmat verdi. Bundan sonra Hava Kurumu öğretmenlerinden Naciye Toros, kurs tedrisatı hakkında izahatta bulundu.

Nihayet Maarif Vekili Hasan Âli Yücel ayağa kalkarak şunları söyledi:

«— Eskiden bize öğretirlerdi: «İlim ilim içindir» derlerdi. Netekim gene tekrar ederlerdi: «Sanat sanat içindir». Halbuki geçirdiğimiz hayat ve tecrübemiz bize gayet iyi anlatıyor ki hiçbir şey kendisi için değildir. Ne ilim ilim içindir, ne sanat sanat için... Kendisi için olan bir tek şey vardır: Hayat... İlim, sanat her şey hayat için, yaşamak içindir. Hayattan maksad, ferdî yaşamak değildir. Eğer böyle olsaydı, birbirimize dayanmağa, birbirimizin bilgisinden, kuvvetinden istifade etmeğe lüzum görmezdik. Hayat dediğimiz şey de topluluğun, bütünlüğün yaşaması demektir. İşte her şey gibi ilim de bunun içindir.»

B. Hasan Âli Yücel bu suretle başladığı nutkunda tayyareciliğin, fiziğin ve diğer ilimlerin cemiyet hayatı üzerindeki rollerine işaret etti. B. Hasan Âli Yücel bir aralık tayyare modellerine temas ederek: «Unutmamalıdır ki oyun ve oyuncak ciddî işlerin başında gelir. Bunlarla oynıyan çocuklar da ileride çok iyi tayyareci olacaklardır. Çocuklarımızın karada koşar, denizi vasıtalı veya vasıtasız geçer, havada uçar olarak yetiştirmek istirarındayız. Çünkü son bir çeyrek asrın yaşıyabilecek insan tipi budur.» demiş ve sözlerini, Şükrü Koçağa teşekkürle bitirmiştir.

Bundan sonra bahçeye çıkılarak bütün tayyare modelleri talebe tarafından uçurulmuş, bunlar seyredilmiştir.

Maarif Vekili talebeden model hakkında izahat alıyor

18 TEMMUZ 1940

Galatasarayın 75 inci yılı kutlandı

Merasimi Maarif Vekili açtı

Galatasaray Lisesinin 75 inci yıldönümüne ait intibalar: Soğda, galeride spor köşesi, solda Maarif Vekilimiz Yücel töreni güzel nutukle açıyor, ortada Vekil galeride Galatasaraylı gazetecilerin eserlerini teşhir ederken

(Tamam 3 üncü sahifemizdedir.)

Cumhuriyet 2 Eylül 1943

ÖZGEÇMİŞ

21 Nisan 1965 Zonguldak doğumluyum. İlkokulu Rize'de, Orta Okulu Giresun-Tirebolu Cumhuriyet Ortaokulu'nda ve Lise öğrenimi Rize- Pazar Kız Meslek Lisesi'nde tamamladım. 1986 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Bölümü Tarih Öğretmenliği'nden mezun oldum. Öğretmenlik görevime 25 Ocak 1993'de başladım. Halen Tuzla Evliya Çelebi İlköğretim okulunda Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak görev yapmaktayım. Evli ve bir kız çocuk annesiyim.